

PITƠ ABORAHAM

CƠN ĐƯỜNG
SẤM SÉT

LỜI GIỚI THIỆU

Độc giả Liên Xô, quen thuộc với tiểu thuyết CON ĐƯỜNG SẮM SÉT của nhà văn Nam Phi Peter Abrahams thường tự đặt cho mình câu hỏi: "Phải chăng tất cả những sự kiện tác giả nêu lên trong cuốn tiểu thuyết này đều xảy ra vào thế kỷ thứ hai mươi?"

Câu hỏi trên đã được trả lời một cách chính xác. Đúng! Tất cả những vấn đề viết trong cuốn sách này đều là những sự việc xảy ra trong thời đại chúng ta, ở Liên bang Nam Phi, thành lập năm 1911, và còn được mệnh danh là "Khởi hữu nghị các dân tộc trong phe Liên hiệp Anh".

Những người da đen sống lâu đời trên mảnh đất này là nạn nhân của bọn địa chủ da trắng. Họ bị chiếm đoạt hầu hết ruộng đất, chỉ còn một số ruộng hoang khô cằn, nên sống một cách cùng cực. Phần lớn những thanh niên da đen khỏe mạnh đều bị bắt đưa vào các đồn điền của các "ngài" da trắng, đặt dưới quyền cai quản của bọn cai ký tàn ác vô nhân đạo. Họ làm việc ngày đêm cực khổ, nhưng chỉ được lĩnh vài đồng xu nhỏ. Họ phải chịu mọi thứ bất công về lương bổng và chế độ làm việc. Họ không được tham gia vào các nghiệp đoàn của người da trắng...

Miền Nam châu Phi bị thực dân xâm chiếm vào giữa thế kỷ thứ mười bảy. Ngay khi đặt chân lên đất này, bọn thực dân bắt đầu ngay những cuộc chinh phục bằng máu để chiếm đoạt những vùng nhiều quặng mỏ, ruộng đất phì nhiêu.

Bộ máy cai trị hiểm độc của bọn thực dân đã nặn ra một hệ thống luật lệ hà khắc đối với người da đen: những đạo luật nhằm tước đoạt tất cả các quyền công dân, trong đó có đạo luật cấm người da đen không được làm công tác kỹ thuật, đạo luật phân biệt màu da...

Những đạo luật vô nhân đạo ấy đặt ra để đàn áp phong trào công nhân và những người lao động Nam Phi, giam hãm họ trong dốt nát tối tăm và tù ngục, không cho họ sử dụng một cách đứng đắn quyền hạn của con người.

Mặc dù ách thống trị của bọn thực dân tàn bạo như vậy, các dân tộc quật khởi Nam Phi vẫn không một phút nào ngừng đấu tranh cho mục đích giải phóng dân tộc mình.

Tiểu thuyết CON ĐƯỜNG SẮM SÉT đã vẽ nên một bức tranh rất hiện thực về đời sống ở Liên bang Nam Phi.

Trong cuốn sách này không nêu những sự việc cực kỳ quan trọng, chỉ kể lại một cuộc tình duyên tha thiết giữa một thanh niên da đen và thiếu nữ da trắng, vượt ra ngoài đạo luật phân biệt màu da của bọn thực dân.

Bọn tư bản da trắng ở Liên bang Nam Phi còn tìm đủ mọi cách để ngăn cấm người bản xứ học tập. Stinvon, một làng nhỏ tác giả nêu lên trong truyện, không có lấy một người dân nào biết chữ, kể cả lão trùm trưởng kiêm mục sư. Vấn đề học văn hóa của người da đen là một trong những vấn đề chính nêu ra trong truyện. Tác giả đã dựng lên hai nhân vật điển hình về người giáo viên bản xứ. Lani và Macko. Lani được gửi lên tỉnh Kép học. Anh đã tốt nghiệp Đại học Sư phạm. Giàu nghị lực và tha thiết yêu dân tộc, yêu hòa bình, Lani cảm thông một cách sâu sắc nỗi thống khổ của dân tộc mình. Nhận thấy con đường phải đi, anh đã từ chối dạy ở một trường trung học tỉnh, một việc rất ít khi dành cho người da đen. Anh trở về làng, tổ chức một trường học. Anh tin rằng những tư tưởng mới chiếu rọi vào đám dân nghèo tăm tối sẽ đem lại cho họ sức mạnh và nghị lực quật khởi.

Hoạt động của Lani đã làm cho bọn tư bản địa phương chú ý. Chúng hiểu rằng hoạt động của anh là nhằm chống lại chính quyền của chúng. Bọn thống trị da trắng coi việc truyền bá văn học mà cả dân tộc anh khát vọng là một hiện tượng thù địch. Trong cuộc đấu tranh này Lani đã gặp một địch thủ lợi hại là Gót Viliê. Hoạt động của Lani chưa đủ tạo nên một đường lối đấu tranh với bọn thống trị, nhưng ánh sáng giáo dục của anh đã thức tỉnh tinh thần độc lập, bất khuất của đồng bào anh, tạo điều kiện cho các cuộc đấu tranh sau này.

Trong mối tình giữa anh và thiếu nữ da trắng Xari, Lani đã biểu lộ nhân cách khảng khái, cao thượng của mình. Lòng dũng cảm và tình yêu chân thành của Xari đã nói lên rằng bọn thống trị không thể đầu độc tình yêu giữa con người bằng chủ nghĩa phân biệt màu da. Mối tình giữa Lani và Xari chính là một biểu hiện mãnh liệt chống đối những thành kiến dân tộc mà luật lệ của bọn thực dân ở Nam Phi đã tạo nên.

Cuộc đấu tranh của Lani và Xari với Gót Viliê chính là cuộc đấu tranh cho quyền sống của con người.

E. V. KÓCNILÔVA

Phụ chú: Những chú thích trong cuốn tiểu thuyết này, trừ những chỗ có ghi riêng là của người dịch (N.D.), còn đều sử dụng tài liệu chú thích của Nhà xuất bản ngoại văn Matxkova.

Nó sẽ không cảm quyền, không bị hạn chế, nó tự do: con người là như thế đấy.

Nó sẽ bình đẳng, không giai cấp, không bộ lạc, không quốc gia.

Sẽ thoát khỏi sự sợ hãi, sự thờ phụng, đẳng cấp, sẽ thành vị quân vương.

Tự ngự trị lấy mình, chính trực, cao nhã, sáng suốt, con người là như thế đấy.

SELÂY

Hình thức giải trí mà tôi ham thích nhất là thú nói chuyện đầy nghĩa lý. Nhưng suốt bốn năm ròng, trong khi sống với "bọn chủ trương cai trị theo màu da" ở Nam Phi, tôi đã bị mất cái thú ấy vì tôi cứ luôn luôn gặp phải những lối đối thoại na ná như thế này:

Bất kỳ một sinh viên⁽¹⁾ Nam Phi nào tốt nghiệp đại học: Nếu ông đã sống ở xứ này cũng lâu như tôi thì ông đã biết rằng người ta không thể dạy cho thổ dân ở đây biết đọc hay biết viết gì hết.

Tôi: Thế anh đã có bao giờ đến thăm trường đại học Phoóc Hero của những người truyền giáo chưa? Sinh viên Nam Phi tốt nghiệp đại học: Thôi, ông đừng nói gì với tôi về những người truyền giáo nữa.

Tôi: Ấy thế mà tôi đã đến đấy. Tôi thấy có những sinh viên Bantu chính cống từ vùng Xítcai đến đã giải được những phương trình vi phân.

Sinh viên Nam Phi tốt nghiệp đại học: Thế nếu một người da đen hiệp em gái ông thì ông sẽ làm gì?

*Giáo sư LANXOLÔP HÓCBON, F.R.S.
trong bài tựa cuốn "Bán đẳng cấp" của Xơđoric Đơvơ.*

() Trích dịch bài tựa Con đường sấm sét, nguyên bản Anh văn. Nhà xuất bản ngoại văn Matxkova, 1959 (in lần thứ tư).*

QUÊ HƯƠNG

I

Anh bước ra khỏi nhà ga và cất mấy tờ biên nhận vào ví. Thế là ổn, hành lý đã có người trông. Giờ thì không trở lại nữa. Không phải anh muốn như thế. Mà là có một cái gì khẳng định. Dứt khoát. Anh sẽ lên đường về quê cũ.

Thực cũng đã gặp khó khăn. Xêlia muốn anh ở lại. Và cả các bạn nữa. Cuộc tranh luận với Xêlia vẫn chưa xong. Nàng nói kể cũng đúng, không mấy khi có dịp người ta dành cho anh một việc ở trường Trung học Nam học sinh Da đen, thế mà anh đã không nhận. Anh phải trở về quê hương. Đây là điều mà anh không sao làm cho Xêlia hiểu nổi.

Lani rẽ vào phố Êtđoli. Anh dừng lại ở vỉa hè, chờ một chiếc ô tô vụt qua, rồi sang ngang đường.

Xêlia không hiểu, tội nghiệp quá, vì anh rất muốn nàng hiểu anh. Hai người quen biết nhau từ lâu và anh yêu nàng. Bao nhiêu năm cùng học một trường với nhau, anh sẽ nhớ nàng lắm. Tuy nhiên, anh cũng cứ phải đi và hành lý đã gửi xong xuôi rồi. Không phải anh chưa quyết tâm, nhưng dù sao cũng vương vẩn.

Rõ khổ, tới nay các bạn lại kéo đến. Anh muốn được riêng biệt một mình, suy nghĩ và ôn lại nhớ quê hương, không biết bây giờ ra sao. Suốt bảy năm ròng, anh chỉ nhận được năm, mười bức thư nhà.

Anh thấy khát và nhìn đồng hồ. Còn đủ thì giờ uống một chén trà. Anh đi ngang qua công viên, tới quán Phétti ở cuối Khu sáu.

Chén trà cuối cùng ở quán Phétti đây. Anh mỉm cười ngẫm nghĩ. Rồi đây anh sẽ thiếu tất cả những thứ này. Hai giờ khuya, sau một cuộc khiêu vũ, hay cuộc vui nào đó, anh và Xêlia vẫn cùng chúng bạn kéo đến quán Phétti thưởng thức món xúc xích và bột khoai ngon nổi tiếng. Cuộc vui thường có luôn. Đôi khi chỉ riêng anh và Xêlia, đôi khi anh đi một mình. Bảy năm qua, quán Phétti đã trở thành quen thuộc trong nếp sống của anh. Và hôm nay là lần cuối cùng.

Phải, đây cũng là lần cuối cùng ở tỉnh Kép⁽¹⁾, trong dòng cuộc sống ồn ào, náo nhiệt. Chấm dứt những tiết mục vũ nữ da đen biểu diễn trong tiệm rượu, quán ăn, những cuộc vui, những cuộc khiêu vũ và vẻ háo hức mà người ta cảm thấy trong

những tối thứ bảy ở Khu sáu; cũng chấm dứt sinh hoạt của anh ở trường đại học, với những bạn ở đó; chấm dứt cảnh miệt mài sách vở và cuộc sống trong bầu không khí hiểu biết, thông thái, chấm dứt những buổi mít tinh chính trị sôi nổi với những lời lẽ gay gắt của các nhóm quá khích; chấm dứt những cuộc biểu tình khổng lồ, phản đối sự ban hành một đạo luật này hay đạo luật khác áp dụng cho người da đen. Tất cả đến đây là lần chót và anh sẽ thiếu những cái đó.

Nhưng anh sẽ nhớ Xêlia hơn cả, vì hai người đã cùng nhau làm nhiều việc và chia sẻ với nhau bao thú vui. Xêlia xinh đẹp và là một người bạn tốt. Khi anh thích đi dạo hay trèo núi Bàn hoặc đi bơi, lúc nào nàng cũng sẵn sàng có mặt, luôn luôn dự cuộc vui với thân hình cân đối, mềm dẻo và không biết mệt, với cái miệng và đôi mắt tươi cười. Xêlia và gia đình nàng đều tốt đối với anh. Anh sẽ thiếu họ.

Phétti đi tới bàn Lani ngồi. Anh là người Hi Lạp, béo và vui tính, những nếp nhăn ở đuôi hai con mắt anh ta lúc nào cũng nhấp nháy như muốn cười.

- Hôm nay anh đi có một mình thôi à, Phétti nói. Lani gật đầu và châm một điếu thuốc lá.

- Tối nay tôi sẽ xa đây.

- Xa đây?

- Phải, anh Phétti ạ, về quê tôi ở Karu⁽²⁾.

- Không trở lại nữa à?

Lani nhún vai.

- Thế còn cái cô xinh xinh?

- Cô ta ở lại đây.

- Chắc cô ta chẳng thích như vậy.

- Tôi cũng không muốn thế. Phétti chép miệng một cách thông cảm. Lani đứng dậy và trả tiền trà. Ra cửa, anh bắt tay Phétti. Phétti nói:

- Tôi mất một ông khách quý. Lani mỉm cười:

- Còn tôi thì nhớ món xúc xích và bột khoai suốt đêm lúc nào cũng có.

Một chiếc xe ca chạy ngang, Lani bám lấy, leo lên tầng thượng. Chiếc xe ca len lỏi chạy qua các phố ở Khu sáu thả anh xuống cuối chặng đường, trong một khu

riêng biệt ở ngoại ô tỉnh Kép, dành cho người da đen.

Lani vừa ngẫm nghĩ, vừa đi ngược sang phố bên, về nhà trọ. Chỉ còn hai tiếng đồng hồ nữa, anh sẽ đáp tàu và tỉnh Kép sẽ lùi lại ở phía sau. Điều đó làm cho anh cảm thấy bơ vơ. Anh không còn nhớ cuộc sống trước kia như thế nào, cuộc sống trước khi anh lên tỉnh Kép. Cách đây đã lâu lắm. Hình ảnh duy nhất nổi bật trong tâm trí anh là nét mặt mẹ Mêbơn, cô em gái, anh chỉ nhớ một cách mơ hồ. Còn tất cả là những hình bóng mờ xa, trừ tòa nhà lớn trên đồi cao nhìn xuống cái thị trấn nhỏ bé. Anh làm sao quên được nó? Tất cả mọi chuyện về tòa nhà ấy với những ông chủ ở đó. Hồi còn nhỏ, mỗi lần anh hoặc những trẻ khác trong làng vùi khóc, người lớn lại dọa nếu không nín ngay thì ông chủ khổng lồ râu tóc đỏ ở tòa nhà ấy sẽ ra tóm cổ nhốt vào hàm, bắt nhịn đói năm bảy ngày liền cho mà xem. Thực không có roi vọt nào đáng khiếp sợ hơn. Nhưng ngày ấy xa lắm rồi. Không biết quê hương bây giờ ra sao?... Chẳng mấy lúc nữa anh sẽ rõ. Nhưng dù sao có một vài ý niệm về nơi mình sắp đến thì vẫn hơn. Bảy năm xa cách một nơi nào kể cũng là một thời gian dài.

Anh bước vào nhà, leo lên cái cầu thang ngắn, về phòng mình trọ. Anh ngồi xuống ghế đẩu và nhìn quanh. Đây đã là nhà anh trong bốn năm. Anh ngả lưng xuống ghế và nhắm mắt lại. Một ngày cuối cùng này làm cho anh rất mệt. Anh đã sống trong sự căng thẳng và bây giờ anh lại cảm thấy như thế. Anh muốn hồi tưởng một vài hình ảnh của quá khứ để khi về làng khỏi xa lạ. Nhưng ngoài hình ảnh mẹ, thực khó nhớ được hình ảnh nào khác. Anh cố phác họa khung cảnh chung quanh mẹ, nhưng không xong.

Anh chớp mắt thiếp đi.

Lúc anh tỉnh dậy, Xêlia đang lay vai và dịu dàng gọi tên anh. Anh đưa tay vuốt lại mái tóc quăn và ngồi dậy. Anh nói:

- Anh không định ngủ.

- Anh mệt đấy. Ngủ thế là tốt. Thôi, đi rửa mặt cho tỉnh ngủ đi anh, các bạn sắp tới cả bây giờ đây.

Nàng cầm tay và đưa anh ra cửa.

- Giá các bạn đừng đến thì hơn, anh nói.

- Em lại thích họ đến, Xêlia đáp, mọi việc sẽ dễ dàng cho em hơn, em phải giữ thái độ tự nhiên khi có các bạn ở chung quanh. Anh xem, em thực chẳng muốn để anh đi.

- Anh thực tiếc, Xêlia, nhưng anh phải đi. Làng xóm đã gửi anh lên đây, chứ mình mẹ anh thì không cáng đáng nổi.

- Em cũng biết thế, đồng ý là anh phải đi, nhưng em không muốn anh đi. Nàng vỗ nhẹ vào cánh tay anh và nhìn xuống mũi giày mình - Mà anh cũng chẳng thêm bảo em cùng đi với anh.

- Nhưng Xêlia...

- Thôi được rồi, chẳng sao đâu, anh Lani ạ. Em cũng chẳng cố tình ngăn cản anh nữa. Đi rửa mặt đi anh. Em xuống giúp má Smít một tay, má ấy đang làm bánh ngọt cho buổi tiệc trà của anh đấy.

Nàng đẩy anh về phía buồng tắm rồi chạy vội xuống cầu thang.

Đang rửa mặt thì Lani nghe tiếng chuông cửa, rồi nhiều giọng nói. Phải, đây là Lari và Pôba, cô thiếu nữ Do Thái xinh đẹp, người yêu của anh ta. Rồi nhiều giọng nói khác nữa. "Chàng Quận công" và Mari. Rồi Tômát và người yêu là Pheni. Đây là tất cả nhóm bạn tâm giao. Họ đã cùng anh chia sẻ công việc và hưởng thú vui chung. Báo Ngọn cờ của người da đen thường gọi họ là "Tổ tám người". Ồ, thế là hôm nay Tổ tám người họp mặt lần cuối cùng. Sau đây chỉ còn có bảy. Anh tự hỏi không biết rồi có xảy ra chuyện gì cho họ không. Cho đến bây giờ mọi việc đều trôi chảy tốt lành.

Ra khỏi phòng tắm, Lani về buồng mình, Lari và Rôda đang giúp Xêlia mang bánh lên. Còn chàng Quận công thì phụ trách rượu bia.

- A, kẻ phá vỡ tổ chúng ta kia rồi, Pheni gọi và khoác tay nàng vào tay Lani. Cả bọn kéo vào nhà và ngồi quanh chiếc bàn nhỏ. Một niềm vui gượng gạo bao trùm lấy họ trong khi họ nói những chuyện ở đâu đâu và cạn hết cốc bia này đến cốc khác, những đĩa bánh cũng vơi dần.

Cả gian phòng đột nhiên im bật. Lari nhìn Lani và Xêlia. Xêlia khoác tay mình vào tay Lani và gượng mỉm cười.

- Đây là lần họp mặt cuối cùng của Tổ tám người, Lari nói, chúng ta hãy nhìn lại những ngày sung sướng đã qua và nhẩm tính những bước may của chúng ta... Các bạn có nhớ...

Và anh ta thuật lại vài mẩu chuyện vui cũ của Tổ tám người. Rôda nhắc một chuyện khác. Có người lại nghĩ tới một chuyện khác nữa. Và khi họ chuyện trò, cười nói về những ngày vui qua, vẻ gượng gạo căng thẳng đã tan vào không khí, giọng nói và ánh mắt họ thoáng đượm tình nhớ quê hương.

Thời gian vội vã trôi, chẳng mấy chốc đã đến giờ Lani phải đi. Anh thu xếp một vài thứ lặt vặt mà lúc này anh quên chưa cất vào vali hay vào cặp. Xêlia ngo ngáy nhìn anh khi anh cầm tấm ảnh của nàng ở gần đầu giường cho vào cặp...

Hai chiếc xe taxi đưa họ ra ga. Tàu đang đợi. Lần lượt từng người chào từ biệt anh theo kiểu riêng của họ. Cuối cùng đến Xêlia chào. Thực khó mà xa nàng. Tay nắm tay, hai người im lặng nhìn nhau. Một hồi còi thét lên. Tàu chuyển bánh. Anh miễn cưỡng buông tay nàng. Nàng níu lấy anh một phút. Đoàn tàu thêm tốc lực.

Lani đã ở trên đường về quê cũ.

II

Đoàn tàu vào tới ga xếp lúc trời vừa sáng. Lani bước xuống, trong không khí ban mai mát rượi, anh hít một hơi dài. Sắp đến nhà rồi, chỉ một lát nữa thôi. Anh mỉm cười. Anh mỉm cười vì không khí trong sạch mát mẻ, vì anh đang ôm ấp những kỷ niệm mơ hồ về quê hương và có cái cảm giác thích thú của người con trở về. Dân làng gọi anh lên tỉnh Kếp, mong sao anh mang về được cái chứng chỉ giáo viên. Anh đã đạt được quá sự ước mong của họ. Anh đã thi và được cấp học bổng, đậu trung học rồi lại đậu tú tài văn chương.

Người con trở về với những thành công lớn hơn dân làng hy vọng.

Anh mỉm cười vì trong không khí có hương vị đất: vì những hạt bụi nâu thoảng theo gió bốc lên, sắc mũi anh đôi chút. Nhưng anh ngạt gì bụi đất. Nó là một phần của

quê hương, một phần của thời thơ ấu mà anh không còn nhớ rõ. Anh đã trở về cao nguyên, đây là điều chính. Những bài thơ quen thuộc của Tôtiút hiện lướt qua óc anh. Những bài thơ chung đúc cả linh hồn của miền cao nguyên Nam Phi Châu uyên chuyên và mệnh mệnh bát ngát. Thi sĩ Poringon⁽¹⁾ nữa, cũng đã nói lên đôi chút.

Tôi ưa cười ngựa đi xa vào hoang vắng,

Bên tôi em bé da đen im lặng cô đơn.

Đi xa, xa khuất nơi ở của con người

Gần nơi lui tới của hươu nai và trâu rừng.

Và rồi những giòng rất đẹp:

Ăn xa khỏi tầm mắt quân phá hoại bất nhân

Trong miền Karu khô cằn không có lối đi.

Phải, chỉ những nhà thơ Aphorikendō⁽²⁾ mới thành công trong việc diễn đạt tinh thần đất nước Phi châu, họ đã cảm thông Phi châu nhiều hơn phái nói tiếng Anh.

Đoàn tàu thét lên một hồi còi, từ từ trườn ra khỏi ga xếp. Nó tiếp tục đi về phía Bôlôemphôngtín, rồi Giôhamnesbóc⁽³⁾, và rồi xa hơn nữa về phương bắc.

Lani đi lại phía cuối ga để nhận hành lý của anh, vừa bị quăng xuống đó. Ở cái ga xếp này không có quầy bán vé. Không có phòng gửi để anh có thể tạm thời gửi bớt hành lý, cũng không một người phu khuân vác nào tới giúp anh. Anh mỉm cười một cách chán nản. Không, đây không phải là tỉnh Kép mà bất cứ lúc nào, chỉ một cái vẫy tay là có xe tácxì, phu khuân vác đến giúp anh ngay. Đây là miền cao nguyên và anh đã trở về đây; lát nữa anh sẽ lại được sống bên những người thân cũ, lại được nghe tiếng Phi châu giản dị. Thực là thoải mái, sau những năm chuyên nói tiếng Anh ở tỉnh Kép.

Tỉnh Kép? Giờ đã xa lắm rồi. Thực không ai tưởng tượng được rằng chỉ cách nhau có một đêm hành trình, mà nơi đây như đã thuộc vào một thế giới khác. Nhưng thế giới này thân thuộc làm sao. Nơi anh đi tới là quê hương, tuy rằng anh còn phải tìm đường về nhà.

Lani cúi xách vali, đi lại phía hàng rào chắn, chỗ người soát vé đang đứng đợi anh một cách sốt ruột. Tới nơi, anh đặt vali xuống, tìm tấm vé tàu trong túi. Người này lạnh lùng đưa mắt nhìn anh từ đầu đến chân.

- Hôm nay thực đẹp trời, Lani nói. Tôi trở lại quê hương sau bảy năm xa cách. Gã soát vé trợn trừng mắt nhìn anh, đôi mắt lạnh tanh, hằn học.

Lani chợt nhớ. Đây không phải là tỉnh Kép. Đây là miền cao nguyên, và ở đây anh chỉ được nói với người da trắng khi nào người ấy hỏi anh. Anh phải nhớ như thế mới phải. Thực đại dột mà quên điều đó. Anh đã mang theo với anh lẽ lối sống ở Kép. Lani, anh tự nhủ, hãy nhớ rằng không có chuyện giao thiệp với người da trắng ở đây. Chớ có quên! Anh mỉm cười cay đắng, trao tấm vé của anh cho người soát vé. Đôi mắt lạnh tanh hằn học vẫn nhìn anh chằm chằm.

Hắn không thể làm mình sợ hãi được, Lani nghĩ. Anh xách vali đi qua mặt người soát vé, ra khỏi ga còn cảm thấy đôi mắt hắn nhìn theo sau lưng. Ồ, thế là anh đã phạm một sai lầm.

Một con đường cát nhỏ lượn cong về phía tay phải. Anh biết, con đường leo qua ngọn đồi kia, rồi dẫn tới một làng cách đây chừng ba cây số. Phía tay trái lác đác mấy túp nhà, một làng mới sắp nhóm lên ở đó. Cùng phía ấy, xa hơn nữa, mấy ngôi trại lẻ loi.

Thực phóng khoáng. Có chỗ thở. Và không khí trong lành. Đồi đất lượn cong nhìn hết tầm con mắt. Có trời xanh, gió mát và ánh nắng ban mai rực rỡ. Thực là một khoảng tuyệt vời để sống.

Trước cửa ga, phía bên kia đường, có một quán cà phê nhỏ. Một thiếu nữ da

trắng mập mập, tươi tắn, đứng bán hàng. Một chiếc xe cam nhông đỗ xể cửa. Hai người đàn ông lực lưỡng, mặt mày đỏ ửng, đang uống cà phê. Cả ba cùng nhìn Lani chằm chằm.

Lani đặt hai chiếc va li xuống, đưa mắt nhìn theo con đường cái nhỏ. Hành lý nặng, đường còn khá xa, giá được uống một cốc cà phê thì tốt quá. Nhưng đây không phải là tỉnh Kép. Ở Kép anh có thể vào uống cà phê ở tiệm. Nhưng ở đây thì không được. Biết ba người đang nhìn mình, nhưng anh không quan tâm.

- Này, có trông thấy gì đây không? một gã hỏi. Gã kia trề môi, nheo mắt nhìn:

- Không chắc có đúng không. Trông nó như con đười ươi trong bộ quần áo diện ngày chủ nhật, bảnh hơn cả quần áo của mình. Nhưng hôm nay không là chủ nhật thì phải.

- Có lẽ ngày nào nó cũng ăn mặc như thế chẳng... Ờ này, anh làm đấy, da nó nhợt hơn một con đười ươi chứ. Đó là một thằng mọi ở thành thị đấy.

Gã kia dụi mắt và nhìn chòng chọc vào Lani. Người thiếu nữ khúc khích rồi phá ra cười.

- Mọi ở thành thị à? Gã kia hỏi.

- Đúng đấy. Ở tỉnh chúng tôi nói tiếng Anh và tự gọi là người Âu Phi.

- Âu Phi? Chà, cái tên nghe mới kêu chứ. Thế có nghĩa là thế nào?

Gã nọ cười khẩy:

- Anh biết không. Bọn da đen, những thằng lai căng, con hoang! - Gã thốt ra những lời cuối cùng một cách khinh bỉ.

Gã kia gật gù cái đầu rồi chỉ tay vào Lani:

- Đó là một thằng trong bọn ấy à?

- Đúng đấy.

- Thằng cha nom bảnh đấy chứ. Trông cái đường viền quần của nó kìa. Cuộc với anh là quần áo của nó may ở hiệu đấy nhé. Chà, giày của nó nữa. Anh đã bao giờ có giày như thế chưa?

Lani cúi xách vali. Tốt hơn hết là đi khỏi đây. Súc anh có thể đương đầu với chúng, nhưng để xảy ra chuyện lời thôi bây giờ không lợi. Anh định đi thì có tiếng

quát:

- Ê! Thằng kia!

Lani căng thẳng người đợi. Anh đã bàn cãi nhiều về vấn đề màu da ở "Liên đoàn giải phóng dân tộc", ở "Mặt trận đoàn kết Á Phi". Giờ đây sự thực đang gọi anh.

- Lại đây!

Nam Phi Châu, Lani mệt mỏi nghĩ, đây là Nam Phi Châu. Anh bước qua con đường nhỏ. Anh quyết định: ít nhất cũng phải tỏ ra rằng người da đen này không biết sợ; đánh mình, được, nhưng làm cho mình sợ hãi thì không. Anh dừng lại trước gã da trắng, nhìn thẳng vào mặt hắn.

Hắn gườm gườm nhìn anh soi mói, hắt hàm:

- Mày ở đâu đến?

- Tỉnh Kép.

- Muốn gì ở đây?

- Tôi sống ở đây.

- Sao tao không trông thấy mày bao giờ?

- Tôi lên ở tỉnh Kép đã bảy năm.

- Đi học?

- Phải.

- Đại học?

- Phải.

- Thế mày làm gì?

- Ông nói sao?

- Đồ ngu, tao muốn hỏi mày có chức tước gì không?

Lani mỉm cười.

- Tôi có hai bằng.

Đột nhiên bàn tay gã kia thẳng cánh tát vào giữa miệng Lani. Lani lùi một bước, cố kìm hãm bản năng tự vệ thúc giục anh đánh lại. Thấy Lani lùi, gã kia sấn đến bồi thêm một quả đấm nữa. Lani liếm môi, nhỏ xuống đất. Một bãi nước bọt đầm máu thấm dần qua lớp bụi cát nhỏ. Lani nhìn bãi máu. Gã da trắng hàm hè:

- Đừng có cười với tao nhé!

Nam Phi Châu, Lani nghĩ, đây là Nam Phi Châu. Gã đàn ông đứng trước mặt căm ghét anh vì anh có học và tỏ ra độc lập. Nếu anh chịu khúm núm thì có lẽ hắn sẽ cười tử tế và để mặc anh đi. Đây vẫn là thủ đoạn cũ kỹ đàn áp để chinh phục. Lịch sử của nước anh. Gã đang đứng trước mặt kia muốn cười cổ anh. Gã sẽ hoảng sợ nếu gã không cười cổ được. Đây lịch sử Nam Phi Châu hiện thành sự thực, tàn nhẫn và trắng trợn. Phi châu hiện thành sự thực, tàn nhẫn và trắng trợn. Đột nhiên anh trông thấy một cách rõ ràng. Không phải trong sách vở. Không phải do người giáo sư sử học diễn giảng bằng một giọng ôn hòa và các sinh viên sốt sắng hoặc lơ đãng ghi chép. Không, không phải như thế.

Chính lúc anh đứng sững đây, ánh nắng sớm dọi vào sau lưng, lịch sử dân tộc anh đang hiện ra tường tận và sinh động hơn bao giờ hết. Nam Phi Châu. Cuộc đổ bộ của bọn Van Robéch⁽³⁾. Cuộc kháng chiến non yếu của người da đen bằng mũi tên độc. Anh như trông thấy vẻ mặt sững sốt của người xưa khi khẩu súng nói lên và họ chết. Và họ đã rút lui khỏi mảnh sân chơi từ hồi thơ ấu, rút lui khỏi thung lũng Kép giàu đẹp, phì nhiêu. Quân Hóttentót⁽⁵⁾ dồn họ vào thung lũng. Thực dễ dàng. Họ ngã xuống một cách dễ dàng. Họ chỉ là một đám đông yếu ớt, thiếu nghị lực, họ chỉ biết có mũi tên độc. Và tên độc địch sao được súng đạn. Quả như thế!

Mắt gã đàn ông kia dừng lại trên chiếc bút máy gài ở túi áo anh.

- Hừ, có chữ nghĩa! gã nói một cách hằn học.

Và Lani vẫn trông thấy chiến trường xưa tiếp diễn. Đội chiến binh của bộ lạc Dulu chống đạo quân viễn chinh tiên phong Phuatorekoz của thực dân Hà Lan. Cuộc chiến đấu thực cay đắng. Người bản xứ chiến đấu để bảo vệ ruộng đất của họ. Người da trắng chiến đấu để có chỗ đặt chân và chiến đấu đến kỳ cùng để chiếm đoạt bằng được.

Trong một vài giây, lịch sử bất khuất của dân tộc anh cuộn cuộn như lớp sóng không lờ trong đầu anh và lại tan đi. Anh rùng mình khi lớp sóng đi qua.

Lani nghĩ thầm: mình đang chiến đấu như người xưa giữa thế kỷ thứ hai mươi. Cuộc chiến đấu còn tiếp tục đến bao giờ? Sẽ có gì thay đổi? Cuộc chiến đấu đã xoáy mạnh vào một điểm là anh, Lani, đang đứng đối diện gã đàn ông mà anh không

quen biết kia và gã cũng chưa từng quen biết anh, nhưng gã đánh anh chỉ vì anh được học và mặc quần áo lành:

- Thế nào?..., gã nạt nộ.

Lani biết, anh chỉ việc cúi đầu, ngoảnh đi, tỏ ra một cử chỉ khuất phục là xong, gã sẽ bảo anh đi.

Anh trừng mắt nhìn trả vào mặt hắn. Gã kia giờ nắm đấm. Tao không chịu đầu hàng chúng mày đâu, Lani quyết định trong óc như vậy, rồi quay người bước đi. Gã da trắng gầm lên:

- Đồ con hoang!

Một luồng ghê rợn đau như mũi tên nhói vào tim anh, nhưng anh vẫn tiếp tục đi không dừng lại. Có tiếng người con gái sợ thất thanh:

- Ấy thôi, đừng làm thế!

Lani cúi xách vali, dọc theo con đường cát nhỏ mà đi. Đây là đường về nhà. Anh sắp sửa tới nơi. Anh sắp sửa được nghe tiếng Phi châu giản dị của người thân thích.

Anh sắp sửa được gặp Mêbon, cô em gái. Phải, đây là đường về nhà. Óc anh đau như có ai nghiền bóp. Đây là đường về nhà. Anh mím chặt môi và ngừng đầu nhìn thẳng. Có tiếng ô tô đi tới, anh tránh vội sang một bên đường. Có gì ươn ướt dính trên má. Anh đưa tay gạt những giọt mồ hôi...

Chiếc xe đi qua đã lâu, lớp bụi bốc lên cũng đã rơi hết xuống đất, trời và đất vẫn ở nguyên chỗ cũ, Lani vẫn đứng đó, không nhìn gì, không nghĩ gì, không cảm thấy gì. Trời và đất vẫn nguyên vị trí. Nắng ấm hơn. Gió mát vẫn thổi và không khí vẫn trong lành, khoáng đãng. Đây là miền cao nguyên và tỉnh Kép đã xa rồi.

Toàn thân anh run lên, lúc đó anh mới biết là mình đang thờ ơ. Và rồi tất cả lại trở lại bình thường. Chỉ còn một vết nóng bỏng ở trên má, tựa như bị một miếng sắt nung đỏ áp vào da thịt.

Phải tìm về nhà, Lani nghĩ. Anh nhún vai, ngừng đầu nhìn thẳng, đi dọc theo con đường cát nhỏ.

Anh bước đi thong thả, không nhìn ngang nhìn ngửa; không chậm chạp, cũng không vội vã. Bước đi đều đều, từ từ, tựa như không phụ thuộc vào cái gì. Không bị óc điều khiển, không bị cái gì điều khiển cả.

Một lớp bụi nhẹ bốc lên theo bước chân anh. Những tia nắng soi qua lớp bụi, nhuộm lên đó những màu sắc của cầu vồng. Rồi những hạt bụi lại nhè nhẹ theo nhau trở về với đất. Tưởng như có một bóng người bằng bụi đi theo sau anh chừng hai, ba thước.

Lên tới đỉnh ngọn đồi thứ nhất, cơn nóng hầm hập trong óc anh cũng tiêu tan. Má anh không còn hồng cháy. Anh bắt đầu chú ý đến cảnh vật chung quanh. Phía sau, con đường dốc thoải đi ra biển và đường xe lửa xuôi tỉnh Kép. Rải ra hai bên là những cánh đồng cỏ xanh nâu; đây đó một ngọn đồi, một thung lũng, trùng điệp tới mãi chân trời xanh thẳm.

Đất rộng thênh thang. Đủ sống và sống tự do. Nhưng câu chuyện xảy ra trước quán cà phê vừa rồi dù sao cũng làm giảm đi ít nhiều phần khởi sắc có trong anh. Anh không muốn nghĩ đến chuyện ấy nữa. Anh nhớ lời ông già Simđơ nói: "Sự cay đắng làm cho người ta thành bất lực".

Mặt trời đã lên cao, nắng bây giờ mới thực nóng. Mồ hôi đầm áo, các khớp xương ở cánh tay như sắp rời ra. Giá được ngồi trên cái ô tô kia mà đi thì có lẽ đã về nhà đến một tiếng đồng hồ rồi. Tốt hơn hết là nghỉ một chút đã.

Anh bước sang bên đường, đặt hành lý xuống, đoạn nằm duỗi dài trên bãi cỏ, lấy một chiếc thuốc lá châm hút.

Lát nữa là về nhà. Chỉ một lát nữa thôi. Không biết gia đình mình bây giờ ra sao? Tội nợ, thực khó mà nhớ lại được cái gì. Chỉ trừ có mẹ, tất nhiên. Không biết Mêbon trông thế nào. Tất nhiên, Mêbon không biết đọc, biết viết. Có thể đã lấy chồng rồi cũng nên. Những cô gái nghèo ở tỉnh Kép thường mười bốn, mười lăm tuổi đã có con. Cũng may Mêbon không ở tỉnh Kép. Chính anh đã trông thấy nhiều thiếu nữ rất trẻ, có cô thật xinh, mà đã phải bán mình. Tất nhiên họ không muốn thế, phần đông là vì hoàn cảnh ép buộc. Nhưng cũng có một số tự buông lỏng thân mình. Gia đình họ có một phần trách nhiệm. Gia đình người da đen nghèo khó quá.

Anh ném mẩu thuốc lá và đứng dậy. Anh co duỗi chân tay cho đỡ mỏi, rồi cúi xuống, mỗi tay xách một chiếc vali, đi dọc theo con đường nhỏ.

Con đường viền quanh một khu trại có hàng rào, lượn trái, rẽ phải, rồi leo thẳng lên một ngọn đồi thoải thoải.

Lên tới đỉnh đồi, mồ hôi toát ra ướt đầm trán. Tim anh đập mạnh. Anh buông vali, nhìn về phía trước.

Vật đầu tiên đập vào mắt anh là một tòa nhà lớn ở phía tay trái. Tòa nhà lớn trên đồi. Phải, chính nó, sừng sững ngay mé đồi bên kia. Con đường trước mặt anh rẽ làm hai ngã. Một ngã qua thung lũng tới tòa nhà lớn. Anh rời mắt khỏi tòa nhà, trông sang ngã đường bên phải. Đây là đường về nhà. Dưới lòng thung lũng kia là làng anh. Đám nhà lụp sụp, không ra hình dáng gì, kê dựa vào nhau kia là làng anh.

Lani xách vali, rảo bước đi xuống phía tay phải. Quê hương sau bảy năm xa cách. Quê hương. Danh từ ấy đối với anh ý nghĩa làm sao. Niềm ước mong nay đã trở thành sự thực. Khi ở tỉnh Kép, mỗi lần bạn bè nhắc đến quê hương, anh lại ngồi im lặng. Tình nhớ quê thực là khác khoải. Anh rời làng năm mười lăm tuổi. Và giờ đây, trong đám nhà kê dựa vào nhau kia, có gia đình anh. Anh rảo bước, quên cả mệt nhọc. Giờ thì sắp được gặp mẹ rồi. Hai chiếc vali ở tay bỗng cảm thấy nhẹ hẫng. Chắc mẹ sẽ hài lòng với món quà anh mang về biếu người. Qua một căn nhà trông giống một cửa hiệu nhỏ, lòng đang bồi hồi rung động, anh chỉ nhìn lướt qua và không chú ý. Một thằng bé da đen gầy gò từ trong hiệu chạy ra, há miệng, trở mắt nhìn Lani, rồi cặp chặt một gói nhỏ dưới cánh tay, nó lướt qua anh, chạy vào trong xóm la gọi inh ỏi.

Lani mỉm cười, bước nhanh hơn. Trẻ con ở đâu cũng giống nhau.

Lão chủ hiệu người Do Thái cùng con trai ra cửa ngó theo Lani.

Những túp nhà đã hiện rõ hình dáng riêng. Anh có thể đếm từng cái một. Nhưng đâu là nhà anh? Anh không muốn hỏi thăm. Giá còn nhớ đường thì hay biết bao, anh cứ việc đi thẳng đến rồi bước vào. Anh ao ước được thấy nét mặt mẹ lúc anh đột ngột bước vào...

Có chuyện gì thế kia?... Mọi người kéo ra... Phụ nữ... Trẻ con... và cả một vài ông già. Trông ai cũng nghèo khổ và gầy hốc hác...

Kìa mẹ anh! Mẹ anh đang dẫn đầu mọi người tất tả đi lại. Mẹ anh đã thay đổi bao nhiêu, không giống hình ảnh mang theo trong tâm trí. Mẹ anh già đi nhiều quá.

Hai tay gầy gò ra chơi vơi, người chạy xô tới anh và vấp ngã. Lani buông vali chạy lại, đỡ mẹ dậy. Bà cụ ngã vào lòng anh, nước mắt giàn giụa:

- Con tôi... Trời ơi!... Con tôi...

Người mẹ già ôm chặt lấy con, tưởng như không bao giờ buông ra nữa.

Những người khác dừng lại và tản mác, để nhường quyền cho người mẹ chào đón đứa con trở về. Giây phút này là của người mẹ.

III

Đàn bà con trẻ và mấy ông già đến hỏi thăm đã về hết. Cho đến chiều tối, khi nào các thanh niên trai tráng lao động ở các trại chung quanh và những người thất nghiệp đi kiếm miếng ăn trở về, thì mới lại có cuộc hội họp nữa. Giờ chỉ còn mình Lani và mẹ trong túp lều hai gian.

Khó mà tin được rằng đây là nơi anh đã sinh sống mười lăm năm, trước khi lên tỉnh Kép. Nếu tất cả dân làng đều nghèo khó như thế này, sao ngày ấy họ lại có thể gửi anh lên tỉnh nhỉ?

Người mẹ mỉm cười qua dòng nước mắt, nụ cười sung sướng, đầm ấm. Bà đẩy cành khô vào cái bếp lò kỳ lạ, ghép bằng mảnh sắt vụn kê ở góc nhà. Một nửa khói từ bếp tỏa ra khắp gian lều, còn một nửa ùa theo miếng tôn rỉ cong queo dùng làm ống khói mà thoát ra ngoài.

Người mẹ quay đầu lại phía con và nói:

- Nước sắp sôi rồi.

Lani mỉm cười với mẹ. Mẹ anh tuổi chưa cao mà trông người đã già khòm và phờ phạc quá!

Anh dịu dàng hỏi:

- Mẹ có khỏe không?

- Mẹ không sao, Lani ạ, người mẹ nói và thổi vào bếp lò. Lani quì xuống bên mẹ:

- Để con đun cho.

- Kìa, cẩn thận quần áo! Bà cố ngăn không cho anh lại gần cái bếp bần thiu.

- Không sao, mẹ ạ.

- Nhưng quần áo đẹp quá. Ngay cả người da trắng ở đây cũng không ăn vận quần áo như thế.

Lani gượng mỉm cười, anh cúi đầu thổi lửa. Một lát ngọn lửa bùng lên, bén vào cành khô, nổ lách tách như reo vui.

Đầu Lani cúi sát vào ngực mẹ và lúc anh thổi lửa, người mẹ giờ tay, tưởng như

sắp đặt lên đầu con, nhưng rồi ngập ngừng và lại rút tay lại. Bà rung rung nước mắt, vội đứng dậy và sang gian bên. Lani nghe tiếng thổn thức của mẹ. Anh theo sang.

Người mẹ đứng ở chân chiếc giường cũ ọp ẹp, gục đầu xuống ngực, toàn thân bà rung lên trong tiếng nức nở âm thầm.

Lani tới bên và ôm lấy đôi vai gầy của mẹ.

- Mẹ không thể nào, bà thì thảo, mẹ không thể nào...

Lani dịu dàng hỏi:

- Có điều gì thế, hờ mẹ?

- Lani ơi, mẹ không sao tin được. Con cao lớn là chừng ấy, con là người phong nhã lịch sự. Và con lại là con trai của mẹ. Mẹ không sao tin được.

- Sao mẹ lại không tin?

- Con hãy nhìn quần áo của mẹ xem. Con hãy trông hai bàn tay mẹ và nơi mẹ sống. Chỗ ở nghèo nàn của một người đàn bà da đen và con là một người rất phong nhã lịch sự, từ tỉnh Kép về.

- Con là con trai của mẹ. Mẹ gửi con lên tỉnh Kép. Con là con của mẹ. Phải thế không, mẹ?

Từ gian bên này hai mẹ con nghe tiếng nước reo trong ấm.

- Phải thế không, hờ mẹ?

- Phải, Lani ạ.

- Thế thì mẹ đừng khóc nữa.

Tiếng nức nở nguôi dần và ngừng bật. Lani đưa khăn mùi soa của anh để mẹ lau nước mắt.

Người mẹ nói:

- Mẹ thực là con mụ dớ dẩn.

- Chẳng phải thế đâu, mẹ ạ, Lani đáp. Mẹ sang đây, con pha trà mẹ uống.

Lani đưa mẹ sang gian bên, kéo ghế để mẹ ngồi, bảo mẹ chỉ cho anh chỗ để ấm chén. Người mẹ không bằng lòng để con phải làm, nhưng anh không nghe. Trong

khi Lani pha trà, người mẹ nhìn anh một cách lạ lùng, ngạc nhiên.

Đây là con trai tôi ư? Có phải cái thằng bé vẫn chơi đùa ở chính chỗ này? Thằng bé mà hễ vùi khóc thì tôi lại phát đen đét vào mông đít ư? Có phải cái thằng bé hay hò hét và chạy quanh nhà, thằng bé chân giẫm đất, quần áo rách rưới, chân tay nhọ nhem và cái cổ cẩu ghét, mà nó chẳng chịu cho tắm rửa? Nếu phải nó, thì thời gian qua đã làm nên những chuyện kỳ lạ đối với con người. Thay đổi con người. Làm cho họ khác trước. Nhưng ở đây mọi vật vẫn như cũ. Những đứa trẻ khác cùng lớn lên với nó thì vẫn thế. Có đứa vẫn bản thiêu, nghịch ngợm. Chúng có cao hơn, to ra, sự thực là thế, và chúng mặc quần dài. Còn những đứa con gái thì có đứa đã chồng con. Nhưng chúng vẫn như hồi nhỏ, chỉ cao lớn hơn lên mà thôi. Không có gì khác, không có gì mới ở chúng cả. Chỉ có Lani là đổi khác. Cái dáng nó đi, cái vẻ nó nhìn mình. Nó không giống một đứa con nữa... Không, không giống... Như là... Lúc nó ôm lấy vai mình ở gian bên, tưởng như đây là một người nào hiểu mình, nhiều tuổi và thông thạo cuộc đời hơn mình, vỗ về an ủi mình, và mình cảm thấy như mình là một đứa trẻ và nó lại là người lớn. Giữa mẹ và con sao lại có thể như thế? Lắm khi thời gian quả đã làm nên những chuyện kỳ lạ đối với con người. Thế nhưng thằng Máctanh, con trai của dì Elxi chẳng đã ở tỉnh Kép là gì, mà lúc về nó vẫn y nguyên, nó lại còn định lừa lọc cả dân làng. Sau nó lại quay ra tỉnh. Rồi cuối cùng người ta nhận được tin nó đã bị bắt bỏ tù, vì tội đánh nhau chết người. Chỉ có Lani là khác. Chẳng cần phải nghe nó nói, người ta cũng trông thấy thế...

Bác Xani ở nhà bên gõ cửa bước vào. Bác mang đến một đĩa bánh và ngượng ngập để lên bàn.

- Tôi biết hôm nay chị không làm bánh, vì thế tôi đem sang một đĩa. Bác quay lại nói với Lani, - Bác mong rằng cháu ưa thứ bánh này. Nhà bác hôm nay thiếu mỡ. Thôi, tôi về, chị Xuất nhé.

Mẹ Lani nói:

- Nó không để tôi pha trà đây, bác ạ.

Bác Xani cười và quay ra cửa. Lani rót trà ra chén, và ngồi xuống bên mẹ.

- Trà của mẹ đây.

Qua chén trà, Lani nói với mẹ về tỉnh Kép, về những việc anh đã làm. Mẹ nghe anh kể cái gì cũng thích. Lani càng vui chuyện, vì câu chuyện làm cho mẹ anh tự nhiên. Dần dà mẹ không e dè, đắn đo nữa, hai mẹ con chuyện trò thân mật. Chuyện về tỉnh Kép. Về dân làng ở đây. Và rồi mẹ cười mãi, khi anh kể những cảnh ngộ ngĩnh mà anh đã thấy ở Kép.

Lani đổ thêm nước vào ấm trà. Đĩa bánh cũng hết cả và tưởng như từ thuở bé anh chưa rời khỏi nhà bao giờ.

- Em Mêbơn đâu hờ mẹ?

- Thế ra con vẫn nhớ nó ư?

- Có mỗi một cô em gái, mẹ bảo con quên sao được?

- Từ nãy không thấy con hỏi, mẹ nghĩ con quên nó rồi.

- Không. Con chưa quên. Con muốn biết rõ về mẹ trước. Con lo lắng sợ mẹ chẳng ưa con trai của mẹ. Em con đâu?

- Nó đi ở cho tòa nhà lớn.

- Tòa nhà ở trên đồi?

- Đây có mỗi tòa nhà lớn ấy thôi, con ạ.

- Em con lớn chừng nào rồi?

- Nó cao gần bằng con ấy. Một thằng bé đã chạy lên bảo nó: nghe tin con, thế nào nó cũng sắp về.

- Em con làm việc gì ở trên ấy?

- Người da trắng trên tòa nhà lớn tốt lắm.

- Mẹ nhỉ, bây giờ người lớn còn dọa trẻ nếu khóc thì bị giam vào nhà địa chủ đến chết đói không, hờ mẹ?

- Mẹ cười. Trông thấy ánh sáng trong mắt mẹ thực cảm động.

- Có, con ạ. - Chúng vẫn sợ lão chủ không lơ râu tóc đỏ chứ mẹ?

- Lão ta chết rồi. Tất nhiên con không biết. Chết đã bốn năm rồi, Lani ạ. Lão là người rất tốt. Thế gian này thực cũng hiếm có người như lão.

- Con nghĩ ai cũng sợ lão ta.

- Chỉ khi nào người ta làm điều sai thôi, con ạ. Lão nghiêm, nhưng mà ngay thẳng. Con phải cảm ơn và tưởng nhớ lão, Lani ạ.

- Sao vậy?

- Trời ban phước lành. Mẹ cũng hiểu rằng con không biết.

- Biết gì kia?

- Lão cho tiền để gửi con lên tỉnh Kép đây.

- Lão ta cho tiền!

- Phải, con ạ. Dân làng ta thì lấy đâu mà gửi con đi được, con không nghĩ thế ư? Lão chủ Gót cho tiền và quyết rằng phải gửi con lên tỉnh Kép.

- Tại sao?

Mẹ anh nhìn vào quăng không, nét mặt bà đăm chiêu như một người mất hồn.

Lani nhắc:

- Tại sao hở mẹ?

Mẹ anh thu hai tay vào lòng, so cả vai lại và mỉm cười, nét cười dịu dàng và như có ẩn một điều gì uẩn khúc.

- Lão là người tốt, Lani ạ. Chưa bao giờ mẹ gặp một người tốt như thế, tuy lão cứng cỏi lực lưỡng nhưng cũng rất nhẹ nhàng mềm mỏng.

Bà bỗng choàng đứng dậy.

- Ngồi đây nghe mẹ chuyện trò mãi, còn bao nhiêu việc chưa làm. Con vào giường nằm nghỉ đi thì hơn. Con cần nghỉ ngơi một chút. Tối nay tất cả con gái trong làng sẽ đến xem mặt con đây. Còn bọn con trai thì đến hỏi chuyện. Cả làng ai cũng khao khát tin tức. Thôi nào, đi nằm nghỉ đi con, để mẹ nấu cơm cho ăn.

Mẹ đẩy anh sang gian bên. Lani cởi áo ngoài rồi nằm duỗi dài trên giường. Gia đình. Anh đã về với gia đình. Gia đình. Một cảm giác tốt đẹp làm sao. Có lẽ anh ra đời cũng ở trên chiếc giường anh đang nằm đây. Đó là gia đình. Nơi chôn rau cắt rốn. Cái gốc của cuộc đời. Chính ở nơi ấy lần đầu tiên anh biết cảm, biết mến và nhận ra mọi vật. Gia đình.

Anh nhắm mắt lại...

Người mẹ khép cánh cửa ngăn đôi hai gian nhà rồi quay ra lúi húi làm cơm. Làm món gì cho con nó thích bây giờ? Nó là con, nhưng đồng thời cũng là khách. Có lẽ phải mua một miếng thịt. Hôm nay có phải là chủ nhật đâu. Nhưng dù sao, bữa cơm đầu tiên ở nhà mà không có miếng thịt thì coi sao được. Phải đây, ta mau

lại hàng lão Do Thái mua một miếng thịt. Có một đồng sáu xu để ở ngăn chỗ gian bên.

Bà rón rén đi vào, sợ làm Lani thức giấc. Sau chuyến đi đường, hẳn nó còn mệt lắm. Bà nhìn vào cái ngăn, nhưng không thấy đồng sáu xu đâu. Chắc chỉ con Mêbon lấy thôi. Nét xấu đã nhiễm vào con bé. Thấy tiền ở đâu là bỏ túi liền. Nó tưởng nó lớn xác rồi thì không ai đánh nó nữa đâu. Rõ đẹp, anh nó ở mãi trên tỉnh về, mà trong nhà lại không có lấy một miếng thịt.

- Mẹ tìm gì thế?

- Mẹ ngỡ con ngủ rồi.

- Chưa. Con đang làm quen với cái thú được sống trong gia đình mẹ ạ.

- Mẹ có đồng sáu xu để ở đây mà đâu mất. Chắc lại con Mêbon nó lấy đi rồi.

- Ô, con có tiền đây, mẹ ạ.

Lani ngồi dậy, với tay rút chiếc ví ở túi áo trong, mở ra lấy mấy tờ giấy bạc. Mẹ anh sững sốt:

- Con lấy tiền này ở đâu?

Lani mỉm cười. Ở đây ai có chút tiền là một lý do để bị nghi ngờ.

- Tự con kiếm ra, mẹ ạ.

- Con đi học kia mà?

- Ngoài giờ học, con kèm mấy sinh viên con nhà giàu làm bài và thường xuyên đến dạy học hai thiếu nữ Ấn Độ. Bố mẹ họ theo tục cổ, không cho con gái đến trường. Mẹ cứ cầm tạm mấy đồng này.

Anh đưa mẹ hai tờ giấy bạc một đồng.

- Nhiều quá, mẹ chỉ cần sáu xu thôi.

- Mẹ cứ cầm lấy cả.

Người mẹ cầm tiền đi ra. Bà dừng lại ở cửa, ngấm ngấm tờ giấy bạc trong tay một lần nữa. Những tờ giấy bạc còn sột soạt, mới tinh. Tim bà đập mạnh vì những nỗi sung sướng đột ngột. Con trai bà trở về không những là người có học, lại còn cho bà tiền. Hai đồng bạc! Ở đây không ai kiếm nổi hai đồng một tháng, thế mà nó đưa cho

mẹ nó cứ như không ấy thôi. Qua câu chuyện lúc này, bà còn biết Lani đã từ chối dạy ở một trường lớn ngoài tỉnh để về nhà với dân xóm. Chắc nó tài giỏi, khôn khéo lắm thì người ta mới dành cho nó một việc như thế. Mà cái việc ấy thế nào chả có bao nhiêu người khác ao ước. Lani của bà đã về nhà, thực là một điều tốt. Và nó cũng mới bảnh trai làm sao. Các cô gái hẳn là phải ganh nhau mà giành lấy nó!

Bà hấp tấp ra khỏi nhà, đi ngược con đường đất nhỏ đến hiệu tạp hóa. Hàng xóm láng giềng gọi hỏi thăm. Người hỏi nhỏ bà cậu con trai mới về có mạnh giỏi không, người muốn biết anh ta định làm gì, người thì khen bà là người đàn bà may mắn nhất trần đời, và có vài người, nửa đùa nửa thật, gọi ướm gả con gái.

Nhưng bà Xuất không thể dừng lại trả lời ai. Bà đang mê man sung sướng, hãnh diện và bối rối. Bà xòe hai tờ giấy bạc mới cho mọi người trông thấy và nói thì thầm chỉ đủ cho bà nghe:

- Con tôi đưa cho tôi đấy.

Mấy bà nói chúc mừng. Một số người khác im lặng, tỏ vẻ ghen tị. Máy ông già nhắc lại mới ngày nào Lani còn là một đứa trẻ thường, bản thủ và tinh nghịch. Bà Xuất vội vã bước vào cửa hiệu, ở đây vừa bán rau đậu vừa bán thịt. Lão chủ hiệu với đôi mắt tinh nhanh đờm buồn, ra chào hỏi bà. Con trai lão ngồi gần đấy ngừng đọc sách nhìn lên. Anh ta mắt kém, đeo một cặp kính gọng đồi mồi dày cộm.

Lão chủ hiệu nói:

- Hôm nay nom bà vui sướng lắm, bà Xuất ạ.

- Con trai tôi mới ở tỉnh Kép về.

- Ồ... Thế ra cậu nhà ta. Một thanh niên đẹp trai đấy.

- Vâng, nó là đứa con tốt.

- Tôi mừng cho bà, bà Xuất ạ. Cậu ấy về thăm bà à?

- Nó về ở hẳn nhà. Nó thi đỗ ở trường ra rồi. Ông ạ, không phải trường thường đâu. Cao hơn trường thường một bậc. Cái tên gì nghe dài dài.

Người thanh niên nói:

- Trường đại học.

- Ồ, đúng rồi! Người thanh niên hỏi:

- Anh ấy học môn gì ạ?

- Nhiều môn lắm, bà Xuất nói một cách hãnh diện. Nó có cái bằng... cái bằng gì dạy học ấy mà... Giống như tên thuốc lá gì này... ờ... bằng sư siếc gì... Phải rồi. Nó còn có cái bằng tú tài gì nữa...

Người thanh niên nói:

- Bằng sư phạm và tú tài văn chương.

- Ờ, đúng rồi! Ông lão nói:

- Cậu ta thật là tài giỏi! Bà phải hãnh diện vì cậu ta chứ?

- Nó đi xa một dạo lâu quá, ông Phinkenbéc ạ. Đã đành là tôi cũng thấy hãnh diện nhưng sao mình cứ thấy bỡ ngỡ là lạ thế nào ấy.

Ông lão cười tươi hân lên và gật đầu.

- Tôi biết. Hồi thằng Idắc nhà tôi kia trở về, tôi cũng thấy thế. Mình mừng run lên, và cũng hoảng vì những điều khôn ngoan trong sách vở của nó. Sách của nó bảo: "Làm cái này, làm cái nọ" - những điều mà theo kinh nghiệm chúng mình biết làm thế là sai, - và nó nói nhiều lắm, nói khéo lắm. Nhưng bây giờ thì tôi chẳng băn khoăn gì nữa. Và bà, rồi bà cũng sẽ thấy thế đấy. Bà và tôi, chúng ta già rồi, chúng ta biết sự khôn ngoan của đời sống lớn hơn sự khôn ngoan của sách vở... Tôi chắc bà muốn mua một miếng thịt ngon cho con trai, phải không?

Lão tới quầy thịt chọn một miếng thăn thật tươi và nói:

- Đây đây, miếng thịt ngon nhất của cửa hiệu tôi. Cậu con trai trở về nhà mẹ phải được đón mừng chứ! Tôi gói nó lại nhé. Không sao. Nếu bà chưa có tiền thì lúc khác trả cũng được. Bà là khách hàng tốt. Bằng lòng thế chứ?

Bà Xuất giơ ra hai tờ giấy bạc một đồng mới:

- Tôi có tiền đây. Nó đưa cho tôi đấy.

Ông lão búng hai ngón tay một cái, và ông nhìn con trai với đôi mắt sáng long lanh. Ông nói:

- Đó, giờ đã thấy chưa? Lúc thằng Idắc trở về, nó chẳng có lấy một đồng xu. Tôi phải gửi tiền tàu lên cho nó. Ngày nay cậu con bà về có tiền và cho bà tiền. Ờ, sao thế nhỉ? Vậy mà có người họ bảo: "Bất cứ cái gì người Do Thái mò tới cũng là thành tiền". Những người ấy thực chẳng có mắt. Họ có nhìn con trai tôi thì mới biết. Bây

giờ nó đang viết một quyển sách! Và ngay cả đến chuyện viết sách ấy cũng sẽ chẳng hóa thành tiền đâu.

Ông lão phá ra cười và gói kỹ miếng thăn lại. Idắc nhếch môi cười gượng gạo. Bà Xuất mỉm cười.

- Đây, bà Xuất. Tôi nói thế này nhá. Bà chỉ trả một nửa tiền thịt thôi. Còn nhà Phinkenbéc biếu một nửa để đón mừng người con trở về, nhá?

Bà Xuất, cảm ơn lão Phinkenbéc và mua thêm một vài thứ nữa. Gạo, đậu, đường. Thực là thích thú, khi người ta có khả năng mua những thứ mình cần. Ủ, bơ thì thật tuyệt, mà chắc Lani cũng thích. Và chẳng có bảy xu thôi, và bơ thì để dành cho Lani. Bà mua nửa can. Tối hôm đầu ở nhà, nó phải không thiếu một thứ gì. Thế mới là thực sự đón mừng đứa con trở về.

Lão Phinkenbéc gói tất cả những gói nhỏ thành một bọc và tính tiền trả lại. Chẳng tiêu hết bao nhiêu, chưa đến năm hào chỉ. Khi người ta có tiền, tiêu mấy cũng chưa mùi gì. Nửa cân bơ thì phải một tuần mới hết, nếu để vào nước lạnh - và nếu bà canh chừng Mêbon. Tính phàm ăn của Mêbon là một điều tai hại cho đời sống của bà. Nhưng nó là đứa tốt. Tháng nào nó cũng mang về nhà được mười lăm hào và chỉ giữ có năm hào. Phải, nó là đứa con gái tốt.

Bà cảm ơn lão Phinkenbéc, chào lão và Idắc, rồi vội vã đi về nhà. Cái ông lão Phinkenbéc ấy thật là người tốt. Biếu nửa số thịt để mừng Lani trở về thì tử tế thực. Phải nói lại cho Lani nó biết mới được. Và Idắc nữa, cậu ta cũng tốt, rất mơ mộng, cái mặt gầy choắt và dài ngoẵng lúc nào cũng cắm cúi trên quyển sách, tuy thế nhưng mà tốt. Nếu cậu là người da đen thì bà cũng ưng để Lani kết bạn. Và cậu ta cũng đã có đi học đấy. Nhưng tất nhiên, chẳng tài giỏi bằng Lani của nhà mình!

Stinvon, hay còn gọi là "cánh đồng Lặng", là một trong trăm nghìn đồn điền rải rác khắp Liên bang Nam Phi Châu, một giải đất nhỏ hẹp mà ở đây người bản xứ và người lai đen lập nghiệp. Họ sinh sống, dựng nhà cửa, nuôi nấng con cái, già rồi chết nhờ lượng nhân từ của một địa chủ người da trắng. Khi thì họ phải trả tiền thuê đất, khi thì họ phải đánh đổi sức lao động để được quyền sống trên mảnh đất của ông cha. Trong số những người già còn sống sót đến bây giờ, có người vẫn còn khắc sâu trong tâm trí những ngày làm nô lệ. Cũng có người kể những chuyện kỳ lạ về lòng tốt của người da trắng và cũng có người kể những chuyện khủng khiếp về sự tàn ác của người da trắng.

Và Stinvon, cùng với nhiều đồn điền như nó, cũng là nơi sinh ra một chủng tộc mới. Một giống người không trắng cũng không đen; không phải người Á châu, cũng không phải người Phi châu, mà là một sự pha trộn của cả hai và khác biệt cả trắng

lần đen, họ không sống ở thế giới bên này hay bên kia, mà lửng lơ ở giữa hai khối.

Ngày xưa và ngay cả trong những ngày chưa lấy gì làm xưa lắm, một địa chủ da trắng cô đơn đi ra ngoài trại ấp của mình có thể trông thấy sắc đẹp của người con gái một người dân bản xứ - hay có khi là vợ của người này; hoặc giả có thể một tên bạn của địa chủ từ tỉnh Kép xa xôi đến thăm hẳn trông thấy cô ta; hoặc nữa chỉ là một anh da trắng phiêu lưu đi tìm của cải và chỗ ở qua đường thôi...

Do đó dòng người mới ấy cứ tăng dần lên, hợp thành làng, kết hôn với nhau và sống kệp giữa hai thế giới.

Họ tự gọi mình là người lai đen. Có người lại thích được gọi là người Âu Phi. Và một số nhấn mạnh rằng họ là một dân tộc mới...

Chính những địa chủ da trắng ở trong những tòa nhà đồ sộ trên đồi cao, hạc ở những đồn điền lân cận, lại là ông cha của nhóm người lai đen sống chui rúc trong xóm Stinvon. Những người già lão đều rõ như vậy. Có người lại lấy làm hãnh diện nhắc lại rằng mình có họ xa với địa chủ da trắng này, địa chủ da trắng nọ. Những người trẻ thì chỉ biết họ là lai đen thôi. Ngoài ra không có gì cần biết. Họ mang một chút dòng máu da trắng trong huyết quản. Họ tin rằng: Trời sinh ra người lai đen kém người da trắng và người lai đen hơn người da đen. Chưa hề bao giờ thấy họ đả động hoặc nghĩ rằng một nửa ông cha tổ tiên họ là gốc người Phi châu trong những làng mạc ở bên kia đồi, ngay phía sau Stinvon.

Lani mở mắt, thấy một thiếu nữ đang tươi cười cúi nhìn mình. Anh nghĩ chắc đây là Mêbon. Nhưng nom chẳng có gì là quen thuộc cả. Nàng là một người lạ đối với anh.

Giá có gặp Mêbon ở tỉnh Kép thì anh cũng chỉ nhìn thoáng rồi đi qua, mà chẳng nhận được ra em. Anh ngồi dậy.

- Chào em. Em là Mêbon phải không?

Mêbon chăm chú nhìn anh rồi gật đầu.

- Anh là Lani. Và cô này là ai?

Mêbon chìa ra trước mặt anh một tấm ảnh. Lani mỉm cười cầm lấy tấm ảnh từ tay em.

- Đây là Xêlia.

- Anh có giận em không, em lục va li quần áo của anh đấy?

Câu hỏi mới lạ chưa, Lani nghĩ, và ngắm nhìn em. Mêbơn đẹp một cách tươi tắn. Cánh tay tròn lẳn, vai rộng, da bóng mịn. Người tầm thước, với đôi chân và cặp đùi khỏe mạnh của một thôn nữ, ngang lưng thon nhỏ một cách lạ lùng. Đôi môi luôn luôn mỉm cười, nhưng đôi mắt đen nhánh của Mêbơn thì lúc nào cũng lạng lẽ.

Mêbơn hỏi một cách sốt sắng:

- Em có đẹp không anh?
- Sao?
- Anh cứ nhìn em mà lị.
- Anh không ngờ em đã lớn đến thế.

Mêbơn lại cầm lấy tấm ảnh từ tay anh và ngắm nghía. Cô nói thì thầm: "Xêlia, tên đẹp, người cũng đẹp. Chị ấy là người yêu của anh phải không? Ước gì em cũng có cái áo như của chị ấy. Trông chị hết như người da trắng." Mêbơn soi mắt cô vào mắt anh:

- Chị ấy là người da trắng, hở anh? Lani mỉm cười và lắc đầu. Mêbơn quay lưng đi và nói nhỏ:

- Em nói với anh một chuyện này. Nhưng anh phải hứa là không được mách mẹ cơ. Anh có hứa không?

- Được. Anh hứa.
- Anh làm dấu thề đi đã.

Mêbơn quay lại xem anh có làm dấu thề không, rồi cô lại nhìn đi chỗ khác.

- Có một thanh niên da trắng yêu em...
- Em nói sao?
- Anh đã hứa với em rồi cơ mà.

- Em với một thanh niên da trắng ở đây à? Em sẽ gặp nhiều chuyện rắc rối, Mêbơn ạ. Hẳn là ai?

- Không.
- Mêbơn, em hãy nghe anh. Nếu em không giữ gìn thì em sẽ có một đứa con

không bố. Nếu hấn bảo hấn sẽ cưới em thì là hấn nói dối. Anh hứa sẽ không mách mẹ đâu, Mêbơn, hấn là ai?

- Chịu thôi, em chẳng nói đâu... Sssuyt. Mẹ ra kia kia.

Người mẹ nhìn con gái, bà buồn rầu lắc đầu. Mêbơn lo lắng ngó Lani. Bà mẹ hỏi:

- Nó lại đánh thức con dậy để kể những chuyện nhăng nhít của nó phải không?

Lani cười, đánh lửa châm một điếu thuốc lá.

- Không, mẹ ạ. Em con ngoan lắm. Hai anh em chúng con đang làm thân với nhau.

Đôi mắt Mêbơn chan chứa ý biết ơn. Bà mẹ mỉm cười.

Bà nói tách bạch từng lời:

- Chao ôi, từ bao lâu nay, lần đầu tiên tôi nghe thấy bảo là nó ngoan.

Lani bào chữa:

- Em con có lỗi gì đâu, hở mẹ?

Được bênh vực một cách bất ngờ, Mêbơn xúc động. Cầm cô run run. Nước mắt rung rung.

- Trước mặt ai mẹ cũng cứ nói xấu con, Mêbơn khóc nức nở, nước mắt tràn xuống đầm má. - Trước cả người lạ cũng thế. Anh Lani là anh con, nhưng anh ấy mới về. Lần nào cũng thế! Ai ở đây cũng cứ rình chằm chọc con! Chằm chọc con!

Bà mẹ nói:

- Cái con bé, có im đi không nào! Mà không có lỗi thì ai người ta thêm bới xấu làm gì. Không có lửa sao lại có khói?

Mêbơn kêu lên:

- Họ ghen tức đấy thôi! Ngay cả mẹ đẻ ra con, mẹ cũng chống con, tin người ta hơn tin con. Và bây giờ có anh Lani vừa mới về, cũng thế nữa!...

- Thôi im đi, cái con bé! Lani quàng tay lên vai Mêbơn và vỗ về:

- Nín đi em, đừng khóc nữa. Em lớn rồi đấy. Anh sẽ bênh vực em mà. Mêbơn vùi đầu vào áo anh.

- Có một người anh trai cũng tốt thực.

- Ủ, tốt chứ, anh em ta sẽ vui với nhau. Nào, giờ thì em đi rửa mặt đi.

Mêbơn ngược nhìn anh và mỉm cười qua dòng nước mắt. Lani đưa cho em chiếc khăn muisoa. Mêbơn chùi mắt, trả lại anh chiếc khăn rồi đi ra.

Bà mẹ nói:

- Nay mẹ bảo, Lani ạ, con cũng tài thật đấy. Giá có ai bảo mẹ cái con bé ấy dễ cảm động đến thế thì mẹ chả tin đâu. Nếu con cứ như vậy thì mẹ e rồi tất cả con gái ở Stinvon này sẽ ngã đầu vào vai con khóc hết cho mà xem.

- Em con có điều gì sai trái, hờ mẹ? Bà mẹ nhìn một cách nghĩ ngợi rồi lắc đầu.

- Có đôi khi, con biết thế nào không. Nó cãi nhau với tất cả mọi người. Trừ lão Rô Xam ra, còn thì chẳng ai nói tốt về nó bao giờ. Đôi khi vô duyên có nó cũng làm những cái cho người khác phải khó chịu. Nó còn nói điều cho người ta nữa chứ. Chao ôi là nó nói điều! Gây điều tiếng không hay... Chà, cứ nghe mẹ đứng đây nói chuyện mãi! Sắp tối rồi mà chưa được việc gì. Con về làm cho mẹ ngây đại như cô gái mười chín ấy thôi. Hết mơ mộng chuyện trò, ra lại vào quanh quẩn, chẳng làm được gì cả.

Bà hấp tấp ra cửa, rồi đứng sững lại.

- Ô! Tí nữa thì mẹ quên... Đấy con xem! Mẹ vào cốt để bảo con rằng cụ mục sư nhấc lát nữa sang chơi, có câu chuyện muốn nói với con.

- Cảm ơn mẹ. Bà quay ra cửa rồi lại dừng lại.

- À con ạ, mọi người đều sửa soạn cho tối nay rộn rã lắm đấy! Các cô gái đi làm về sớm hơn. Tin lan khắp nơi, họ tắm rửa, ăn mặc đẹp, chưa thấy như thế bao giờ.

Bà dừng lại và nhìn Lani một cách trù mến, rồi lại dịu dàng tiếp:

- Con cũng biết đấy, con là người con đầu tiên của Stinvon đi xa trở về thành người có học, có chức tước kèm theo tên tuổi và được tinh Kép quý trọng đến thế. Cụ mục sư bảo con đem sự thông thái và một cuộc đời mới về cho dân làng. Vì thế, con ạ, mọi người đều sửa soạn ăn mừng. Hôm nay là một ngày hội lớn của dân ở đây và họ rất lấy làm hãnh diện vì con. Và chao ôi, nghĩ mà xem, đấy lại là con trai của mẹ!

Bà đi ra, rồi lại ngó đầu vào qua cánh cửa, mỉm cười nhìn con, rung rung nước

mắt.

- Con về nhà, mẹ thực vui mừng, Lani ạ. Không phải chỉ vì con là người có học, mà vì con là con trai của mẹ. Thực sung sướng cho người mẹ, khi con trai từ bỏ mọi sự tốt đẹp để về với mình.

Cánh cửa đã khép từ lâu, Lani vẫn nhìn đăm đăm vào đó. Phải. Anh về nhà là phải. Anh biết ở đây thiếu nhiều phương tiện và sẽ có nhiều khó khăn. Anh sẽ nhớ Xêlia và chúng bạn. Nhưng ở đây có nhiều việc anh có thể làm. Rất nhiều việc. Mình phải bình tĩnh, anh tự nhủ. Bình tĩnh và thận trọng lắm mới được.

Mẹ già thân mến của con. Mẹ phấn khởi vì nhiều lẽ, nhưng trước hết mẹ vui mừng vì con đã về, vì con là con trai của mẹ. Con cũng vui, mẹ ạ, vui vì được sống với gia đình. Nhà thơ Tumo⁽¹⁾ đã nói như thế nào nhỉ?....

... Ôi quê hương, quê hương,

Con đã kịp về với mẹ

Trước lúc mặt trời chìm khuất.

Con đã kịp về,

Dù mặt trời đang chìm khuất.

Nhưng ánh sáng trong lòng người nô lệ chưa tắt.

Ôi đất nước,

Dù có muện nhưng chưa là muện quá.

Ta sẽ nắm linh hồn rên xiết của người,

Đang là đời, sắp xa vời bay bổng,

Đang là đời, nắm linh hồn rên xiết sắp bay bổng __ của người.

Lani khoác áo, châm một điếu thuốc lá và đi ra. Mẹ anh thoáng trông lên, mỉm cười rồi lại cúi xuống tiếp tục công việc. Ra đến ngoài, Lani ngả đầu hít một hơi thở dài và đưa mắt nhìn quanh.

Ánh hoàng hôn bao trùm lên khắp thung lũng và xóm Stinvon - quê hương anh - một đám những túp lều gỗ lụp sụp, vách đất, mái tôn mủi cũ, lúc này như mất vẻ thô sơ tiêu tụy, trở thành êm ả, thân thuộc, trong ráng chiều tranh tối tranh sáng.

Những túp nhà nhỏ nằm san sát như ôm ấp, che chở lẫn nhau. Chia đôi xóm thành hai dãy là một con đường hẹp, mùa mưa thì lầy bùn và lổng bong những vũng nước, mùa nắng thì bụi bốc ngập đầu. Đã lâu, từ ngày còn trẻ, và trước khi người ta thêm vào tên anh chữ "rò", Rò Xam đã đặt tên con đường này là Phố Cao. Nay nó vẫn còn được gọi là Phố Cao.

Nhìn xuống Phố Cao trong lúc ánh chiều sẫm dần, Lani cảm thấy thoải mái. Đó là một cảm giác hơi lạ, vì chính anh không thực ưa nơi này. Đây bẩn thiu và mất vệ sinh một cách rõ ràng. Cả làng có mỗi một cái giếng ở cuối Phố Cao, nước vàng đục, uống một hớp, Lani thấy mùi bùn tanh lợm giọng.

Hai thiếu nữ đi ngang qua, ánh mắt họ mỉm cười với anh. Anh cảm thấy không vui. Tuy không nom rõ lắm, nhưng anh tin là đôi mắt họ cũng đỏ lòe như máu. Mắt mẹ anh cũng vậy, cả đến đôi mắt của Mêbơn, của tất cả mọi người mà anh đã gặp. Không riêng mẹ anh, mà mọi người đều có nước da khô xạm và khó tả. Nom ai cũng hộc hác, khô nứt, gầy gò xương.

Ở tỉnh Kép, dân lai đen cũng có kẻ nghèo người giàu. Có người nghèo, có người không nghèo lắm, có người mất mặt. Ở đây không thế. Ở đây, tưởng như mọi người sinh ra để chịu nghèo khổ cùng cực, sống như thế và chết cũng sẽ như thế. Người lai đen nghèo ở tỉnh Kép nghèo thực, nhưng họ khác. Trong cái nghèo, vài người còn có chút tự do, họ không bị nó ràng buộc. Ở đây không thế. Ta có thể trông rõ sự nghèo khổ trong mắt mọi người, cả trong dáng bộ họ đi đứng, họ làm lụng. Ở đây người ta nghe thấy cả sự nghèo khổ trong giọng nói. Cái nghèo đã quyen chặt lấy con người họ và cái đó còn tệ hại hơn cảnh nghèo khổ trong đó họ sống.

Lani nhắm mắt lại. Anh cố nghĩ với Xêlia, tập trung hết trí nhớ, gọi lại hình dáng nàng. Mọi khi thì dễ, nhưng bây giờ không thành. Có cái gì len lỏi, can thiệp. Cái gì vậy? Trong thâm tâm anh hiểu đó là cái gì. Nó day dứt tâm trí anh từ lúc nó đột ngột lóe ra trong óc, nhưng anh từ chối không chịu hợp nó thành lời, ngay cả thành ý nghĩ. Anh lại cố dần nó xuống và nhìn đồng hồ.

- Bây giờ là sáu giờ hai mươi... Ờ... Không biết Xêlia đang làm gì nhỉ?... Sáu giờ hai mươi... Ở Kép... Không biết Xêlia đang làm gì?... Mọi khi bảy giờ thì nàng hay uống trà ở nhà. Đúng thế, trừ phi tối nay nàng đi ăn cơm khách... Nhưng không biết giờ này nàng đang làm gì?...

- Kia chào anh. Ấy lão có lúc cũng cứ hay nói một mình. Lúc nào lão cố nhớ cái gì chẳng ra ấy.

Lani thu người lại, nhìn ông già đang mỉm cười với anh. Anh mãi ngẫm nghĩ nên đã không nghe thấy tiếng ông đi tới. Ông già người cao, tối như một cái bóng

đen và lưng hơi còng. Mái tóc xoăn lò xo của ông bạc trắng hết cả. Lani không nom rõ nét mặt ông lắm, nhưng khuôn mặt ông cũng hốc hác và khô khan như mặt tất cả những người khác mà anh đã gặp. Anh tin chắc đôi mắt ông cũng đỏ lòe như máu. Nụ cười trên mặt ông già đẹp thực, nhưng không biết có phải là cái đẹp do ảnh hưởng lúc trời chạng vạng tối không.

Tiếng ông già nói khỏe và trầm:

- Chắc rằng lão không làm phiền anh chứ.

- Thừa không sao.

- Lão là mục sư, giảng đạo ở xóm. Khi ra đi anh còn nhỏ nên không nhớ lão. Riêng lão thì nhớ anh lắm.

Lani nói:

- Vậy hẳn là cụ còn nhớ tên cháu.

Mục sư im lặng. Tuy không tỏ vẻ gì, nhưng Lani đột nhiên nhận thấy ông đang bối rối. Anh nắm lấy tay ông và nói:

- Thừa cha, được về quê hương thực là một điều sung sướng.

Mục sư nói giọng run lên:

- Cảm ơn Chúa! Lani, con, bỏ qua đi cho lão, làng ta chưa bao giờ có người học thức, lão thực không biết nói chuyện thế nào cho phải. Một hôm lão và mấy người nữa nom thấy một tấm ảnh trên một tờ báo của người da đen từ tỉnh Kép gửi về. Đây là ảnh con và đằng sau tên con lại có chức vị. Không ai biết đọc, nên không biết tờ báo viết gì, nhưng ai cũng rõ hẳn con phải là người học thức lắm, thì người ta mới đăng ảnh lên báo. Vì thế lão thực khó biết nói chuyện với con thế nào cho phải.

- Nhưng thừa cha, con vẫn là Lani. Con sinh ra ở đây, đây là quê hương con và cha là người giảng đạo ở đây.

- Nhưng con là người học thức. Con hiểu biết nhiều hơn hết mọi người ở đây. Và gần ngang với người da trắng ở tòa nhà lớn và mọi người da trắng khác. Vì thế chúng tôi đối xử với con cũng phải kính trọng như đối với người da trắng, chúng tôi phải hãnh diện vì con là người da đen như chúng tôi. Con là một người lớn lắm, Lani ạ, con có thể làm những việc lớn cho dân làng.

- Thừa cha, con đâu phải là người lớn lao gì.

- Lani, con là người lớn lắm đó. Con hiểu biết gần bằng người da trắng ở tòa nhà lớn.

Lani mỉm cười. Gần bằng người da trắng ở tòa nhà lớn. Anh tin rằng anh hiểu biết bằng họ, nếu không phải là hơn họ. Nhưng vì người ở tòa nhà lớn là người da trắng, nên dân làng không thể tưởng tượng rằng anh lại có thể hiểu biết hơn họ.

Không nói gì với nhau nhưng Lani và mục sư đồng tình đi xuôi xuống Phố Cao. Họ để lại một làn bụi nhỏ rải theo bước chân họ đi. Các chị phụ nữ, các cô con gái, trẻ con và đàn ông đều thò đầu qua cửa và cửa sổ, nếu nhà có cửa sổ, để ngó theo mục sư và chàng thanh niên trí thức, con thím Xuất. Trong lúc ngó theo, các cô gái với ánh mắt ao ước thích thú, bình phẩm rằng chàng mới đẹp trai làm sao, và các cô chế giễu, thách thức nhau giành được cảm tình của chàng. Mắt những bà già để lộ một vẻ hiền từ đậm âm, một sự hãnh diện chung với thím Xuất.

Thực ít khi có một người con rời bỏ những sự sung sướng để trở về nhà sống với bà con thân thích. Câu chuyện tám ảnh thiếu nữ tuyệt đẹp mà anh mang theo về đã lan đi khắp nơi. Chả là Mêbon đã lên mang tám ảnh đi khoe với một vài cô bạn gái. Các cô ngắm ảnh một cách ghen tị và thán phục. Sao nhỉ, cô ta gần như người da trắng! Và tóc cô ta chải mới đẹp làm sao. Và dù là nom trong ảnh, họ cũng thấy nước da cô sao mà mịn màng và hồng hào thế. Và cô ta đẹp... Đôi mắt mục sư chăm chăm nhìn vào một điểm xa ở chân trời, ông nói một cách thăm dò:

- Đã từ lâu lắm, lão vẫn thắm nuôi trong lòng một niềm mơ ước.

- Thế ư cha?

- Con ạ, lão mơ ước đã bao năm rồi.

- Thừa điều gì vậy?

- Lão vẫn cầu Chúa cho lão được sống để trông thấy điều ấy, con ạ. Lani im lặng.

- Lão già rồi, nhiều lúc tưởng sẽ không được trông thấy điều ấy. Đêm đêm lão quì gối cầu nguyện: "Lạy Chúa, đây không phải lời cầu xin của một người già ngang ngạnh sợ chết. Lạy Chúa, không phải như thế. Đây chỉ là niềm ước vọng độc nhất của lòng con. Xin Chúa cho con được sống để trông thấy điều ấy. Và khi nào con được trông thấy, là Chúa đã ban ơn cho vậy, A men". Đây là lời cầu nguyện của lão và bây giờ hình như Chúa đã trả lời. Chúa thực đầy lòng lành, con ạ. Chúa chẳng đã truyền phán: "Hãy cầu xin, con sẽ được như nguyện" đó ư? Lão đã cầu xin và Chúa đã trả lời.

- Thừa cha điều gì vậy?

- Con định sẽ làm gì ở đây?

Lani mỉm cười, cho tay vào túi:

- Việc quan trọng nhất là mở ngay một trường dạy học. Cũng có những việc khác, nhưng mở trường trước đã. Có phải không?

- Đó chính là điều lão cầu xin đây, con ạ. Được trông thấy con trẻ ở Stinvon đến trường, học lấy những điều thông thái trên đời, học viết tên tuổi, để khỏi phải đánh một dấu chữ thập thay tên như lão, để chúng có thể mở Kinh thánh và đọc lấy được... Con có biết không, lão chưa hề đọc được một chữ nào trong Kinh thánh. Con xem đây, lão không biết đọc. Nhưng con chúng ta và cháu chúng ta phải biết đọc. Nếu chúng biết đọc thì trời đất sẽ mở rộng ra cho chúng. Đây, lão cầu nguyện cho được trông thấy ngày hôm nay, nguyên do là như vậy, con ạ. Bây giờ là lúc những việc lớn bắt đầu. Vì rằng khi nào con cháu chúng ta đọc được và viết được tên tuổi chúng, thì chúng sẽ không phải sống trong những túp nhà tồi tàn như ở đây, và rồi chúng sẽ không bị khinh rẻ như bây giờ, và rồi sẽ có công ăn việc làm, quần áo đầy đủ cho mọi người. Đó là ước mơ của lão đã bao lâu nay, Lani ạ.

Lời nói của ông già chân thành thấm thía và mộng tưởng của ông khiến Lani xúc động. Nhưng ông đã nghĩ làm rằng cứ biết đọc biết viết thì sẽ không còn đạo luật chia rẽ màu da nữa, và sẽ có việc làm, có tiền, có nhà ở cao ráo và có cơm no áo ấm cho mọi người. Ở tỉnh Kép, anh đã gặp hàng trăm thanh niên có học mà thất nghiệp. Đa số họ đã tốt nghiệp trung học, và một vài người còn có bằng đại học.

Anh quay đầu về phía mục sư, định nói với ông như thế... Thì ông già lại tiếp:

- Phải! Bây giờ là lúc làm những việc lớn!

Lani cắn môi, bỏ ý định nói với ông già rằng chỉ biết đọc, biết viết không thôi thì không giải quyết được mọi vấn đề. Hai người tiếp tục đi trong im lặng. Đám lều tranh của Stinvon đã nằm lại phía sau, thấp hơn họ một chút, và họ đang trèo lên một ngọn đồi. Bóng đêm đã ngả xuống miền quê. Không khí mát lạnh và sự yên lặng thanh bình thực là mới mẻ đối với Lani.

Anh nghĩ đến những câu thơ của Tumơ:

Ôi quê hương, quê hương,

Con đã kịp về với mẹ

Trước lúc mặt trời chìm khuất.

Ừ, mặt trời đã lặn, đêm đã xuống, và anh đã trở về quê hương. Anh dừng lại, trông về phía sau. Phải, kia là quê hương anh. Một đám túp lều vách đất cũ kỹ, đứng đây nom xuống trông như những bóng đen. Đó là quê hương. Và đứng bên anh đây, một ông già không biết chữ, người cha về phần hồn của cái xã hội nhỏ bé tạo thành quê hương anh đó.

Ông già cũng dừng lại và trông về phía sau. Vừa lúc đó phía ấy có một ngọn lửa nhóm lên, ngọn lửa vàng rực liếm lên trời và mỗi lúc một bùng to, có xua đuôi bóng tối. Nhưng bóng tối menh mông mà ánh lửa bé nhỏ, nên trông ngọn lửa tựa như một hòn đảo bé tí xiu sáng chói giữa biển cả đen tối.

- Dân làng đốt lửa để sửa soạn cuộc vui mừng con về đây, mục sư nói.
- Ngọn lửa như mất vào trong bóng tối, Lani đáp.
- Lửa đẹp và rực rỡ, mục sư tiếp lời.

Hai người quay lại và tiếp tục đi lên đồi. Dưới chân họ cỏ mọc dày và mềm mượt, trên đầu họ sao sáng lấp lánh trong bầu trời quang đãng. Họ lên tới đỉnh đồi thì dừng lại. Phía dưới mé đồi bên này, Lani cũng thấy có những đốm lửa nhỏ. Khoảng chừng mười mười lăm đốm lửa bé tí xiu, so với ngọn lửa cô đơn ở Stinvon. Anh ngoảnh nhìn lại cho chắc chắn. Phải, đứng đây anh có thể trông thấy cả Stinvon và nơi kia. Nếu đem tất cả những đốm lửa ở nơi đó tụ lại, dễ thường cũng không to bằng ngọn lửa ở Stinvon. Nhưng những đốm lửa bé kia rải rác khắp trong một khoảng rộng, thành thử có vẻ xua đuôi được nhiều bóng tối hơn ngọn lửa lớn ở Stinvon.

- Nơi kia là đâu nhỉ?
- Coran⁽²⁾ của Mạckơ. Đây họ có trường học. Mạckơ là ông giáo. Từ lâu, đó là một điều đau lòng cho lão, vì dân Kaphia⁽³⁾ có trường học mà ta không có. Giờ thì không thể nữa.

Trong bóng tối chỗ con đường nhỏ gần đây, một người đàn ông đứng dậy, vươn vai. Lani và mục sư đều không trông thấy anh ta.

- Cháu đã bảo là cụ cứ gửi trẻ sang, cháu sẽ dạy giúp, nhưng cụ không chịu gửi.

Anh ta nói bằng tiếng Anh. Giọng khô và nhẹ, đượm vẻ âm áp, Lani quay ngoắt lại:

- Ai đó?

- Đây là Mạckơ.

Mục sư nói đoạn cất tiếng chào.

Mạckơ đánh diêm, châm vào tàu thuốc lá, rồi thông thả đi lại phía hai người. Lani chỉ nhận thấy một cái bóng lù lù, cao hơn anh hẳn một đầu.

Mạckơ nói:

- Chào anh. Anh là ông giáo ở tỉnh Kép về. Ai cũng nói đến chuyện ấy. Dân làng anh phấn khởi và tin anh trở về lan đi khắp hai thung lũng và tôi tin rằng lan vào các nhà người da trắng nữa. Tôi là Mạckơ, như cụ mục sư vừa bảo anh. Cụ ca thán như thế là không đúng, vì tôi đã có dành ít chỗ ở trường chúng tôi cho trẻ em bên làng nhà, nhưng cụ không nhận.

Ông già kêu lên:

- Dĩ nhiên là tôi không nhận!

Lani ngạc nhiên. Mục sư nói tiếng Phi châu và Mạckơ nói tiếng Anh mà họ vẫn hiểu nhau.

Mạckơ hỏi:

- Sao lại không nhận?

- Thì trước kia tôi đã nói với anh rồi.

- Phải, cụ nói Chúa sinh ra chúng ta khác nhau. Cụ hãy bảo cháu, cụ có nghĩ rằng Chúa của cụ sẽ tức giận vì một đứa trẻ lai đen lại học ở trường của người bản xứ không?

Mục sư hắng giọng, nhỏ bặt và châm tàu thuốc lá.

- Chúa sinh ra người da trắng, người lai đen và người da đen, Mạckơ ạ. Người sinh ra họ khác nhau, và Người muốn họ khác nhau. Ý Người muốn rằng người lai đen phải sinh sống, làm việc và học tập với người lai đen. Nếu không phải thế thì Người đã sinh ra chúng ta giống nhau tất cả rồi.

- Và, thưa cụ, Chúa cũng muốn rằng người da trắng phải có mọi cái tốt đẹp cả sao? Muốn rằng chúng tôi là những công cụ da đen tội nghiệp, phải làm việc cho họ ư? Có phải đây là ý muốn của Chúa của cụ không?

Ông già gắt:

- Mạcơ, đừng có giấu cọt. Mạcơ nói nhẹ nhàng:
- Cự hãy trả lời đi, cháu không giấu cọt đâu.
- Đây là do ý Chúa muốn rằng chúng ta phải khác nhau.

Mạcơ hỏi:

- Và người da trắng phải giàu có? Ông già im lặng:
- Và người lai đen với người bản xứ phải nghèo khổ? Ông già vẫn im lặng.
- Và người da trắng coi chúng ta như nô lệ? Ông già lắc đầu nhưng không nói gì.

Mạcơ tiếp:

- Chúa của cự hẳn phải là người da trắng. Đúng thế. Chúa bảo cự: "Con là người lai đen, đừng có trà trộn với người bản xứ". Đó là lời của chính phủ nói và chính phủ tin ở luật chia rẽ màu da, vậy thì cháu có thể nghĩ rằng Chúa của cự cũng tin ở luật chia rẽ màu da.

- Đừng nói vớ vẩn, Mạcơ, chúng ta chịu đau khổ vì tội lỗi của thế gian...
- Tại sao chỉ những người không phải là da trắng phải chịu đau khổ thôi?
- Ô, nói nhảm, Mạcơ! Mạcơ cười sảng sặc.
- Thôi cự, giờ cháu phải đi đây. Anh quay lại Lani:

- Mong rằng chúng ta sẽ gặp lại nhau. Rồi có lẽ chúng ta có thể nói chuyện với nhau được. May ra tôi có thể giúp ích cho anh chẳng. Chào anh... Chào cự mục sư, cự nên giữ gìn sức khỏe, và xin cự thưa với Chúa của cự hãy đối xử với người da đen như thể Chúa cũng yêu thương họ vậy.

Anh ngoặt về bên trái như vội vã xuống đồi về phía những ánh lửa nhỏ.

- Mạcơ, một người Kaphia khá.

Mục sư nói và Lani nhận thấy trong giọng ông cái vẻ kẻ cả của một người tin rằng mình thuộc một dòng giống cao quý.

Mạcơ là người có học, nhưng anh là một người da đen Kaphia: vì thế mà ông mục sư mù chữ, bởi chưng là người lai đen, tất phải hơn Mạcơ, và tất cả những người lai đen ở Stinvon cũng vậy! Đây không phải là một điều mà mục sư nghĩ đến

một cách tự giác. Điều đó tựa hồ rất tự nhiên, và không ai hỏi rõ căn do bao giờ hết. Cũng như chưa bao giờ có ai hỏi gì về sự "cao quý tự nhiên" của người da trắng ở tòa nhà lớn và ở các trại lân cận. Điều đó cũng tự nhiên như anh, Lani, anh không thể hiểu biết hơn được người da trắng. Anh chỉ có thể coi như "gần bằng" họ thôi. Mục sư đã nói như vậy.

Lani nhớ lại ý nghĩ của mình khi anh cố gọi hình ảnh Xêlia trong óc, trước lúc mục sư tới. Bây giờ anh cũng cảm thấy đó là một thành kiến. Anh đã cố dìm nó xuống, nhưng anh biết nó vẫn còn đó. Anh đã cảm thấy mình khác lạ với mọi người ở Stinvon. Kể cả hơn họ. Nhất là lúc hai thiếu nữ đi qua và liếc nhìn anh. Và tuy họ cũng là người lai đen. Người cùng dòng giống. Ngay cả đối với mẹ, đôi lúc anh cũng cảm thấy mình khác lạ. Đó là cái gì? Nguyên do tại sao lại thế?

Mackơ là một người có học, nhưng giữa anh ta và anh lại có sự khác biệt. Anh biết là như thế. Không có lý gì nên giả dối hết. Mackơ là người da đen, và anh lai đen. Tuy anh không tin ở "đặc quyền của dòng máu da trắng" trong huyết quản anh. Qua kinh nghiệm ở nhà ga, anh đã biết cái đặc quyền ấy là thế nào. Vậy mà khi đối diện với Mackơ anh lại không thể nói một câu gì. Và anh đã cảm thấy hơi hổ thẹn khi đứng cùng một người da đen thuộc dòng dõi thấp kém hơn. Không có gì đáng hổ thẹn cả, không ai trông thấy anh được. Nhưng mà như thế đấy. Anh đã cảm thấy hổ thẹn và e sợ. Và đột nhiên anh biết anh sẽ hổ thẹn chừng nào nếu Xêlia biết mẹ anh và nơi anh đã ra đời và những người ở nơi anh đã ra đời.

Anh nói:

- Nhưng điều đó là sai! Mục sư hỏi:
- Điều gì sai?
- Không. Con nói với mình thôi.

Ông già đánh diêm châm vào tẩu và rít một hơi thuốc. Ông nói:

- Gần đến giờ khai mạc cuộc vui rồi đấy. Chả là lão sẽ phải nói lời chào mừng mà, vậy lão xuống trước để sửa soạn nhé. Con có cùng xuống bây giờ không?
- Không. Con ở lại đây một lát.
- Đừng ở lâu quá nhé.
- Vâng.

Ông già quay bước đi và chẳng mấy chốc đã bị nuốt vào đêm tối. Và ở dưới kia

ngọn lửa cô đơn vẫn bốc lên những tia sáng vàng rực trong bóng tối mênh mông, trong khi ở phía bên này một vài đóm lửa nhỏ đã tắt, những đóm còn lại vẫn có vẻ chống chọi với bóng đêm mạnh hơn ngọn lửa đơn độc ở Stinvon. Mọi cái ở chỗ Lani đứng đều chìm vào bóng tối.

Anh ngồi xuống cỏ, lấy một điếu thuốc lá và châm hút. Mình phải thận trọng, anh quyết định, mình phải thận trọng lắm mới được, mọi việc không phải là dễ dàng. Và mình phải vứt bỏ cái cảm giác rằng mình khác lạ, kéo mọi người để ý. Như vậy không tốt.

"Không biết Xêlia giờ đang làm gì nhỉ", anh nói to và nhìn lên trời. Anh nhớ nàng. Anh đã biết trước rằng anh sẽ nhớ nàng. Nhưng điều làm cho anh ngạc nhiên là anh không thấy phiền muộn. Anh cứ tưởng anh sẽ đau khổ vì nhớ nhung. Nhưng không, anh chỉ cảm thấy cô đơn thôi.

Và anh càng thấy mình về đây là đúng. Dân làng cần đến anh. Có bao nhiêu việc phải làm cho họ. Bao nhiêu việc phải giúp đỡ họ làm.

"Anh Xuất ạ, ở khắp nước anh có bao nhiêu người chưa thực sống. Họ là đồng bào của anh. Họ chỉ tồn tại mà không phải là sống. Trai trẻ như anh, anh phải về với họ, giúp cho họ có cơ được sống, trưởng thành và phát triển như những con người trong xã hội. Nếu điều ấy làm được thì họ sẽ trở thành một lực lượng mới rất lớn, kích động không những đất nước anh mà cả toàn thế giới. Nếu sự giảng dạy của tôi có được chút giá trị gì, thì anh hãy về với đồng bào anh, giúp đỡ họ học cách sống".

Đó là lời ông giáo sư già Simđơ nói với anh lúc anh đến từ biệt người. Giáo sư là ông già Do Thái ở nước Áo, người kỳ dị nhưng thông thái sáng suốt, đã bị đuổi ra khỏi xứ ông. Lani mỉm cười và rút một hơi thuốc lá. Điếu thuốc đã tắt.

"Xin hứa với giáo sư, con sẽ làm như thế". Lani nói và lần tay trong túi tìm bao diêm.

- Ai đó? Tiếng một người con gái hỏi vọng lên, giọng vừa sợ hãi vừa hách dịch.

Lani đứng bật lên và quay ngoắt lại. Anh đã tưởng chỉ có một mình anh ở đây.

- Ai đó? Tiếng hỏi nhắc lại một lần nữa. Lần này có vẻ hách dịch nhiều hơn sợ hãi. Ké đó tiếng một con chó gầm gừ. Lani cố căng mắt nhìn nhưng không trông thấy gì. Anh hỏi:

- Vậy cô là ai? Im lặng một lúc lâu, chỉ có tiếng chân con chó cào sào sạo trên mặt đất, khi nó chồm lên làm căng thẳng dây xích, cách anh chừng mấy bước.

- Nếu không nói anh là ai, tôi sẽ thả chó ra cho cắn anh. Người con gái nói, nhưng có vẻ trù trù lưỡng lự.

Lani nhận thấy giọng nói dịu dàng, anh mỉm cười.

- Nếu thêm cả con chó thì tôi xin chịu.

- Ờ? Thế anh là ai?

- Tôi có nói là sẽ bảo cô đâu.

- Tôi thả chó cho cắn anh bây giờ.

- Tôi biết cô sẽ không làm thế đâu.

- Sao lại không? Câu hỏi buột ra trước khi nàng kịp cân nhắc.

- Vì cô không sợ hãi và cô không ác. Nghe giọng nói của cô tôi đủ biết thế.

- Khéo lắm.

- Và bây giờ thì cô trở nên thân thiện. Im lặng một lát, rồi anh nghe có tiếng chuyển động. Anh hỏi:

- Cô về đây ư?

- Phải.

- Làm ơn cho biết cô là ai.

Lại im lặng một lần nữa, lần này lâu hơn. Vừa lúc Lani không hy vọng được trả lời nữa thì người con gái nói, giọng đã thân mật:

- Tôi là Xari Viliê.

- Viliê?

- Phải, tôi ở gần đây. Người ta thường gọi nhà chúng tôi là tòa nhà trên đồi.

- À! Lani thốt ra.

- Còn anh.

- Tôi là Lani Xuất. Em gái tôi làm công ở nhà cô. Đột nhiên Lani nghe có tiếng thở mạnh.

- Anh... Lani Xuất... Mà anh dám nói chuyện với tôi như thế này à!
- Như thế nào?
- Như là bình đẳng với tôi... Như một người Âu châu vậy...
- Phải chăng cô coi tôi là người dưới của cô? Và phải chăng người da đen ăn nói khác người Âu châu?
- Tôi rất muốn thả chó cho cắn anh.

Lani đột nhiên thấy tức giận. Những làn sóng tức giận dâng lên trong người anh. Giọng anh hơi xẵng:

- Không, cô sẽ không làm thế! Cô không ngăn được bản tính của cô đâu, và bản tính của cô chưa đến nỗi hóa thành tàn nhẫn hoàn toàn. Thái độ ác của cô cũng tự nhiên như lòng tử tế bẩm sinh của cô.

- Anh là... lời nói tắc trong cổ họng người con gái, anh là...
- Cô nói đi! Có phải cô đang muốn tìm chữ "thằng da đen con hoang" không?
- Nói đi! Anh là con vật!

Im lặng một lúc lâu. Lani chầm một miếng thuốc lá, những ngón tay anh run lên.

- Thế nào, cô sắp thét lên chẳng, hay đợi gần đến nhà mới hô hoán lên rằng có thằng da đen con hoang định cưỡng hiếp cô?

Có một cử động nhanh ở chỗ người con gái đứng, rồi một vật gì quật vào ngang ngực Lani. Anh bắt lấy nó. Đó là một chiếc batoong lớn.

Cầm chiếc batoong trong tay, anh lắng nghe tiếng bước chân người con gái và con chó xa dần. Lani rùng mình. Đêm mát rượi nhưng trán anh ướt đầm mồ hôi. Anh giẫm nát mẩu thuốc lá, quay lại, và thông thả đi xuống phía ngọn lửa cô đơn ở Stinvon.

IV

- Đây, người thanh niên của chúng ta đây rồi mục sư nói và cầm lấy cánh tay Lani. Lão vừa tính cho người lên đòi tìm con.

Và bây giờ mẹ anh đã ở bên anh. Bà cầm lấy tay anh và đưa anh đi vòng quanh đám lửa tới một cái bàn dài đầy thức ăn. Dân làng tíu tít ở chung quanh, cười cười nói nói, bắt tay anh, vỗ lưng anh, đàn ông, đàn bà, con gái, thanh niên và những đứa trẻ bụng ỏng trần truồng.

Họ cười nói toang toang. Nhưng Lani cảm thấy như cái vui của họ có một vẻ gì lạc điệu. Hình như nó không thực và anh thất vọng.

Những ngọn lửa gầm rít nhảy lên, tàn lửa đỏ biến vào bóng tối. Bao trùm lên tất cả - bao trùm lên tiếng ồn ào cười nói, tiếng lửa bốc bùng bùng và nổ lách tách, tiếng hét giật giọng và cái vui giả tạo gượng ép - là sự im lặng ghê rợn của đêm tối. Không gì phá vỡ được im lặng. Tiếng động chỉ càng làm cho im lặng nổi bật lên.

- Qua chỗ kia, Lani ạ.

Mẹ anh nói và dẫn anh tới đầu một chiếc bàn dài.

Mục sư ngồi ở đầu bàn đằng kia. Và hai bên, người ngồi thành hàng chen chúc xít nhau. Lani mỉm cười với mẹ, bà đang ngồi cạnh mục sư ở đầu bàn kia. Trong ánh sáng lửa hồng, đôi mắt người mẹ ngời lên một niềm hãnh diện khiêm tốn và ấm áp.

Mục sư đứng dậy, giơ hai tay lên. Im lặng tỏa xuống cái tập thể nhỏ bé của người lai đen ở Stinvon. Sự im lặng này hòa hợp với cái tĩnh lặng của đêm tối. Mắt mọi người đều hướng về phía ông già.

Với một giọng trầm trầm khiêm tốn, mục sư nói về lời cầu nguyện của ông, nay đã được Chúa đáp ứng. Ông nói sở dĩ người lai đen nghèo khổ như thế này là vì họ không biết đọc biết viết. Ông bảo rằng mọi sự sẽ tốt đẹp hơn nhiều, khi nào họ biết đọc biết viết, và Lani đã trở về đây với những hiểu biết thông thái để dạy cho họ đọc và viết, cải thiện cuộc sống của họ. Nhân danh mục sư, ông xin ghi tên là người học trò đầu tiên, vì không phải chỉ người trẻ mới học được mà cả người già cũng học được. Họ phải cúi đầu cảm ơn Chúa đã đưa luồng ánh sáng mới mẻ này tới cho họ, nó sắp thay đổi số phận những người lai đen ở Stinvon.

Trước đây, ông đã phải nhìn một cách ghen tị dân Kaphia ở Coran của Mạkơ, họ

có trường, có một ông giáo. Nhưng bây giờ thì khác, chúng ta cũng có trường. Dân Kaphia giờ mở mắt ra mà coi cho rõ!

Nào chúng ta hãy cùng nhau ăn uống, nhảy múa, ca hát và sung sướng vì một ngày mới đã bắt đầu...

Mấy bà già mang thức ăn lại và chất lên bàn, mục sư làm dấu ban phước lành trên những đĩa thức ăn và mọi người cùng ăn uống.

Lani cảm thấy một trách nhiệm nặng nề đè nặng vai anh. Mọi người ở đây tin rằng cứ dạy cho họ biết đọc biết viết là anh có thể thay đổi được số phận họ. Lani không hẳn tin như thế. Nhưng cái gì có thể thay đổi số phận họ? Họ không thể biểu tình ở đây được. Tất cả chỉ có một dúm người. Ngoài việc dạy họ đọc và viết, anh còn có thể làm gì khác nữa cho họ được?

Đẩy lui ý nghĩ đó sang một bên, anh ngắm những người chung quanh. Anh bắt đầu nhận ra một vài người. Cái người đàn bà cười cợt lẳng lơ, gò má cao và đôi lông mày sộ kia, là Phiétta. Thực khó mà định được tuổi nàng. Nàng có vẻ nổi bật trong đám đông. Lúc chiều anh trông thấy nàng ở một nhà bên kia đường. Có lẽ nàng ở đấy.

Anh ngắm Phiétta hất mái tóc ra đằng sau, ngả đầu cười, giọng cười thách thức, với hai gã thanh niên bên cạnh. Rõ ràng là nàng lôi cuốn được hai anh em chàng và lấy thế làm thích thú lắm. Anh nhận thấy một vài bà già nhìn nàng bằng con mắt không tán thành, anh mỉm cười.

Mêbơn chạm vào cánh tay anh, nói:

- Phiétta đấy. Chị ta cũng đã ở tỉnh Kép, anh ạ. Chị ấy tốt đấy.
- Chị ta có vẻ vui sướng.
- Chị ta bao giờ cũng thế.
- Bao giờ cũng thế?
- Vâng. Không lúc nào Phiétta dứt tiếng cười. Dân làng không ưa, nhưng chị ta chẳng cần.
- Tại sao?
- Vì chị ta chẳng cần.
- Không, ngốc ạ, anh muốn biết tại sao dân làng lại không ưa chị ta.

Mêbơn cười khúc khích, nhìn quanh để biết chắc là không ai nghe lóm chuyện, rồi thì thầm giảng giải:

- Cứ mỗi lần Phiétta ra tỉnh Kép về thì lại có một đứa con. Bây giờ là bốn đứa tất cả.

Lani nhin cười:

- Thế thì có gì là sai?

Mêbơn thích chí lắm.

- Chị ta không hề biết bố của chúng là ai. Em nghe thím Ani nói chuyện với mẹ. Thím Ani bảo chúng đều khác bố nhau và Phiétta cũng không biết cả đứa con nào là của ai. Lúc nào anh phải nghe giọng thím nói với mẹ mới được: "Thím Xuất ạ, không biết tôi có tội tình gì to lớn mà Chúa lại trừng phạt tôi đến thế!...". Nhưng thím lại yêu những đứa trẻ, anh Lani ạ! Thím ấy yêu chúng nó. Thím Ani yêu chúng hết sức, khiến em nghĩ rằng thím thực tình vui sướng mỗi lần Phiétta đem theo ở tỉnh về một đứa con mới!

Lani hỏi:

- Còn Phiétta thì thấy thế nào?

Mêbơn ôm bụng, gập người lại mà cười:

- Phiétta thú vị lắm cơ, anh ạ. Đừng mách mẹ, anh nhé. Thịnh thoảng mấy đứa con gái chúng em gặp chị ta ở sau hiệu tạp hóa lão Do Thái, nghe chị ta nói tất cả mọi chuyện. - Mêbơn ngừng kể và lau nước mắt. - Phiétta bảo nếu chị ta gặp một người đàn ông nào bảnh một tí, không cả quỳnh, biết nói chuyện và khiến chị ta hãnh diện thì chị ta không làm sao mà giữ được... Chị ta bảo...

- Thôi, thế là đủ rồi, Mêbơn!

Lani lại nhìn Phiétta. Nàng quay lại và gập mắt anh. Vẻ cười trong mắt nàng truyền xuống đôi môi, hàm răng nàng sáng lên khi nàng mỉm cười với anh. Nụ cười thật là thân mật và ấm áp. Lani không thể không đáp lại nụ cười ấy.

Tiếng đàn ghita và phong cầm nổi lên. Và cười cười nói nói, mọi người bắt đầu nhảy.

Mêbơn cầm lấy tay anh, nói:

- Chúng ta nhảy đi anh.

- Nhảy làm gì vội.
- Ồ, nhảy đi thôi...
- Lát nữa. Anh muốn ngắm mọi người một lúc trước đã.
- Anh ngắm từ chiều rồi còn gì... Bỗng Mêbơn ngừng nói và xiết tay Lani.
- Gì thế em?
- Chị ta đi lại đây, anh Lani! Ồ!

Lani quay đầu lại và thấy Phiétta đang đi tới. Những người khác cũng trông thấy thế. Mẹ Lani ngồi bên mục sư định đứng dậy, nhưng mục sư đưa tay giữ cánh tay bà ngăn lại. Một vài cặp đứng tuổi ngừng nhảy. Mêbơn bắn khoả định tìm đường chuồn nhưng cũng háo hức muốn đứng lại.

Đây đó mọi người xì xào bàn tán mĩa mai. Phiétta là một người đàn bà hư đồn. Một con đi. Cô ta có quyền gì được đến nói chuyện với Lani? Thật không biết dơ! Một số người khác lại lấy thế làm thích. Tò mò. Nóng xem câu chuyện sẽ ra làm sao. Lani có bỏ đi chỗ khác, có lẽ cô ta đi không? Anh là người có học, anh sẽ xử sự ra sao?

Với đôi mắt tươi cười, và cặp lông to lớn đung đưa một cách ngang nhiên khiêu khích, Phiétta thong thả đi qua đám người, tới trước mặt Lani. Nàng nói:

- Chào anh. Lani đáp:
- Chào Phiétta. Phiétta nhú một bên lông mày và mỉm cười:
- À, thì ra Mêbơn đã nói chuyện về tôi với anh.
- Phải. Phiétta quay lại và vỗ vào cánh tay Mêbơn:
- Mêbơn ra chỗ khác nhé, tôi muốn nói chuyện với anh cô. Cô đi chỗ khác thì hơn, mẹ cô không ưa cô nghe chuyện của tôi đâu.

Mêbơn lưỡng lự.

Lani nói:

- Mêbơn, đi đi em.

Mêbơn vừa bước ra, một thanh niên kéo tay nàng và họ cùng nhảy.

Sự chào mời quyến rũ vẫn đọng trong đôi mắt Phiétta. Nó tựa hồ là một bản tính tự nhiên, dường như nàng không thể ngăn giữ mình chào mời đàn ông nhìn tới cái ngọn lửa âm áp âm ỷ cháy trong cơ thể nàng, và chỉ cần có một sự thông cảm với một vẻ thao đòi là đủ cho nàng quy phục trao gửi thân mình.

Phiétta hỏi, giọng nói nhỏ và hơi xẵng:

- Tại sao anh lại trở về đây?
- Mời chị ngồi xuống, Lani nói.

Phiétta nghe theo. Lani châm một điếu thuốc lá.

- Tại sao chị lại hỏi vậy?
- Vì tôi muốn biết. Anh muốn gì ở đây? Anh muốn làm gì cho những người ở đây?
- Tôi muốn giúp đỡ họ.
- Tại sao?
- Vì họ cũng là đồng bào của tôi.
- Nhưng giúp họ thì sẽ được kết quả gì?... Tôi cũng đã ở tỉnh Kép, tôi không ngu đâu. Anh muốn gì ở họ chứ?
- Tôi không muốn gì ở họ cả. Phiétta ạ. Tôi muốn giúp đỡ họ. Tôi muốn giáo dục họ. Tôi chỉ muốn có thể thôi. Ngoài ra không có gì khác.
- Anh Xuất ạ, họ không có tiền đâu.
- Tôi biết.
- Họ chả có cái gì cho anh lấy được cả đâu.
- Tôi đã bảo chị là tôi không muốn lấy gì của họ hết.
- Anh Lani Xuất ạ, trước đây tôi cũng đã gặp những người có học.
- Tôi đã nói thực với chị. Chị không thể hiểu rằng một người lại có thể có ý muốn giúp đỡ người khác vì họ là đồng bào của mình ư? Họ là đồng bào của tôi, Phiétta ạ.
- Với tất cả cái học thức của anh, anh có thể kiếm tiền ở tỉnh Kép.

- Tôi sinh ở nơi này.

Phiétta nhìn vào mắt anh một lúc lâu và ngoài cái vẻ mời- xích- lại- gần đây trong con mắt nàng còn có một cái gì khác nữa. Rồi nàng gật đầu thông thả và chậm rãi nói:

- Tôi tin anh. Có lẽ tin lắm chẳng, nhưng tôi tin anh. Tôi nghĩ rằng anh có thiện ý, anh Lani Xuát ạ, và tôi mừng. Thế nghĩa là tôi đã gặp được một người có học không phải là kẻ đồn mạt.

- Có nhiều người khác...

- Tôi chưa gặp họ, nhưng tôi đã được gặp anh. Giờ anh hãy nghe tôi. Anh biết dân làng nghĩ về tôi thế nào. Họ coi tôi như một con chó ghẻ, một con đĩ. Đó không phải là lỗi của họ. Họ không hiểu mà thôi. Họ không thể hiểu được những cái gì ở trái tim con người. Họ chỉ tỏ khinh miệt tôi. Nhưng họ không biết tất cả những tội lỗi của người đời, còn tôi thì tôi biết. Tôi sẽ chống lại và giết chết kẻ nào đem tội lỗi về đây... Đi đi, anh Lani Xuát ạ. Đi với người con gái xinh đẹp mà Mêbon đã nói chuyện với tôi. Người con gái trong tấm ảnh ấy. Việc giáo dục sẽ chẳng có lợi gì cho những người dân này đâu.

"Giờ đây họ chẳng có cái gì đáng kể, nhưng họ mãi nguyên. Họ chẳng có tạm đủ một cái gì hết, nhưng họ sung sướng theo lối sống của họ. Họ có một đức Chúa Trời bé nhỏ, một ngôi nhà thờ bé nhỏ, một ông mục sư bé nhỏ và họ lấy thế làm sung sướng. Nay nếu anh đem học vấn tới cho họ thì ngay đến cả cái sung sướng bé nhỏ ấy họ cũng mất nốt.

"Nếu được học hành, họ sẽ bắt đầu thèm muốn những cái từ xưa họ không nghĩ đến bao giờ. Họ sẽ muốn ăn nhiều hơn và muốn nhiều thứ khác nữa. Họ sẽ bảo người da trắng sẽ không hơn gì họ và điều này sẽ đem lại tai họa cho họ. Tôi đã thấy cái đó xảy ra ở một nơi khác anh Lani Xuát ạ. Tôi không muốn thấy nó xảy ra ở đây. Họ là đồng bào của tôi; và tôi yêu họ. Làm ơn đi đi thôi, anh Lani Xuát ạ".

Lani giật mình. Phiétta biết rất rộng. Nàng đã nói thành lời những gì anh cảm nghĩ một cách mơ hồ. Nàng đã nhìn thấy tất cả những điều đó một cách rõ rệt. Nhưng nhìn sai tất cả. Có ai lại giải quyết việc gì bằng cách chạy trốn bao giờ.

Mục sư tin tưởng rằng sự giáo dục tự khắc sẽ làm cho đời sống dễ dàng, no ấm hơn. Phiétta thì cho rằng nó sẽ đem lại tai họa. Ai đúng? Và anh phải làm gì đây?

- Anh hãy nghĩ kỹ đi, anh Lani Xuát ạ.

- Phiétta, tôi nghĩ rằng chị làm đấy. Không phải chỉ riêng sự giáo dục khiến

người ta mong muốn mọi cái.

- Nhưng sự giáo dục giúp họ mong muốn và làm cho họ mất sung sướng. Thôi, xin anh đừng bàn cãi với tôi nữa. Tôi biết là sẽ không có lợi gì cho họ đâu. Anh về đây sẽ chỉ tổ gây rắc rối cho mà xem. Anh làm ơn đi đi.

Ông giáo sư già đã bảo rằng dân tộc anh chỉ tồn tại mà không phải là sống. Phiétta thì xin anh cứ để mặc cho họ tồn tại. Anh không thể làm thế được. Anh nhìn Phiétta và lắc đầu.

- Tôi không đi đâu, Phiétta ạ. Tôi ở lại đây và sẽ làm những điều mà tôi nghĩ là phải... Nhưng tôi rất lấy làm thích được nói chuyện với chị. Tôi sẽ cố làm cho mọi người hiểu rằng chị là một người tốt...

- Tôi sẽ có thể giết chết anh đấy, Phiétta chỉ nói vậy rồi đứng dậy đi thẳng.

Lani ngó theo cặp mông to lớn đung đưa và cái lưng thẳng đứng của nàng cho đến lúc nàng khuất vào bên kia đồng lửa. Thực là một người đàn bà lạ lùng. Một sự pha trộn lạ lùng. Anh không thể hiểu được nàng. Nàng không quan tâm đến sự mọi người nghĩ về mình như thế nào, nhưng nàng vẫn yêu mến họ một cách nồng nhiệt và muốn hết lòng bảo vệ họ.

- Một người đàn bà lạ lùng, Lani thốt ra lời nói.

- Một người đàn bà tội lỗi, mục sư đứng sau lưng anh tiếp lời.

Lani quay đầu lại, mấp máy môi định nói, nhưng anh nhún vai và lặng im. Mêbơn ở đâu tới, cầm lấy tay anh và nài anh nhảy.

Trong lúc nhảy, Mêbơn gạ chuyện:

- Chị ta nói những gì thế, anh Lani?

- Chẳng có gì cả.

- Anh Lani, làm ơn bảo em với.

- Mêbơn ạ, có gì đâu mà bảo.

- Hai người nói chuyện với nhau lâu lắm kia mà.

- Thôi em, có im đi không? Mêbơn nhìn vào mặt anh.

- Chị ta làm anh bức mình phải không?

- Anh đã bảo im, Mêbon!

Hai anh em lặng lẽ nhảy. Chung quanh họ những người khác vừa nhảy vừa chuyện trò cười nói. Cúi được chất thêm vào đồng lửa. Lửa reo lách tách, bốc lên cao trong bóng tối. Nhạc chơi mạnh và kích thích. Trong một góc tối mấy người đàn ông đang thầm lén uống bia⁽¹⁾ với nhau. Chỗ nào cũng có tiếng cười của các cô thiếu nữ. Bà Xuất ngồi bên mục sư, cả hai cùng hãnh diện và vui sướng trong lòng, hai cặp mắt cùng chăm chú dõi theo Lani và Mêbon.

Một thiếu nữ giành lấy Lani từ tay Mêbon và nhảy với anh. Mục sư cười, quay sang nói với bà Xuất:

- Các cô chỉ để mắt đến con trai thím thôi, thím Xuất ạ.

- Nó là một đứa đẹp trai, bà Xuất nói.

- Phải. Cô nào mà lấy được nó thì thật là sung sướng... Nghe thấy nói nó có đem về theo tấm ảnh của một cô gái ở tỉnh Kép?

- Lại chỉ do cái con Mêbon mảy mò lấy trộm mà ra chuyện đây thôi, bà Xuất nói.

- Thấy nói là cô ta đẹp lắm.

- Vâng, đẹp lắm.

- Thím có nghĩ rằng nó sẽ trở lại với cô ta không?

- Tôi không nghĩ thế đâu...

- Một thanh niên có học mà ở đây thì có thể sẽ cô đơn lắm đấy...

- Tôi cho rằng nó sẽ không quay trở lại.

- Tôi rất mừng, thím ạ.

Bất giác bà Xuất đặt bàn tay lên cánh tay mục sư và nhìn vào mặt ông.

- Cụ mục sư ơi... Cụ hãy bảo tôi, tôi có nên nói với nó về bố nó không?... Nghĩa là bố đẻ ra nó?

Im lặng một lúc lâu giữa hai người. Mục sư cúi đầu, đưa cảm sát ngực, và nhắm mắt lại. Bà Xuất lo lắng nhìn ông.

Khi ông ngừng đầu lên, mắt ông sáng và hiền hậu.

- Thím là một người đàn bà tốt, thím Xuất ạ. Tôi thiết nghĩ cũng chẳng cần phải nói với nó. Thím đã chịu đau khổ nhiều rồi. Một số ít người biết chuyện thì nay hoặc đã chết hoặc đã quên rồi. Chúng ta cũng nên cố quên chuyện ấy đi chẳng?

- Cảm ơn Chúa, bà Xuất nói và thở dài.

- Phải, thím ạ, nên cảm ơn Chúa. Từ sự đau khổ của thím ánh sáng đã tới. làm cho thung lũng này rạng rỡ. Không phải là thím đã đau khổ vô ích đâu, thím ạ.

- Trông nó giống quá... giống như - tôi nói "bố nó" thì có được không, hờ cụ mục sư?

- Được, thím ạ.

- Cái vẻ nó nhìn mình. Cái giọng nó nói. Cái dáng nó đi. Tựa hồ như nó đã biết ấy. Không giống chúng ta. Có phải tự những cái đó đã nói ra không, hờ cụ mục sư?

Giọng nói của bà Xuất có một vẻ cầu khẩn đau đớn. Mục sư đập nhẹ vào bàn tay bà.

- Thôi nào, thím. Đừng buồn phiền nữa. Không có gì đáng buồn phiền cả.

- Cụ mục sư ạ, cụ thực tốt quá. Đột nhiên mục sư đứng bật dậy.

- Nào, thím Xuất, tôi và thím cùng nhảy đi. Đừng để bà Ani vượt chúng ta. Hãy nhìn bà ta đang nhảy quanh như một con cừ non kia kìa!

Bà già mẹ Phiétta tóc bạc da môi quả thực đang vui thú nhảy cùng một ông lão cũng già như bà, ông ta đã quăng gậy đi để vui cuộc hội đêm nay. Cách đây không xa, Phiétta và đứa con đầu lòng, một cô gái mười bốn tuổi, đang cười và khuyến khích bà Ani với ông bạn râu dài của bà.

Mục sư và bà Xuất nhập cuộc khiêu vũ.

Trên con đường Phố Cao tắm tối, Rò Xam đang khập khiễng đi về phía ánh lửa. Không phải anh đi, mà là chuyển động bằng cách nhảy cẳng chân trái và kéo lê chân phải ở đằng sau. Thân anh Xam vặn vẹo mất cả hình dáng. Nhưng không phải anh sinh ra đã như thế.

Đã có một thời Xam là một thanh niên khỏe mạnh, đi đứng nhanh nhẹn đường hoàng. Ngày ấy đã lâu lắm. Cách đây gần ba mươi năm.

Câu chuyện thân hình Xam thành tàn tật là một câu chuyện tình duyên. Anh đã yêu và được một thiếu nữ yêu. Đã bao nhiêu năm qua, và thiếu nữ ấy là một người

da trắng.

Vào một buổi sáng sớm, những nông dân từ Stinvon đi ra làm đồng đã trông thấy một đồng co quắp nằm phơi ở bên đường. Lật cái đồng đó lên, người ta nhận ra anh Xam. Họ khiêng anh về nhà và nghĩ rằng anh đã chết.

Phía bên phải đầu anh giáp vỡ như bị giầy xéo bởi một chiếc giầy ông. Phần lớn xương sườn lồng ngực bên phải bị gãy, cánh tay phải cũng giáp nát. Chỗ bên bên phải lộ ra một vết thương ghê sợ, máu vẫn trào ra thành vũng. Đây là quang cảnh một buổi sáng người ta đã tìm thấy anh, cách đây gần ba mươi năm. Ai cũng nghĩ rằng anh đã chết. Nhưng họ lầm. Sau đó ai cũng nghĩ thế nào anh cũng chết. Nhưng một lần nữa họ lại lầm. Anh mê man bất tỉnh hơn một tuần lễ. Nhưng anh đã sống.

Và từ đó anh chuyển động với dáng người vắn vẹo, nhảy cẳng chân trái và kéo lê chân phải ở đằng sau. Và từ đó phía bên phải đầu anh mọc ra một cục thịt to như cái bươu. Cũng từ đó Xam không còn là một thanh niên mà trở thành một người già không tuổi.

Không ai rõ kẻ nào đã làm cho Xam như vậy. Xam tự lánh mặt mọi người và đêm đêm anh đi vợ vắn ngoài thung lũng. Năm qua tháng lại, vô hình chung anh đã trở nên ràng buộc với tòa nhà lớn ở trên đồi. Anh làm việc ở đấy hay bỏ đi tùy theo ý thích của mình, thường xuyên họ cho anh ăn và thải cho những quần áo cũ...

Xam cứ nhảy cẳng như thế cho đến khi anh tới bên đồng lửa. Mọi người chào anh. Người mang cho anh miếng thịt. Người đưa cái đĩa. Người nữa mang cho anh mẩu bánh. Và một người khác rót cho anh cốc rượu. Với sự tử tế của người bình thường, họ đãi anh như một người bất bình thường. Trong mắt anh hiện ra một luồng ánh sáng kỳ lạ, nhưng anh im lặng nhận tất cả các thứ người ta đưa cho anh. Mọi người nói và hỏi chuyện anh, rồi lại quay đi, không cần đợi câu trả lời. Xam khập khiễng chuyển động giữa đám người, không nói một lời. Rồi anh trông thấy Phiétta. Nàng trông thấy anh và tới bên, đặt tay nàng lên cánh tay anh.

- Anh vẫn khỏe chứ anh Xam?

- Tôi khỏe - Giọng anh trong nhẹ và trầm lắng một cách lạ thường. Luồng ánh sáng kỳ lạ đã rơi khỏi mắt anh - Còn cô?

- Em cũng thế, Phiétta nói.

Xam nhìn quanh và hỏi:

- Cuộc vui đây là để mừng Lani Xuất phải không?

Phiétta gật đầu.

- Trên tòa nhà lớn họ cho đòi anh ta đây, Xam nói.

- Anh ta kìa, Phiétta nói và chỉ Lani đang đứng trong đám đông, Ban nãy em nói chuyện với anh ta, bảo anh ta nên đi đi, nhưng anh ta không nghe.

- Sao anh ta lại phải đi?

- Vì sự học chỉ đem lại tai họa cho dân làng chúng ta thôi, anh Xam ạ.

Trong cái vỏ người to lớn và vạm vỡ của Xam khi anh nhìn Phiétta có một vẻ gì rất sáng suốt và hiểu biết.

- Tôi nghĩ khác. Anh ta phải ở lại, Phiétta ạ.

Mắt Phiétta lộ vẻ ngạc nhiên. Xam cố mỉm cười. Nửa mặt bên trái anh dẫn dùm lại một cách đau đớn... Đột nhiên Phiétta ứa nước mắt. Nàng lại đặt bàn tay lên cánh tay anh:

- Đầu óc anh thế nào, anh Xam?

- Hiện thời sáng suốt lắm.

Anh nói và khập khiễng đi về phía Lani. Xam đến bên Lani. Mục sư và mẹ Lani ngừng nhảy, đi tới. Lani quay lại, nghĩ bụng chắc đây là Rô Xam.

Xam nói:

- Người ta gọi tôi là Rô Xam. Anh là Lani Xuất. Gót Viliê cho đòi anh tới tòa nhà lớn có chuyện muốn nói với anh ngay bây giờ.

- Gót Viliê, Lani lắm bầm, nhớ lại cuộc gặp gỡ với Xari Viliê lúc chập tối. Không biết có chuyện gì rắc rối thêm nữa không đây? Anh hầu như tin chắc là có chuyện. Từ nãy đến giờ, anh nhận biết đôi mắt sáng và bình tĩnh của Xam chăm chú nhìn anh. Sao mọi người lại gọi anh ta là Rô Xam? Không có vẻ gì là rò đại ở anh ta cả.

Lani nhìn đồng hồ và nói:

- Nhưng khuya quá rồi, đã hơn mười giờ đêm. Và còn cuộc vui...

Mục sư nói:

- Nên đi thì hơn, con ạ. Mẹ anh cũng nói:

- Phải đấy, không mấy khi họ gọi ai đến tòa nhà lớn đâu.

Lani nhìn Xam và gật đầu.

- Thôi được.

Họ rời khỏi đám lửa và mọi người. Phiétta nhìn theo cho đến khi họ bị nuốt vào bóng tối.

Trăng vẫn chưa lên. Không gì xua đuổi được đêm tối.

Lani im lặng đi bên Rò Xam nhảy khắp khiêng. Trong óc anh ngồn ngàng những ý nghĩ riêng. Người đàn bà, Xari Vilê, có lẽ nào đã báo cáo về cuộc chạm trán với anh. Anh tự hỏi không biết sẽ xảy ra chuyện gì. Và không biết, cái gã Gót Viliê kia như thế nào? Dù sao, cũng chỉ còn biết đợi xem.

Một lần anh bước hụt, loạng choạng trong bóng tối. Một bàn tay rất khỏe đã giữ anh lại cho khỏi ngã. Anh ngạc nhiên vì sức mạnh của bàn tay, gần như nhắc bổng được anh lên. Anh nói:

- Anh khỏe lắm.

Rò Xam không đáp.

Lani bắt đầu nghĩ về Xam. Mới thoát trông anh ta cũng nhận biết không có vẻ gì là điên rồ ở Xam cả. Ngược lại, anh thấy cái nhìn trong mắt Xam cũng giống cái nhìn của ông giáo sư già Simđơ của anh. Anh muốn biết vì lẽ gì dân làng lại gọi anh ta là Xam "rò". Anh thử hỏi Xam chẳng? Không, e có thể làm Xam méch lòng. Không nên hỏi thì hơn... Nhưng có lẽ hỏi cũng được. Ừ, anh sẽ hết sức thận trọng khi ướm lời.

- Anh Xam.

- Gì cơ?

Một lần nữa, Lani lại ngạc nhiên vì giọng nói bình tĩnh và đầy nghị lực. Dù đáng đi phải vắn vẹo khó khăn, nhưng Xam đi nhanh và vững chắc.

- Anh Xam, tôi muốn hỏi anh một điều.

- Được.

- Nhưng trước hết tôi muốn được nắm lấy tay anh và nói với anh rằng tôi là bạn của anh.

Lani cảm thấy bàn tay trái của Xam trên cánh tay anh. Bàn tay lần lần xuống và nắm chặt lấy bàn tay phải của Lani. Xam nói:

- Cánh tay kia hỏng rồi. Không sao, giờ chúng ta là bạn. Anh hỏi đi.
- Anh Xam ạ, tôi không muốn đường đột, nhưng tôi muốn được biết...
- Anh cứ hỏi đi, anh Lani Xuất ạ, đừng ngại...

Lani im lặng một lát rồi hỏi:

- Sao họ lại gọi anh là Rồ Xam?

Hai người đã lên tới đỉnh đồi, con đường bây giờ bằng phẳng. Xam nói, giọng bình thản, xa xôi:

- Đôi khi tôi bị rức đầu. Cơn đau ngày càng day dứt liên miên cho đến lúc tôi thấy mọi vật trở thành trống rỗng. Lúc đó tôi hóa điên.

- À, là như vậy. Lani thông thả nói. Anh muốn hỏi nữa nhưng nghĩ không nên.

Xam như hiểu ý, anh tiếp:

- Anh ạ, dân làng gọi tôi rồ là phải. Đây là sự thực.
- Vì sao anh lại mang bệnh rức đầu, anh Xam?

Xam im lặng dẫn lối, qua mấy căn nhà ở phía ngoài, đi lên một con đường rải sỏi. Lani đợi, nhưng Xam không nói gì. Hai người đi vòng quanh ra đằng sau tòa nhà lớn.

- Đến nơi rồi, Xam nói cộc lốc và đẩy cánh cửa bếp.

Hai người đàn bà da đen đang bận rộn ở trong bếp. Họ ngừng đầu lên rồi lại cúi xuống tiếp tục công việc. Xam dẫn lối qua bếp, tới một hành lang nhỏ, chạy dọc hành lang là một hàng cột chắc chắn làm bằng những thân cây, đỡ lấy trần nhà và ngăn các buồng ra với nhau.

Hành lang dẫn đến năm cửa ra vào. Một cửa đối diện với nhà bếp và hai cửa ở hai bên.

Trong khi hai người đi qua quảng ngắn ấy thì một cánh cửa ở bên trái hé mở và một thiếu nữ bước ra.

- Chào anh Xam, nàng nói.

- Chào cô Xari, Xam đáp.

Lani ngạc nhiên thấy Xam gọi nàng bằng tên và không thưa gửi gì cả. Ban nãy Xam đã gọi "Gót Viliê", mà không gọi "ông chủ Gót" như lệ thường ở đây, nhưng lúc đó anh lại nghĩ vì không có mặt người da trắng nên Xam mới gọi vậy. Anh càng ngạc nhiên vì người thiếu nữ đang đứng nhìn anh. Không có lý gì đáng ngạc nhiên cả, nhưng dù sao, nghe giọng nói và đồng thời lại được trông thấy nàng nữa đã khiến anh mất bình tĩnh.

Nàng trẻ và đẹp một cách bình thường, khỏe mạnh, vớ gò má cao, mái tóc màu lúa chín bỏ xõa, chải bắt ra đằng sau.

- Người này là ai thế? nàng hỏi.

- Lani Xuất, Xam đáp.

Xari đưa mắt nhìn Lani từ đầu đến chân:

- Tôi cũng đoán thế.

Thấy có sự gì khác thường trong giọng nói của Xari, Xam đưa mắt nhìn nàng rồi lại nhìn Lani.

Lani nói một cách lạnh lùng:

- Phải, chúng tôi đã gặp nhau.

- Vào đây, Xam nói và đẩy chiếc cửa đối diện với nhà bếp. Bằng một giọng bình thường tự nhiên, anh báo với người ở trong:

- Ông Gót, Lani Xuất đã tới. Một giọng nói cộc cằn nói vọng ra:

- Vào đây, Xuất.

Lani bước vào qua mặt Xam. Một người đàn ông cao lớn ngồi sau một chiếc bàn ở cuối phòng đằng kia. Bộ râu nhọn hoắc của hắn đỏ cạch như mái tóc rậm rạp ở trên đầu. Bàn tay to lóm đốm tàn nhang của hắn úp xuống, dằn trên mặt bàn. Không nhìn lên, hắn nói:

- Cho Xam đi ra.

Lani vẫn đứng nguyên ở gần cửa. Người đàn ông cao lớn ở sau chiếc bàn vẫn

không cử động, không nhìn lên, tưởng như lâu có hàng năm đối với Lani. Hấn ngồi như pho tượng tạc bằng thịt người, lạnh tanh và không nhúc nhích. Từ người hấn hình như không toát ra một sức mạnh gì xua đuổi hay hấp dẫn hết. Một tiếng nói sâu kín trong tâm trí Lani khẽ thì thầm: như một người đã chết vậy. Im lặng trùm lên gian phòng. Lani thấy như anh có thể nghe rõ từng tiếng tim mình đập. Và trong tưởng tượng, tiếng tim đập mỗi lúc một to hơn. Thân thể anh bắt đầu run. Anh cảm thấy một vẻ căng thẳng đau đớn.

Hấn muốn làm ra như thế này đây, Lani nghĩ thầm. Anh giữ bỏ cái cảm giác đè nén và nhìn thẳng vào người đàn ông đang ngồi ở bàn. Được, anh tự nhủ, ta không để hấn cười cợt ta đâu. Ta sẽ không nói trước. Hấn gọi ta: để hấn nói.

Lani tưởng chừng như đã đứng ở đây hàng bao nhiêu tiếng đồng hồ. Sau cùng Gót Viliê ngừng đầu lên, trừng mắt nhìn anh. Đôi mắt xanh lạnh soi mói nhìn Lani một cách thản nhiên, đảo lên đảo xuống khắp người anh ba bốn lần, không bỏ sót một chỗ nào, rồi dừng lại trên mặt anh. Sau hết Gót Viliê nói:

- Hà! Thế ra mày là Lani Xuất.

Lani im lặng.

Gót đột nhiên gầm lên:

- Mày câm à?

Lani nhẹ nhàng hỏi:

- Tôi biết nói gì với ông?

- Có thể chứ, Viliê nói nhưng đôi mắt hấn rần đánh lại.

- Ông muốn gặp tôi có việc gì? Lani hỏi.

Bàn tay to lớn của hấn vẫn chần chẫn nằm im trên bàn.

- Mày định mở trường ở đây, tao biết.

- Ở Stinvon...Phải.

- Tiền ở đâu ra?

- Tôi đã xin Sở Giáo dục tỉnh Kép.

- À... Mọi việc đã xếp đặt cả rồi... hả?

- Phải.
- Trường sẽ đặt trên đất của ai?
- Stinvon là đất của chính phủ.
- À, mày cũng biết như thế cơ à?
- Phải.
- Một người học thức lắm đấy, tao biết thế.

Viliê đứng dậy, đi ra cửa sổ. Hắn đẩy tung cánh cửa, thò đầu ra ngoài. Rồi đột nhiên hắn quay ngoắt lại, tiến về phía Lani.

- Mày nghĩ rằng mày là ông gì mà khi tính toán một việc như thế mày không tới hỏi ý kiến tao hay những người Âu châu khác ở vùng này?
- Chúng tôi không phải là nô lệ.

- À! Viliê thốt ra và đi lại cửa sổ - Một con người độc lập, ra thế đấy. Hai người bạn tao gặp mày ban sáng, mày nhớ không? họ nói thế mà đúng. Mày kiêu căng. Mày tưởng mày cũng giá trị như bất cứ người nào... Mày quên vị trí của mày rồi!... Nay ông Xuất ạ, chúng tôi không ưa cái tinh thần như thế ở đây đâu. Chúng tôi muốn cái gì thế nào thì cứ giữ nguyên thế ấy. Người da đen vẫn lấy thế làm mãn nguyện. Họ vẫn sung sướng như thế đấy. Họ hiểu chúng tôi và chúng tôi hiểu họ. Nên nhớ lấy điều đó! Chúng tôi không ưa cái lối như ở tỉnh Kép; chúng tôi không muốn có gì thay đổi ở đây, anh hiểu chưa? Tôi cần phải cảnh cáo anh bây giờ, Xuất ạ, và tôi không bao giờ cảnh cáo ai đến lần thứ hai đâu. Dù anh có được tất cả các cấp trên của ngành giáo dục khắp thế giới ủng hộ anh đi nữa, tôi cũng không cần. Nếu anh làm lỡ một bước, Xuất ạ, thì anh sẽ chịu những điều không hay nhất cho một con người đấy. Chúng tôi không ưa những thằng con hoang tỏ ra mình độc lập ở đây đâu, ông Xuất ạ.

Viliê quay lại ghế và ngồi như cũ. Không nhìn lên, hắn nói:

- Anh đi về được rồi đấy.

Lani đi ra. Dãy hành lang và căn bếp vắng tanh. Ra ngoài cửa bếp anh đứng một lúc cho mắt quen với bóng tối, rồi vòng quanh tòa nhà lớn đi về hướng xóm Stinvon.

Anh cảm thấy tâm thần bất ổn không chịu nổi. Anh đã hầu như biết trước đến

nửa phần những điều Viliê vừa nói. Anh không muốn nghĩ đến nó bây giờ. Anh mệt mỏi quá. Tốt hơn hết là về nhà và ngủ một chút đã.

Anh đi qua những căn nhà phụ thuộc của tòa nhà lớn. Trăng đang lên. Không phải trăng sáng đặc biệt của Nam Phi châu. Yếu ớt và nhỏ bé quá. Anh chỉ nhận ra được xóm Stinvon mờ mờ hiện ở phía tay phải.

Bỗng thoáng hai bóng đen nhô ra trước mặt. Một vật gì rắn chắc giáng vào lưng anh. Anh thở hộc lên và đầu gối bủn rủn. Tự nhiên anh đánh thật mạnh vào bóng đen trước mặt. Có tiếng kêu hự và một tiếng chửi. Rồi một quả đấm giáng chắc nịch vào mũi anh. Anh lão đảo, tối tăm mặt mũi. Một lần nữa vật gì rắn chắc lại giáng vào bụng anh. Anh ngã gục xuống và nằm im. Máu ở mũi anh tóe ra mặt đất.

Một tên trong bọn bước lại chỗ bóng người nằm sóng soài, giơ chân lên, nhưng lại dừng lại. Nó nghe có tiếng chó sủa và tiếng chân người chạy theo sau tới gần. Nó nói:

- Có người đến, ta chuồn thôi.

Chúng lẩn đi mất hút.

Con chó tìm thấy Lani nằm bất động, nó đứng lại sủa inh ỏi cho đến khi Xari Viliê tới.

Thiếu nữ vội đèn bấm lên khắp người Lani rồi cúi xuống nâng đầu anh dậy. Lani mở mắt. Nàng nói:

- Bọn chúng đã bỏ đi rồi, yên ổn rồi.

Lani đau đón nhồm dậy và đứng ôm bụng.

- Kìa cẩn thận, mũi anh còn chảy máu, nàng nói.

Anh cúi đầu ra phía trước cho máu khỏi rơi vào quần áo.

- Chuyện gì xảy ra thế?

- Tôi không biết. Đột nhiên họ nhảy ra đánh tôi.

- Anh có biết họ là ai không?

- Không.

- Anh có gây gổ gì với chú Gót tôi không?

- Không. Ông ta gây gỗ với tôi. Nàng im lặng một lát, rồi hỏi:

- Anh có đau lắm không?

- Không, giờ thì tôi dễ chịu rồi. Thực may gặp được lúc cô đi ngang qua. Chúng cũng mới bắt đầu. Thôi, tôi đi đây. Rất cảm ơn cô - Anh nghĩ đến mẹ. Trông thấy anh như thế này, hẳn mẹ anh sẽ hoảng sợ lắm. - Tôi muốn giá có thể rửa sạch được vết máu trước khi về nhà. Trông thấy tôi thế này, mẹ tôi sẽ hoảng sợ lắm. Nhưng mà... Thôi chào cô...

Xari đề nghị:

- Anh có thể rửa mặt trong bếp nhà chúng tôi.

- Thiết tưởng tôi không nên vào đây thì hơn, Lani nói.

- Mọi người đã đi ngủ cả, còn ông Gót thì không bao giờ xuống bếp. Nào đi. Không ngại gì đâu, và rồi mẹ anh khỏi biết chuyện.

- Cũng được. Cảm ơn cô lắm.

Hai người đi trở lại tòa nhà lớn. Xari lấy một bát nước cho Lani và nhìn anh rửa những vết máu ở mặt. Nàng muốn giúp anh phủi bụi đất bám ở sau lưng áo, chỗ anh nằm xuống cát lúc nãy. Nhưng có cái gì ngăn nàng lại. Nàng là da trắng và anh là da đen. Mặc dầu thực khổ tâm lúc nào cũng phải nhớ điều đó. Anh ta xử sự cứ như mình không phải là người da đen ấy. Nàng đã phải cưỡng ép cái thành kiến màu da kia vào trong óc để lúc nào cũng nhớ đến.

Và bây giờ, không biết nàng có nên đưa khăn cho anh lau mặt không? Như có một sức mạnh nào thúc đẩy, nàng đưa cho anh chiếc khăn tay của nàng. Nàng ngắm anh lau mặt, rồi tò mò nhìn xuống chiếc khăn khi anh trao trả. Thực lạ quá. Anh cảm ơn nàng và coi đó là một việc dĩ nhiên, tựa hồ anh vẫn quen được những thiếu nữ da trắng cho mượn khăn. Nhưng có lẽ nào anh lại quen được họ... Hay là cũng có thể?

- Đằng sau áo anh còn lắm, nàng nói nhỏ. Lani cố với tay ra sau lưng, nhưng không tới chỗ lắm. Như để thí nghiệm xem sao, nàng bước tới, phủi chỗ bụi lắm đi cho anh.

- Cảm ơn cô, cô thực có lòng tốt. Tôi nghĩ mà rất ngượng về những lời thô lỗ với cô lúc chiều tối, Lani nói.

- Ngượng là phải!

Hai người mỉm cười với nhau.

Xari ngạc nhiên thấy mình công nhận sự bình đẳng mà Lani đã thiết lập giữa anh và nàng. Một điều chưa từng nghe thấy nói bao giờ. Nhưng nàng cũng chưa bao giờ nghe thấy nói ở đâu có một người da đen xử sự như anh ta xử sự.

- Có phải là học vấn làm cho anh ta xử sự như thế không? nàng hỏi.

Lani hiểu ý nàng. Anh mỉm cười.

- Phải, cũng một phần do học vấn.

- Có nhiều người như anh không?

- Có. Cô xem, luật chia rẽ màu da ở tỉnh Kép không đến nỗi quá khắt khe.

- Ở đây họ có đối xử với người da đen cũng như người da trắng không hở anh.

- Đối với một số người, thì có đấy.

Nàng muốn hỏi xưa nay anh có bạn là người da trắng ở tỉnh Kép không, nhưng không nói được nên lời. Dù sao đi nữa, hỏi thế hình như không đúng.

- Thôi, chào cô, tôi về, một lần nữa cảm ơn cô, Lani nói.

- Chào anh.

Lani đi một lúc lâu rồi, Xari còn ngồi nghĩ về người thanh niên da đen ấy không xử sự giống người da đen và không điên như Rò Xam.

Một lần nữa, Lani lại bước ra khỏi tòa nhà lớn. Và trong khi anh đi, các ý nghĩ chạy đua trong óc anh. Những ý nghĩ hỗn tạp, chen lấn nhau không thể phân loại được, như một sự giằng vò xác thịt trong cơn đau đớn.

Bao trùm lên người anh, và tòa nhà lớn, và hai thung lũng, là đêm tối. Một đêm dài. Đêm u tối và nặng nề nghiêm khắc, vô tình. Và tĩnh mịch quá. Tĩnh mịch hơn cả sự tĩnh mịch. Và sự tĩnh mịch này càng được nhấn mạnh thêm bởi tiếng rên rỉ lạc lõng và tuyệt vọng của những côn trùng trên đồng cỏ.

Lani vấp ngã trong bóng tối. Hãy bình tĩnh, anh tự nhủ. Bình tĩnh và gạt mây đen tối ra khỏi tâm hồn. Đen tối có nghĩa là cay đắng và cay đắng thì có hại. Anh đưa lưỡi ở trong miệng, cảm thấy thịt bị sây sát và có vị mặn của máu.

Nhưng không sao trấn tĩnh được tim anh đập dữ dội và óc anh như bị nghiền

bóp ghê gớm.

Anh vội vã đi xuống đường dốc dẫn về Stinvon. Và lúc nào anh cũng vẫn trông thấy hình dáng Gót Viliê, bàn tay hộ pháp úp sấp đê trên bàn, thân thể đồ sộ duỗi ra, ngồi lạnh lùng, không nhúc nhích.

- Hãy bình tĩnh, anh nhân mạnh tự bảo và dùng chân không bước nữa.

Thong thả, rất thong thả, lửa cay đắng rời khỏi người anh. Anh gần như cảm thấy nó đang rời đi. Và thay thế nó là một nỗi buồn nặng nề đến xâm chiếm anh. Mọi sự trở lại rõ rệt. Nhưng đó là một sự rõ rệt chua xót tuyệt vọng nhường bao. Nó khiến anh đau đớn dữ dội, nhưng anh cảm thấy dễ chịu hơn.

Anh rẽ vào Phố Cao của Rò Xam và đi xuôi xuống. Anh không chắc có tìm ra được nhà trong bóng tối không; anh biết nhà ở gần cuối ngõ.

Nhưng không cần phải tìm. Cửa nhà mẹ anh vẫn mở rộng, và ở ngưỡng cửa, mục sư đang đứng quay lưng lại ánh đèn. Ông gọi:

- Có phải Lani đây không?

- Phải ạ. Đứng sau lưng mục sư, mẹ anh nói:

- Mẹ và cụ mục sư lo quá.

Lani đi qua mục sư và khép cửa lại. Anh gượng mỉm cười nhìn mẹ, giọng vờ trách móc:

- Mẹ còn thức làm gì?

Những nếp nhăn dẫn ra trên trán mục sư. Ông mỉm cười và quay ra cửa:

- Mọi việc tốt lành cả chứ, con?

- Thừa cha, vâng.

- Ồ, thế thì lão chúc con ngủ ngon. Con cần nghỉ ngơi. Mai chúng ta sẽ nói chuyện. Thôi, chào thím nhé. Mục sư bước ra ngoài trời tối và đóng cửa lại.

- Con có vẻ mệt, bà mẹ bảo Lani.

- Mẹ đáng lẽ phải ngủ rồi mới phải.

- Mẹ phải đợi con chứ, Lani ạ.

Lani vòng tay lên vai mẹ, ôm sát mẹ vào người anh. Bà hỏi:

- Mọi việc tốt lành cả chứ, con?

- Vâng. Viliê muốn biết con định làm gì.

- Thế con đã bảo ông ta chứ?

- Vâng.

- Và việc êm thấm chứ?

- Vâng... Giờ thì mời mẹ đi nghỉ đi. Mẹ có vẻ mệt. Người mẹ chỉ một cái ỏ giải trên sàn ở góc nhà:

- Để mẹ và Mêbon ngủ đây. Con vào giường trong mà ngủ.

- Không! Lani nói một cách cương quyết. Mẹ cứ vào giường ngủ, để con ngủ đây. Em Mêbon đâu hờ mẹ?

- Nó nhọc quá, lăn ra giường ngủ rồi. Để mẹ đánh thức nó dậy.

- Mẹ vào ngủ đi. Để con ngủ ở ngoài này.

Bà cụ miễn cưỡng đi vào gian bên. Bà tủi giận khi nghĩ rằng con trai bà phải ngủ dưới sàn. Nó là người có học. Một người lịch sự từ tỉnh Kép về. Bà và Mêbon ngủ ở sàn thì không sao. Bà muốn cãi lại con, nhưng trên đường môi và trong ánh mắt anh ta có một vẻ cương quyết khiến bà im. Lani theo mẹ vào gian bên và mang chiếc vali của mình ra.

- Chúc mẹ ngủ ngon giấc, anh nói và khép cánh cửa liếp ngăn đôi gian nhà.

Bà mẹ kéo chăn đắp kín ngang vai. Bà cảm thấy ấm áp từ trong thâm tâm, chứ không phải vì tấm chăn. Con trai bà đã trở về. Nó đang ở gian bên. Thế là gia đình lại có một người đàn ông. Nhà lại có nóc. Từ ngày ông nhà nó chết đi, đã tám chín năm trời, nhà như không có nóc. Mà một người đàn ông mới ra về làm sao! Ai cũng quý trọng nó. Người da trắng trên tòa nhà lớn cũng cho gọi nó lên. Không mấy khi họ làm thế. Nhưng họ phải kính trọng nó. Nó là người có học. Một người mới ra về làm sao!

Hai giọt nước mắt to lén chảy xuống và thấm vào gối, người mẹ mỉm cười, nụ cười ấm áp làm dịu những vết nhăn trên mặt. Bà ngủ thiếp đi, nụ cười vẫn còn phảng phất trên môi.

Ở gian bên này, Lani vẫn nằm hút thuốc lá, thao thức cho đến tang tảng sáng.

TÌNH YÊU

I

Idắc Phinkenbéc quay lại nói với cha:

- Tối nay các anh Măcơ và Lani Xuất sẽ đến nhà ta chơi.

Ông già Do Thái đưa đôi mắt buồn rầu từ phía cửa mở rộng của hiệu tạp hóa quay lại nhìn con trai. Ông hơi dần giọng nói:

- Các anh sẽ đem chuyện rắc rối đến đây cho mà xem.

Idắc phản đối:

- Thôi cha đừng sắp lại lời thôi nữa đi.

- Với tất cả sự học hành, hiểu biết của con, con vẫn là người ngu. - Ông già nói một cách buồn rầu. - Con thử nghĩ mà xem, nghĩ xem. - Ông giơ hai tay ra năn nỉ. - Người Hà Lan đã nói nhiều điều không hay về chúng ta chỉ vì chúng ta là người Do Thái. Ở xứ sở cũ chuyện đã bắt đầu như thế rồi. Con có hiểu không, bé Idắc của cha?

- Con hiểu lắm rồi.

- Con chưa hiểu. Con tưởng cha của con đã nhiễm thói của người Hà Lan nọ, cho rằng mình hơn người da đen ư? Con làm rồi. Cha đã bị khinh rẻ bao nhiêu năm, có lý do nào cha lại muốn khinh người khác. Cha chỉ nghĩ đến con, đến cửa hàng và đến mình. Cha con ta muốn được sống ở một nơi có yên ổn và tự do. Ở đây tốt. Nếu chúng ta chỉ biết việc của ta và mặc kệ người khác, thì có lẽ họ sẽ để cho ta yên.

Đôi mắt buồn rầu và tinh khôn của ông già van vãn con trai, mong con hiểu bao nhiêu thế kỷ áp bức đã khiến ông nhìn nhận sự việc như thế.

Idắc lắc đầu và nhún vai. Anh tháo kính ra lau.

- Khi còn ở xứ sở cũ, cha chỉ đề tâm đến việc của mình thôi, phải không cha?

Ông già thở dài:

- Phải.

- Vậy mà chúng có để cho cha yên đâu. Chúng đã giết vợ và hai con cha. Mẹ con, em trai và em gái con.

- Khi ấy con còn nhỏ. Con chỉ biết những điều cha kể lại.

- Nhưng chúng thực đã giết mẹ và hai em con, phải thế không cha?

Ông già đau đớn nói:

- Phải.

- Ngày nay cha cũng lại chỉ muốn để tâm đến việc của mình thôi, y như khi ở xứ sở cũ.

- Có lẽ bọn người này khác chẳng.

- Cha hy vọng thế.

- Còn có gì nữa ngoài hy vọng, hờ con?

Idắc nhìn cha và nghĩ thâm cay đắng. Người Do Thái. Người Do Thái. Người Do Thái hiền lành và nhẹn nhục. Hai nghìn năm áp bức và sát hại đã đè bẹp cha ta đến nỗi giờ đây cha nói chỉ còn hy vọng may ra người ta đổi khác. Người Do Thái nhẹn nhục đáng thương. Dường như cha đã quên chính mình phải tranh đấu thế nào cho sự tự do và độc lập của mình. Hy vọng người ta đổi khác. Hai nghìn năm. Hai nghìn năm là một thời gian dài, thực dài. Quả thực là dài. Qua thời gian ấy, phải chẳng máu họ đã loãng thành nước lã? Không. Không loãng thành nước lã. Có lẽ họ vẫn minh quá. Nhân đạo quá. Họ nổi tiếng về những nghệ thuật hòa bình. Những nghệ thuật sáng tạo. Thông thái. Họ vẫn minh quá. Phải. Như thế đó. Vẫn minh quá đổi. Chìm đắm trong cái nghệ thuật sáng tạo đáng yêu là sống hòa bình, buôn bán. Họ biết cách xây dựng nhưng họ quên cách phá hủy. Và nền móng đã bị thổi nát. Thổi nát đến tận lõi.

Người Do Thái. Người Do Thái nhẹn nhục đáng thương. Họ xây dựng thực giỏi. Sáng tạo thực giỏi. Và rồi chỉ qua một đêm, vài kẻ dã man tàn ác đã xô đến quét sạch những sáng tạo của họ. Và rồi, với lòng kiên nhẫn vô tận, sự kiên nhẫn già hai nghìn năm, nó đang từ mắt cha anh nhìn chòng chọc vào anh kia, họ lại bắt đầu xây dựng lại.

Đâu người chiến sĩ, người Do Thái với vũ khí mạnh mẽ, được đào tạo trong nghệ thuật chiến tranh cũng như trong nghệ thuật hòa bình? Người Do Thái bình thường, không nhu nhược, cũng không hiếu chiến, nhưng lạnh lẽ tự xác định rằng việc thế giới ở đâu cũng là việc của mình, liên quan đến mình? Những nền móng

thối nát cần phải đập tan, và sự nhịn nhục không thể làm việc ấy được.

Một nụ cười hiểu biết và ngượng ngập lướt qua mặt ông già. Dường như ông đã theo dõi những ý nghĩ của con. Ông gật đầu một cách thông tỏ:

- Phải. Cha biết con nghĩ gì rồi. Những ý nghĩ gay gắt và có khinh miệt nữa. Con bảo cha con nhu nhược và hèn nhát. Có lẽ con tự bảo dân tộc con nhu nhược và hèn nhát. Và trong tâm trí con, con đã quất họ bằng ngọn lưỡi của các nhà tiên tri, con của cha ả. Cứ luân hồi như thế, con ả. Đối với ông con, cha cũng đã nghĩ như thế, ông con cũng lại nghĩ như thế về cụ con, và cứ ngược lên mãi. Rồi cũng sẽ đi xuôi cho mà xem. Con của con sẽ nghĩ như thế về con. Đấu tranh với tâm trí thì dễ, con ả. Sự khinh miệt tràn lùa qua người con và nó ánh lên trong mắt con. Nhưng đấu tranh ở ngoài tâm trí thì không dễ dàng đâu.

Idắc nhẹ nhàng nói:

- Ngay đến trong tâm trí cha không cũng chịu đấu tranh.

- Phải chăng muốn yên ổn và ao ước người khác để cho mình yên ổn là sai? - Ông già cố làm cho mình nổi nóng. - Phải chăng luật của cuộc sống ngày nay cứ là đấu tranh và đấu tranh và đấu tranh?

Nhưng dù sao ông cũng không làm cho mình nóng giận được. Ông thấu hiểu quá rõ những cảm xúc của con trai ông.

Idắc nhếch môi cười chua chát:

- Cha đang sống trong yên ổn, phải không cha?

Ông già chậm chạp gật đầu và quay đi. Ông nói với một giọng buồn rầu lạ lùng:

- Phải, yên ổn trong lòng. Idắc đi ra cửa và lúng túng đứng sau lưng cha.

- Cha biết con cô đơn lắm, ông già nói và không quay đầu lại. - Hai thanh niên đó cũng có học như con. Con chuyện trò với họ thì cũng tốt, và đối với họ cũng vậy. Nhưng xin các con hãy nên cẩn thận. Chúng ta không được gây điều rắc rối với người Hà Lan ở đây.

- Con hứa sẽ thận trọng. Idắc nói và vỗ vào cánh tay ông già một cách vụng về.

- Con là người con tốt.

Ông già nói, mắt đăm đăm nhìn về phía mặt trời đang chìm khuất dần sau những dãy đồi xa ở phương tây. Người vợ già yêu quý của ông hẳn sẽ ưa thích biết

bao nếu được đứng cạnh chồng trong buổi chiều ấm áp trên mảnh đất ưng ý này. Bà luôn luôn ưa thích sự đầm ấm.

Nhưng bây giờ bà đang nằm dưới lòng đất ở xứ sở cũ. Bà thực đẹp biết bao. Một người mẹ hiền đối với các con. Một người vợ ngoan và chung thủy đối với chồng. Văng giọng nói, văng tiếng chân bà đi và cảm giác của bàn tay bà, cuộc đời ông bấy lâu trông rộng như đã chết nửa người. Chỉ có một nửa sống, còn một nửa ở lại với bà nơi xứ sở cũ, dưới lòng đất.

Idắc nhìn về mặt cha rồi đột nhiên anh quay ngoắt đi qua cửa hàng, tới một căn buồng nhỏ ở nhà trong, là phòng làm việc riêng của anh.

Anh ngồi xuống bàn và nhìn trân trân ra ngoài cửa sổ. Đôi mắt như không trông thấy gì đơ lớt trên những đồi đất xanh xanh nhấp nhô tựa những đợt sóng và mờ đi ở chân trời.

- Có những điều ở người già mà mình không hiểu nổi, anh thì thâm, giọng nhẹ nhàng và bản khoăn. Phải, ít nhất họ cũng tìm thấy yên ổn, yên ổn trong lòng.

Một con ruồi trơ trọi bay cuồn quanh gian phòng. Những con khác đang ngủ ở trên trần. Chỉ có con ruồi cô đơn này là còn sức hay nghị lực bay đi bay lại, phát ra một tiếng động vo vo yếu ớt.

Bên ngoài, bóng đêm đã kéo đến, tựa như có cuộc chạy đua từ đông sang tây mà những tia nắng ở chân trời là đích thắng cuộc. Và trên tất cả là cái im ắng ngời ngời của trời và đất miền nhiệt đới bao la.

- Phải, ít ra họ cũng đã tìm thấy yên ổn, anh lầm nhảm và mở quyền sở tay màu nâu ở trên bàn.

Anh nghe tiếng cha đóng cửa hiệu và cài then. Anh chăm chú lắng nghe tiếng thịch thịch êm êm của bước chân ông già đi ngang qua về buồng riêng.

- Họ đã tìm thấy yên ổn - Anh ngân nga nhắc lại, nhưng giờ đây trong giọng nói thoáng có một vẻ không tin.

Quyển sổ tay nằm mở rộng trước mặt, nhưng tâm trí anh còn để hết vào cha. Anh tập trung lắng nghe mọi tiếng động của cha. Nhưng chỉ có im lặng. Không có gì ngoài sự im lặng giữa buồng anh và buồng cha.

Anh khế cự mình như để làm giảm bớt một chút căng thẳng và làn tay giờ quyền sở. Những trang giấy kín đặc những dòng chữ viết một cách tiết kiệm nhỏ và đều đặn. Đây là cuốn nhật ký của anh, ghi từ ngày anh đến Stinvon. Nó đã giúp anh

xua đuổi những giờ dài dặc của những đêm trôi qua chậm chạp, khi anh đã chán học hay cặm cụi viết cuốn sách mà cha anh thường đem ra nói giễu anh. Anh thông thả giở những trang nhật ký, đôi lúc dừng lại đọc một vài đoạn. Thốt nhiên anh ngừng bật, lắng nghe. Anh đứng dậy rón rén lặng lẽ ra mở cánh cửa, không để một tiếng động.

Một giọng trầm trầm lặng nhẹ của cha anh vọng qua cánh cửa mở. Ông già đang hát. Âm thanh lạ lùng kì dị, khác hẳn âm thanh những nốt nhạc Âu châu. Lời hát bằng tiếng nói của xứ sở cũ. Đôi đoạn Idắc hiểu được vài lời. Nhưng anh chăm chú nghe nỗi cô đơn ám ảnh, nỗi thảm thiết của sự đầu hàng trong giọng hát nhiều hơn.

Đó là tiếng hát của tất cả những người Do Thái ở khắp nơi, không quê hương, lang thang phiêu dạt khắp địa cầu đã từ trên hai nghìn năm; tiếng hát của một người Do Thái đã phải rời bỏ ngôi nhà do chính tay mình xây dựng; tiếng của hát của một người Do Thái sống nơi đất khách quê người, lìa xa mồ mả bố mẹ, vợ con, anh chị em; tiếng hát của một người Do Thái đã chịu đựng tất cả những chửi rửa, bạc đãi và hung bạo; tiếng hát của một người Do Thái đã cho đi nhiều và nhận về những phi nhỗ vào mặt; tiếng hát cô đơn buồn thảm đã nhuốm cái lặng lẽ, cam đành của sự khuất phục, tiếng hát của một người Do Thái không quê hương... Tiếng hát khi lên cao lúc từ từ lắng xuống với một nhịp trầm bổng đều đều.

- Họ đã tìm thấy yên ổn, Idắc nói một cách cay đắng. Anh đi tới cửa buồng ông già và đẩy cửa mở ra. Ông già ngồi trên giường, vừa lắng nghe người vừa hát. Ông ngừng

lại và ngừng nhìn Idắc. Một khoảng khắc im lặng giữa cha và con. Rồi Idắc nói:

- Sự yên ổn nặng nề lắm, phải không hở cha?

Ông già nhìn thấy một vẻ thông cảm khoan hòa trong mắt Idắc, nhìn thấy con ông đã am hiểu những xúc động của ông một cách sáng suốt trong khi ông chỉ mới cảm thấy. Ông lấy làm uất ức. Như thế không được, có thể nào ông lại hiểu nhiều đến thế, mà ông lại phải sợ đôi mắt của nó. Sự đó quấy đảo ông, động tới gốc rễ cuộc đời ông, tới lối sống của ông. Về nhìn trong mắt nó đe dọa sẽ can thiệp vào chút yên ổn ông đã tìm thấy trong tuổi già. Nó bới lộn những cảm giác mà ông chưa từng biết rằng mình có. Có lẽ những cảm giác ấy đã bị chôn vùi trong thâm tâm từ khi ông còn trẻ. Nhưng con trai ông không mộ đạo, còn ông thì bao giờ cũng ngoan đạo. Hai đẳng đều có giống nhau. Và như thế không thể nào là phải được. Idắc tựa hồ đang nhìn vào óc ông và trông thấy những ý nghĩ của ông.

- Bước ra ngay! đột nhiên ông hét lên và nhảy xuống đất. Bước ra ngay!

Hai nắm tay ông nắm thùm thụp vào ngực Idắc. Idắc túm lấy cổ tay cha và giữ

chặt lấy.

- Buông tao ra! ông già tức giận run lên. Xưa nay chưa bao giờ gia đình tao có người vô tín ngưỡng! Đây thực là cái nhục lớn cho tuổi già của tao! Dem đạo của tao ra mà nhạo báng! Buông tao ra, thằng con tội lỗi. Buông tao ra! - Ông vặn tuột ra được một tay và tát ngang vào miệng Idắc.

Trong một giây, người Idắc căng thẳng, rồi lại buông chùng. Anh thả nốt cổ tay kia của cha và bước ra. Ông già đóng sầm cửa lại sau lưng anh.

Idắc trở lại buồng mình, ngồi nhìn đăm đăm ra ngoài cửa sổ. Đêm đã đuổi kịp ánh nắng ở chân trời tây và bóng tối tụ tập khắp nơi nơi.

Bà lão người lai đen làm công cho gia đình Phinkenbéc mang một chiếc đèn dầu vào và treo ở giữa phòng. Idắc nói:

- Bà Snidơ ạ, đừng đem đèn vào phòng cha tôi vội.

- Thưa ông, vâng. Cơm đã gần xong rồi, người đàn bà nói. Idắc quay lại nhìn bà và mỉm cười.

- Máy phút nữa tôi sẽ sang mời cha tôi. Lúc nào xong thì bà cho tôi biết. Và bà Snidơ ạ, phiền bà pha cho một bình cà phê và để lên bếp lò thì tôi cảm ơn bà lắm. Bà ạ, chúng tôi sắp có một người khách mà. Tối nay ông Lani Xuát sẽ sang thăm chúng tôi.

- Lani Xuát?

- Phải, bà Snidơ ạ.

Idắc mỉm cười trong khi mắt bà Snidơ ngồi lên vì hãnh diện. Anh nghĩ hẳn bà ta sẽ chẳng hãnh diện như vậy nếu bà biết rằng cả Mạckơ cũng đến.

- Đây, ông Idắc. Tôi để ít bánh vừa nướng hôm qua vào lò nữa ông nhé? Bánh ấy mà nướng nóng lại thì ngon lắm đấy, ông Idắc ạ.

- Bà cứ nướng lại cho nóng đi, bà Snidơ ạ. Lúc nào xong cơm bà cho tôi biết, tôi sẽ sang mời cha tôi.

Bà lão đi ra. Idắc lần giở những trang nhật ký của anh cho tới ngày ghi cuối cùng. Anh liếc mắt lên trang giấy, rồi tháo nắp bút máy và bắt đầu viết ngay dưới những dòng sau chót. Anh cảm cúi viết:

"Bà lão Snidơ rất vui sướng vì Xuát sẽ đến đây tối nay. Tôi nghĩ hình như đó là

một thứ "vinh dự". Tôi đã khôn ngoan không bảo bà là cả anh Mạcơ cũng đến.

"Cha vừa tát vào mặt tôi cách đây mấy phút. Hử vì tôi đã làm phiền lòng cha lắm.

"Một chuyện rất đáng chú ý đã xảy ra chiều nay. Cô gái "quí tộc" của xứ Phi châu ở gần đây đã đến cửa hàng. Cùng đi với nàng là cái người đàn ông kỳ dị có đôi mắt tinh khôn, Rô Xam. Tôi tin rằng anh ta là một sản phẩm của cái "quyền làm chủ của người da trắng". Đang khi cô Viliê đặt mua hàng thì Xuất bước vào. Trông thấy anh ta mặt nàng biến sắc. Có cái gì thoáng qua mắt nàng. Thực khó mà đoán được về mặt Xuất. Anh ta kiềm chế mình. Nhưng lần đầu tiên, theo như tôi biết, nét mặt anh chợt mất vẻ bị kiềm chế. Tôi không biết anh ta đã có những xúc động gì. Dù sao tôi cũng cảm thấy chắc chắn rằng giữa hai người có sự gì liên quan với nhau. Rô Xam cũng để ý thấy thế. Đôi mắt tinh khôn của anh ta đảo từ người này sang người kia. Tôi nghĩ anh ta không bỏ sót một ý tứ nào. Tôi vẫn luôn luôn muốn nói chuyện với anh ta. Nhưng anh ta đã ngăn cấm tôi bằng đôi mắt anh. Dù vậy, thế nào rồi tôi cũng nói với anh ta.

"Lani Xuất và Xari Viliê! Tôi tự hỏi không biết sẽ xảy ra chuyện gì đây.

"Đây là một nơi thực kỳ lạ. Tôi tự hỏi trên lục địa rộng lớn này có bao nhiêu chỗ giống nơi đây. Đây chỉ là một chốn nhỏ bé. Một làng ở Phi châu. Mặc dầu vậy, ở đây có Lani Xuất và Xari Viliê, có Rô Xam, có Mạcơ (tôi ưa anh ta). Tôi không biết gì về Xuất. Anh ta rất dè dặt kín đáo. Thiếu tự nhiên hơn cả Mạcơ. Tôi tự hỏi không biết rồi họ sẽ chuyện trò với nhau ra sao. Rồi tôi sẽ rõ.

"Ở đây sắp sửa có một chuyện gì xảy ra đây. Tôi tự hỏi chuyện gì. Một làng ở Phi châu. Nói lên nghe hay lắm.

Nghe có vẻ nhân đạo và hữu nghị. Một người Do Thái, một người lai đen và một người da đen sẽ gặp nhau tối nay trong một làng ở Phi châu..."

Bà Snidơ gõ cửa và ló đầu vào trong buồng:

- Com xong rồi, ông Idác ạ.
- Cảm ơn bà Snidơ.
- Tôi đã sửa soạn cà phê và bánh.
- Tốt lắm.
- Bây giờ tôi về được chưa, ông Idác? Ông ạ, tôi đã...

- Vâng, bà có thể về, bà Snidơ ạ. Chào bà.

- Chào ông Idắc.

Idắc lắng nghe tiếng cửa sau đóng sập lại, rồi đứng dậy sang buồng cha. Anh gõ nhẹ lên cánh cửa.

- Ai đây?

- Con, Idắc đây.

- Mà muốn gì?

- Con đã dọn xong. Mời cha sang cùng ăn.

- Tao không muốn ăn. Mà ăn đi.

Idắc im lặng một lát. Rồi gõ lần nữa.

- Còn gì nữa thế?

- Thưa cha con muốn nói cái này.

- Nói đi.

- Con muốn xin lỗi.

- Cái gì?

- Con muốn cha tha lỗi cho con.

Im một lúc, rồi cánh cửa mở ra và cha anh nhìn anh từ bóng tối của gian phòng. Idắc sắp sửa nói thì cha anh ngăn lại.

- Thức ăn sắp nguội mất thôi, ông già nói một cách cáu kỉnh. Nào đi.

Một nụ cười nhẹ nhõm hiện trên môi Idắc trong khi anh bước theo cha.

II

Idắc chăm chú nhìn ra ngoài cửa sổ và mỉm cười. Anh đang lặng lẽ thích thú hết sức. Phía sau anh, Lani quỳ gối xem những nhan đề sách ở giá sách của anh.

Mạckơ vẫn chưa tới. Idắc lắng nghe, giương mắt nhìn vào đêm tối. Từ Phô Cao vẳng lại tiếng ăng ăng rền rĩ của một con chó. Idắc không quay đầu lại, nói:

- Con chó khôn kiếp.
- Anh còn may đây, anh chỉ nghe nó từ xa,

Lani nói. Idắc lại mỉm cười. Anh sững sốt khi nhận thấy anh và Lani dễ hiểu nhau lạ. Anh không cảm thấy cái ngưng ngập bình thường với Lani nữa. Anh không cần phải giảng giải. Anh nêu chuyện và Lani hiểu. Anh không cần phải nói nhiều. Lani thoải mái. Bộ mặt anh ta vẫn như một cái mặt nạ, nhưng đã mất vẻ cứng đờ. Trong mười lăm phút vừa qua hai người đã nói với nhau bằng những câu nửa chừng.

- Đôi khi nó cắn dai dẳng như thế cả đêm, Lani nói.
- Hẳn là kinh sợ, Idắc đáp.
- Thê thảm lắm. Idắc cố lắng nghe tiếng động của Mạckơ. Anh nói:
- Hôm nay tối trời.
- Tôi nhớ ánh đèn sáng.
- Đôi lúc thấy cô đơn chứ? Idắc hỏi và nghĩ đến tám ảnh người thiếu nữ xinh đẹp Mêbon đem khoe ngày nọ.

Lani lật nhanh những trang sách trong cuốn *Những cánh đồng cỏ trên thiên đường của Stenbéc*.

- Giờ thì không đến nỗi nào, tôi đã có trường học. Đạo nọ thì ghê lắm.
- Tháng đầu tiên là tệ hơn cả.
- Thế thì tôi chỉ còn một tuần lễ phải qua nữa thôi.
- Phải, chỉ một tuần lễ nữa, rồi cái thời gian tệ hại ấy sẽ qua... Nói đến cô đơn, -

Idắc quay lại và chăm chú ngắm nét mặt Lani - khi cô gái họ Viliê mới đến đây... - Anh cố tình dừng lại.

Lani ngừng đọc trông lên.

- Sao?

Sắc mặt anh không biến đổi, Idắc nghĩ thầm, nhưng anh ta không ngừng đầu lên - có phần vội nữa.

- Cô ta thân thờ cả người vì cô đơn.

- Đến đây lâu chưa?

- Vài tháng thôi.

- Biết gì về cô ta không?

- Không, chỉ biết cô ta là cháu họ của lão Viliê bây giờ. Có lẽ là một người thân thích nghèo. Tôi nghe nói trước kia gia đình họ sum họp đông lắm. Bây giờ trừ Xari ra thì lão cả Gót là người cuối cùng của dòng họ ấy. Nhưng chắc anh phải biết hết những điều đó. Anh sinh ra ở đây mà.

Lani gật đầu.

Idắc nhìn Lani một cách thăm dò cẩn thận, để chắc rằng mình nhầm đúng lúc. Anh chọn chữ trong óc một cách rất thận trọng:

- Có những lời xì xào rằng dòng họ ấy chưa phải là đã gần hết.

- Thế à?

Idắc quan sát khuôn mặt Lani và trong óc so sánh với khuôn mặt Gót Viliê. Rồi anh nói:

- Phải, người ta xì xào rằng có thể tìm ra dòng máu Viliê Stinvon.

Lani dòn mắt vào Idắc. Sự thoải mái đã rời bỏ gian phòng. Một luồng căng thẳng đang ngầm chạy trong người Lani. Anh dịu giọng nói:

- Không phải tất cả những người lai đen đều là con hoang hết đâu, anh ạ.

- Anh Xuất, xin đừng hiểu lầm tôi.

- Tôi không hiểu lắm. Tôi nghĩ giá có thể thanh toán được điểm thắc mắc ấy thì

tiện, - Lani xoa cằm. - Thế những lời đồn đại họ nói dòng máu Viliê như anh gọi, còn kế tiếp ở đâu?

- Ở Stinvon.

- Anh rõ ý tôi chứ, Lani nói một cách sốt ruột.

- Ồ, Idắc mỉm cười bằng nụ cười bí mật, méo xệch đi, như anh đang khoái ý riêng vì một điều gì thú vị lắm.

- Người ta không chỉ rõ tên ai.

- À, ra thế.

Idắc quay lưng lại, ngả người ra ngoài cửa sổ. Lani lại quay về với cuốn Những cánh đồng cỏ trên thiên đường. Một con thiêu thân bay vào nhà và quay cuồng đảo lộn quanh cây đèn, vòng quay mỗi lúc một nhanh và thu hẹp hơn, cho đến sau cùng nó mất cả ý thức thận trọng, sà vào miệng chiếc thông phong dài. Có một tiếng nổ bép nhỏ. Cánh con thiêu thân đã bị xém trụi. Nó bị rơi xuống sàn nhà và nằm im. Cuộc khiêu vũ ánh sáng của nó chấm dứt bằng cái chết.

- Cũng chưa hẳn là anh ấy đến muộn đâu, anh ạ, Lani nói.

- Thế anh cũng biết là tôi có mời Mạckơ đến à, Idắc nói.

- Điều đó chẳng có gì khó đoán cho lắm.

- Chắc anh ta không đến muộn đâu. Có lẽ là tiếng anh ta đến đây - Idắc cúi hẳn người ra ngoài cửa sổ và nghiêng đầu chăm chú lắng tai. Anh nghe vọng lại từ xa tiếng giày nện nhẹ trên mặt đất cát rắn.

- Anh đã gặp Mạckơ rồi à? Idắc hỏi.

Lani gật đầu, mắt vẫn cắm cúi vào quyển Những cánh đồng cỏ trên thiên đường.

- Gặp hôm tôi mới về đây.

Tiếng chân tới gần. Idắc vội vã ra đón Mạckơ. Lani tìm trong túi lấy một điều thuốc lá. Tiếng sủa ăng ẳng rền rĩ của con chó lại vọng vào gian phòng.

Lani đứng dậy trong khi Idắc và Mạckơ bước vào.

Mạckơ mỉm cười, chìa tay. Lani nắm lấy bàn tay và nhìn kỹ Mạckơ. Đây là dịp đầu tiên anh trông thấy Mạckơ trong một cuộc gặp gỡ trực tiếp.

Một thanh niên mảnh khảnh, nhỏ xương, da nâu thẫm đang đứng trước mặt anh. Có một nụ cười ở trên môi và những suy nghĩ tràn đầy trong đôi mắt đen của anh ta. Da anh ta nhẵn và căng thẳng, trừ một nếp nhăn ngang vùng trán rộng.

Lani đã tưởng tượng ra một người diện mạo khác hẳn. Cái người mảnh khảnh nhẵn nhụi này không hợp với giọng giễu cợt anh đã nghe cách đây ba tuần lễ. Giọng nói ấy phải là giọng nói của một người to lớn. Không phải một người chỉ cao hơn anh chút đỉnh. Và rồi giọng ấy lại nói với anh:

- Anh ạ, tôi cứ hy vọng anh sẽ qua thăm làng tôi.

Phải, chính đây là Mạckơ rồi. Vẫn cái giọng anh đã nghe tối hôm ấy. Mấy tuần qua tôi rất bận về trường học và các việc khác nữa. Họ đang đấu nhau, Idắc nghĩ.

- Cụ mục sư vẫn mạnh giỏi? Cụ vẫn cầu nguyện đức Chúa da trắng cho linh hồn đen đui của tôi chứ? Mạckơ hỏi.

Idắc tháo kính ra lau rất mạnh, lắc lư nhấp nhôm cả người. Anh nói nhỏ nhỏ:

- Mục sư không phải là người da trắng thì Chúa của cụ tất cũng không thể là da trắng được.

Lani đưa nhanh mắt nhìn từ Mạckơ đến Idắc. Họ đưa câu chuyện đi đến đâu thế này? Idắc đeo kính vào và hấp tấp nói:

- Ý tôi muốn nói người Do Thái chúng tôi có một vị Chúa Do Thái, nhưng ngay cả điều đó cũng không là quan trọng. Đối với chúng tôi - tất nhiên tôi muốn nói người Do Thái - Chúa phải là một người Do Thái, nhưng đồng thời cũng là da trắng. Đó là vấn đề. Người là một vị Chúa da trắng, thế là tất cả dân da trắng có một vị Chúa da trắng. Một vị Chúa Âu châu. Còn Chúa của những người không phải người Âu châu thì sao? Họ hình dung Người như thế nào?... Mời anh Mạckơ, anh Lani ngồi xuống...

"Theo lẽ thường người ta đặt cho tôn giáo của mình một hình ảnh nhân cách hóa quen thuộc... Tôi tự hỏi không biết những người không phải là người Âu châu thì cho Chúa của họ có màu da gì khi họ tưởng tượng Người.

"Khi tôi còn là một đứa trẻ, tôi hình dung Chúa là một vị lão trượng đầu râu tóc bạc và hơi bản một chút ý tôi nói áo dài của Người bản - giống như những ông lão Do Thái rất già. Đó là một cái gì để cho tôi cầu nguyện, một cái gì đáp ứng lại sự thực tại của thế giới của tôi... Còn anh thì thế nào, anh Mạckơ?"

Mạckơ cười và ngả lưng vào ghế. Anh nói thông thả, tươi cười, cố nhớ lại một

hình ảnh xa xưa:

- Lễ dĩ nhiên Chúa là một người ngoại quốc; dân làng tôi bảo thế. Họ đã giết tươi một thiếu nữ vì cô ta theo đạo Cơ đốc. Cái vị Chúa mà người da trắng mặc áo thụng dài đem tới là một kẻ đáng sợ hãi. Cũng như những đứa trẻ khác ở làng, sự sợ hãi đã thúc đẩy tôi đến với Chúa. Tôi sợ Chúa và vì có sự giao hẹn nếu tôi theo Chúa thì sẽ bị trừng phạt, nên tôi phải cố tìm hiểu về Người.

"Và những cha đạo, những người da trắng mặc áo thụng dài, đã kể rất nhiều chuyện kỳ diệu về Chúa khiến tôi không còn nghĩ đến Chúa có màu da gì nữa. Chuyện tôi thích nhất là Chúa biến nước lã thành rượu vang, chuyện Chúa làm cho người chết sống lại và Người hóa phép cho đồ ăn có ít thành nhiều. Điều ấy thật tốt. Do đó tôi theo Chúa vì Chúa là người tốt và tôi bị dân làng đánh gần chết. Nhưng tôi theo Chúa cũng còn vì những người đi truyền đạo tốt đối với tôi.

"Rồi một đêm tôi muốn biết Chúa màu da gì - Mạcơ cười khe khẽ. - Tôi nghĩ đến một người gọi tôi là thằng mọi Kaphia và nhổ vào tôi. Vì thế tôi đến nhà thờ và quỳ trước bức tượng đồng đen của thánh Phêrô. Tôi cầu nguyện một hồi rất lâu, nhưng không thấy Chúa hoặc thánh Phêrô bảo cho biết Người là da trắng hay da đen, và có phải Người yêu người da trắng hơn người da đen không. Các anh hãy tưởng tượng mà coi. Một thằng bé da đen, trong ngôi nhà thờ âm u trống rỗng. Mà không được trả lời. Tôi buồn lắm. Chao ôi, tôi buồn khổ lắm - Mạcơ lại cười khe khẽ.

"Có một bát nước dưới chân thánh Phêrô. Tôi nhìn vào bát nước và nói: "Lạy Chúa, xin Chúa hãy biến nước lã thành rượu vang cho con tin rằng Chúa cũng yêu thương con, dù con là người da đen". Tôi đợi. Nhưng nước vẫn hoàn là nước. Tôi lại cầu nguyện và thêm nhiều chữ "làm ơn". Nhưng vẫn không có gì xảy ra hết. Tôi chợt nghĩ: "Có lẽ Chúa nghĩ tôi sẽ uống rượu vang chẳng", vì thế tôi nói: "Lạy Chúa, con xin lấy danh dự mà hứa rằng con sẽ không uống rượu vang". Tôi chờ mãi nhưng vẫn không có gì xảy ra cả. Thế là hết chuyện. Sau đó Chúa đối với tôi không giống như trước nữa...

- Thế bây giờ? Idắc hỏi.

- Chúng ta không nói chuyện bây giờ.

- Còn anh thì nghĩ sao, anh Xuát? Lani nhìn Idắc và lắc đầu:

- Tôi chưa hề chú ý đến vấn đề ấy lắm.

- Vấn đề màu da?

- Phải, không chú ý đặc biệt. Các anh rõ, tôi lên tỉnh Kép, xa nhà từ sớm.
- Hẳn người lai đen cũng có tình yêu nước chứ?
- Hẳn thế! Mạcơ nói.
- Tôi không rõ. Người lai đen không hề bàn luận về quốc tịch, giống nòi hay màu da của mình, Lani nói.

Idắc hỏi:

- Sao lại thế nhỉ?

Lani nhìn thấy sự thách thức trong mắt Idắc, và vì một lý do lạ lùng nào đó, anh cảm thấy mình chông đỡ lại. Anh nói với một vẻ vô tâm giả tạo:

- Có lẽ vì họ không trắng cũng không đen.
- Anh nói họ sợ nghĩ đến những điều ấy chẳng?
- Chẳng có gì mà nghĩ cả, Mạcơ nói và nhìn Lani. Khi anh Xuất nói họ không trắng cũng không đen chính là ngụ cái ý ấy đấy. Không có dân tộc tính và tập quán cổ truyền của dân tộc tôi hay của dân tộc da trắng trong người lai đen. Đối với họ chỉ có tương lai mà không có quá khứ.

- Anh không chối cãi được rằng họ có cảm tính đoàn thể, Idắc nói.

Lani thấy dễ chịu hơn. Họ thảo luận về người lai đen thì cũng đúng thôi. Anh nói:

- Có cảm tính đoàn thể đấy.
- Cảm tính đó không thực, Mạcơ nói.
- Người lai đen lấy người lai đen, Idắc nói.
- Một cô gái lai đen, vẫn ở trong đoàn thể, Lani nói.
- Đúng, nhưng luôn luôn họ cố tiến dần lên da trắng. Tại sao?

Mạcơ nhìn Idắc và Lani nhưng không ai nói gì. Anh đợi một lát, rồi tự trả lời câu hỏi của mình:

- Vì họ không có cội rễ riêng của họ. Không có quá khứ, không có tập quán cổ truyền của người da trắng hay của người da đen. Do đó họ cố kết hôn như thế để

nâng mình lên. Người da trắng đang có quyền thế, họ kiểm soát tất cả mọi thứ. Người lai đen không muốn kết hôn với người da đen, để trở thành người Phi châu vì có điều bất tiện, có luật chia rẽ màu da, cho nên họ cố nhaoi lên phía da trắng. Một nhà văn lai đã gọi họ là "người ở bên lề cuộc sống", ông ta nói đúng. Một nhà thơ người Anh nói: "Chỉ có những bóng ma mới sống được giữa hai ngọn lửa", ông ta nói đúng. Người lai đen đang sống giữa hai ngọn lửa. Họ đang cố tìm lối thoát. Theo tôi, vấn đề của người lai đen là như thế...

Anh đắm mình vào im lặng, và trong phòng không ai nói gì hết. Lani cúi đầu, cảm sát ngực, ngẫm nghĩ về những lời của Măckơ và đồng thời ngạc nhiên về trí hiểu biết của anh ta.

Idắc ngồi hơi hé miệng, vênh mặt lên trong một dáng tập trung tư tưởng. Rồi anh chợt nhún vai và nhòm dáy:

- Tôi muốn nghĩ kỹ lại vấn đề này, anh nói và đi ra cửa. Để tôi mang cà phê vào, ta uống cho tỉnh táo tinh thần.

Lani đưa Măckơ một điếu thuốc lá và lại ngồi xuống ghế. Anh muốn bảo Măckơ rằng anh rất ngạc nhiên về sự hiểu biết của anh ta, nhưng thấy ngại ngần lúng túng, nên lại im lặng.

Ở trong bếp, Idắc vừa pha cà phê vừa lăm bằm một mình.

Rồi cánh cửa buồng ông già mở và ông bước ra. Ông nói:

- Thế nào, các cậu, chuyện đi đến đâu rồi? Lão nghe thấy tiếng thằng con lão ở trong bếp, nên lão nghĩ ra uống với các cậu một tách cà phê, rồi lão lại vào để các cậu chuyện trò được tự do, có được không?

Măckơ mỉm cười, mời ông già một điếu thuốc lá. Anh nói:

- Chẳng cần phải vào, cụ ạ.

- Ô, lão biết chứ, ông già nói, gật gật cái đầu một cách hóm hỉnh. Khi thanh niên họp mặt với nhau, thì một ông già từng trải nên đi khỏi đấy hay nên tìm đến những ông già khác - đó là một câu phương ngôn cổ. Lão không rõ nó xuất phát từ đâu, nhưng mà nó đúng. Nếu các cậu muốn nói chuyện về một cô thiếu nữ, thì làm sao các cậu nói tự do cho được khi có mặt một ông già ở đây, phải không?

- Nhưng chúng cháu có nói chuyện về các cô thiếu nữ đâu, Lani nói.

Ông già Phinkenbéc mỉm cười và trong mắt ông có một vẻ hiểu biết tinh khôn.

Cái tinh khôn của một người đã có một thời trẻ trung và vẫn chưa quên nó.

- Thanh niên bắt đầu trò chuyện thì bàn về các vì sao, hay gieo hạt cách nào tốt nhất, và rồi chẳng biết xoay xở thế nào, câu chuyện đã chuyển sang nói về phụ nữ. Nó là như thế đó.

Hai thanh niên chưa kịp trả lời, Idắc đã đem cà phê vào. Mặt anh bừng sáng lên khi anh thấy cha ở trong phòng. Mắt ông già Do Thái gặp mắt con, hai ánh mắt lặng lẽ quyện vào nhau một lát, và như thế là xong chuyện. Giữa hai cha con lại có sự hòa hợp, hiểu biết nhau như cũ.

- Thế nào? Idắc vừa hỏi vừa chuyển cà phê và bánh cho mọi người.

- Anh có thích nơi này không? ông già nhìn Lani hỏi.

Lani nhếch mép gượng mím cười.

- Anh không cần trả lời nữa. Thế là lão rõ rồi.

- Nhưng mà thực cháu có thích nơi này - đôi khi.

- Khi anh dạy học, Idắc nói.

- Vâng, khi tôi dạy học.

Sau đó mọi người im lặng trong khi uống cà phê. Và đột nhiên Lani chợt thấy sáng tỏ rằng cái im lặng này mới thực hoàn toàn thâm thía. Tưởng như trong một lát loài côn trùng ngoài đồng cỏ cũng ngừng rên rì để làm nổi bật sự tĩnh mịch. Khắp nơi không một tiếng động. Cái lặng ngắt, cứng đờ của sự chết ở trong không khí. Tựa hồ có thể trông thấy thế giới là một quả cầu đột nhiên đứng im và còn nổi sợ hãi quả cầu ấy có lẽ mất hết sinh khí, - cái đó khiến anh hoảng hốt vì nó có vẻ liên quan với những sức mạnh khủng khiếp, không gian, đêm tối mịt mùng, đại dương sâu thẳm và con người tro tro ở nơi tử địa. Anh càng lắng nghe sự tĩnh mịch càng lớn lên. Ngay cả tim anh hầu như cũng ngừng đập.

Rồi bỗng nhiên sự tĩnh mịch tan vỡ bởi tiếng xèo lửa từ một que diêm. Anh vùng ngừng đầu lên và thấy Măckơ đang châm tàu thuốc lá của anh ta. Rồi anh thấy cặp mắt Idắc đang nhìn trân trân vào mặt anh. Cặp mắt ấy dường như cố gắng xé da thịt anh để ngó vào trong. Một gã thực kỳ dị.

Măckơ rút tàu thuốc lá và nhìn ra ngoài cửa sổ. Cái im lặng thâm thía giờ đã tiêu tan. Từ Phố Cao tiếng hú hờn dỗi của con chó vắng lại trong đêm tối. Măckơ nhìn gì ngoài cửa sổ đăm đăm thế vậy? Bên ngoài chỉ có bóng đêm thôi.

Idác hắng giọng:

- Nào anh Mạckơ, giờ chúng ta trở lại câu chuyện tôi muốn nói trở lại lý thuyết của anh về cội rễ. Anh có thể áp dụng lý thuyết ấy bằng cách nào đối với người Do Thái không? Người Do Thái có cội rễ, anh rõ đấy, có tập quán cổ truyền và một quá khứ. Có lẽ một quá khứ lâu đời nhất thế giới.

- Phải. Điều đó đúng. Họ có cội rễ, nhưng không phải là cội rễ như ý tôi nghĩ. Họ giống người lai đen ở phương diện này và khác người lai đen ở phương diện khác. Những tập quán cổ truyền của người Do Thái là tập quán cổ truyền của sự chịu đựng nhẫn nhục. Thực ra chỉ có thế thôi. Tập quán ấy với tôn giáo của họ.

- Còn quá khứ của họ thì sao? Anh không thể gạt cái đó đi được.

Mạckơ nhìn ông già và mỉm cười:

- Quá khứ của họ đã chết rồi, anh bạn ạ, giống như đế quốc Phi châu xưa và nền văn minh có trước người da trắng.

- Chết hay sống vẫn là quá khứ của họ.

- Không. Nó đã trở thành quá khứ của thế giới. Cũng hết như quá khứ xa xưa của chúng tôi, một khi thế giới công nhận nó, nó sẽ trở thành quá khứ của thế giới.

- Vậy thì câu chuyện của anh về tập quán cổ truyền và quá khứ đưa đi đến đâu? Lani hỏi.

- Tôi sẽ cố phân giải. Tôi nghĩ chúng ta đồng ý rằng người lai đen không có quá khứ, không có tập quán cổ truyền riêng của họ. Họ sống ở giữa thế giới trắng và đen. Họ có một tương lai.

"Đối với một người Do Thái, theo tôi nghĩ, quá khứ và tập quán cổ truyền của anh ta đã bị tước đoạt mất vì anh ta không có tổ quốc. Anh ta sống trên đất nước của các dân tộc khác. Ví dụ có người Do Thái sống ở nước Pháp và có người Do Thái sống ở nước Anh. Vì họ là một dân tộc đã có lâu đời, cho nên không phải họ mới sống ở nước Pháp hay nước Anh khoảng một trăm năm mà còn từ lâu hơn thế. Và đứa trẻ Do Thái ở Pháp sẽ trở thành một người Pháp, không kể tôn giáo và ngôn ngữ của tôn giáo nó thôi. Đứa trẻ Do Thái ở Anh cũng vậy, nó sẽ trở thành một người Anh, không kể tôn giáo và ngôn ngữ của tôn giáo nó thôi.

"Các anh thấy không? Theo tôi thì thế này: Người Do Thái nặng về quá khứ mà cái quá khứ ấy chỉ là ngôn ngữ và tôn giáo. Anh ta ôm giữ những cái đó chặt chẽ quá và như thế chưa đủ. Điểm chung cho hết thấy người Do Thái là tôn giáo, và đôi

khi, là ngôn ngữ của cái tôn giáo ấy, nó đã thuộc về quá khứ. Còn bây giờ điểm chung là sự đi đến đâu cũng bị sát hại. Theo tôi nghĩ thì người Do Thái nên quan tâm đến tương lai hơn và đừng để cho quá khứ đè lên mình nặng quá.

- Anh chống lại tôn giáo của chúng tôi à? ông già hỏi một cách gay gắt.

- Không phải thế, Mạcơ chối cãi kịch liệt. Ý tôi chỉ muốn phân tách vấn đề đó, theo quan điểm của tôi.

- Nhưng đối với chúng tôi thì chúng tôi quan tâm hơn đến tương lai như thế nào được nhỉ? Idắc hỏi.

- Anh không có quốc tịch độc lập... Tôi có thể là một người theo đạo Cơ Đốc, tôi có thể là một tín đồ Hồi Giáo, hay theo đạo của người Do Thái hay bất cứ một đạo nào khác, nhưng tôi vẫn là một người Du Lu(1), vì có xứ Du Lu và ngôn ngữ của xứ Du Lu, và người Du Lu có lối sống riêng của người Du Lu. Lối sống của tôi cũng là lối sống của mọi người cùng đất nước. Chúng tôi cùng có chung một lối làm việc, thái độ cư xử, phong tục và cách nấu ăn, cách vui chơi. Những cái đó tạo cho tôi và tất cả những người sống cùng đất nước một cảm nghĩ chung mà các anh gọi là chủ nghĩa quốc gia. Chủ nghĩa quốc gia của chúng tôi là một cảm tính chân chính, vì nó nảy nở từ cái lối sống trên đất nước riêng của chúng tôi. Gác bỏ tôn giáo sang một bên, chủ nghĩa quốc gia vẫn tồn tại...

Ông già thở dài và đứng dậy.

Những anh chàng thanh niên này nói đến nhiều.

Đất nước hay phong tục hay gì gì khác có khiến cho mình khỏi cảm nghĩ như người Do Thái không? Anh là người Do Thái vì anh là người Do Thái, chỉ có thể thôi.

Anh là người Do Thái hay không phải là người Do Thái, chỉ có thể thôi. Chẳng cần phải học sách cũng biết như vậy. Cha anh là một người Do Thái trước anh, và ông anh trước cha anh.

Một người Trung Quốc vẫn là một người Trung Quốc, dù không cùng chung một đất nước và ngôn ngữ... Nhưng còn những người khác thì sao, người Nhật chẳng hạn? Họ có phải là người Trung Quốc, hay xưa kia có hồi nào họ là người Trung Quốc không? Không, họ không thể đã là người Trung Quốc được...

Mạcơ vẫn nói:

- Nếu tất cả những cái đó không chung cho mọi người

Du Lu thì họ không còn là người Du Lu... Ông lão nói một cách uể oải:

- Lão xin cáo lui các cậu. Lão cần đi nghỉ. Nhưng cho lão nói với các cậu thế này nhé, một người là một người, nếu anh ta là người Do Thái thì anh ta là người Do Thái, có thể thôi, và nếu anh ta là người Du Lu thì anh ta là người Du Lu, có thể thôi. Chúa tạo ra mình như thế nào thì mình như thế ấy, đây không phải là một tội lỗi. Thôi chào các cậu.

Ông già bước ra một cách nặng nề và khép cửa lại. Idắc mỉm cười, thông thả lắc đầu. Mạckơ nhìn Idắc và trên nét mặt anh thoáng một nụ cười đáp lại.

- Lanì nhìn Mạckơ và chọn lời nói một cách cẩn thận:

- Lúc này anh bảo người lai đen đang sống giữa hai ngọn lửa và đang tìm lối thoát bằng cách nhoi lên.

- Phải.

- Anh nói có vẻ như anh không tán thành. Tại sao vậy?

Idắc chêm vào:

- Có phải anh phản đối những cuộc hôn nhân giữa người dân tộc này với dân tộc khác không?

Mạckơ rít râu thuốc lá ngẫm nghĩ. Đoạn anh nói:

- Tôi không phản đối những người lai đen hợp giống hay cố ý hợp giống vì họ hướng về phía người da trắng. Sở dĩ tôi nói vậy vì điều đó chứng tỏ rằng ta không có tự do. Ý tôi muốn nói thế này: Nếu người da trắng và người da đen bình đẳng, nếu không có luật chia rẽ màu da, nếu một người da đen cũng được vào Quốc hội và cũng có những quyền hạn ngang với người da trắng, và người lai đen muốn hợp giống về phía người da trắng, thì như thế không sao. Tôi không hề phản đối. Giờ đây họ hợp giống lên phía người da trắng chỉ vì hấn có quyền lực. Họ đã công nhận sự thấp kém của mình và cố thoát ra bằng cách cố làm cho mình trở thành da trắng. Các anh thấy rằng đó là sự nô lệ về tâm hồn và cái đó còn tệ hại hơn sự nô lệ về thân thể. Điều ấy cũng tựa như người da đen chúng tôi cố làm cho tóc mình trắng vì tóc người da trắng trắng. Đây là sự mất tự do về tinh thần, sự công nhận trạng thái nô lệ bằng cách cố dần dần tự biến đổi mình. Tôi phản đối là phản đối cái đó. Các anh có thấy không? Việc hôn nhân hỗn hợp cũng như vậy. Nếu mình sinh ra không phải là người da trắng mà coi hôn nhân hỗn hợp là một cách để đền bù, thì tôi sẽ chống lại cho đến kỳ cùng. Còn nếu là chuyện một người đàn ông và một người đàn bà yêu nhau mà vượt bước qua vấn đề màu da thì đó là chuyện riêng của

họ. Và còn điều này nữa, anh Phinkenbéc ạ. Trong bọn anh em học thức là người Phi châu và những người khác không phải là người Âu châu ở đất nước này, anh sẽ thấy cái khuynh hướng xa rời quá khứ riêng của chúng ta. Điều đó là lẽ tất nhiên. Chúng ta bị cai trị bởi những người ngoại quốc là người da trắng. Họ kiểm soát việc giáo dục chúng ta. Chúng ta phải học và tiêm nhiễm tập quán của họ để mà sống còn. Do đó, cũng không lấy gì làm lạ khi thấy một người Anh tốt nghiệp đại học và một người Phi châu tốt nghiệp đại học có nhiều điểm giống nhau. Nếu một người Anh tốt nghiệp đại học kết hôn với một người Ba Lan thì họ sẽ không hợp nhau bằng một người Phi châu tốt nghiệp đại học kết hôn với một người Anh. Giữa người Phi châu và người Anh có nhiều điểm tương đồng hơn là giữa người Anh và người Ba Lan chẳng hạn. Sở dĩ như vậy là vì người Anh đã chinh phục đất nước này và cùng với thời gian đã bắt chúng ta tiêm nhiễm lối sống của họ. Tôi nói tiếng Anh thạo hơn tiếng mẹ đẻ. Anh Xuất thì chỉ biết tiếng Anh và lối sống của họ thôi. Không ai thắc mắc khi một người Anh kết hôn với một thiếu nữ Ba Lan, tuy thiếu nữ ấy xa lạ với lối sống của nước Anh hơn chúng ta. Nhưng các anh đã làm tôi nói nhiều quá và khuya rồi đây, tôi phải về thôi... - Anh nhìn Idắc và trên môi anh thoáng một nụ cười giễu cợt.

- Chúng ta đã đi được khá nhiều đường đất đầy chướng, Idắc nói. Về những vấn đề ấy đại để anh nghĩ thế nào, anh Xuất?

Lani cười và lắc đầu:

- Tôi còn phải ngẫm nghĩ đã. Những vấn đề đó mới mẻ quá đối với tôi, nên tôi không biết nói gì được. Có những lời nghe như ông giáo sư già của tôi nói, có những lời tôi chưa nghe thấy bao giờ. Tôi chỉ có thể nói mỗi một điều là trí óc anh Măckơ có vẻ chứa đầy hiểu biết.

Đột nhiên Idắc nhảy lên một cách thích thú, đi bách bộ quanh phòng, đầu gật gù, - "Đề nguyên nào," anh nói và dựa vào cánh cửa, nhắm mắt lại. Những ngón tay trái gõ gõ vào cánh cửa như một nhịp trống. Anh mở mắt và cười với Măckơ. Có một giọng đặc thủng trong tiếng cười.

- Thế nào? Măckơ hỏi.

- Ồ, thế nào nhỉ?

Idắc thốt kêu lên. Anh thông thả tiến đến đứng trước mặt Măckơ. Lani ngăm hai người một cách tò mò. Lại vấn đề gì nữa bây giờ, thế? Idắc nói nhẹ nhàng:

- Tôi tin rằng nếu cứ để một người nói tùy thích một hồi lâu thì anh sẽ tự bộc lộ hết. Kết quả không mấy khi sai. Lần này cũng đúng như thế.

Ánh sáng giễu cợt hiện ra trong mắt Măckơ.

- Ra thế đấy, anh ta nói với giọng nhạo báng mà Lani đã nghe thấy khi anh ta nói chuyện với mục sư đêm đầu tiên.

- Phải, Idắc nói, nhưng có vẻ không tin ở mình lắm nữa. Mới đầu anh nói với chúng tôi về phong tục, tập quán và chủ nghĩa quốc gia, chúng tôi công nhận những cái đó. Và bây giờ anh lại gạt chủ nghĩa quốc gia sang một bên và ủng hộ những cuộc hôn nhân hỗn hợp. Đối với một người thông suốt mọi vấn đề mà lập luận như vậy thì không khéo. Thế nào?

Măckơ cười.

- Chủ nghĩa quốc gia là một sự thực, mặc dù anh công nhận hay không. Xưa kia, khi một người ở bộ lạc khác đến bộ lạc tôi, anh ta có thể bị giết, và dù không bị giết nữa thì cũng cảm thấy rõ về nhiều mặt rằng mình là một người ngoài. Cho nên tốt hơn hết là anh ta cứ ở nguyên trong bộ lạc của mình, đi lại trong phạm vi dân tộc mình, giữa những người mình đã hiểu rõ, thì mới an toàn được tính mệnh, bảo vệ được thân mình. Đó là cái năng tính ở mức thấp nhất của đoàn thể. Ở giữa người đồng loại thì là an ninh, ngoài ra hết thảy mọi cái khác đều là thù địch. Nhưng sau một thời gian cái đó trở thành chủ nghĩa quốc gia không phải của riêng từng bộ lạc mà là của từng nhóm bộ lạc hợp thành những quốc gia. Những bộ lạc này phối hợp với nhau ở mọi phương diện. Năng tính của đoàn thể bây giờ đã ở một mức cao hơn.

"Bây giờ thì các anh không còn thấy bộ lạc này sợ bộ lạc kia và đánh lẫn nhau, mà quốc gia này sợ quốc gia kia và đánh lẫn nhau.

"Ngày nay hôn nhân giữa người các nước là một chuyện mạnh dạn hơn hôn nhân giữa người các bộ lạc xưa kia, vì cái đó chứng tỏ con người tự do hơn. Các anh xem, hôn nhân giữa người Du Lu và người Xu Tu cũng là hôn nhân hỗn hợp. Họ ở hai bộ lạc khác nhau. Đó là cái gương phản chiếu chủ nghĩa quốc gia ở một mức cao hơn. Có những người nói - và tôi đồng ý - rằng một khi các nước còn đánh nhau và nước này còn áp bức nước kia thì thế giới vẫn chưa có tự do và hạnh phúc. Sự hôn nhân hỗn hợp giữa người các nước, dù là giữa người da trắng và da đen hay giữa da hồng và da đỏ, là cái gương phản chiếu hình thức cao nhất của chủ nghĩa quốc gia thế giới khi nào con người thực sự được tự do. Các anh xem? Vậy mâu thuẫn của tôi là ở chỗ nào?"

Lani cúi người, trông ra ngoài cửa sổ. Có gì kích thích ở trong thâm tâm anh. Một cái gì mới lạ. Măckơ đã chỉ cho anh thấy một cái gì, một bức tranh rộng lớn và hiện thực. Cái giọng nói lạnh lẽ, hơi trầm và phong phú ấy. Giáo sư Simđơ có lẽ cũng đã nói với anh những điều như thế, nhưng anh chưa từng nhìn thấy một cách

rõ ràng. Sao bây giờ những điều ấy lại rõ rệt với anh thế vậy? Những dòng thơ từ một bài thơ nào đó lướt qua óc anh. Anh không thể nhớ được tên thi sĩ. Chỉ có những dòng thơ. Những dòng thơ phác họa trên đám sương mù của óc anh. Nhà thơ người Anh ấy đã cùng nói một lời với người thanh niên da đen ở Phi châu này. Thi sĩ đó là ai? Không, anh không nhớ được. Chỉ có những dòng thơ và cái giọng nhạc điệu của Măckơ còn âm vang hồi lâu sau khi anh ta đã ngừng nói. Tiếng người nói lên:

Nó sẽ không cảm quyền, không bị hạn chế, nó tự do: con người là như thế đấy.

Nó sẽ bình đẳng, không giai cấp, không bộ lạc, không quốc gia,

Sẽ thoát khỏi sự sợ hãi, sự thờ phụng, đẳng cấp, sẽ thành vị quân vương

Tự nguyện lấy mình: chính trực, cao nhã, sáng suốt: con người là như thế đấy.

- Lời thơ đẹp quá, Idắc nói và nhìn Lani. Ai viết thế?

Lani lắc đầu. Anh đã đọc to mấy câu thơ ấy lên mà không biết. Anh chợt tỉnh mỉm cười.

- Ai viết thế? Idắc nhắc lại.

- Lúc này thì tôi không nhớ được. Tôi đã không biết là mình đọc to lên như thế.

- Ý thơ cũng phù hợp với lời phát biểu của Măckơ. Khi nào anh nhớ được tên người viết thì cho tôi biết. Tôi muốn tìm đọc nốt cả bài. Từ trước tôi không hề nghĩ thơ lại có thể mang tính chất chính trị. Tôi thường không thích thơ mấy.

Măckơ đứng dậy và vươn vai. Anh đi tới cửa sổ, nhìn ra ngoài. Trăng hiện ra đột ngột. Trăng to lớn xua tan bóng tối. Cảnh vật tắm trong ánh trăng. Măckơ nói:

- Mấy câu thơ ấy của một người Anh tên gọi là Selây. Ông ta yêu tự do và chiến đấu cho tự do. Nếu ngày nay ông ta còn sống thì hẳn ông ta sẽ chiến đấu cho nền tự do của nhân dân Phi châu.

Anh nói bằng một giọng trầm lặng, xa xôi tựa hồ ý nghĩ của anh còn đang lảng ở mãi đâu đâu.

Idắc há miệng, quay lại phía Lani, rồi lại ngậm miệng mà nhìn anh ta.

Lani đang chăm chú ngó vào lưng Măckơ. Trong giây lát cái mặt nạ cứng đờ rồi bỏ khuôn mặt và cặp mắt anh. Nước da xám thẫm ửng tía lên và mắt anh có vẻ tò

mò, kích thích. Những câu hỏi như nối tiếp nhau hình thành trên môi anh.

Anh bạn của tôi bị rung động, Idắc nghĩ thầm. Rồi anh mỉm cười và lắc đầu lẩm bẩm: "Nhưng cả mình cũng bị rung động".

Hai người kia không nghe thấy tiếng anh.

- Đẹp, Mạckơ nói.

Idắc nhìn vào lưng anh ta.

- Đẹp ư?

- Phải.

- Ồ, anh muốn nói về phong cảnh chứ.

- Phong cảnh cũng đẹp. Nhưng còn cả những cái khác nữa. Idắc cười.

- Tôi đang định nói anh là một nhà duy lý, anh Mạckơ ạ - về chuyện gì anh cũng có lý luận, ý kiến và lời giải thích - nhưng giờ thì tôi không thể gọi anh như thế được.

Mạckơ quay lại nhìn Idắc, rồi mắt anh lạc sang Lani đang ngồi im lặng hút thuốc.

- Danh hiệu thì có ích gì đâu? Về phần tôi, tôi cầu nguyện cho được thấy cái ngày không còn danh hiệu nữa, anh Phinkenbéc ạ. Tôi cầu nguyện cho những sự tốt đẹp được thực hiện. Tôi yêu những sự tốt đẹp, yêu những cái gì tự do và những con người tự do. Tôi cố đào bới những danh hiệu để tìm cái tốt và cái đẹp. Có thể một ngày mai toàn thế giới cũng sẽ muốn làm như vậy. Nó muốn ngay từ bây giờ, nhưng có lẽ nó chưa tự biết đó thôi. Tôi yêu dân tộc tôi, tuy họ không hơn gì dân tộc khác. Tôi cũng muốn yêu những dân tộc khác, nhưng tôi yêu sao được những người tàn tệ với dân tộc tôi. Tôi phải chiến đấu với họ. Và khi nào chúng tôi được tự do, lúc đó nhất định tôi sẽ học cách yêu họ... Giờ thì tôi phải đi đây.

Không biết trong các làng khác ở Phi châu có nhiều người giống Mạckơ không? Idắc tự hỏi. Mạckơ có phải là một trong số nhiều người cảm nghĩ theo lối ấy không; một trong số nhiều người bắt đầu tìm được lời để diễn tả cảm nghĩ của mình không; một trong số nhiều người nói một cách hơi buồn nhưng cương quyết về sự chiến đấu không? Toàn thể Phi châu có cùng một ý nghĩ như thế không?

- Tôi sẽ cùng đi với anh, Lani nói.

- Tôi rất vui được các anh đến chơi, Idắc nói. Có lẽ nay mai rồi chúng ta sẽ lại gặp nhau.

Hai người bước ra ngoài, đi trong đêm trăng âm áp, thông thả xuôi về xóm Stinvon.

Idắc ngó theo cho đến lúc họ khuất bóng, lẩm bẩm một mình:

- Mình không ngờ, thực không ngờ.

Rồi anh đóng cửa và trở về buồng, ghi câu chuyện vừa rồi vào nhật ký.

- Anh thấy họ thế nào? Mạckơ hỏi.

- Họ nghèo lắm.

- Ở đây mọi người đều nghèo, ngay cả một vài người da trắng cũng thế.

- Không phải chỉ có nghèo không thôi, Lani nói.

- Ý anh muốn nói tâm hồn họ chẳng?

- Tôi cũng không biết ý tôi như thế nào nữa... Đó là cái vẻ nhìn trong mắt họ.

Mạckơ nói:

- Đời sống chúng tôi khá hơn một chút. Ruộng đất là của chúng tôi. Có nhiều hơn ở bên anh. Cũng có nhiều nước để trồng trọt hơn. Chúng tôi không hoàn toàn phụ thuộc vào những chủ trại da trắng. Nhưng dù vậy chúng tôi vẫn nghèo.

- Anh có thấy nước da của họ không?

Mạckơ gật đầu trong bóng tối.

- Có. Tôi có thấy trong nước da của họ. Đó là do nước ăn không tốt. Thức ăn không có gì. Tiền họ kiếm được quá ít ỏi.

- Ví thử tôi có thể làm được gì cho họ.

Hai người đi xuôi Phố Cao vắng lặng, trèo lên ngọn đồi nhỏ rồi dừng lại. Phía sau lưng họ, Stinvon nép vào một góc chân đồi. Trước mặt họ, làng Coran của Mạckơ nằm trong một thung lũng to rộng và phì nhiêu hơn.

Lani nhìn Mạckơ và đưa tay ra:

- Chào anh. Tôi rất sung sướng đã được gặp lại anh.

- Chúng ta sẽ lại gặp nhau, Măcơ nói. Có lẽ khi nào thông thả mời anh sang thăm chỗ tôi. Tùy anh muốn đến chơi vào tối nào cũng được. Tôi có thể cho anh mượn một ít sách. Chào anh.

Măcơ đi đã được một hồi lâu, Lani vẫn còn đứng sững nhìn xuống thung lũng. Anh cảm thấy mệt nhọc và bồn chồn không yên. Anh bước tới một phiến đá tròn nhẵn và ngồi xuống. Cảnh vật tĩnh mịch. Anh đang cần tĩnh mịch. Nhưng ở đâu đây trong thâm tâm anh, có một sự mong muốn kỳ lạ, mỗi phút một còn lên. Sự mong muốn ấy cứ rạo rực lớn dần cho đến lúc nó trở thành một nỗi cô đơn không chịu nổi, như búa giáng xuống lòng anh. Anh tự nhủ sẽ gạt bỏ nó đi thì nó lại càng lớn mạnh.

Anh mong muốn có được người nào, có được một người nào để cùng anh chuyện trò và cười cợt.

Anh nghĩ đến Xilia. Giá lúc này có nàng ở đây, nghe tiếng nàng cười và giọng nàng nói chuyện vui sướng. Có lẽ phải viết cho nàng một lá thư. Cuộc họp mặt thú vị tối nay ở nhà người thanh niên Do Thái đã nhắc anh nhớ lại những đêm ở tỉnh Kép cùng nhóm bạn.

Xêlia... Xêlia... Giá có nàng thì tốt bao nhiêu. Anh nhắm mắt, cố gọi lại một dáng quen thuộc của nàng. Xêlia, Xêlia, Xêlia yêu anh. Một cô gái ngoan và xinh đẹp. Một người bạn. Hai người đã cùng nhau làm bao nhiêu việc. Xêlia...

Đâu đây có tiếng động trên cỏ. Anh nghiêng đầu lắng nghe. Phải chăng đó là tiếng chân Xari Vêliê? Anh cố lắng nghe, nhưng bốn bề chỉ im lặng như tờ.

- Thực là ngu xuẩn! anh cay đắng tự bảo.

Anh đánh lửa châm một điếu thuốc lá và vút mạnh que diêm ra xa. Những làn sóng tức giận không đâu tràn qua anh. Anh có quyền gì mà đợi Xari Viliê? Anh vội vã đi xuôi về phía Stinvon...

III

Ánh nắng sớm chiếu chênh chếch vào gian buồng nhỏ, soi lên mặt Mêbon đang ngủ. Trong khi ngủ, trông Mêbon thực là trẻ, thực là ngây thơ. Vẻ nanh nọc cứng cỏi, khoa trương, thách thức đã biến trên nét mặt. Mêbon nằm nghiêng, tay áp vào má, đôi môi bầu bĩnh hơi hé mở. Mêbon khi ngủ là Mêbon trẻ.

Bà mẹ cúi xuống nhìn con gái, giờ tay định lay Mêbon dậy, nhưng cái vẻ trẻ con thơ ngây kia đã khiến bà ngừng tay lại, và những nét dịu hiền âu yếm hiện rõ trong khóe mắt và trên môi bà. Mắt bà như vuốt ve cảm con, bà thì thầm:

- Chao ôi, con gái bé bỏng của mẹ.

Mêbon âm ừ, trở mình nằm ngửa. Đôi mắt bà mẹ rần lại, mặt bà trở lại nghiêm khắc, bà lay mạnh vai Mêbon.

- Mêbon! Dậy đi... Mêbon! Muộn giờ đi làm rồi! Dậy đi!

Mêbon càu nhàu, chui sâu vào chăn, cố vùi đầu xuống gối. Bà mẹ lại lay thật mạnh.

- Dậy đi!

Vẫn có tiếng ngái ngủ càu nhàu đáp lại.

Bà cựa lại chân giường lần lượt kéo tuột từng chiếc chăn, vừa kéo bà vừa lẩm bầm chữ mắng, cho đến lúc chỉ còn một tấm váy mỏng rách che tấm thân màu nâu nhẵn nhụi với những đường cong trẻ trung của Mêbon. Cô vẫn không chịu, cứ ngủ. Cô nằm co tròn, thu hai đầu gối lên đến ngực.

- À, mày lại không dậy à! Bà cựa phát vào mông Mêbon một cái thật kêu.

Mêbon la lên và ngồi nhồm dậy, tỉnh hẳn ngủ, vẻ trẻ thơ biến mất trên nét mặt cô.

- Chỉ còn có mười lăm phút nữa là mày phải đến nơi làm việc rồi đấy, bà cựa nói rồi đi ra.

Mêbon vừa mặc quần áo vừa cần nhần bọc dọc. Ở đây chỉ có làm việc. Làm, làm, làm suốt ngày rồi lại làm thêm nữa. Chẳng có lấy một cái gì mà diện cả. Quần áo chẳng có. Thà bỏ mà đi còn hơn. Lên tỉnh Kép, ở đây con gái mặc quần áo đẹp, đi

giày cao gót mà chẳng phải làm gì. Sao mình lại cứ phải đầu tắt mặt tối cả đời?

Tiếng bà mẹ giục:

- Sao mày cứ dềnh dàng mãi thế!

Mêbơn quát giả:

- Không cho con mặc quần áo nữa à?

Giọng cô run lên, ảm ức.

- Gần sáu giờ rồi đây. - Tiếng bà mẹ hiền từ hơn.

- Con không phải là đứa nô lệ! Mêbơn kêu lên, nước mắt chạy quanh.

Bà cụ nghe thấy vẻ tuyệt vọng trong giọng nói của Mêbơn, từ trong bếp lẳng lặng đi vào buồng, đứng tựa cửa nhìn con gái. Có chuyện gì không hay đã xảy ra đây, bà biết vậy. Mêbơn cãi già, Mêbơn hay lý sự là một chuyện, nhưng Mêbơn như hôm nay thì lại là chuyện khác. Hẳn có điều gì không hay đã xảy ra đây.

- Sao thế con? Mêbơn kêu lên:

- Con không phải là một đứa nô lệ! cô nhìn chòng chọc vào mẹ như thách thức.

Bà mẹ im lặng ngắm con gái một lát rồi lại hỏi:

- Có chuyện gì thế con?

Vẻ thách thức chết dần trong mắt Mêbơn. Cô buông thõng đôi vai, lệ tràn xuống ướt đầm má, và môi run rẩy, cô đứng né, nhìn ngang nhìn ngửa như tìm đường thoát.

- Mẹ đẻ ra con, con nói cho mẹ biết đi! Mẹ đã sống ở đời ngàn này tuổi, mẹ hiểu nhiều hơn con. Chuyện gì thế hở con?

Mêbơn kêu lên, giọng tuyệt vọng:

- Mẹ không biết! Mẹ già rồi! Con còn trẻ! Mẹ không biết! Con muốn có quần áo đẹp, có giày dép, muốn được đi đây đi đó, gặp gỡ người này người nọ - những thanh niên trai trẻ hòa nhã. Mẹ không biết. Nhưng con biết, con còn trẻ!

Nước mắt Mêbơn như được tháo ra, chảy giàn giụa.

Một vẻ đau đớn thoáng qua trên nét mặt bà mẹ. Bà tới bên, nắm lấy vai Mêbơn,

ôm chặt con gái vào ngực mình. Mêbơn nín lấy mẹ. Thân thể cô run lên, tiếng nước nở đau đớn ảm ức trong cổ họng. Bà cụ ôm chặt lấy con và chờ cho con giông tố qua đi.

- Mẹ hiểu lòng con, bà cụ nói một giọng xa xôi. Khi còn con gái, mẹ cũng đã từng thấy thế. Mẹ hiểu lòng con, Mêbơn ạ! Mẹ để ra con. Con ơi, mẹ biết. Có cái gì tức tối ở trong lòng và làm nghẹn thở, phải không con?

Mêbơn gạt đầu trong cánh tay áp ủ của mẹ.

- Mẹ biết. Không phải chỉ con gái mới thấy như thế. Mà cả người già nữa. Mẹ cũng vậy. Nhưng chúng ta phải sống, con ạ. Đời cực nhọc. Của ngon vật lạ trời không dành cho chúng ta, mà dành cả cho người da trắng. Chúng ta phải làm lụng cực khổ để sống. Có ít tiền mẹ giặt quần áo thuê dành dụm, tiền con làm mướn và anh Lani giúp thêm, có lẽ sẽ đủ cho con lên tỉnh Kép chơi ít ngày. Con nhé!

- Trước kia mẹ cũng chả nói thế là gì?

- Ngày ấy anh Lani chưa về, con ạ. Thôi quàng lên mà đi, kéo muộn quá. Có mâu bánh và chén cà phê phen con đấy.

- Con không đói, mẹ ạ, Mêbơn nói và đi ra, đến cửa lại hỏi vọng vào:

- Anh Lani đâu hở mẹ?

Bà cụ đáp:

- Anh con đi chơi.

Lúc Mêbơn đi ngang qua, Phiétta từ phía bên kia đường vẫy cô lại để cùng đi. Được một quãng, một thiếu nữ làm cho đồn điền lảng giềng nhà Viliê, lại cùng nhập bọn.

Ba người trèo lên ngọn đồi nhỏ và rẽ về phía tay trái. Sau lưng họ, mặt trời đang lên cao. Ngày làm việc bắt đầu. Phần lớn đàn ông làm việc ngoài đồng đã đi sớm hơn, từ lúc tờ mờ đất.

Mặt trời đã đứng bóng và hơi ngả về hướng bắc. Nắng chói lòa trên cỏ xanh và đất nâu. Khí nóng hầm hập trùm lên khắp cao nguyên Karu.

Gót Viliê cười ngửa tới những thửa ruộng xa cuối đồn điền, xem người bản xứ có thực sự đem hết sức lao động ra làm cho hần không. Hai tên đốc công người da trắng chặn cừ nhờ trên đất của Gót dẫn mấy người bản xứ lên đồi tìm những con

cừu lạc.

Sau tòa nhà lớn, hai người đàn bà bản xứ đang giặt quần áo. Mêbon giữ rồi đem phơi.

Xari Viliê từ cửa sau bước ra đứng ngắm mọi người, rồi nàng lững thững đi lại chỗ Mêbon. Mêbon ngừng lên, mắt nhìn dò hỏi, nhưng Xari vẫn im lặng nên cô lại cúi xuống tiếp tục công việc. Xari ngắm Mêbon một cách chăm chú. Đây là em gái Lani Xuát. Nhưng sao từ cử chỉ đi đứng, lời ăn tiếng nói đến khuôn mặt không có vẻ gì là giống anh ta cả.

Đây chỉ là một cô gái lai đen. Như tất cả những người lai đen mà Xari đã biết. Im lặng và kính nể phục tùng.

Hai người đàn bà bản xứ liếc trộm Xari. Tại sao cô Xari lại nhìn chằm chằm vào con bé? Nó phạm lỗi gì chẳng?

Còn Mêbon thì cảm thấy lúng túng rõ rệt dưới cặp mắt nhìn chăm chú của người thiếu nữ da trắng. Tay cô run lên, đánh tuột một mảnh lụa rơi xuống đất. Cô sợ hãi xin lỗi và vội nhặt lên, chuyển ngay mảnh lụa cho người đàn bà da đen đứng gần đấy nhất.

Xari mỉm cười. Một cô gái lai đen. Như tất cả những cô gái lai đen khác. Sợ hãi và kính nể. Chỉ có anh cô ta là khác. Thái độ không giống như một người lai đen. Cái buổi tối hôm ấy sau khi anh ta về, Gót tức tối điên cuồng lên. "Thằng con hoang có học". Gót đã gọi anh ta như thế. Phải chăng sự có học đã làm cho anh ta không giống những người khác? Anh không xử sự như một người lai đen. Anh ta không khúm núm và dăm nhìn thẳng vào mắt người ta...

- Mêbon!

Mêbon giặt nấy mình.

- Dạ, Cô Xari?

- Vào đây giúp tôi giũ giường.

- Cô Xari, cháu đã làm giường cả rồi mà.

- Tôi biết, nhưng Mêbon chưa lật những tấm nệm lên. Sáng nay ông Gót cần nhàn đấy.

Một vẻ phụng phịu lén đến trong mắt Mêbon. Xari quay bước, dẫn lối vào nhà.

Mêbon vùng vằng vút cái váy vào chậu nước rồi đi theo. Hai người đàn bà bản xứ đưa mắt nhìn nhau, và lại tiếp tục vò quần áo.

Xari và Mêbon vào buồng ngủ của Gót. Hai người lẳng lặng lột khăn trải giường, lật nệm lên và đập hết bụi, đoạn lại trải lại như cũ.

- Làm thế này thì tốt hơn, Xari nói và dẫn Mêbon sang buồng mình.

Ở phòng riêng, nàng đi lại thong thả hơn. Sau khi đã lột khăn trải giường ra, nàng ngồi lên nệm và mỉm cười với Mêbon. Mêbon miễn cưỡng mỉm cười đáp lại.

Xari hỏi với một giọng thân mật:

- Thế nào, trường học ra sao?
- Anh Lani cháu bảo trường học rất tốt.
- Tôi nghe nói có cả lớp buổi tối cho người lớn.
- Vâng. Mêbon cảm thấy vui vui một chút.
- Mêbon có đi học không?

Mêbon gật đầu. Rồi đột nhiên cô phá ra cười.

Xari mỉm cười:

- Cười gì thế, Mêbon?
- Cô Xari biết bà Ani không?

Xari nghĩ một lát và lắc đầu.

- Cô biết Phiétta?
- Có, tôi biết.
- À, bà Ani là mẹ Phiétta.
- Thế sao?

- Bà Ani thì già khom ra rồi, móm hết cả răng, già đến nỗi mắt lòa đi gần như mù. Thế mà bà ấy cũng đi học lớp buổi tối đấy! Buồn cười đến chết, cô Xari ạ, lúc nhìn bà ta ghé ghé đầu có trông nét chữ trên bảng!

Mêbon ôm bụng mà cười, Xari mỉm cười. Nàng hỏi:

- Thế còn... ông giáo?

- Cô bảo anh Lani ấy à?

- Phải. Phải, Lani. Anh ấy có vui lòng không? - Xari chăm chú nhìn Mêbon.

Mêbon nghĩ một lát. Xari có thể gần như trông thấy những ý nghĩ ấy trên nét mặt Mêbon.

- Cháu không biết, Mêbon lắc đầu, nói thông thả. Cô ạ, thật khó mà đoán được anh Lani. Không biết anh ta cảm nghĩ những gì. Nếu có ai buồn khổ thì còn biết được, chứ anh ấy chúng cháu chịu. Cháu nghĩ có lẽ học thức làm cho anh ấy như thế đấy.

- Phải, anh ta thế nào ấy, Xari nghĩ thầm.

Ngay cả Mêbon cũng nhận thấy thế.

- Thế... lúc không dạy học thì anh ấy làm gì?

- Anh ấy đọc sách và đi dạo. Ồ, cô Xari ạ, anh ấy đọc bao nhiêu là sách... Cô biết không, đôi lúc cháu nghĩ anh ấy nhớ Xêlia.

- Xêlia? Xari thông thả hỏi.

- Vâng, Xêlia là người yêu của anh ấy. Cô ta đẹp lắm cơ, cô Xari ạ. Anh Lani đem ảnh cô ta về, cháu được nom thấy. Cô ta mặc quần áo thật là đẹp. Lúc nào cô thử xem ảnh mà xem.

- Tôi cũng muốn xem, Mêbon ạ.

- Mai cháu đem cho cô xem nhé.

- Lani không bằng lòng thì sao?

- Anh ấy không biết đâu.

- Được nhá!...

- Cô phải nhìn cô ta mới được, cô Xari ạ. Gần như là... - Mêbon ngậm miệng lại và ngoảnh đi.

Xari nhìn Mêbon rồi đứng dậy:

- Nào trải lại giường thôi.

Hai người lặng lẽ trải giường. Xong đâu đấy, Xari nhìn lên, mắt nàng gặp mắt Mêbon.

- Gần như là gì, hờ Mêbon?

Mêbon do dự và nhìn đi chỗ khác.

- Gần như người da trắng ấy, cô Xari ạ.

- Và đẹp chứ?

- Vâng, cô Xari ạ.

Xari đi lại chỗ chiếc gương nhỏ treo trên tường và soi mình vào gương.

- Thôi, xong cả rồi. Cảm ơn Mêbon đã giúp tôi nhé.

Mêbon đi ra cửa và dừng lại.

- Cô Xari...

- Gì thế?

- Cô cho phép cháu đi đằng này một lát, được không cô? Cháu không đi đâu lâu quá đâu.

- Đã một tuần nay rồi, sao hôm nào cũng cứ giờ này thì đi đâu thế Mêbon?

Mêbon nài nỉ tha thiết:

- Làm ơn, cô Xari.

Xari nhìn đắm đắm vào gương.

- Thôi được. Nhưng lần này là lần cuối đấy nhé.

- Ô, cảm ơn cô Xari! Mêbon thốt lên một cách sung sướng và hấp tấp đi ra.

Cái con bé này chẳng giống Lani tí nào, Xari nghĩ và nhìn chăm chăm vào chiếc gương nhỏ.

Nàng thầm hỏi, không biết cô gái Xêlia ấy có thực là đẹp không. Đột nhiên nàng ngả đầu hất mái tóc ra đằng sau, tự cấu kính với mình và đi ra khỏi phòng. Đáng ra

thì nàng phải cho đóng ngựa và cưỡi đi gặp Gót rồi. Có lẽ lão ta tức giận điên lên chứ không chơi. Những người bản xứ độ này tỏ ra chảnh mảng công việc lắm. Nhưng nàng không làm thế nào cho người được nổi ghen ngào vừa đột nhiên xâm chiếm lấy nàng, làm cho nàng bồn chồn không yên.

Không khí giữa trưa thực im ắng. Không một lá cây, ngọn cỏ lay động. Chỉ có ánh nắng gay gắt tàn nhẫn đổ xuống, làm nhược sức người và vật. Bất cứ cái gì ánh nắng chạm vào đều biến ra màu đồng vàng ói. Mặt trời có bàn tay của Mítđa(2).

Chỉ có bóng dáng một thanh niên người Anh là tỏ ra chút sinh động. Anh ta đang khum tay che ngang tầm mắt nhìn rồi theo con đường hẹp. Trong chiếc ô tô nhỏ nóng hầm hập, nhưng ít ra cũng còn có được chút bóng râm.

Giờ này đáng lẽ cô ta phải có mặt ở đây rồi mới phải, anh tự bảo mình như vậy đã đến lần thứ hai mươi, mắt vẫn không rời con đường hẹp chói nắng. Đã hơn một tuần nay, lần nào cô ta cũng đến qua con đường này.

Anh lau mồ hôi trán. Bỗng anh cảm thấy như có người nào ở quanh đây. Anh lại đảo mắt khắp con đường, nhưng tịnh không thấy ai. Anh thông thả quay đầu về tay phải một chút.

A! Cô ta kia rồi! Chỉ còn cách chiếc ô tô độ tám, chín chục thước và đang rón rén đến gần cho anh khỏi trông thấy.

Anh gọi to:

- Chào cô em, đây kia mà, Mêbon!

- Rõ khi!

Mêbon nói và bỏ ý định chơi ú tim với người trong chiếc ô tô. Người thanh niên nhảy ra khỏi xe, tới gặp Mêbon.

- Anh tưởng em không đến.

Mêbon cúi nhìn xuống, môi cô khẽ nhếch một nụ cười bên lên:

- Anh biết thế nào em chả đến.

- Em là cô gái quê đáng yêu, anh sẽ nhớ em.

- Cô chủ của em... Cô chủ... Cô chủ của em...

- Sao, cô chủ của em làm sao, cô chủ - danh từ đáng ghét thế?

- Cô chủ của em... Mêbơn lúng túng lần tìm những tiếng Anh trong óc, cô chủ của em tí nữa thì không cho em đi. - những tiếng nói không đúng giọng bật ra một cách vội vã.

Người thanh niên Anh cười. Hai người bước vào trong xe. Mêbơn nhìn những máy móc bóng loáng trong ô tô với một vẻ thích thú ngây thơ, cô tựa lưng vào chiếc đệm êm. Đối với cô, đây là sự xa hoa cực độ. Chưa bao giờ cô được hưởng một cái gì huy hoàng như thế.

- Nói chuyện với anh về cô chủ của em đi - cái danh từ đáng ghét - nói bằng tiếng mẹ đẻ của em. Tiếng Phi châu.

- Sao kia?

- Cô chủ của em không cho em đến, em hãy nói thế bằng tiếng Phi châu đi.

Mêbơn cười và ngoảnh đầu đi.

- Nói đi em! Mêbơn vẫn ngoảnh đầu đi và nói với anh bằng tiếng

Phi châu. Nói xong, cô quay lại nhìn anh một cách e lệ. Anh ta cười và nói:

- Giờ thì anh hiểu em nói những gì.

- Anh cười em đấy, Mêbơn nói.

- Không cười cuộc đời em đâu, cô em của anh ạ!

Mêbơn vuốt ve vành tay lái và nhìn anh.

- Em thích không? anh ta hỏi.

Mêbơn gật đầu một cách mạnh dạn. Đối với cô, thế giới lúc này hầu như đã biến đổi. Cô không phải là cô gái lai đen, cô không nghèo khổ, cô không phải là Mêbơn và không phải làm việc. Cô là một bà lớn người da trắng, chiếc ô tô này là của cô, và người ngồi bên cạnh đây là chồng cô. Cô có quần áo đẹp. Và cái thế giới mà cô nhìn qua chiếc cửa ô tô nhỏ là một thế giới thần tiên kỳ diệu. Trong mơ ước cô muốn thế nào mọi sự đều như thế ấy. Vẻ khô khan nhọc nhằn rời đôi mắt cô, nét mặt Mêbơn trở thành dịu dàng, khuôn miệng chum chúm tỏ sự ước ao thêm muốn.

Người thanh niên trông thấy cái vẻ nhìn xa xôi ấy và anh hiểu. Anh nhìn Mêbơn một cách trêu mến. Nàng mơ ước và không sao bày tỏ được điều mình ước mơ với anh. Cái xứ này thật lạ. Anh mừng rằng mình sắp rời khỏi nơi đây. Anh không thể chịu đựng cũng như không thể hiểu nổi cách cư xử tàn tệ của người da trắng ở đây

đối với người da đen. Dường như tất cả họ đều quản trí về vấn đề này.

Có một lần anh đã thử đem nó ra thảo luận với một bác sĩ trẻ tuổi người Hà Lan, một tay vào loại người biết điều, nhưng câu đầu tiên mà anh nghe hấn ta nói là một câu hỏi rằng anh có muốn em gái anh lấy một người Kaphia không, và anh sẽ làm gì nếu một người da đen cưỡng hiếp em gái anh. Anh đã hỏi lại người Hà Lan ấy: hấn ta sẽ làm gì nếu một người da trắng cưỡng hiếp một thiếu nữ da đen, thế là tình bạn giữa hai người chấm dứt.

Và đây, cô thiếu nữ đáng thương này đang ước mơ. Anh tự hỏi không biết nàng ước mơ những gì. Nàng cảm nghĩ thế nào về vấn đề màu da? Tất cả những người da đen ở xứ này cảm nghĩ thế nào về vấn đề ấy?

Anh cầm lấy tay Mêbon và vỗ về. Mêbon nín lấy những ngón tay anh ta. Cô nâng bàn tay anh lên môi và hôn một cách đắm đuối.

- Mêbon, anh dịu dàng nói.

Mêbon ngược nhìn anh với đôi mắt chan chứa tình yêu.

- Mêbon, anh và em, chúng ta là bạn, phải không?

Mêbon gật đầu. Anh biết là nàng có thực chú ý đến gì đâu.

- Nay, Mêbon, em có nói chuyện với anh về người anh của em, anh Lani, rất giỏi, làm ông giáo. Anh ấy là anh của em phải không? Anh cũng là anh của em nữa, em ạ.

Mêbon đang lúng túng vì những tiếng ngoại quốc. Nhưng cô không biết chữ nào để bày tỏ rằng anh ta khác với anh Lani, vì anh ta là một người da trắng ở bên kia biển lớn. Mêbon đi học chưa được bao lâu. Cả nét mặt cô cũng chuyển động khi cô cố tìm những chữ đúng với ý mình.

- Em... yêu, Mêbon cãi lại. Em yêu.

Nước mắt chảy giàn giụa trên má cô. Người thanh niên lắc đầu:

- Không, Mêbon!

Mêbon thất thanh kêu lên:

- Có!

- Em tưởng thế đó thôi. Hơn nữa, anh phải đi. Về nhà. Quê hương. Ở mãi xa bên kia biển. Anh tự rửa mình là không nói được tiếng Phi châu để giảng giải cho nàng

rõ. Mêbon nhìn anh một cách lo lắng thiết tha:

- Anh đi à?

Người thanh niên gật đầu. Trời hiểu được cái thứ tiếng khó khăn này!

- Em nữa?

- Không, Mêbon ạ.

Mêbon nín lấy tay anh, nói một hồi. Giọng Mêbon van vãn, bằng thứ tiếng mà anh không hiểu. Dù không hiểu, nhưng anh cũng nghĩ tiếng nói nghe thực có vẻ biểu hiện làm sao.

- Không, Mêbon ạ. Mêbon nhìn anh ta bằng đôi mắt không tin. Anh lại nói:

- Không, Mêbon ạ.

Mêbon đã rõ ý anh định nói. Cô cắn chặt môi và dựa lưng vào ghế. Nước mắt lại dâng lên đầy hai khóm mắt và chảy ròng ròng trên má. Không một tiếng nức nở. Chỉ có thân thể cô run lên và nước mắt chan hòa.

Người thanh niên kéo Mêbon sát vào người anh và, như cơn nước lụt vỡ bờ, Mêbon gục vào áo anh, bật lên khóc thảm thiết. Trong lúc họ ngồi như thế, cả hai cùng không biết ngay mé sau ngọn đồi, cách đây chừng một trăm thước, có một bóng người đang tiến nhanh lại.

Phiétta rào bước, chị nghe rõ tiếng khóc nức nở của Mêbon giữa buổi trưa im lặng. Chị vừa chạy gần vừa thở và chửi rửa. Mắt chị long lên vì tức giận. Không biết tên da trắng nào đang làm gì Mêbon. Có lẽ đang cưỡng ép nó. Thật may mà một buổi trưa kia chị đã đi theo dõi Mêbon. Thật may mà trưa nay chị lại đến đây và rình mò chờ đợi.

Phiétta đã tới bên chiếc ô tô và hai người vẫn không ai biết. Chỉ có tiếng nức nở của Mêbon như xé không khí. Tiếng người thanh niên da trắng thì thầm dỗ dành.

- Ông làm gì thế? Ông làm gì Mêbon thế?

Giọng Phiétta nói lạnh lùng, giận dữ.

Người thanh niên da trắng ngừng đầu lên và bình tĩnh nhìn Phiétta. Vẻ nhìn của anh ta làm Phiétta bối rối đôi chút. Thường thì bọn này phải tỏ ra xấu hổ.

- Chị nói được tiếng Anh không? anh ta điềm tĩnh hỏi.

Mêbon ngừng đầu lên nhưng tránh không gặp mắt Phiétta.

- Hấn đã làm gì Mêbon thế, Mêbon?

- Chẳng làm gì cả.

- Thế thì sao lại khóc?

- Chẳng làm sao cả, Mêbon nói một cách hờn dỗi.

- Mêbon cần phải được giúp đỡ. Mêbon đã...

- Không.

- Thế thì sao lại cứ khóc?

- Mặc xác tôi!

- Làm ơn, chị nói được tiếng Anh không?

Phiétta gật và nhìn người thanh niên.

- Vậy thì làm ơn hãy nghe tôi. Tôi chưa làm hại gì cô Mêbon cả. Phiétta chưa chát nói bằng tiếng Anh:

- Các ông ai chả nói như thế.

- Tôi nói thực.

- Các ông nghĩ mình có quyền đến và làm bậy, rồi bỏ đi, vì chúng tôi là người da đen. Chao ôi, người da trắng các ông, giống người đẹp đẽ! Các ông nói không thêm dính dáng gì đến người da đen, thế rồi các ông đi tìm một người con gái. Các ông làm bậy, làm bẩn họ rồi bỏ đi. Người da trắng!

Phiétta run lên vì tức giận, chị nói tiếp bằng tiếng Phi châu:

- Mêbon, đi ra! Người thanh niên nói một cách rần rỏi:

- Làm ơn nghe tôi! anh ta quay lại nói với Mêbon!

Làm ơn bảo chị ấy nghe tôi. Phiétta ra lệnh:

- Mêbon, đi ra ngay!

Mêbon đưa mắt nhìn từ Phiétta đến người thanh niên. Cô nói khe khẽ:

- Anh ta muốn nói với tôi một điều gì. Chị hiểu tiếng anh ta. Nghe rồi bảo tôi. Anh ta chưa làm gì tôi đâu, làm ơn, Phiétta.

- Phiétta gật:

- Thì cô hãy đi ra đi đã!

- Làm ơn, Phiétta.

Phiétta nhìn người thanh niên. Anh ta không có cái thái độ như người đã làm điều gì sai lầm.

- Cô bảo hẳn chưa làm gì cô phải không?

- Chưa. Thực mà.

- Được, Phiétta nhìn người thanh niên và gật. - Anh nói đi.

Người thanh niên nói:

- Mời chị ngồi vào sau xe, nắng đang nóng rất.

Phiétta lưỡng lự, rồi trèo vào ô tô. Anh ta nhìn Phiétta và nói:

- Trước hết cho tôi giảng giải với chị đã.

Phiétta gật đầu một cách nghiêm nghị đúng đắn.

- Tôi là một nhà nhân chủng học...

- Cái gì?

- Ô, người thanh niên vừa nói vừa mỉm cười. Tôi học về giống người.

Phiétta nói một cách nghi ngờ:

- Anh học về giống người.

Người thanh niên gật:

- Phải. Đây là sự thực. Tôi đi khắp nơi để được biết về giống người. Tôi làm bạn với họ và cố tìm hiểu họ.

Phiétta gật, nhưng ánh sáng nghi ngờ vẫn còn ẩn trong mắt chị.

- Tôi từ nước Anh đến đây, chủ tâm là để tìm hiểu người da đen. Tôi muốn viết một cuốn sách về người da đen.

Phiétta nhìn người đàn ông xem thử có phải anh ta định mồi chài gì mình không. Người da trắng có bao giờ viết sách về người da đen. Chị hỏi một câu thử thách:

- Tại sao?

- Vì hiểu biết được về các dân tộc là một điều tốt, và tôi muốn những người khác hiểu rõ rằng người da đen cũng tốt như người da trắng...

Phiétta không thể tin được rằng tai mình đã nghe thủng chuyện.

- Tốt như người da trắng?

- Phải.

Nàng hỏi một cách sốt sắng:

- Anh nghĩ như vậy à?

- Tôi biết rõ như thế. Do đó chị thấy vì sao tôi đã làm quen với Mêbon. Tôi muốn viết nhiều về Mêbon trong cuốn sách của tôi. Tôi muốn trình bày cho thế giới rõ Mêbon như thế nào. Tôi muốn thuật lại với họ những điều Mêbon cảm và nghĩ, để họ sẽ cư xử với người da đen cũng như người da trắng. Chị nói lại với Mêbon đi.

Phiétta giảng giải cho Mêbon nghe. Mêbon nói một câu gì. Phiétta quay lại phía người thanh niên và nói:

- Nó hỏi anh có yêu nó không.

- Hãy lắng nghe tôi, Phiétta. Bảo với cô ấy là tôi yêu cô ấy như tôi yêu em gái tôi ở nhà. Bảo với cô ấy đó là một tình yêu to lớn và đẹp đẽ, và đó là một cái gì đáng quý hết sức. Và bảo với cô ấy là hôm nay khi rời khỏi nơi này tôi sẽ nhớ cô ấy.

- Anh sắp rời khỏi đây? - Phiétta hỏi. Hai hàm răng nàng sáng trắng lên và hai núm đồng tiền lộ trên má, trong khi nàng chăm chú, thân mật mỉm cười với anh.

- Phải. Ngày mai tôi đã phải xuống tàu. Nói với cô ấy về tình yêu và việc tôi đi.

Phiétta giảng giải cận kề. Mêbon trở nên run rẩy bối rối. Nước mắt lại trào ra giàn giụa. Hai tay cô ôm chặt lấy ngực. Khi Phiétta vừa nói dứt lời, cô vô lấy tay Phiétta:

- Chị Phiétta, làm ơn nói hộ em muốn đi cùng với anh ấy. Bảo với anh ấy là em hứa sẽ làm mọi công việc khó nhọc và sẽ ngoan ngoãn. Bảo với anh ấy em có thể nấu thức ăn được. Chị đã biết em có thể nấu nướng được. Em sẽ giặt giũ tất cả quần áo cho anh ấy và cả cho em gái anh ấy nữa. Chị đã biết em giặt giũ thạo lắm. Làm ơn làm thế nào để anh ấy cho em đi cùng. Làm ơn, chị Phiétta. Làm ơn...

Như có một ngọn lửa ấm áp vừa rực lên trong đôi mắt hiểu biết của Phiétta. Nàng nói với giọng dịu dàng của người mẹ:

- Em Mêbon bé bỏng, em yêu anh ta lắm, phải không em?

- Em yêu! Em yêu! Bảo với anh ấy em sẽ học thực nhanh. Em sẽ học và hiểu biết như anh Lani, em sẽ nói tiếng nước anh ấy, em sẽ nói tiếng Anh như anh ấy nói. Bảo anh ấy cho em đi với, làm ơn, chị Phiétta!

- Anh ta không thể làm thế được, Mêbon em ạ. Anh ta đã có vợ và hai con. Anh ta không thể đem Mêbon đi cùng, nhưng anh ta yêu Mêbon như một cô em gái bé nhỏ và đó là một tình yêu tốt. Đừng làm rầy anh ta nữa. Anh ta là một người tốt.

Cổ họng Mêbon tắc lại. Một nỗi đau đón dữ dội bó chặt lấy trái tim cô. Nỗi đau đón to lớn quá không còn chỗ cho nước mắt nữa.

Phiétta giảng giải với người thanh niên:

- Tôi bảo nó rằng anh có vợ và hai con, cho nên bây giờ nó không thể nào đi theo anh được. Anh tốt với nó và cái đó làm cho nó yêu anh. Nó bảo vì anh có lòng tốt thì anh phải cho nó đi cùng với, nó sẽ làm việc cho anh. Nó nói thế cho nên tôi bảo nó như vậy đây.

Người thanh niên nắm chặt bàn tay lại và nhìn đi chỗ khác. "Lòng tốt", anh ta nói giọng vô cùng chua chát.

Phiétta mỉm cười một cách hiểu biết.

- Đàn ông người chúng tôi không tốt như thế đâu.

Anh nghiêm giọng nói:

- Không. Họ rất tốt. Chỉ có điều là họ bất hạnh mà thôi. Đời sống cực nhọc, hoàn cảnh độc ác quá, đến nỗi họ chỉ còn đủ thì giờ vật lộn với sự sống còn. Họ bị khinh rẻ, bị tổn thương quá, đến trở thành cực cần đối với người khác, để đền bù lại những thiệt thòi của bản thân họ.

- Nói thông thả thì tôi mới hiểu được.

- Không có điều gì quan trọng đâu, Phiétta ạ... Bảo với Mêbon là bây giờ tôi phải đi. Phiétta nói với Mêbon.

Mêbon nhìn anh.

- Tên anh? - Tôni... Từ biệt, Mêbon.

Mêbon thì thầm điều gì thật nhanh với Phiétta và nhìn đi chỗ khác.

- Mêbon nó bảo thế anh không hôn nó đi... Anh là một người tốt và là một người da trắng; nếu anh hôn nó thì sẽ an ủi nó hơn.

Tôni cúi xuống và hôn lên môi Mêbon. Mêbon vội vã ra khỏi ô tô, cô bước đi, nước mắt chảy chan hòa trên mặt. Tôni chìa tay và Phiétta nắm lấy.

- Từ biệt, Phiétta.

- Từ biệt, Tôni... Mêbon nó yêu người da trắng... Tôi, tôi biết họ, tôi ghét họ... Anh làm cho tôi gần như không ghét họ nữa. Thôi, chào anh nhé...

Phiétta đi theo Mêbon.

Chiếc ô tô nhỏ chuyển bánh, để lại đằng sau một làn bụi.

Ngày nóng bức vẫn uể oải trôi theo dòng thời gian.

Khắp nơi trên thế giới mọi người vẫn tiếp tục công việc của họ.

Ở tỉnh Kép.

Ở Giôhannétsbơc.

Ở Porêtôria.

Ở Nam Phi Châu.

Ở lục địa Phi châu.

Và ở những lục địa khác.

Khắp nơi trên thế giới đâu đâu cũng vậy. Mọi người tiếp tục công việc của họ. Có khác chăng là khắp thế giới không cùng chung một ngày. Và nhân dân thế giới không cùng chung một màu da. Và có lẽ, ở khắp nơi trên thế giới, không cùng có

một ngày nóng ngọt ngạt như thế này. Nhưng mọi người vẫn tiếp tục công việc của họ.

Và mọi người ở hai thung lũng, Stinvon và Coran của Mạcơ, cũng vẫn tiếp tục công việc của họ. Chỉ có đôi với Mêbon là vạn vật đều đã tận cùng, tan vỡ theo với sự ra đi của người đàn ông da trắng của cô.

Phiétta ngồi bên Mêbon trên con đường hẹp, chỗ đỉnh đồi trông xuống Stinvon. Nàng ngắm Mêbon với một vẻ bất lực. Mêbon thờ thần, cứng đờ như một người không hồn; nàng biết làm thế nào cho Mêbon nguôi lòng được?

Phiétta nói:

- Khóc đi, Mêbon. Khóc đi, sẽ dễ chịu hơn. Nước mắt sẽ làm nhẹ nỗi đau khổ.

Và dưới lòng thung lũng kia những bà lão da đen đang tận lực cuộc xới, vật lộn với một vạt đất rộng không bằng chiếc chiếu, hy vọng rằng nó sẽ đem lại cho mình cơm ăn. Và những em bé da đen bụng ỏng đang cố chống lại cái đói và sự buồn ngủ để nghe Lani dạy tập đọc, tập viết và làm tính.

- Đừng ôm giữ uất ức ở trong người, Phiétta nhẹ nhàng nói. Không tốt đâu. Hãy tin tôi. Tôi biết. Tôi cũng đã đau khổ, Mêbon ạ. Đôi lúc anh Xam điên, Mêbon ạ. Cô có biết vì sao không? Vì anh ấy ôm ấp nhiều nỗi uất ức trong lòng quá. Đừng làm thế đi. Mêbon. Tôi yêu anh Xam lắm, tôi cũng đau khổ, cô biết đấy.

Nhưng Mêbon không nghe thấy gì hết. Dưới thung lũng kia, ở hiệu tạp hóa, lão Do Thái chủ hiệu đang cân một xu ngô cho bà Xudan. Chồng bà đã để lại cho bà năm đứa con và bỏ đi tỉnh Kép từ ba năm nay. Bà mắc bệnh lao, đang chết héo dần, đôi mắt sáng long lanh một cách bất thường trên khuôn mặt hốc hác. Lão Do Thái thêm cho bà một nắm ngô. Năm mẹ con mà có chỉ từng ấy để ăn thôi, lão thấy không vui và tự ghét mình là người chủ hiệu.

Idắc ngắm cha và bà lão da đen sắp chết có đôi mắt già nua như thời gian.

Trên con đường Phố Cao cát bụi bắn thiu, hai đứa trẻ da đen trần truồng đang chơi lê la với con chó khôn khổ hay cắn dai dẳng về đêm. Người và chó như lẫn với màu đất cằn khô.

Phiétta cảm thấy tuyệt vọng. Mêbon đột nhiên trông già đi quá. Già khô đi và tiêu tụy. Như một người đã chán đời.

Phiétta lay mạnh vai Mêbon và nói:

- Chúng ta phải về nhà thôi. Tôi sẽ về với Mêbon. Chúng ta sẽ bảo mẹ Mêbon rằng Mêbon khó ở. Rồi tôi sẽ lại tòa nhà lớn xin phép cho Mêbon nghỉ, nói rằng Mêbon ốm.

Mêbon vẫn im lặng. Phiétta đứng dậy, đi mấy bước rồi trông lại. Mêbon vẫn ngồi trơ trơ, tựa như từ trước đến giờ cô không nhúc nhích.

Phiétta suy nghĩ lung.

Nàng quay ngoắt lại, bước nhanh tới chỗ Mêbon, cúi xuống nắm lấy ngực áo kéo phát Mêbon dậy. Mêbon lão đảo. Phiétta tát vào giữa mặt cô, Mêbon lùi lại, Phiétta giáng thêm một cái tát nữa, lần này mạnh hơn.

Mêbon khụy chân ngã ngửa. Phiétta lại kéo Mêbon dậy, cứ thế túm lấy ngực áo mà tát Mêbon túi bụi.

Vẻ thần thờ biến đi trong mắt Mêbon và sự đau khổ xuất hiện.

Phiétta lại tát mạnh vào mặt cô. Một giòng máu rỉ ra ở mép Mêbon.

Rồi đột nhiên Mêbon bật lên khóc. Phiétta đẩy cô ra và Mêbon lại ngã dúi xuống.

Tiếng khóc mỗi lúc một rống lên, không kìm hãm được, trở thành những tiếng hú xé gan đứt ruột. Những ngón tay Mêbon cào đất, cào rút cỏ trụi.

- Khóc đi! Cứ khóc đi. Khốn nạn thân em!

Phiétta gào lên và hai hàng nước mắt chảy ròng ròng xuống má nàng.

Tiếng khóc của Mêbon trở thành lời nguyên rủa. Lời nguyên rủa xé không khí cho đến lúc nó lịm dần đi và Mêbon nằm lả, gục đầu xuống mặt đất nóng hầm hập mà nức nở. Phiétta để rơi người xuống cạnh cái thân hình phủ phục và ngồi nhìn trùng trùng vào quăng không.

A, thì ra một thiếu nữ hết thời là con gái và trở thành thiếu phụ như thế đấy, Phiétta nghĩ một cách cay đắng.

- Ngày mình còn là con gái, chuyện ấy không đến nỗi đau đớn như Mêbon, nàng nói nhỏ nhỏ. Mình bị cưỡng hiếp và thế là xong.

Mặt trời đã ngã về tây và nhuộm vàng những ngọn đồi xa. Một cơn gió mát nổi lên và người cũng bớt đổ mồ hôi.

- Đã thấy dễ chịu hơn chưa, hử Mêbon?

Mêbon ngừng đầu lên, nhìn Phiétta.

- Chị không biết tôi đau khổ đến thế nào.

Phiétta ngoảnh đi nói:

- Tôi biết lắm chứ...Cách đây đã bao nhiêu năm, từ ngày Mêbon chưa ra đời. Tôi gặp một người và yêu anh ta ngay từ buổi gặp gỡ đầu tiên. Anh ta đẹp, trẻ và khỏe. Anh ta có học, ngày ấy đã mấy người da đen có học... Nhưng anh ta không yêu tôi. Anh cùng màu da với tôi, nhưng anh không yêu tôi, anh yêu một thiếu nữ da trắng. Mêbon không biết cô ta đâu, cô ta chết trước khi Mêbon ra đời. Mẹ Mêbon biết đấy, cô ta sống ở tòa nhà lớn...

- Ở đây ư?

- Phải, Mêbon ạ, ở đây... Anh ấy đã yêu cô ta và cũng được cô ta yêu lại... Người da trắng đã đánh anh gần chết... Bây giờ anh ta đã đổi khác, nhưng tôi vẫn yêu anh. Và yêu anh bây giờ thì thật là đau khổ. Vì thế cho nên tôi thường phải bỏ lên tỉnh Kép ngủ với những gã đàn ông khác. Tôi vẫn yêu anh ta...

- Anh Xam?

- Phải. Phiétta nói một cách nặng nề.

Phiétta ngồi nhìn đăm đăm vào quãng không hồi lâu. Quá khứ lại trở dậy thành xương thịt và diều qua trong óc nàng. Và tấm thảm kịch của Xam hồi anh còn mang tên là Xamuyen Duy Pơlexít lại tái diễn, chấm dứt bằng cái chết của người thiếu nữ da trắng yêu anh và sự tìm thấy thân hình anh quần quai giập nát vào một buổi sáng sớm... Cách đây đã bao nhiêu năm.

Phiétta rùng mình và đứng dậy.

- Chúng ta phải về thôi.

Nàng đỡ Mêbon đứng dậy và hai người đàn bà cùng xuống đồi, đi về phía Stinvon. Sau lưng họ, mặt trời đã lặn.

IV

Lani đánh diêm châm một điếu thuốc lá. Khuôn mặt anh bừng sáng lên như được đưa ra khỏi bóng tối. Châm điếu thuốc xong, anh thổi tắt que diêm, bóng tối dày đặc lại bao trùm ngọn đồi nhỏ trông xuống hai thung lũng.

Anh xê người tránh một mồm đá nhọn chỗ dựa lưng, thở một hơi khói vào bóng tối và nghĩ về Mêbơn. Mêbơn đã thay đổi một cách đột ngột. Lúc chiều lúc tan lớp học về, anh thấy Mêbơn nằm trên giường. Và Phiétta có mặt ở đó, Phiétta đứng giữa Mêbơn và mọi người. Phiétta thực lạ, một con người kỳ dị, kết hợp cả tính thô bạo và dịu dàng. Mêbơn là người thứ hai mà anh thấy Phiétta dịu dàng che chở.

Anh rút điếu thuốc lá. Đóm lửa đỏ lóe lên rồi lại lu mờ. Vài con đom đóm lập lòe trong bóng tối trầm lắng của đêm tĩnh mịch.

Anh tin chắc rằng có điều gì đã xảy ra cho Mêbơn. Về thể xác không thấy có gì. Nhưng Mêbơn đã thay đổi. Đó là một ấn tượng. Anh cố tìm hiểu, cố níu lấy những ý nghĩ để kết thành lời. Chuyện gì đã làm cho Mêbơn đổi khác như thế? Mêbơn hôm qua và Mêbơn hôm nay. Chuyện gì vậy? Hôm qua Mêbơn nhí nhảnh, hồn nhiên.. Một đứa trẻ thơ! Còn hôm nay? Hôm nay Mêbơn ủ rũ, lặng lẽ... Một người đàn bà! Như vậy đó. Mêbơn không còn là một đứa trẻ, đã trở thành một người đàn bà. Nhưng vì đâu mà đột ngột như thế - hôm trước là một cô gái ngây thơ và hôm sau đã trở thành một người đàn bà đau khổ? Duyên cớ nào đã gây nên nông nổi ấy? Anh nhớ hôm mới về, trông thấy em lần đầu tiên, nó thực sự là một đứa trẻ thơ. Thế mà bây giờ nó đổi khác bao nhiêu...

Phải, mọi vật đều thay đổi. Đối với những người đứng tuổi và nhất là đối với các cô thiếu nữ, lớp học buổi tối đã không còn là một cuộc phiêu lưu thích thú nữa. Anh biết phần lớn các cô đến lớp chỉ là để hy vọng anh sẽ đặc biệt chú ý đến mình. Tình trạng ấy đến nay vẫn còn...

Anh rút mạnh điếu thuốc lá và nghĩ đến tỉnh Kép. Tối nay ở đây chắc tấp nập lắm. Tiếng xe cộ. Tiếng ồn ào nhộn nhịp và có nhiều thứ tiêu khiển. Lui tới rạp chớp bóng, phòng hòa nhạc, các cuộc vui và khiêu vũ; họp bạn trong quán cà phê và chuyện trò tưởng như không bao giờ dứt. Thực khác hẳn với cảnh đêm tối vắng lặng ở đây.

Nhưng dù sao anh cũng không ao ước gì những thứ ấy nữa. Nó đã thuộc về dĩ vãng của cuộc đời anh.

Anh nghe có tiếng chân người từ xa đang đi lại. Anh biết đó là tiếng chân của Xari Viliê. Hẳn thế. Không còn ai khác nữa. Anh vẫn ngồi yên không quay đầu lại. Bình tĩnh lắng nghe.

Có một âm điệu nhịp nhàng đặc biệt trong tiếng động. Bước chân đều đều, từ từ và như lưỡng lự trước khi đặt xuống đất.

Tiếng chân bước tới gần rồi dừng lại ngay bên chỗ anh ngồi. Lani không quay đầu lại. Anh rít điều thuốc lá và thở ra từng đám khói/

- Chào cô, anh nói một cách lãnh đạm.

- Chào anh, thiếu nữ nói cũng không kém phần lãnh đạm.

Lani dụi tắt đóm lửa đỏ của mẩu thuốc lá xuống mặt đất mềm, quẳng nó ra xa.

- Tôi được tin là Mêbon ốm, Xari nói, giọng như không thực sự chú ý đến lời nói. Cô ấy làm sao thế?

Lani quay đầu lại, cô nhìn nét mặt nàng. Nàng tìm một phiến đá nhẵn và ngồi xuống đó.

- Tôi không rõ, anh nói. Lúc tối tôi thấy em tôi có vẻ khổ sở lắm. Dễ thường Phiétta có thể nói cho cô biết được. Chị ta đang trông nom cho Mêbon.

- Thế chị ta không bảo gì anh à?

- Phiétta không ưa tôi.

- Ồ.

Trong bóng tối, những ngón tay thiếu nữ tìm thấy một cây cỏ. Nàng nhỏ cỏ, cầm ở tay.

- Hẳn anh nhớ Kép lắm nhỉ, nàng nói, giọng đã bớt lãnh đạm.

- Cũng đôi khi, anh lạnh lùng đáp.

Thực khó đoán được một điều gì trong giọng nói của anh ta, nàng nghĩ thầm.

- Hỏi tôi ở tỉnh Kép tôi cũng thích.

- Phải, ở đây sinh hoạt nhộn nhịp, anh trả lời.

- Hẳn đôi lúc ở đây anh cảm thấy rất cô đơn, nàng nói một cách dằn đo. Giá

mình có thể trông thấy mặt cô ta, anh nghĩ.

- Chắc cô cũng cảm thấy cô đơn, anh nói.

- Cũng thỉnh thoảng. Nhưng tôi không sống ở thành phố lớn một thời gian dài như anh. Trước khi đến đây tôi sống trong một thị xã nhỏ ở Tòransvan, vì thế nên tôi cũng đã quen với cuộc sống một mình, - giọng nàng nói thân mật, đầm ấm.

- Cô có thích nơi này không? Lani hỏi.

- Tôi cũng thích... Nhưng đôi khi tôi ao ước giá được vui hơn chút nữa. Quanh đi quẩn lại sống mãi với bấy nhiêu người cũng đâm chán. Tôi thấy thế.

Hai người im lặng một lúc. Lani rút ra điếu thuốc lá.

- Mời cô hút một điếu thuốc.

- Tôi không quen hút. Nhưng cũng thử một điếu xem sao.

Nàng ngại từ chối, Lani nghĩ vậy và mỉm cười.

Anh đánh một que diêm và nhìn nàng, đoạn cúi người trao điếu thuốc cho nàng, giữ ngọn lửa cho nàng hút. Ngón tay nàng run run. Dưới ánh sáng que diêm, nét mặt nàng trông thực dịu dàng. Anh châm điếu thuốc của mình, thổi tắt que diêm rồi ngồi lại chỗ cũ.

- Tôi muốn cô cho biết.

Nàng vội hỏi:

- Biết gì kia?

- Đêm hôm nọ vì sao cô lại giúp tôi?

- Tôi không rõ.

- Tôi có ý nói, chắc cô cũng chẳng ưa gì người da đen.

Nàng im lặng.

- Cô có ưa họ không? anh gặng hỏi.

- Tôi không biết, nàng nói một cách bức dọc.

- Tôi xin lỗi.

- Không sao.
- Chắc cô cũng rõ nếu họ bắt gặp cô ở đây với tôi thì lời thôi lắm.
- Lời thôi cho anh. Gót không ưa anh. Ông ta nói đến anh nhiều lắm.

Lani khẽ cười:

- Ông ta nói về tôi như thế nào?
- Những lời không đẹp.
- Cô thử nhắc lại một câu xem.
- Không! nàng đáp hơi gắt giọng.

Lani ôn tồn nói:

- Cô thực lạ.
- Anh bảo sao?
- Cô không giống những người da trắng ở quanh đây. Không một thiếu nữ da trắng nào ở vùng này lại dám nghĩ tới sự ngồi một mình trên đồi vắng với một người da đen trong đêm tối. Tại sao cô lại làm như vậy?

Nàng nói cụt lủn:

- Anh lắm câu hỏi thế!
- Vì tôi muốn biết, anh nói.

Thiếu nữ im lặng một lát, rồi đáp:

- Anh có nhớ lần đầu tiên chúng ta gặp nhau ở đây anh đã thô lỗ như thế nào không; thực kỳ dị, hôm ấy trời tối, hôm nay cũng tối trời; ừ, lần nào anh cũng thô lỗ đối với tôi. Tôi muốn thử xem cho biết anh có thể đối xử nhẹ nhàng được hơn không.

- Vậy ra tôi thô lỗ lắm sao? Nàng cười. - Anh đang cố gắng lắm đấy. - Giọng nàng trở lại nghiêm nghị: - Anh không giống những người khác. Không giống tất cả những người mà tôi đã gặp. Anh không sợ sệt, anh cứ nhìn thẳng vào mặt mọi người. Tôi chưa biết một người da đen nào dám như thế. Ý tôi nói, không sợ hãi. Thái độ của anh không giống những người khác.

Lani chậm rãi nói:

- Tôi không khác gì họ đâu. Tôi sinh ra ở đây, tôi cũng là một người như họ. Có khác chẳng là tôi được một điều may mắn mà họ không bao giờ có. Tôi được trông thấy, được làm và được học những điều rất xa lạ đối với họ. Tôi rõ vì sao người này da trắng, người kia da đen; vì sao người này tóc xoăn và người kia lại không, và khi đã rõ những điều đó, người ta không cảm thấy sợ hãi vì mình khác màu da... Đại để như thế.

- Có nhiều người như anh không? Nhiều người da đen không sợ hãi?

- Có. Cũng khá nhiều. Và mỗi ngày một tăng thêm.

- Tôi không gặp nhiều. Anh là người đầu tiên và anh không giống như một người da đen. Anh thực là một người. Những người khác kia cũng có giống anh không?

- Người da đen khúm núm sợ sệt như cô thường thấy là vì người da trắng cưỡng bách họ phải thế. Nếu họ không bị kiềm chế, áp bức mà có dịp được sống và phát triển như những con người, chắc cô sẽ không phải nói rằng tôi khác họ. Và ngay cả cô cũng sẽ không cảm thấy cô khác họ. Nếu họ chỉ có dịp được sống như những con người...

- Hẳn đôi lúc anh phải oán ghét chúng tôi. Xari khẽ nói và cảm thấy như vừa khám phá ra một điều to lớn lắm.

Lani im lặng, anh nhìn trân trân vào tấm màn đen trước mặt. Anh cảm thấy thoải mái. Yên ổn và tĩnh mịch. Sự tĩnh lặng trong lòng anh hòa hợp với sự tĩnh lặng trên cánh đồng. Anh hiểu một cách lơ mờ rằng Xari có mặt ở đây đã tạo nên cảnh êm đềm thoải mái ấy.

Thiếu nữ cảm thấy sự huyền diệu của tĩnh lặng mạnh hơn. Nàng tự hòa mình và ôm lấy nó như người phụ nữ Dulu đứng tuổi xiết chặt lấy tấm chăn quanh người vào những sáng mùa đông, với một hứng thú ám áp thỏa thuê. Không còn nghĩ gì khác là trao cả thể xác và tâm hồn cho sự huyền diệu tuyệt đích ấy.

Phía dưới họ, mé tay phải, ánh đèn le lói từ những túp nhà của người lai đen ở xóm Stinvon. Và ở mé tay trái, thấp thoáng ánh đèn từ nhà những người bản xứ.

Từ Phố Cao ở Stinvon vẳng lại tiếng sủa hờn dỗi, chán chường của con chó cô độc. Xari cựa mình như vừa tỉnh một giấc mơ khoan khoái.

- Ở đây tĩnh lặng nhỉ, nàng nói và cảm thấy câu nói của mình nhạt và ngớ ngẩn.

- Phải, tĩnh lặng, Lani nói và tự hỏi không biết có thể nói gì thêm nữa chẳng.

Xari vươn hai cánh tay, đứng dậy. Lani nghĩ một câu gì để nói với nàng. Nhưng khó quá. Nàng ướm lời:

- Chúng ta đi dạo một chút đi.

Lani đứng bật dậy. Anh cảm thấy nàng ở bên mình.

Anh ước ao giá có thể trông thấy nàng. Anh muốn biết nàng ăn vận ra sao.

- Vâng. Đi lối nào?

Nàng nói:

- Ta sẽ đi xuôi. Nàng bước xuống phía tay trái.

- Đến làng Coran của Mạcơ à?

- Không, độ nửa đường thôi.

Anh theo nàng. Hai người sóng đôi, cùng đi xuống con đường nhỏ dốc thoải thoải. Anh chỉ trông thấy nàng như một cái bóng. Một cái bóng uyển chuyển và mạnh dạn, đi giữa những tảng đá, những mô đất một cách dễ dàng như nàng thuộc từng chỗ một. Một lần anh vấp phải mô đất, suýt ngã; nàng giơ tay đỡ anh đứng vững lại. Một lần nữa anh bước hụt, loạng choạng xô phải nàng, và khiến nàng gần ngã khụy. Anh ta đáng lẽ phải cầm lấy tay mình mới phải, nàng nghĩ, mình thuộc đường này hơn. Nàng chỉ chủ tâm định bảo anh cầm lấy tay nàng, nhưng làm sao ý nghĩ đó không nói được ra lời.

Hai người bước tới một con đường khá bằng phẳng. Nàng đi chậm lại và nói:

- Quãng này nhẵn nhụi rồi.

Xa xa, phía đông, trăng đang lên nhanh. Trăng mùa hạ mọc muộn.

- Chỉ lát nữa là trời sẽ sáng hơn, nàng nói.

- Phải.

Bóng tối ác hại, nàng nghĩ, mình muốn được trông thấy mặt anh ta.

Lani thăm thì trong hơi thở:

Thung lũng vắng lần xuôi tiếng sáo,

Sáo du dương ca những khúc êm vui...

Nàng nghe bập bõm được vài tiếng:

- Gì thế, hử anh? Anh vừa cười vừa nói:

- Máy câu thơ tiếng Anh. Anh ta có vẻ e thẹn lắm, nàng nghĩ và nói:

- Anh đọc to lên cho tôi nghe với.

- Bài thơ rất giản dị, anh nói - do một người tên là Boléchơ(1) viết.

Nàng đi nép vào anh và như vô tình, nàng khoác cánh tay mình vào cánh tay anh - Quãng này lại khó đi đây, nhiều mô đất và đá, - nàng nói và lái anh sang phía trái, tránh lối vào làng Coran của Mạckơ. - Đọc bài thơ đi anh. - nàng thúc giục.

- Tôi không rõ là cô biết tiếng Anh, anh nói.

- Nước chúng tôi biết hai thứ tiếng. Thế anh không biết à?

Nghe tiếng cười trong giọng nói của nàng, anh cảm thấy mình ngốc nghếch.

- Xin lỗi, tôi không rõ, anh nói. Mọi người Âu Châu quanh đây đều nói tiếng Phi châu nên tôi đoán vậy...

- Thôi, thế anh đọc bài thơ đi, nàng nói.

- Được... Ờ...

Nàng cười, anh ưa cái âm thanh của tiếng nàng cười.

- Anh cứ đọc đi, đừng giảng giải gì hết nữa. Anh cảm thấy sự gần gũi của nàng, bàn tay nàng đặt trên cánh tay anh, vai nàng cọ vào vai anh nhập theo

chân bước. Và anh không cảm thấy mình cô đơn nữa. Nàng có thể là một người bạn tốt. Anh nhẹ giọng đọc bài thơ:

Thung lũng vắng lần xuôi tiếng sáo, Sáo du dương ca những khúc êm vui, Bỗng trên mây một em bé gọi tôi cười: "Anh hãy thổi một bài cừ non nhé!" Tôi bèn thổi, sáo vui ca nhè nhẹ, "Anh thổi sáo, thổi nữa bé nghe chơi! Tôi bèn thổi; em bé khóc lảng tai.

Xari đọc chêm vào:

"Anh thổi sáo, anh hãy ngồi xuống viết Thành quyền sách cho mọi người đều

đọc được"- Rồi em bé biến trước mắt tôi; Và tôi nhỏ một cây sậy rồng, Và tôi làm một cây bút quê, Và tôi hòa màu vào nước trong, Và tôi viết những bài ca hạnh phúc, Cho tất cả các em bé được vui nghe.

- Và đây, Xari nói một cách nhí nhảnh, cũng do một người tên là Boléchơ viết. Anh nghe tiếng ông ta bao giờ không?

Lani cụt hứng và thấy tức giận. Nàng biết thế nên khẽ cười.

- Có thể mà anh cũng tức à, anh thật là vô tích sự, anh Lani Xuất ạ,- nàng nói nhỏ nhẹ.

Lani cố gỡ cánh tay, nhưng nàng giữ chặt tay lại, Xari có vẻ thích trí. Lần này anh cáu giận vì nàng muốn làm cho anh phải cáu giận. Anh giằng tay ra, nhưng nàng cứ giữ chặt lấy. Trừ khi anh ta có làm mình đau thì mới gỡ được tay và nàng biết anh sẽ chẳng làm như thế.

- Cô không để cho tôi yên à! - Anh nói một cách cay đắng và biết hành động của mình là lộ bịch, anh lại càng cáu giận hơn.

- Dừng, anh! nàng nói.

Lani thôi không gỡ tay ra nữa. Có một cái gì trong giọng nói của nàng. Anh đã lầm. Đây không phải là một người da trắng cố tình làm nhục anh.

- Tôi xin lỗi, anh nói.

- Anh không nên cáu giận mới phải, nàng nói một cách đản đo và rút cánh tay ra khỏi tay anh.

Họ lại như những người xa lạ. Sự thân mật không còn ở chung quanh họ nữa. Họ giữ gìn, ý tứ như hai người chưa hiểu biết nhau. Vừa mới rồi thì khác bao nhiêu, Lani nghĩ một cách cay đắng.

- Tôi xin lỗi, anh thành thực nói.

Hai người lại rẽ về tay trái. Và bây giờ làng Coran của Mạcơ ở phía sau lưng họ và bắt đầu đi lên về lối cũ. Họ đi trong im lặng một lát. Trăng vẫn đang lên và bóng tối bị gạt đi dần. Họ đã có thể nhìn rõ nhau hơn. Xari nói:

- Anh ạ, anh chớ nên giận, vì cho mãi đến lúc anh cáu tôi cũng vẫn không biết là tôi đã chế giễu anh nữa. Đó là vì trong khi tôi đùa... tôi quả đã có chế giễu anh thực... - giọng nàng nhỏ lịm dần đi, rồi mấy phút sau mới lại thành tiếng. - Tôi chỉ muốn chọc tức anh, nhưng không phải để đến nỗi anh phải cáu với tôi... Anh có biết

thế cho không? Đó là vì... - giọng nàng lại nhỏ dần và lịm đi.

- Thôi, không sao cả, cô đừng bận tâm nữa, Lani nói.

- Để rồi lúc nào tôi sẽ giảng giải với anh sau vậy, nàng nói.

Lani cảm thấy khôn khổ. Câu chuyện nhỏ nhặt chả ra sao, thế mà làm hỏng cả mọi chuyện giữa hai người. Xari giờ đây có vẻ xa xôi, cách biệt hẳn anh. Nàng tự rút lui vào bên trong để anh không còn cảm biết được một chút tính tình nào của nàng.

- Cô có vội không, hay là chúng ta ngồi xuống đây một lát. Tôi muốn giảng giải với cô một vài điều.

Lani đợi nàng nói nhưng hình như câu trả lời của nàng sẽ chẳng bao giờ đến. Xari nhìn chăm chăm vào khuôn mặt mờ ảo của anh trong bóng tối, tựa hồ nàng muốn tập trung tư tưởng nhắc tấm màn đêm đi để nhìn suốt được vào mắt anh. Rồi bỗng, đột nhiên, nàng buông chùng người và quỳ gối xuống. Nàng cứ quỳ như thế, hai bàn tay chống trên cỏ non mềm, một lát sau mới ngồi xuống.

Lani châm một điếu thuốc lá và ngồi xuống gần nàng.

- Khi tôi tức giận không phải chỉ có một mình tôi. Mà là tôi và cả những người da đen giống tôi; những người muốn được tự do; những người không vì màu da của mình mà cảm thấy mình thấp kém người khác. Cô có thấy không, chúng tôi biết người ta luôn luôn cố tình sỉ nhục chúng tôi, và để khỏi bị sỉ nhục, chúng tôi cố tìm cách ứng phó trước khi xảy ra chuyện. Chúng tôi lúc nào cũng phải tìm xem chuyện ở chỗ nào, để mà kịp thời đối phó. Và khi đã nhạy cảm đến thế về một điều gì, thì dù không có chuyện lắm lúc người ta cũng tưởng như thấy mình bị sỉ nhục. Tôi không cáu giận với cô đâu. Cô có biết như thế không?

Xari cố tìm hiểu trong lúc anh giảng giải, nhưng thấy khó. Không phải chỉ người da đen mới cáu giận. Nàng cố tưởng tượng mình là một người da đen. Giả thử nàng là da đen và Lani là da trắng thì nàng sẽ cảm thấy thế nào? Nàng có thể tưởng tượng mình da nâu. Nàng có thể thấy tóc mình xoắn tít lên như tóc của Mêbon nữa, nhưng nàng không thể nào cảm như người da đen được. Nàng không rõ thế nào. Nàng có thể hiểu Mêbon như một người da đen. Khi nàng nghĩ về Mêbon, nàng nghĩ đến một người da đen. Nhưng với Lani thì nàng không thể nghĩ như thế. Anh chỉ là một con người. Vì anh là một con người nên nàng mới đi ra đây với anh. Anh là một người đàn ông và nàng là một người con gái. Phải, anh có màu da của người da đen, nhưng anh chỉ là một con người.

Và trong khi nàng nghĩ như vậy, ý nghĩ trở nên rối loạn hơn. Khó hiểu hơn. Làm

sao nàng hiểu được anh một người da đen trong khi nàng chỉ biết anh là một con người thế thôi.

- Cô có biết như thế không? Lani nhắc.

- Có. Nhưng từ nay anh đừng như vậy nữa nhé, nàng nói.

Hai người đứng dậy, tiếp tục đi cho tới chỗ ngọn đồi nhỏ trông xuống hai thung lũng. Nhiều nhà đã nằm trong bóng tối. Nhiều người đã đi ngủ.

- Có lẽ đã đến lúc tôi phải về, nàng nói. Anh có kìm ý định ngỏ lời đưa nàng về.

- Có cô đến đây, tôi rất vui, anh nói.

- Thực không? nàng hỏi một cách mộc mạc.

- Thực.

- Thế tới mai tôi đến nữa nhé, giọng nàng trở nên vui vẻ, - nhưng anh phải hứa đừng coi mình là người da đen nếu tôi trêu chọc gì anh cơ. Tôi thích anh chỉ là một con người thôi. Được không?

- Được.

Xari Viliê chia tay. Lani nắm lấy. Bàn tay nàng nhỏ, mềm và ấm.

- Chào anh Lani Xuất nhé, nàng nói một cách dịu dàng.

Lani trông theo cho đến lúc nàng khuất bóng, cho đến lúc tiếng chân nàng tắt hẳn. Rồi anh quay lại, thông thả đi về phía Stinvon. Anh nhận thức một cách sâu sắc rằng mình đang ở vùng cao nguyên và Xari Viliê là một thiếu nữ da trắng, vậy mà anh cảm thấy thoải mái khi đi với nàng, như từ xưa đến nay chưa bao giờ anh thấy thế. Khi đi ngủ anh còn đem theo, cái ý thức khó chịu ấy. Nó ám ảnh giấc ngủ của anh, khiến anh không yên giấc và mơ thấy những chuyện khủng khiếp.

Khi Xari Viliê bước vào tòa nhà lớn, bóng Rò Xam ngồi trong một xó tối bóng nhảm dậy. Anh đang gục vào tường rên rít kêu to vì cơn đau vò xé óc anh. Anh biết lắm, nó là bước đầu của sự mất trí thường ngày. Lần nào cũng vậy, mãi cho đến lúc anh không còn nhớ gì hết nữa. Tất cả những chuyện trước cơn đau đều lùi xa, tựa như một giấc mơ mờ nhạt dần sau mỗi đợt tấn công của sự mất trí. Anh ao ước giá sự mất trí kéo đến ngay đi. Nhưng nó cứ từ từ dâng lên thành một khổ hình đau đớn kéo dài không thể chịu đựng. Cả khối óc anh đập mạnh, nổ mãi ra cho đến lúc nó xiết vào xương sọ và thịt, lỏng lẻo như muốn làm nổ tung đầu anh. Nó cứ tăng

lên, tăng lên mãi cho đến lúc đầu anh sắp nứt, cho đến lúc anh muốn giúp nó tự giáng đầu mình vào một tảng đá nhọn cho những gì chứa chất căng thẳng ở trong đó thoát ra... Anh rên rỉ và cào tay níu lấy bức tường. Khỏi óc anh đập mạnh rung chuyển cả toàn thân, chân tay đau đớn run lên bần bật. Nước mắt cực khổ dâng lên tràn hai mắt. Lý trí bị rút cạn dần dần. Sự mất trí vẫn kéo đến, nhưng chao ôi, sao mà chậm chạp!

Anh cố gạn hết sức lực, vượt ra ngoài khổ hình và cảm giác, bắt buộc óc mình phải suy nghĩ. Lý trí trở lại với anh trong chốc lát.

- Ta phải tìm đến Phiétta, anh tự bảo. Anh tập trung tư tưởng vào ý đó và nhắc lại câu đó. Đó làm một điểm lý trí để anh níu lấy, một đốm sáng duy nhất trong cái khối đen kịt của đầu óc anh.

- Ta phải tìm đến Phiétta.

Anh bám chặt lấy tường một lát.

Ta phải tìm đến Phiétta.

Anh rời tường, loạng choạng, ngã quỵ xuống. Anh đau đớn lồm cồm bò dậy, thu hết tàn lực đẩy mình đi. Đầu lao về phía trước, tựa hồ nó là một khối đá, anh ngã gập người rồi lại nhôm dậy, lảo đảo như một người say rượu. Anh rên rỉ một cách tuyệt vọng.

Ta phải tìm đến Phiétta.

Nhưng ánh trăng đã mờ nhạt. Con đau tăng lên không thể nào chịu nổi. Khổ hình xua đuổi hết lý trí. Một lần chót, anh đem hết sức lực tuyệt vọng tập trung ý nghĩ vào Phiétta, nhưng không được...

Trí óc anh tan loãng. Tới nữa đường, giữa khoảng tòa nhà lớn, nơi người da trắng ở trên đồi, và Phố Cao của Stinvon, anh ngã gục xuống đất và nằm im như một người chết.

Mặt trăng ngả về tây và thời gian như dừng lại. Một luồng ánh sáng nhạt tràn vào trái đất và cướp đi cái màu tối đen như mực. Từng phút và từng giờ trôi qua. Và rồi một người điên nhôm dậy từ chỗ một người bị khổ hình gục xuống. Anh ta quờ tay vơ một nắm cát, xoa lên mặt rồi phá lên cười sảng sặc và chạy ngang qua cánh đồng.

V

Một buổi sáng nặng nề trong gia đình bà Xuất. Cái nặng nề u ám không phải tự thời tiết. Nó toát ra từ hai đứa con bà. Mêbon đã biến đổi đột ngột thành một người đàn bà ủ rũ, bơ phờ, không cười nói. Còn Lani thì cứ lặng lẽ, nung nấu một cái gì xa xôi. Bà Xuất không biết làm thế nào. Bà khao khát lời khuyên bảo của mục sư. Chắc ông biết phải làm thế nào. Bà rời mắt khỏi bếp lò, liếc trộm Lani một cái. Anh ăn không biết ngon, một nếp nhăn hằn sâu ngang trán.

Bà nhìn sang Mêbon. Con bé vẫn không động đến mẩu bánh. Nó cố uống một tí cà phê rồi lại bỏ đấy. Trước kia ngay những khi rất buồn khổ nó cũng chẳng biếng ăn. Chưa bao giờ nó như thế này cả.

- Con hãy ăn quàng lên cho xong đi, Mêbon, bà cụ nói.

Con không đói, Mêbon đáp và đứng dậy. Cô đi vào buồng ngủ. Bà cụ đợi một lát, rồi theo con vào.

Mêbon đứng nhìn trân trân ra ngoài cửa sổ nhỏ, nhưng thực ra không trông thấy gì hết. Hai vai cô buông xuôi nặng nhọc. Một vẻ buồn thảm bao bọc lấy cô. Bà cụ lại bên, vòng tay lên vai con gái. Đột nhiên Mêbon quay lại và vùi đầu vào ngực mẹ. Một nỗi đau đớn chạy rùng qua toàn thân cô. Bà cụ ôm chặt lấy con.

- Có điều gì thế, hử con?

- Không có gì.

- Có phải con gặp chuyện gì không hay ở tòa nhà lớn?

- Không.

Thế chuyện gì đảo lộn cả cuộc đời nó như vậy? Bà cụ tự hỏi.

- Có phải tại một người đàn ông không con? Con đang vướng mắc những gì? Con biết chứ?...

- Không, mẹ ơi. Chao ôi, mẹ nào an ủi được con nếu không biết vì

sao nó khổ! Sự buồn rầu thấm vào trái tim bà cụ. Phiétta biết chuyện gì không hay đã xảy tới cho con gái bà.

- Mẹ là mẹ của con, con ơi. Mẹ có quyền được biết những chuyện gì sai trái của

con hơn Phiétta. Con phải tin mẹ, con ơi. Mẹ là mẹ của con. Con sinh ra từ lòng mẹ!
- Nước mắt ứa ra long lanh trong mắt bà cụ.

Mêbơn ngừng lên nhìn mẹ. Trong mắt cô có một vẻ xót thương và thông cảm sâu sắc. Bà mẹ bắt gặp cái nhìn ấy và bà hiểu. Đó là cái nhìn của một người già và chưa có nhiều kinh nghiệm trao cho những người chưa từng trải. Đó không phải là cái nhìn của một đứa trẻ.

- Mẹ yêu quý, Mêbơn thì thâm một cách buồn rầu và hôn mẹ. - Con không có chuyện gì sai trái cả; cũng không có gì mà mẹ có thể giúp con, ngay cả đến Phiétta nữa.

Con không nói chuyện gì với chị ấy. Và mẹ đừng thắc mắc. Không phải là con có chữa. Và rồi ra cũng chẳng có điều gì rắc rối đâu, mẹ ạ.

Mêbơn hôn mẹ một lần nữa rồi đi ra. Ở gian bên này, Lani đang uống cà phê một cách đắm chiêu. Mêbơn do dự, rồi đặt tay lên vai anh.

- Làm ơn đi ra đây với em một lát, anh Lani. Lani nhìn em và biết em đau khổ. Anh gạt những ý nghĩ trong óc ra một bên và đứng dậy. Từ chiếc cửa sổ nhỏ, bà cụ ngắm hai con đi xuống Phố Cao. Một nỗi lo sợ không tên ghì thắt trái tim bà. Bà cố nén một tiếng khóc, quay ngoắt vào, và bắt đầu giữ chiếc giường thực mạnh.

- Em đang có chuyện không vui, phải không em? - Lani ngoảnh nhìn Mêbơn hỏi.

- Không, Mêbơn nói cộc lốc.

- Em có muốn kể cho anh nghe không?

- Không.

- Có phải vì người thanh niên da trắng em nói ngày nọ không?

- Em có nói với anh à?

- Có. Hấn từ trại nào tới đây?

- Anh ấy không phải người vùng này đâu, anh Lani ạ. Anh ta từ nước Anh tới đây và đã trở về nước rồi và chưa ngủ với em, anh Lani ạ, và không phải là em sắp có con đâu.

- Em thực đau khổ, Mêbơn ạ.

- Em không còn là một đứa trẻ nữa, anh Lani ạ. Phiétta nói đúng. - Rồi tựa như nghĩ bật thành lời, Mêbon thì thào:

- Giá như anh ta cứ cưỡng hiếp em ngay có lẽ còn hơn. Lani lắc mạnh đầu và nhìn em trùng trùng.

- Không. Như thế này hơn. - Anh không hiểu.

- Anh hiểu chứ. Hấn đã mở ra cho em một thế giới mới. Một thế giới mà ở đây mọi người không phải làm việc suốt ngày, có thì giờ mà cười cợt, nhảy múa và ăn uống đầy đủ, ngon lành, và còn nhiều thứ kỳ lạ khác nữa.

Anh đã trông thấy một phần của cái thế giới ấy, anh có thể bảo em rằng nó hơn nơi này, nhưng anh cũng có thể nói với em về mặt trái của nó.

- Không. Anh không hiểu. Thoạt đầu em cũng thấy như anh vừa nói, nhưng về sau em lại thấy khác. Và cho đến bây giờ chính em cũng không hiểu là khác ở chỗ nào. Thực khó mà nói ra được với anh những điều em nghĩ. Anh và cụ mục sư có thể nói cho người ta nghe ra mọi chuyện, nhưng em thì chịu. Nhưng em cũng sẽ nói với anh điều này vì em nghĩ anh sẽ hiểu em. Người đàn ông da trắng ấy tỏ bày cho em thấy rằng em cũng tốt như mọi người khác, như Xari Viliê, anh Lani ạ. Anh ta không nói hấn với em như thế. Nhưng em biết thế vì những việc anh ta làm, vì cái vẻ anh ta nhìn em, ngay cả vì cái lối hai chúng em không nói chuyện với nhau được vì không hiểu tiếng nhau. Anh hiểu chứ. Nếu em cố nói cho mẹ hay bất cứ ai khác hiểu thì mọi người sẽ bảo là em điên. Nhưng em thì em hiểu, và có nói cũng chẳng ích gì vì em không làm được như anh. Anh dạy mọi người học ở đây, chứ em thì dạy làm sao được. Vì thế nên em sẽ đi, anh ạ. May ra ở nơi nào khác em sống được dễ dàng hơn chẳng.

- Anh hiểu... - Lani nói một cách ngờ vực.

- Anh thực sự hiểu cho em chứ... - Mêbon nói một cách tha thiết.

- Anh hiểu ý em muốn nói, nhưng anh không biết có thể đồng ý để em đi được không, Mêbon ạ. Em định đi đâu và sẽ sống bằng cách nào?

Mêbon đứng lại và nghĩ ngợi một lúc. Cô biết những điều mình muốn nói, nhưng còn vướng mắc chưa tìm được lời diễn tả.

- Anh xem, anh Lani, bên ngoài em là một người đàn bà nô lệ, nhưng bên trong em là một người đàn bà tự do và cả hai cùng là em. Em phải làm sao cho hai người ấy sống yên ổn được với nhau. Giá như anh ta cho em đi theo thì may ra em thấy yên ổn vì em yêu anh ấy. Bây giờ thì em phải tự tìm lấy sự yên ổn cho mình, nên

em phải đi. Xin anh hiểu cho em.

Lani thông thả hỏi:

- Em định đi đâu?
- Lên tỉnh Kép.
- Em đã suy nghĩ kỹ chưa?
- Kỹ rồi anh ạ.

Hai người im lặng đi cho đến lúc tòa nhà lớn hiện ra ở trước mắt. Cuối cùng Lani nói:

- Được. Anh có thể giúp em được điều gì không?
- Anh cho em tiền tàu.
- Còn mẹ thì sao?
- Em không đủ can đảm nói với mẹ, anh Lani ạ. Khi em đi rồi anh cố gắng giảng giải cho mẹ hiểu. Và xin anh săn sóc mẹ. Mỗi ngày mẹ một giò...
- Bao giờ thì em đi?
- Tối nay có chuyến tàu đêm. Lúc ấy mẹ ở nhà thờ, tiện cho em thu xếp mấy cái quần áo.
- Anh sẽ biên cho em địa chỉ của một người quen, người ấy sẽ giúp đỡ em khi em đến tỉnh Kép.
- Người con gái trong tấm ảnh ấy ư?
- Phải.
- Không đâu, cảm ơn anh Lani.
- Sao em lại từ chối?
- Em thấy là không nên phiền thì hơn, nhưng dù sao em cũng cảm ơn anh. Anh là một người anh tốt.
- Em cần bao nhiêu?

- Một đồng thôi, anh ạ.

- Được. Em cứ lấy hai đồng. Sở giáo dục có gửi trợ cấp cho anh ít nhiều. Mỗi tháng được sáu đồng. Anh sẽ chờ em. Anh sẽ ra ga cùng với em.

- Thôi, anh Lani ạ, để em đi một mình thì hơn. Và lúc em đi anh cũng không nên có nhà thì hơn.

- Nhưng sao...

- Như thế dễ cho em hơn, anh ạ. Anh cố giảng giải cho mẹ hiểu nhé... Xin từ biệt anh, anh Lani. Mêbon ôm chặt lấy anh một lát, rồi vội vã quay đi.

Lani nhìn theo rồi thông thả quay lại, thơ thẩn trở về nhà. Anh nghĩ đến Mêbon và nỗi khổ của em. Nhưng chỉ nghĩ trong một phần tâm trí. Vì cùng lúc ấy anh còn nghĩ đến Xari Viliê, là một thiếu nữ da trắng. Suốt đêm anh đã nhìn thấy mặt nàng. Gọi anh. Nói chuyện với anh. Khi cười cợt, khi im lặng, khi nghiêm trang, khi hờn dỗi. Anh cảm thấy như anh đã biết nàng trong cả đời mình. Anh cảm thấy như hai người cùng chơi với nhau từ bé và cùng lớn lên. Và cùng hiểu nhau như chưa từng có ai hiểu nhau bao giờ.

Nhưng vậy là sai trái hết. Nàng là người da trắng, anh là người da đen. Sự đó không thể thay đổi. Không làm gì cho thay đổi được. Mà anh cứ nghĩ đến nàng thì thực ngu ngốc. Nghĩ đến nàng và gặp mặt nàng chỉ tổ đi đến tai họa. Tội nọ Măckơ đã nói thế nào nhỉ? Vấn đề chủng tộc phản ánh thành kiến của con người ở mức độ thấp nhất. Có lẽ thế. Nhưng sự đó vẫn cứ tồn tại và người ta không thể thoát ra khỏi được. Người ta phải sống trên đời và đời thì như thế đó. Măckơ bảo phải tranh đấu cho đến khi sự bình đẳng giữa các dân tộc được thực sự công nhận. Nói thì khá dễ dàng đấy. Nhưng làm thì lại là chuyện khác. Và chẳng, anh muốn được sống, được vui cười, được sung sướng. Anh muốn làm việc hữu ích cho dân tộc anh, có thể thực, nhưng anh cũng muốn được sung sướng. Và chẳng người ta không thể tận tình đánh đổ cái gì nếu không căm thù cái đó. Mà anh thì chẳng căm thù cái gì cả. Anh không căm thù người da trắng. Có chẳng chỉ trong chốc lát, khi họ làm gì xúc phạm đến anh, anh mới cảm thấy cay đắng mà thôi. Khi sự cay đắng qua đi, anh lại chẳng muốn đánh đổ ai hết. Không như cái lời của Măckơ. Có lẽ vì anh là người lai đen chẳng. Măckơ đã diễn tả như thế nào nhỉ? Sống giữa hai thế giới. Nhưng đêm qua Xari Viliê đã ở bên anh mà anh chẳng cảm thấy mình như một người ngoại cuộc, như một người phải sống giữa hai thế giới. Ở bên nàng anh cảm thấy thoải mái.

- Nhưng cái đó cũng chẳng đem lại lợi ích gì, - anh nói một cách lạnh lùng. Tốt hơn hết là không gặp nàng nữa. Tốt hơn hết là quên tất cả mọi chuyện về nàng đi.

Hãy làm việc nhiều và quên một người con gái tên là Xari Viliê. Chỉ nhớ rằng có một người con gái da trắng tên là Xari Viliê và anh. Lani Xuát, là một người da đen. Luôn luôn nhớ như thế. Hai người không hòa hợp, không thể hòa hợp. Ông giáo sư già Simđơ đã nói với anh rằng văn hóa sẽ tháo cởi ra cho dân tộc anh một sức mạnh mới phi thường, và anh phải góp một phần vào đó. Vì thế anh trở về quê hương. Chứ không phải về để ngắm Xari Viliê. Sở giáo dục đã đồng ý trợ cấp cho trường học. Trường học là việc cốt yếu. Người da trắng đã lơ anh đi. Nếu họ trông thấy anh đi với Xari, họ sẽ chẳng để yên. Trường học sẽ tan. Không! Anh sẽ không gặp Xari nữa. Anh sẽ đi dạo ở một nơi nào khác, đọc sách và nghĩ đến những chuyện khác. Hay anh sẽ tìm quen một vài thiếu nữ lai đen ở đây, dù chỉ là để có một sự thay đổi cho đỡ buồn...

Lani cảm thấy dễ chịu hơn, sau khi anh quyết định không gặp Xari Viliê nữa. Có một sự giằng kéo dữ dội ở trong tim nhưng anh lơ đi, gạt mọi ý nghĩ về nàng ra khỏi tâm trí.

Anh nghĩ đến Mêbon. Nhưng là như nghĩ đến vấn đề của một người xa lạ nào. Anh nghĩ đến mẹ. Mêbon đi, hẳn mẹ sẽ đau lòng lắm. Anh sẽ cố gắng giảng giải để mẹ hiểu. Sau khi Mêbon đi, tối nay anh sẽ ngồi ở nhà với mẹ.

Anh cúi tựa người lên thành giếng công cộng ở cuối Phố Cao, để mặc cho các ý nghĩ lướt trôi qua óc một cách dễ dàng.

... Tối nay Mêbon sẽ đi. Mong rằng cuộc đời sẽ không quá tàn nhẫn đối với nó. Phải nhớ để sẵn ra hai đồng cho Mêbon...

... Mấy hôm nay không thấy Phiétta. Không biết đến lúc nào chị ta sẽ lại thấy cô đơn đến phải bỏ ra tỉnh Kép rồi lại trở về với một đứa con nữa. Phiétta, một người đàn bà lạ lùng. Không biết giữa chị ta và Rô Xam có liên quan gì với nhau...

... Mai kia lại phải gặp Mạckơ và người thanh niên Do Thái mới được. Chỉ là một dịp để chuyện trò. Tối mai có lẽ mình sẽ sang chơi Mạckơ. Thử xem bên ấy họ tổ chức làng xóm ra sao...

... Không biết cái nhóm bạn ở tỉnh Kép bây giờ đang làm gì Xêlia. Hình như mình chưa từng là một con người trong bọn họ...

Ý nghĩ cứ tiếp tục lướt qua như thế. Nhưng lúc nào ý nghĩ về Xari Viliê cũng vẫn lẩn quất ở sau tâm trí anh. Kèn cựa đòi tiến ra đằng trước.

Một bà lão ra giếng múc nước, chào anh với một vẻ kính cẩn vì thầy giáo này hiểu biết gần bằng người da trắng. Anh giúp bà lão múc nước và bà trở về xúc động

run lên, kể tung ra khắp hàng xóm láng giềng là anh đã kéo hộ bà gầu nước như thế nào. Anh ấy, một ông giáo trí thức mà như thế đấy! Lại thêm một mẩu chuyện nữa cộng vào những giai thoại mà dân làng đã thích thú dựng lên quanh Lani Xuất, một đứa trẻ khi mới đi tỉnh Kép cũng giống những đứa trẻ khác đi chân đất, thế mà lúc trở về là một người có học, có chức vị sau tên tuổi, có ảnh đăng trên báo ở tận tỉnh Kép.

Anh xem đồng hồ. Đã gần đến giờ dạy học. Anh châm một điếu thuốc lá và thông thả đi ngược lên phố. Dân làng đứng ở cửa ra vào, ở các cửa sổ ngấm nhìn chào anh. Họ kết hợp chuyện anh hay đi bách bộ với chuyện anh kể ở nhà thờ về không khí trong sạch, về sự Chúa ưa những cửa sổ mở rộng và ưa mọi người năng tắm rửa, tắm rửa cả những chỗ trông thấy và những chỗ không trông thấy. Một vài bà mẹ già vội vàng mở cửa sổ nhà mình.

Trong lúc anh thông thả bước, Lani bỗng nghe tiếng cười the thé, tiếng gào thét và thỉnh thoảng lại tắc nghẹn bởi một tiếng rít giận dữ hay ho sặc sụa. Tiếng đó mỗi lúc một rõ. Hình như nó từ phía xế cửa hiệu lão Do Thái vẳng lại. Dân làng biết ý nhìn nhau và bảo con cái vào cả trong nhà. Bọn trẻ con nghe theo một cách miễn cưỡng...

Mục sư từ trong ngôi nhà thờ nhỏ đột ngột bước ra, tới đứng bên Lani. Tiếng gào thét điên cuồng tiến lại gần.

- Đây là Xam, mục sư nói một cách buồn rầu, - quý lại nhập vào anh ta.

Bọn trẻ đang chơi ở trước cửa ngôi nhà thờ nhỏ dùng làm lớp học cho chúng, dừng tất cả lại và kéo nhau ra xem. Mắt chúng sáng lên một cách hồi hộp thích thú.

Dân làng im lặng khi bóng Rô Xam xuất hiện. Xam đi nghiêng bên nọ vẹo bên kia, một cái xương chỏ lâu ngày giắt ở thắt lưng, quần áo rách tả tơi. Vết cào xước và sẹo chẳng chịt bày ra trên khắp các chỗ hở ở thân thể anh. Máu và bùn đọng khô trên mặt và đầu anh. Tóc anh như một cái đệm rom nhúng vào đất sét loãng.

Xam nhảy cẫng lên và gào rít. Rồi anh ngã lăn ra mặt đất, vợ từng nắm cát sỏi bỏ vào miệng, vừa nhai vừa cười điên dại.

- Chúng ta phải kìm giữ anh ta lại, Lani nói và bước ra.

Mục sư nắm chặt lấy tay anh.

- Dừng can ngăn anh ta, nguy hiểm lắm, con ạ.

- Phải can ngăn anh ấy. Lani nói và hất tay mục sư ra, tiếp tục tiến lại phía Xam.

Rồ Xam trừng mắt nhìn lên và thấy Lani đang lại gần mình. Một luồng ánh sáng tinh quái lóe ra trong mắt Xam. Đôi mắt đảo tìm kiếm ngược xuôi trên mặt đất, bắt gặp một cái cọc gỗ lớn, lừ lừ dừng lại một lát, rồi quay trở về Lani. Xam cười ngất, nhảy bổ đến vồ lấy cái cọc với sức mạnh phi thường của một người điên. Anh hàm hè tiến đến Lani.

Mục sư gọi:

- Quay trở lại đi, con! Nếu chạy bây giờ thì anh ta giết chết, Lani nói.
- Nếu cứ đứng đây thì nó sẽ giết chết. Quay trở lại đi.
- Tôi là bạn của anh, Lani nói với Rồ Xam.

Anh không ưa đôi mắt điên cuồng, tinh quái và khát máu kia. Anh nhắc lại:

- Tôi là bạn của anh.

Xam vẫn lừ lừ tiến lại, chỉ còn cách độ hai ba bước. Lani lạnh xương sống khi thấy Xam lấy sức để vung cái cọc gỗ vào anh. Anh căng thẳng người định chạy thì từ phía sau có tiếng Phiétta hét lên ra lệnh:

- Dừng chạy, Lani Xuất!

Nàng bước nhanh lại, đứng giữa anh và Rồ Xam. Nàng chìa tay:

- Đưa cái gậy đây cho em, nàng dịu dàng nói.

Xam do dự ngừng lại trước mặt nàng.

- Đưa cái gậy đây cho em, nàng nhắc, giọng vẫn dịu dàng, nhỏ nhẹ.

Xam nhìn sang hai bên như tìm đường chạy trốn. Rồi anh miễn cưỡng trao chiếc gậy. Một lúc lâu Phiétta nhìn chằm chằm vào đôi mắt dại. Vẻ điên cuồng ở đó xem chừng nhạt dần đi, nhưng một sự đau đớn ghê gớm lại xuất hiện. Xam bắt đầu run lẩy bẩy và rên rỉ.

Cơn điên đã qua và sự nghiền ép lại tăng lên trong óc anh. Nó cứ tăng lên mãi đến một độ phi thường. Xam loạng choạng bước lên một bước rồi ngã giúi vào cánh tay Phiétta. Sức nghiền ép tiêu tan. Xam sẽ hồi tỉnh lại, rồi mọi việc lại như không, anh lại lúi lũi làm việc.

Lani bước tới, đỡ Phiétta một tay. Nàng đẩy mạnh anh ra.

- Để mặc tôi! Mục sư nắm lấy tay anh và kéo anh đi.

- Để mặc chị ta, con ạ.

Phiétta cúi xuống xúc tẩm thân mềm yếu của Rô Xam lên đôi cánh tay khỏe mạnh, rồi đứng thẳng dậy, mang Xam vào nhà mẹ nàng. Trong giây lát khắp nơi đều im bật, không ai cử động. Người ta có cảm tưởng như đây là một làng đã biến thành đá với những người hóa đá. Một vài giây sau mới tháo khoán. Mắt lại chớp. Người lại thở ra hít vào. Máu lại chảy trong huyết quản. Cuộc sống lại tiếp tục như mọi nơi khác ở Nam Phi Châu và trên khắp trái đất. Lani quay gót, đến trường học dạy các đứa trẻ tập đọc, tập viết và làm tính. Những người khác trở về quét dọn nhà cửa, đào xới một vạt đất không đầy dăm thước, chắt chiu dè xẻn, để ngăn cản lưỡi hái của thần chết không cho tới gần cửa nhà họ.

Chỉ có trong túp nhà của bà Ani là im lặng khác thường. Phiétta đang ngồi chăm sóc cho thân hình tàn tật của Rô Xam. Tình yêu nhiệt liệt và cảm hờn nhiệt liệt pha trộn trong óc nàng, lóe ra ánh mắt.

Sau cùng Xam từ từ mở mắt. Đôi mắt bình tĩnh, ôn hòa, và một vẻ nhìn sáng suốt, thông cảm.

- Anh còn đau lắm không? Phiétta hỏi Xam cố mỉm cười và một bên mặt anh méo xệch đi.

Phiétta gật đầu. Anh nhìn nàng với một câu hỏi ở trong mắt.

- Không, lần này anh không cào xé mình lắm. Chỉ có lúc nãy tí nữa thì anh giết chết Lani Xuát.

Một cảnh tượng đau đớn lướt qua mắt Xam như một phim ảnh. Anh còn yếu quá chưa nói được thành lời, nhưng anh hỏi nàng một câu nữa bằng mắt. Và sự kỳ lạ là nàng lại hiểu. Nàng trả lời:

- Không, anh chưa động đến Lani. Em giữ anh lại trước khi anh bỏ chiếc gậy xuống.

Nàng nhìn thấy những ý cảm ơn trong mắt anh, đột nhiên nàng cảm thấy mình hết sức lực. Nàng cúi đầu, cảm sát ngực, nước mắt trào ra ướt đầm cả đằng trước áo. Bàn tay lạnh của Xam chìa ra, nắm chặt lấy những ngón tay nàng.

Một lát sau, anh nói:

- Anh phải đến xin lỗi Lani.

- Anh hãy nằm nghỉ đã, nàng nói. Nàng đặt anh nằm thoải mái trên chiếc giường cũ.

- Em đi lấy càphê để anh uống, rồi anh phải ngủ một lát, nàng nói.

Phiétta sang gian bên, đốt cái bếp còn, hâm nóng chỗ càphê còn lại từ bữa ăn sáng. Nàng rót ra cốc và mang ra. Xam lắng nghe tất cả những cử động của nàng ngẫm nghĩ về nàng. Anh nhìn nàng mang càphê đến cho anh. Nàng lại khỏe khoắn. Phút giây của nước mắt và sự mềm yếu đã qua rồi.

- Anh uống đi, nàng nói.

Xam ngồi dậy, đỡ cốc càphê từ tay nàng. Anh trầm ngâm uống từng ngụm nhỏ. Đã bao nhiêu năm trời nay, nàng vẫn yêu anh, tình yêu đã không hề thay đổi, phai nhạt. Tại sao? Cái gì đã xui nên thế? Sao lại yêu như vậy? Anh nhìn vào mắt nàng.

- Gì thế anh? nàng hỏi. Anh suy nghĩ một lát, rồi nói:

- Tại sao tình yêu lại là cái điều duy nhất mà con người ta không thể kiềm chế được?

Nàng mỉm cười. Một câu trả lời nhẹ nhàng đã ở trên đầu lưỡi, nhưng nàng nhìn vào mắt anh và câu trả lời không nói được. Nàng quay vội đi và lại bên chiếc cửa sổ nhỏ, nhìn đăm đăm ra ngoài trời.

- Càphê ngon quá, Xam nói.

- Còn nữa đây, nàng nói mà không quay đầu lại.

Mặt trời đã lặn. Tất cả bài vở đều đã chấm xong và đám trẻ con đã về nhà. Thời gian lén đến lấy thêm đi một ngày của đời người, một ngày không trở lại, vĩnh viễn mất vào những giây những phút, tạo thành quá khứ trong đời sống của từng người. Một lần nữa, trời lại chiều.

Ngôi nhà thờ cũ tĩnh lặng. Tĩnh lặng đến nỗi Lani có thể nghe rõ từng tiếng tích tích ở chiếc đồng hồ đeo tay. Bóng tối lùa vào khắp nơi. Ý nghĩ của anh cũng u ám như bóng tối ở quanh mình.

... Tối nay các bà già tụ tập ở một nhà cuối Phố Cao. Mẹ anh sẽ tới đó. Mẹ anh sẽ tới đó, còn Mêbơn thì sẽ lên đường đi tỉnh Kép. Có lẽ bây giờ nó đã đi rồi cũng nên..

Anh cảm thấy có lỗi đối với Mêbơn. Đáng ra anh phải nghĩ đến vấn đề của em nhiều hơn. Anh phải cố gắng giúp đỡ em hơn mới phải. Đàng này anh chỉ để tâm

đến những nỗi niềm riêng tư của mình. Anh cũng không tìm cách giúp đỡ em nữa. Có lẽ rồi đây nó sẽ như bao nhiêu người đàn bà anh đã thấy ở tỉnh Kép - những người đàn bà đứng dưới cột đèn ngoài phố, mời mọc đàn ông bằng cử chỉ và đôi mắt của họ.

Người gái điếm bán xác thịt của mình cũng như người công nhân bán sức lao động. Duy có một điểm khác. Người công nhân bán sức lao động là một sự tự nhiên, người thiếu nữ bán thân mình là trái tự nhiên. Có một cái gì day dứt trong tâm trí anh và hỏi tại sao điều này tự nhiên và điều khác lại không, nhưng nỗi day dứt ấy yếu ớt, xa xôi, và mơ hồ nên anh quên nó đi. Một điều tự nhiên và một điều không. Một điều làm anh lợm giọng và một điều không. Một điều đúng và một điều sai. Tưởng hầu như anh có thể trông thấy Mêbon đang dừng ở một góc phố, ưỡn ẹo hai bên hông và mời mọc đàn ông bằng đôi mắt...

Lani vội vã ra khỏi căn nhà thờ tối âm u, và hấp tấp đi nhanh cho đến lúc nhìn thấy nhà anh. Bước chân anh bập bồng. Trong nhà không ánh lửa. Có lẽ Mêbon chưa đi. Hay nó đã đảo về và lại đi rồi. Những ân hận day dứt trong óc và một nỗi đau khổ mới bám vào lòng anh. Anh lại vội vã bước.

Anh đẩy cửa bếp và đánh một que diêm. Dưới ánh sáng chập chờn, anh trông thấy mẹ. Que diêm tắt, anh lại bằng hoàng sợ hãi. Hình ảnh còn linh động trong óc bà cụ ngồi khoanh tay trên bàn, đầu đặt lên cánh tay, lặng ngắt. Ý nghĩ về sự chết vụt qua tâm trí anh một cách đột ngột, ghê sợ.

Tay anh run bắn lên khi anh đánh que diêm thứ hai và châm vào ngọn đèn dầu. Ánh sáng lan ra khắp nhà. Lani sờ vào vai mẹ. Bà cụ khẽ cự mình rồi từ từ ngẩng đầu lên.

- Con đã về đây à, bà nói.

Lani níu chặt lấy bàn và thở dài. Tim anh đập cuồn cuộn một lúc, rồi trở lại bình thường. Anh mệt mỏi mỉm cười với mẹ.

- Chà, một bộ to quá, Lani ạ, bà cụ nói, mẹ đau như khắp cả mình vậy. Phải nghỉ một tí trước khi đi cầu nguyện. Ngồi trong bóng tối thật là dễ chịu. Ngồi xuống đây, con. Con uống trà nhé, để mẹ pha trước khi mẹ đi bà mỉm cười, - giờ mẹ mới bắt đầu nhớ là về chiều tối con thích uống trà như ở tỉnh Kép. Mẹ mỗi ngày một già, con ạ. Giặt cho tinh tươm được cái bộ quần áo ấy làm cho mẹ bở hơi tai. Mà cái nhà Đờ Bia người Hà lan ấy cái gì bẩn lắm mới chịu đưa giặt. Con ạ, góm họ keo kiệt quá chừng! Rõ một bó lớn, làm suốt một ngày công, thế mà có ba hào chỉ... Chà, nghe mẹ nói mãi! Mẹ đi bắc ấm đun nước nhá.

- Thôi, mẹ ạ.

- Con không thích uống trà ư?

- Không. Em Mêbơn con đâu?

- Thế nó chưa dọn cơm con ăn à?

- Con ăn rồi. Con đã bảo nó không phải bận tâm. Nó đâu, hờ mẹ?

- Mẹ không biết, con ạ. Có lẽ nó còn đang phải làm việc.

Lani bắn khoăn nhìn cửa buồng ngủ.

- Mẹ đã ăn chưa? anh lơ đãng hỏi.

- Đã, con ạ. Cái nhà Đơ Bia ấy keo kiệt về tiền nong thật, nhưng nó đãi một bữa hậu hĩnh đáo để. Một miếng thịt lợn, cháo bột, một cốc vại cà phê, lại cả bánh mì và pho mát.

Lani vào gian bên, thắp cây đèn dầu rồi ngó xuống gầm giường. Cái làn cỏi đan bằng tay của Mêbơn không còn đấy. Anh nhìn lên đám quần áo Mêbơn treo ở tường, thấy khuyết ba cái áo. Anh mở va li của mình. Năm đồng trong ví còn lại ba. Với một ý nghĩ hối hận, anh bới sâu nữa xuống, lật tờ giấy lót dưới đáy vali và đếm số tiền cất ở đấy. Số tiền vẫn nguyên vẹn. Anh càng thêm hối hận. Anh mà cũng đã nghĩ như thế về em gái mình.

Ở gian bên này, tiếng mẹ anh vẫn kể chuyện với anh, nhà Đơ Bia ăn khỏe ghê gớm thế nào, bữa cơm nhà họ hôm nay bao nhiêu là món, ấy vậy mà người nào cũng vẫn cứ gầy gò.

Lani quay ra. Anh định nói với mẹ là Mêbơn đã bỏ đi. Nhưng khi nhìn vào mắt mẹ, anh lại không nói được.

Bà mẹ đột nhiên ngừng kể chuyện nhìn con. Có một vẻ lo âu, sợ hãi pha trộn trong mắt bà, cùng với sự van xin câm lặng và tuyệt vọng. Anh có thể nhìn thấy mẹ đang lẩy sức để nói. Anh quyết định sẽ chẳng bao giờ gặp Xari Viliê nữa.

- Có chuyện gì thế, hờ Lani? bà mẹ cố giữ cho giọng nói khỏi run rẩy.

Lani ngoảnh mặt đi và im lặng. Phải báo tin buồn là một việc khổ sở. Anh giận Mêbơn đã đặt anh vào tình cảnh đó.

- Có phải chuyện con Mêbơn không, hờ con? bà hỏi.

Không thấy anh đáp, bà đứng dậy, sờ vào cánh tay anh một cách thăm dò.

- Không biết chuyện thì khổ lắm, con ạ. Thà con cứ nói thẳng ra, mẹ con đỡ đau lòng. Nói đi con, chuyện gì thế?

- Mêbon bỏ đi rồi.

Lani nói với một giọng nhạt nhẽo lạnh lùng. Bà cụ quay lại, ngồi phịch xuống ghế.

- Điều ấy tất không tránh được. Nó đi đâu vậy, hử con?

- Đi tỉnh Kép, Lani nói, mắt anh vẫn tránh không nhìn mẹ.

- Với một người đàn ông à?

- Không, đi một mình.

- Nó sẽ làm gì? Sống ở đâu? Lani đi ra cửa và nhìn ra ngoài.

- Nó có đồng tiền nào không?

- Con cho nó hai đồng.

- Với hai đồng thì nó sống được bao lâu?

- Con không biết.

- Nhưng con đã ở tỉnh Kép rồi kia mà.

- Mẹ ạ, con cũng không biết được! Bà cụ nhìn quanh gian nhà, đi tới gian buồng ngủ,

ngó vào rồi lại về ghế ngồi. Bà lắc đầu một lần, hai lần, ba lần.

- Tội nghiệp con bé, bà nói với một giọng xa xôi, - ai sẽ khâu vá, giặt đũa quần áo cho nó?

Bà nhìn Lani như đợi chờ một câu trả lời. Lani đánh lửa châm một điếu thuốc lá và hút liền một chập. Giá mẹ anh khóc lên thì còn hơn.

- Sáng ra ai sẽ đánh thức nó dậy?

Trời ơi! Lani nghĩ.

-Ai sẽ răn bảo nó? - Giọng nói run lên nghẹn ngào cảm xúc. - Lani ơi, nó sẽ thiếu cái đó. Nó sẽ thiếu lời răn bảo của mẹ. Rồi đây ai sẽ mắng mỏ nó, hử Lani ơi?

Lani ném mạnh mẩu thuốc lá đang hút dở ra ngoài cửa sổ.

- Con ra ngay ga bây giờ. Có lẽ còn kịp giữ nó ở lại.

- Rồi sao nữa con? bà cụ nhẹ nhàng hỏi.

- Con sẽ đưa nó trở về.

Bà mẹ ngẩng lên, vẻ nhìn ngo ngác đã rời khỏi nét mặt và đôi mắt bà.

- Không, con ạ. Để cho nó đi. Nó muốn đi. -Nước mắt bà dâng lên. - Khi một người nào đã đi như vậy thì chỉ có cách là lại để người ấy trở về như vậy, không ép uống. - Nước mắt trào tuôn, không gì ngăn giữ nữa.

Bà cụ đứng dậy và bắt đầu dọn dẹp, thu vén. Bà sờ cái ghế, dịch nó lại một tí. Phủ mấy hạt bụi tường tượng. Đặt lại cái chén cho ngay, xê cái đèn một chút. Trong khi làm, nước mắt vẫn chan hòa.

- Mẹ phải đi chả có muộn. - Bà nói và hấp tấp vào gian buồng bên.

Ở buồng ra, bà đi thẳng ra cửa. Lani đưa tay đỡ mẹ. Bà đẩy tay anh ra. Anh nhớ Phiétta cũng đẩy tay anh ra như thế nào khi anh định giúp nàng xóc Rô Xam lên. Nhưng đây là mẹ anh, Mêbon là em gái anh.

-Đừng lo gì về mẹ, bà cụ nói. Con về lúc nào thì tùy con, muốn đi chơi cứ việc đi, không thấy mẹ ở nhà thì con cũng đừng đợi. Cứ đi ngủ. Ngày mai rồi mọi việc sẽ lại đầu vào đây...

Bà vội vã ra đi như chạy trốn anh.

- Ta nhất định phải lánh xa Xari Viliê ! Lani nói.

Bị giày vò vì nỗi buồn khổ và lòng ao ước, anh thôi tắt đèn và theo mẹ đi ra ngoài đêm tối vắng vẻ.

VI

Ngày qua đêm tới, đêm qua lại ngày tới, thâm thoát đã bốn ngày bốn đêm. Mặt trời đến rồi lại đi, băng qua thung lũng. Hoàng hôn rồi lại bình minh. Đôi lúc tiết trời âm áp hơn, đôi lúc quang cảnh âm ỹ một chút.

Người và nhà cửa vẫn thế. Chỉ có mấy sự việc nhỏ nhất, không quan trọng đã xảy ra. Như một hôm tự nhiên vô cớ, một phần mái nhà bất thành hình đổ sụp. Và một lần khác, một bà lão ngã gãy chân chỗ gần giếng nước ở Phố Cao. Người thầy thuốc của Nhà dòng Anh Cát Lợi đã phải đi hai mươi dặm đường đến để băng bó cho cái chân ấy.

Quả thực là Mêbon đã bỏ đi. Hai ngày đầu mọi người ở Stinvon xôn xao bàn tán. Rồi người ta quên chuyện ấy. Bọn trẻ bỏ trốn lên tỉnh là một chuyện thường xảy ra. Cuộc sống vẫn cứ lặng lẽ trôi như cũ. Chỉ có ai tinh mắt lắm mới nhận ra được là có sự thay đổi rõ rệt ở bà Xuất. Bà top đi và già hơn. Lưng còng xuống thêm. Những lúc vắng vẻ một mình, sự lo lắng đau khổ càng lộ rõ trong ánh mắt bà.

Từ ngày Mêbon đi, Lani càng lặng lẽ.

Trường học phát triển tốt. Một số trẻ đã bắt đầu đọc được khá thông. Một hai em chăm chỉ và có khiếu thông minh đặc biệt, Lani nói với các em đó là cứ chịu khó học tập như thế, rồi anh sẽ xin học bổng cho lên tỉnh Kép. Cha mẹ các em này mong muốn cho con cái trí óc thông minh được ăn no đủ. Họ thất lưng buộc bụng, tận lực làm việc, vì họ đã trông thấy trước con trai hay con gái họ trở thành người khá. Biết đọc và biết viết... Giỏi gần bằng người da trắng.

Thường ngày vẫn thấy Phiétta qua lại, dùng đưa cặp mộng, vẻ mời mọc cười cợt trong đôi mắt. Chiều nào nàng đi ngang qua những cặp mắt đàn ông cũng hau háu nhìn theo cái dáng nhón nhơ, uốn éo của nàng với một vẻ thềm thuồng không úp mở. Giới phụ nữ thì bàn tán về chuyện từ xưa đến nay chưa bao giờ thấy cô ả chịu ở nhà lâu như thế. Một vài người nói bóng gió một cách ranh mãnh rằng ả phải lòng ông giáo và may nhờ ơn Chúa, ông lại tỏ ra không màng gì ả.

Từ chuyến lên con vừa qua, ít khi thấy bóng Rò Xam. Đêm nào Phiétta cũng lang thang khắp thung lũng để tìm anh ta, nhưng dù không gặp nàng cũng không hề lai vãng đến gần tòa nhà lớn bao giờ.

Suốt thời gian ấy La ni đã tránh không đến ngọn đồi nhỏ trông xuống hai thung lũng. Tối nào anh cũng đi dạo, nhưng đều tránh ngọn đồi, đi xa hàng năm bảy dặm

đường, cho đến lúc mới rời rã. Rồi anh quay trở về nằm thao thức hàng giờ trước lúc thiếp đi trong một giấc ngủ thảng thốt, mê mết.

Mặt trời đã ngả về tây. Một lần nữa, trời lại chiều. Lani dụi tắt mẩu thuốc lá, gấp sách lại. Đôi mắt người mẹ lo lắng ngừng trên nét mặt con. Bà biết là có chuyện gì không hay đây. Bà biết có chuyện không hay đã từ mấy hôm nay rồi. Bà muốn hỏi con xem là chuyện gì, nhưng không biết bắt đầu thế nào.

Lani đứng dậy, sang gian bên.

Bà cụ chấp tay: "Lạy Chúa, con không biết đã xảy ra chuyện gì, nhưng xin Chúa ban phúc lành cho nó. Lạy Chúa. Nó là đứa con tốt, nó giúp đỡ tất cả chúng con".

Lani từ gian bên đi ra cửa.

- Mẹ có cần mua gì ở ngoài hiệu không?

- Không, con ạ.

Lani thông thả đi ngược lên Phố Cao, cảm thấy tâm hồn trống rỗng, khô kiệt, một cái vỏ người không còn sinh lực. Không cảm. Không nghĩ. Cử động, sống, xử sự theo lẽ lối của con người do linh tính. Anh nhận thức một cách hững hờ rằng đó là điều mà người ta gọi là sự bất hạnh. Không cảm thấy tổn thương hay đau đớn.

Tổn thương và đau đớn là tổn thương và đau đớn, nhưng bất hạnh là một sự gì khác. Người bị tổn thương hay người đau đớn không nhất thiết là bất hạnh. Bất hạnh là một sự gì khác. Một cái chết ử ử, ở trong đó có loáng thoáng ít nhiều mong muốn. Đó là sự bất hạnh. Không thể khóc cũng không thể cười, tỏ ra hững hờ mà bên trong thì lại vô cùng háo hức. Sự bất hạnh. Đối với nghĩa của thực tế thì đây là một tiếng dùng sai.

Linh tính cho anh biết nếu hôm nay anh có thể chịu đựng nó, cảm cự với nó cho đến hết ngày, lánh xa ngọn đồi và nàng, thì rồi sau mọi sự sẽ dễ dàng hơn. Anh sẽ được an toàn. Bất hạnh nhưng an toàn.

Anh bước lên bậc thềm duy nhất vào cửa hiệu lão Do Thái. Anh vừa ngược mắt thì cùng lúc ấy Xari Viliê quay đầu lại. Mắt hai người gặp nhau.

Lão Do Thái sau quầy hàng mờ đi. Idắc, đang lau cặp kính cận thị dày cộp, mắt hau háu đảo nhanh từ người nọ đến người kia, mờ đi. Rô Xam, đứng ngay sau Xari Viliê, nhìn và am hiểu mọi điều, mờ đi. Chỉ độc có họ mà thôi.

Độc có người đàn ông với người đàn bà. Nhìn nhau qua mọi vật. Và mọi vật đều

mờ đi, vì chỉ có họ là quan trọng. Chỉ có họ là đáng kể. Chứ không phải những người hoặc sự vật chung quanh họ. Chứ không phải cái cửa hiệu với tiếng quạt phành phạch đuổi ruồi. Chứ không phải mắt thóc mách của những người nhìn họ. Chỉ có họ là đáng kể. Ngoài ra không có gì khác nữa. Không màu da, tôn giáo, chủng tộc hay giai cấp gì cả. Chỉ có người đàn ông và người đàn bà. Nói với nhau bằng thứ tiếng họ đã nói cách đây bao nhiêu thế kỷ, trước lúc âm thanh được tạo thành ngôn ngữ, đó là tiếng nói của đôi mắt.

Mắt nàng nói: "Đêm này qua đêm khác, em đã đợi chờ anh", Và mắt nàng có ý trách móc. Mắt anh câm lặng và nhận lỗi.

Mắt nàng lại tiếp: "Anh đã hứa anh đến, sao anh không đến?"

Cuộc sống chung quanh hai người tách ra trong một giây rồi lại trở lại bình thường. Idắc vẫn ở nguyên chỗ cũ, đang lau kính, đảo mắt nhìn từ Lani đến Xari. Lão Do Thái vẫn chưa nói dứt câu. Đôi mắt sáng suốt của Rô Xam vẫn nhìn thấu mọi vật.

Xari quay đầu lại và mỉm cười với lão Do Thái. Rô Xam cầm cái gói ở trên quầy hàng bỏ vào bị. Idắc đứng dậy, đi tới chỗ Lani đứng ở đầu quầy hàng này, trên nét mặt anh nở một nụ cười chào đón thân mật.

- Có cái thư cho anh từ tỉnh Kép gửi về, Idắc nói.

Lani đợi, Idắc lại chỗ góc nhà, nơi đó là một bưu trạm, và cầm lại một phong thư.

Nhìn nét chữ đề ngoài phong bì, Lani nhận ra ngay đó là thư của Xêlia gửi. Thốt nhiên anh lại nhớ mình đang ở miền cao nguyên, mình là một người lai đen, một giống người lai căng như Mạckơ đã gọi trắng ra thế. Còn người con gái cách anh mấy bước kia là một thiếu nữ da trắng. Mà ở xứ sở này luật pháp, trên văn bản cũng như ở cửa miệng, đều thực sự nói rằng:

"Không được có sự bình đẳng giữa người da trắng và người da đen trong nhà thờ và trong mọi hoạt động xã hội".

Nhớ điều đó, Lani Xuất, hãy nhớ điều đó, anh tự nhủ như vậy. Nhưng mắt anh lại liếc trộm tới chỗ Xari đứng và một niềm vui sướng nhảy lên trong tim khi anh thấy nàng đang nhìn mình chăm chăm. Anh cố nén niềm vui ấy xuống và tập trung tư tưởng vào bức thư.

Hãy nghĩ đến Xêlia, anh tự nhủ. Nghĩ đến nàng. Nàng đẹp hơn người con gái da trắng kia nhiều. Nàng cùng một màu da như anh. Với nàng thì sẽ không có gì rắc rối cả. Lai đen hợp với lai đen. Đen và trắng không hợp. Một điều trái với tự nhiên.

Hãy nghĩ đến Xêlia... Lani Xuất, nghĩ đến Xêlia... Nhưng Xari ở ngay bên cạnh, tuy nàng không đẹp và sắc sảo bằng Xêlia, nàng vẫn đó, ở sâu trong tâm hồn anh, thấm vào từng tác thịt da và hành hạ trí óc anh. Anh xé phong bì thư, rồi lại đút vào túi không đọc.

Có một chuyện gì đang xảy ra ở đây, Idắc nghĩ bụng. Nhưng chuyện gì mới được chứ. Giữa hai người hẳn phải có chuyện gì. Mình cảm thấy thế. Một sự gì mãnh liệt, thôi thúc. Nhưng là chuyện gì? Trời ơi! Hiểu rõ được một con người sao lại khó khăn đến thế, làm sao mà nhìn thấy được những gì đang diễn biến ở nội tâm, nắm vững được tư tưởng của người khác? Chỉ nhận thấy có chuyện đang xảy ra mà không biết đó là chuyện gì,

- Cho tôi mua mấy bao thuốc lá và ít thuốc lá sợi. Lani nói.

- Vẫn thứ cũ?

- Vâng. Vẫn thứ cũ. Idắc đi ra quầy lấy thuốc lá.

- À, ông cho đem lại nhà tôi một bao bột mì nữa nhé, Xari bảo ông già.

- Vâng, cô Xari, ông già ghi vào giấy.

- Có một số sách ở tỉnh Kép mới về, Idắc nói. - Lúc nào thư thả mời anh lại xem.

Lani gật đầu.

- Nội nhật hôm nay thế nào tôi cũng phải có bột mì đấy, Xari nói.

- Vâng, vâng, ông già xoa hai tay vào nhau nói. - Thế nào cô cũng có.

Xari ra cửa. Rô Xam nhắc chiếc bị lên, khập khiễng nhảy theo. Nàng dừng ở cửa và quay lại, đưa mắt nhìn Lani. Khuôn mặt nàng bừng lên một nụ cười.

- Ông Xuất, trường học vẫn tiến hành tốt đấy chứ?

Lani quay ngoắt lại và nhìn nàng.

- Cũng khá.

- Thế thì hay lắm. Ông có ưa cái thung lũng lặng lẽ của chúng tôi không? Có lẽ so với cảnh náo nhiệt ở tỉnh Kép thì nơi này buồn lắm nhỉ. Ông có nhớ tỉnh Kép không?

- Tôi cũng không rõ, Lani nói, giọng anh có một vẻ chua chát.

Lão Do Thái cười. Cô con gái này thật là một người tốt. Nàng không ngần ngại nói chuyện với một người da đen. Nàng lại đối xử trân trọng với cậu giáo, đúng như một ông giáo đáng được mọi người trân trọng, bất kể là người da trắng, da chàm hay da xanh. Bỗng dưng lão thấy quý mến nàng.

- Tôi chỉ là một ông già, lão nói, - không thông thạo sách vở như hai chàng thanh niên này, và có lẽ cả cô nữa, nhưng tôi biết một vài điều mà cô không thể thấy trong sách vở đâu, cô Viliê ạ. Cô hỏi cậu ta có thấy là buồn tẻ khi phải về ở đây, ở cái nơi mà cô gọi là thung lũng lặng lẽ này. Cậu ta đáp tôi không rõ. Sao lại đáp như vậy? Là vì câu trả lời không có ở trong sách. Idắc mỉm cười, bỏ kính lau lia lia. Lani châm một điếu thuốc lá và dựa người vào quầy hàng.

Lão Do Thái gật đầu một cách tinh khôn.

- Con cứ việc mỉm cười, con ạ và tự bảo: "Ông già lại nói chuyện mơ mộng". Nhưng tôi sẽ nói với các người một điều, mà đó là sự thực rút ở trong cuộc sống:

"Phải. Cái thung lũng này lặng lẽ. Chỉ có những chuỗi ngày, với sự tĩnh mịch và gió thổi. Trên khắp đất nước này có vô số những thung lũng như vậy. Một cái thung lũng, với lác đác ít nhà, lác đác ít người, và nó lặng lẽ. Con người đấu tranh vì miếng bánh, vì căn nhà và vì con cái của mình. Và trên khắp thế giới, có nhiều thung lũng như thế hơn là thành phố. Và đa số thung lũng đều lặng lẽ như thế này cả.

"Nhưng còn có một cái thung lũng khác. Thung lũng của trái tim. Nó cũng lặng lẽ. Vì ở đời có nhiều điều không tốt, và những điều không tốt ấy làm cho nó thành lặng lẽ và trống rỗng và hiu quạnh. Dù một người sống ở giữa thành phố lớn nữa đi, trái tim cũng vẫn có thể cứ lặng lẽ như thung lũng này. Nổi quạnh hiu chỉ rời bỏ thung lũng trái tim khi có tình yêu, có lòng tốt và lòng thông cảm, khi không còn sự căm thù và cay đắng, khi có tiếng cười của con trẻ... Cho nên đối với tôi, dù ở tỉnh Kép hay bất cứ một nơi nào, tôi cũng vẫn có một thung lũng lặng lẽ. Cô rõ chứ, cô Viliê, đó là sự nhìn nhận của một lão già Do Thái không có đất nước, không có quê hương, cô ạ."

Ông già cười gượng gạo và xoa mạnh tay lên mặt quầy hàng. Idắc ngó cha một cách ngạc nhiên.

Lani thấy bối rối. Anh muốn ra khỏi đây, nhưng Xari đang đứng giữa anh và cánh cửa.

Mắt Rò Xam sáng rực lên. Lão Do Thái nhìn Xam và gật đầu. Hai người hiểu ý nhau.

Mắt Xari nhìn lướt qua mắt Lani.

- Tôi vẫn đợi đấy, nàng nói, nghiêng đầu chào rồi đi ra.

- Vâng, lão sẽ cho đem lại ngay, lão Do Thái đáp, nghĩ là Xari nhắc tới bột mì. Rò Xam đưa mắt nhìn về mặt Lani một lần nữa như để tìm hiểu điều gì, rồi đi theo Xari khỏi hiệu. Idắc thu người lại, đẩy lùi những ý nghĩ về thung lũng trái tim và mỉm cười với Lani.

- Máy hôm nay không gặp anh.

- Tôi có việc bận, Lani nói.

- Tôi thực tiếc cho cô Mêbon.

Lani nhún vai:

- Nó bỏ đi cũng là sự tất nhiên. Tôi ân hận rằng bây giờ không biết nó ở đâu. Đáng lẽ tôi phải viết một cái thư giới thiệu nó với một vài người bạn của tôi mới phải. Anh còn quá bận tâm về phần mình chứ gì, Idắc nghĩ bụng, rồi anh nói to:

- Hôm qua Mạcxơ tới đây. Anh ta có hỏi về anh.

Lani đứng thẳng người lên.

- Tôi phải đi đây. Anh cũng rõ, có lớp học buổi tối. Lần khác sẽ gặp anh.

- Vâng. Lani đã ra đến cửa, lại dừng lại.

- Anh có thể đi chơi với tôi một quãng chẳng? anh hỏi và không nhìn Idắc Idắc ngó cha và quay lại nhìn Lani.

- Được.

- Nếu anh bận thì thôi, Lani vội nói.

- Không, tôi đi được.

Idắc cởi bỏ chiếc tạp dề, đi vòng qua quầy hàng. Thấy mắt cha có vẻ không bằng lòng, anh nắm chặt hai tay.

- Chạ ạ, con ra đây một tí rồi về ngay.

Ông già lắc đầu một cách buồn rầu. Hai người rẽ vào con đường sau cửa hiệu, rồi khỏi Stinvon. Họ cứ im lặng bước một hồi lâu. Lani cúi đầu, hai tay thọc sâu vào

túi. Idắc dáng hơi lom khom, ngẩng đầu lên, về nhìn xa xôi trong đôi mắt sắc ản sau cặp kính dày cộp. Mặt trời đã gần lặn. Chỉ còn thấy tia sáng màu da cam bám lấy mảnh trời tây. Khí lạnh buổi chiều buông trên mặt đất và dãy núi lam xa mờ dần trong hơi sương bàng bạc. Thỉnh thoảng Idắc quay đầu nhìn Lani, nhưng anh vẫn im lặng. Lúc này thung lũng và xóm làng đã lùi xa ở phía sau và họ là hai điểm cực nhỏ trên mặt đất quanh hiu. Chung quanh không một bóng người. Im lặng trên cánh đồng, trên mặt đất và trên bầu trời. Anh ta không thực muốn nói chuyện với mình, Idắc nghĩ, anh ta chỉ cần một người hiểu anh ta thôi. Anh tháo kính, mắt vẫn nhìn thẳng trước mặt.

- Lúc cô ta bảo cô ta vẫn đợi, thì có phải là ý muốn nói với anh không?

Họ im lặng đi thêm một quãng nữa.

- Phải.

Rồi một lúc lâu lại vẫn chỉ có sự im lặng trên cánh đồng. Như có gì thúc đẩy, Idắc quàng tay lên vai Lani.

- Anh Lani, anh không muốn kể với tôi câu chuyện ấy. Anh chỉ cần một người hiểu mình thôi. Tôi hiểu anh.

Không ai nói một lời nào nữa, cả hai đồng tình quay về lối cũ. Lúc chia tay Idắc ở sau cửa hiệu. Lani cảm thấy thoải mái. Khi có một người hiểu mình thì lòng thấy dễ chịu hơn. Nhưng không phải cái đó đã làm cho tâm hồn anh thoải mái. Mà là một cái gì khác anh không nắm được. Một cái gì mông lung mờ ảo. Anh cũng không cố níu lấy nó mà tìm hiểu. Nó không quan trọng. Hình như không có cái gì thực quan trọng cả. Trong lúc anh đi xuôi về đám nhà cũ kỹ hợp thành làng Stinvon kia, thế giới đột nhiên trở nên huy hoàng. Trời lúc chiều tà thực đẹp. Ánh sáng và bóng tối chờn vờn quện lấy nhau trên những ngọn đồi nhấp nhô trùng điệp. Tâm hồn anh lướt trên bãi cỏ xanh non. Khắp mặt đất đâu đâu cũng tĩnh mịch, gọi cảnh thanh bình khoáng đãng. Anh ngược mắt lên trời tìm ngôi sao hôm. Sao hôm đó. Ngắm sao, anh thấy lòng nhẹ nhõm. Anh dứt hai tay vào túi, miệng huýt sáo, vui chân bước về nẻo Phố Cao của Rô Xam. Trước mắt anh, cái gì cũng đầy tiếng cười và niềm vui. Anh thân mật đáp lời một vài người gọi chào anh và dừng lại nghe một ông già kể chuyện. Đến một đoạn nhảm nhí, ông già ngừng kể và phá lên cười ha hả. Lani cũng cười theo và kể góp một câu chuyện quấy. Nhiều người xúm lại nghe và cùng cười rộ lên một cách hết sức vô tư. Chẳng mấy lúc tiếng thì thảo đã lan khắp xóm là anh giáo chiều nay vui như chưa từng bao giờ thấy.

Một lát sau, nửa xóm người đổ xô ra đường và một cuộc vui bất ngờ của người da đen bắt đầu. Những câu chuyện tếu được dịp nói thả cửa với cái vẻ cuồng vui chỉ

thấy có ở người da đen Phi châu.

Mục sư đang ngồi trầm tư mặc tưởng với Chúa, chờ lớp học buổi tối bắt đầu, khi nghe tiếng ồn ào, vội bước ra khỏi ngôi nhà thờ nhỏ, đến góp một câu khôi hài, rồi báo cho mọi người biết đã sắp đến giờ vào học.

- Cảm ơn Chúa, bà Xuất lắm lắm một cách nhiệt tình, - cảm ơn Chúa cao cả.

Bà đã ra khỏi nhà cùng với mọi người và thấy Lani tươi cười. Cảnh tượng ấy khiến bà sung sướng run lên, cõi mở trong lòng. Bà lại được thấy Lani vui như hôm mới ở tỉnh Kép về, không, hôm nay trông còn tươi tỉnh hơn nhiều. Thực khác hẳn với lúc nó ra khỏi nhà để đến hiệu tạp hóa, cách đây chừng một tiếng đồng hồ. Bà cứ lo âu đau khổ vì nó không vui. Bây giờ thì tim bà lại đau nhói vì sung sướng, mắt long lanh đầm lệ. Lani vui sướng. Con bà vui sướng. Niềm hân hoan to lớn quá đến nỗi bà bủn rủn cả chân tay, bà phải níu lấy bức tường cho khỏi ngã. Một lúc lâu bà mới hồi sức lại.

Mục sư đặt tay lên vai bà. Bà nhìn vào mắt ông và sửng sốt nhận thấy là ông hiểu tâm trạng bà. Nước mắt bà bỗng trào ra, chảy ròn ròn xuống má.

- Tôi cũng thấy cảm động đột ngột như thím, ông già nói, - nhưng bây giờ đã trấn tĩnh được rồi. Đừng để con trông thấy bà khóc.

- Đến giờ học rồi! Mục sư gọi to lên rồi hấp tấp đi xuôi về ngôi nhà thờ nhỏ.

- Vào đây đã, con, bà cụ nói, khoác tay mình vào tay Lani, - Mẹ đã pha sẵn cho con một chén trà, uống đi rồi ta cùng đến trường.

Lani vỗ nhẹ cánh tay mẹ, nhìn mẹ và mỉm cười. Tay khoác tay, hai mẹ con bước vào gian nhà nhỏ.

- Chúa thực cao cả, bà cụ thì thảo trong hơi thở, lòng ơn Chúa như bật tung ra, không nén nổi.

VII

Lari ngã lưng trên ghế bành và nhắm mắt lại. Gót đứng dậy đi ra, không nói một câu nào. Nàng và Gót rất ít khi nói chuyện với nhau.

Xari trông nom việc nhà cửa. Nàng là một người cháu họ nghèo. Và Gót là người cuối cùng của dòng họ Viliê. Gót đã thay đổi hẳn từ ngày cô Xari kia chết. Trước Gót sung sướng vui tính, thích diện và quấy nhộn hết sức. Khi còn là một cô gái nhỏ, Xari thường nghe thấy nói chú Gót là một người rất tếu, vui bặt tử, hay kể chuyện khôi hài và làm những điều táo tợn.

Nhưng giờ thì Gót khác hẳn, ít nói, không lộ tình cảm bao giờ; hẳn lắm lì, lạnh nhạt và cục cằn. Người cuối cùng của dòng họ Viliê.

Xari không phải là người trong họ. Nàng biết rõ như thế. Xưa ông bố để ra Gót nuôi cha nàng làm con nuôi từ nhỏ và cha nàng đã lớn lên như một đứa con trai của gia đình Viliê.

Nàng cố nhớ lại về cha... Cha nàng không giống những người trong họ Viliê. Anh em Gót đều to lớn, khỏe mạnh và râu tóc đỏ. Họ Viliê lấy làm kiêu hãnh vì râu tóc họ đỏ. Cha nàng gầy gò, nhỏ bé và tóc đen. Ô, cha mà kể chuyện thì thú tuyệt! Xari mỉm cười mơ màng. Phải, cha thực có tài kể chuyện! Mẹ khó tính thế mà cũng không sao giữ được vẻ mặt giận dữ khi nghe cha kể một chuyện vui. Mẹ luôn luôn kỳ kèo về tính lười biếng của cha. Anh em Viliê cũng bảo cha nàng lười biếng. Chỉ có cụ Tăng là quý cha. Cụ yêu cháu nuôi hơn cả con đẻ. Tội nghiệp cụ Tăng.

Nàng và cha đã sống những ngày hạnh phúc. Chứa chan hạnh phúc. Mẹ nàng thì cứ luôn trách mắng, than vãn và khóc lóc nữa, nhưng dù thế cũng không can thiệp được vào cái hạnh phúc của nàng và cha.

Hiện tại lùi về quá khứ và nắm mồ trả lại người đã chết. Xari lại là cô gái nhỏ tung tăng trong một cái trại xinh xắn miền Toroanxvan. Hai cha con lại sống trong căn nhà nhỏ quét vôi trắng, mà cha nàng đã xây dựng trên mảnh đất của lão Gót cho.

Phía dưới nhà có một dòng suối nhỏ chảy quanh, và ở một chỗ đẹp mắt, một khóm liễu rủ những ngón tay mềm mại xuống dòng nước chảy. Đây là chỗ hai cha con thích thú nhất. Ở đây cha nàng đã nói chuyện với liễu và kể lại cho nàng nghe những gì liễu đã trả lời. Cha hứa sẽ dạy nàng tiếng nói của liễu. Cha đã dạy nàng nhiều về tiếng nói của dòng nước và nàng đã loáng thoáng hiểu được những tiếng

thì thắm của dòng suối khi nó chảy xuôi, qua bao phong cảnh của đất nước, ra mãi biển cả xa xôi.

Ồ, biển cả! Một lần nàng ôm khối, cha đã đưa nàng ra bờ biển, hai cha con đã nghe tiếng hăm hè của sóng già than vãn, nguyên rửa và đe dọa. Biển cả là tay thè độc lão luyện làm sao! Cha giảng giải với nàng rằng những người thủy thủ nguyên rửa rất tài, là vì biển cả là người thầy dạy lỗi lạc và cũng là tay nguyên rửa giỏi nhất trần đời.

Nhưng thú hơn tất cả là những lúc cha giở một quyển sách, bế tốt con gái lên đùi và ngâm nga đọc.

Mẹ nàng không ưa thế. Cả anh em Viliê nữa. Lúc ấy nàng chẳng hiểu gì, nhưng bây giờ nàng đã rõ vì sao. Anh em Viliê cũng đều đi học nhưng chỉ có mình cha là giữ được sách, mua thêm nhiều sách, yêu sách và đọc sách. Anh em Viliê ra sức làm việc và họ có nhiều trại rộng lớn, nhiều nhà to đẹp hơn cha. Sau mỗi vụ gặt, bán thóc lúa đi lại mua về từng đàn trâu bò và lợn. Còn cha nàng chỉ làm đủ ăn qua mùa đông, rồi lại quay về với cô gái nhỏ Xari, đi dạo chơi và đọc sách.

Chỉ có mỗi lần cha phải cáu giận. Mẹ cứ cần nhằn day dứt cha mãi về cảnh nhà nghèo. Cha đứng dậy, cầm lấy tẩu thuốc lá rồi dắt con gái đi chơi. Cha ra khỏi cổng rồi, mẹ vợ lấy những quyển sách trên bàn, tống vào lò sưởi, khêu mãi lửa cho đến lúc tất cả cháy ra than. Khi về biết chuyện, cha giận lắm. Cha đã tát vào mặt mẹ rồi giơ hai tay lên bụng lấy mặt...

Xari mở mắt và thở dài. Giờ thì cả hai người đều đã chết. Đột nhiên Xari đứng dậy, đi sang buồng Gót. Nàng gõ cửa rồi bước vào. Gót ngừng đầu lên quyển sách Thánh kinh Hà Lan đã cũ.

- Chú Gót, cháu muốn lại thăm cụ Tăng, có được không ạ?
- Không?
- Làm ơn cho cháu đi.
- Đi làm gì?
- Cháu muốn lại thăm sức khỏe của cụ.
- Cụ không sao cả. Nếu có làm sao thì con mụ da đen ở đấy đã lại đây báo chú.
- Nhưng cháu muốn thăm cụ một chút, chú Gót.

Gót gập quyền Thánh kinh đánh sầm một cái.

- Khi cháu mới đến đây, chú đã bảo cháu được đi lại tự do, nhưng không được phép lại thăm cụ Tăng, không được nhắc đến cụ. Nếu chú cần cụ ở đây và cần đến cháu thăm hỏi cụ, thì việc gì lại phải đưa sang ở mãi tít bên đầu trại ấy.

- Nhưng cụ ở như thế hẳn là hiu quạnh lắm.

- Thôi không nói nữa!

Xari quay ra, khép cửa lại và thông thả đi về buồng mình. Nàng đắm đắm nhìn ra ngoài cửa sổ; đêm tối ở Phi châu thực dịu dàng, nhưng nàng không trông thấy gì cả. Nàng không cảm thấy buồn hay bức dọc. Nàng thắc mắc về cụ Tăng. Tại sao cụ Tăng lại phải sống ở mãi bên đầu kia trại? Tại sao cụ lại không được sống ở đây? Ngay từ khi mới đến, biết cụ Tăng phải sống ở đầu trại bên kia, sự tò mò của nàng cứ ngày càng tăng. Tại sao Gót lại đối xử như thế? Cụ Tăng là bà nội của hẳn. Cụ có chuyện gì với Gót? Nhưng điều làm cho nàng ngạc nhiên hơn cả là sao bỗng dưng nàng lại có can đảm đến nói với Gót về cụ Tăng. Xari lắc đầu, cố xua đuổi hết mọi chuyện để nghĩ đến Lani. Thực ra lúc nào nàng cũng nghĩ đến anh. Anh đã là cái nền cho tất cả những ý nghĩ khác của nàng. Tối nay anh sẽ đến nơi hẹn. Nàng biết anh sẽ đến. Trong thâm tâm, từ đáy lòng, nàng biết thế. Anh sẽ đến. Nàng đã hẹn anh đến. Vậy anh sẽ đến. Nàng hiểu rằng anh đã tránh xa vì anh không muốn đến. Anh sợ. Nàng cũng hiểu thế. Nhưng nàng không muốn anh sợ. Không có gì đáng sợ cả.

Anh là người da đen, nàng da trắng. Nhưng đối với anh, nàng chẳng cảm thấy gì khác. Đối với những người khác, thì có đấy. Nhưng đối với anh, không. Anh là một người đàn ông và nàng là một người đàn bà. Một thanh niên và một thiếu nữ.

Đột nhiên một ý nghĩ hoảng sợ lén đến trong óc nàng - nhờ Gót biết thì sao? - nhưng nàng vội dìm ngay ý nghĩ ấy xuống một cách quả quyết. Không, sẽ không ai biết cả. Nàng nhớ đêm hôm đầu tiên tìm thấy anh nằm gục dưới đất, nàng đưa anh về nhà để rửa những vết máu trên mặt. Trong mắt anh lúc ấy cũng có cái nhìn như nàng đã thấy ở mắt cha, khi người trở về và thấy những quyền sách đã cháy ra tro. Nàng tự hỏi: Sao ta lại đi gặp Lani? Nhưng không có câu trả lời. Đó chỉ là một việc ngay thẳng tự nhiên, chẳng có gì đáng băn khoăn hết. Cũng như mấy tối trước nàng đến mà anh không đến. Nàng không lấy làm bức dọc lắm. Chỉ hơi tiếc một chút. Nhưng nỗi tiếc lại được xoa dịu vì nàng biết thế nào rồi anh cũng sẽ đến. Trong thâm tâm nàng chỉ thấy một cảm giác âm áp và một niềm thông cảm không bờ bến mà nàng không hiểu vì đâu. Và bây giờ đây, nàng lại có cảm giác âm áp ấy, và niềm thông cảm ấy. Nàng quay lưng lại cửa sổ và trong một thoáng, những câu thơ mà xưa cha nàng rất thích đọc cho nàng nghe bỗng đưa nhau hiện ra trong óc.

Nàng vừa đi xuống bếp vừa hát khe khẽ. Hai người ở gái người da đen vẫn đang lau dọn. Nàng thu xếp, cắt đặt công việc cho họ được dễ chịu hơn. Sự biết ơn lộ rõ trong mắt họ. Thế là họ sẽ được về nhà sớm hơn.

- Xari!

Tiếng Gót gọi vọng qua mấy gian nhà.

Nàng vội vã tới buồng hăn.

- Cháu đây.

Gót đã mặc quần áo chỉnh tề, sắp đi đâu. Chắc lại đến nhà lão Smít, Xari nghĩ.

Trại của Smít ở bên kia đường xe lửa. Ngoài công việc trang trại, chỉ có đây là nơi Gót thường lui tới. Lần nào Gót cũng ở lại đó một đêm hay lâu hơn nữa, lúc trở về người phờ phạc, mắt đỏ ngầu, sắc súa hơi men. Những lúc ấy người bản xứ đều lẩn tránh không dám gần mặt y. Chỉ có Rô Xam là người duy nhất mà y đối xử còn e nề đôi chút.

Gót nhìn Xari, trong ánh mắt y có một vẻ xin lỗi. Khi nói, giọng y nhẹ nhàng một cách bất thường.

- Chú lại nhà Smít đây, - y nhìn đi chỗ khác, - chú đã bảo Xam không được bỏ nhà đi đâu. Lát nữa qua nhà Vigôn, chú bảo cả Vigôn lại nữa. Cháu có ưa để vợ chồng hăn ngủ đêm lại đây không?

Vigôn chăn nuôi cừu nhờ trên đất của Gót, hăn lại làm đốc công cho Gót và được coi như cánh tay phải của y. Xari không ưa vợ chồng hăn.

- Xam thôi cũng đủ, chú ạ. Đừng phiền đến vợ chồng Vigôn.

Một nụ cười buồn bã thoáng hiện trên mặt Gót, khiến y có vẻ hiền từ.

- Chú cũng chẳng ưa gì hăn, Gót nói một cách nặng nề, - nhưng hăn là một tay lao động giỏi và là người độc nhất có thể chịu đựng tính nóng nảy của chú. Ồ, cả cháu nữa, cũng giỏi chịu nhịn lắm, có phải thế không, Xari?

- Không sao đâu, chú ạ.

- Thế thì tốt. Xari quay ra cửa.

- Xari... Xari lại trở vào.

- ...Chú buộc lòng phải đến nhà Smít. Giá chú có thể nói cho cháu hiểu được, Xari ạ. Gót thực đáng thương, nàng nghĩ, chỉ có những lúc như thế này y mới gọi mình bằng tên.

- Cháu hiểu, nàng nói. - Không, cháu không hiểu! Cháu không thể hiểu! - Gót nói một cách hung dữ. Y so vai lại và lắc đầu. - Thôi đừng bận tâm nữa... Đây... cháu có muốn cưỡi ngựa sang thăm cụ Tăng thì tùy, nhưng không được đá động gì đến chuyện ấy với chú nữa. Hiểu không?

- Cháu hiểu rồi, chú Gót ạ.

Gót không nhìn nàng, vội vã đi lướt qua và ra thẳng! Xari đứng lại bên cánh cửa mở, chờ đợi và lắng nghe.

Tưởng như đến một tiếng đồng hồ sau nàng mới nghe tiếng nhịp chân ngựa phi nhanh qua cổng và tắt dần vào trong im lặng. Nàng đóng cửa buồng Gót lại và đi về buồng mình.

Tội nghiệp Gót. Nàng hiểu lắm, Gót phải đi uống rượu cũng như Rô Xam phải lên cơn điên. Có khác chăng, Rô Xam là vì loạn óc, còn Gót thì có bệnh trạng gì đâu. Hay có lẽ những lúc Gót phải đi uống rượu là những lúc y lên cơn điên. Cô Xari đã chết từ lâu kia không biết có liên quan gì đến chuyện đó không.

Nàng đi quanh quẩn trong phòng, nghĩ ngợi đăm chiêu, nhặt một vài thứ lên rồi lại vứt xuống, cố tìm nguyên do tại sao trước khi đi uống rượu Gót lại đột ngột trở nên hiền từ. Nhưng cùng lúc ấy ý nghĩ về Lani lại ẩn hiện trong tâm trí nàng. Và nàng biết sở dĩ mình cứ níu lấy những ý nghĩ khác lướt qua óc nàng chỉ là cố tình nấn ná sự đi tìm gặp chàng.

... Cô Xari kia không biết người như thế nào nhỉ? Có xinh đẹp tử tế, dịu dàng không? Có phải vì cái chết của cô ta mà Gót thay đổi như vậy không? Tại sao, ngay từ ngày còn bé, nàng không thấy ai trong gia đình nói chuyện gì đến cô ta? Vì sao cụ Tăng lại phải sống một mình ở đầu bên kia trại vắng?

Này có lẽ Lani đang đợi đấy, từ trong một góc sâu kín của tâm trí nàng có tiếng thì thầm như vậy. Nhưng nàng cứ lờ đi.

... Sao đột ngột Gót lại thay đổi ý kiến và bảo nàng lại thăm cụ Tăng? Nhưng tôi nay thì nàng không thể đi được. Không. Trừ phi nàng rủ Lani đi cùng, nhưng nàng không thể làm thế được. Sao lại không? Không. Nàng không thể làm thế được. Dù sao cũng không nên rủ Lani đi tối nay. Có lẽ để một tối nào khác. Ừ, tất nhiên nàng sẽ lại đi nữa. Nàng sẽ không bảo Gót, mà cứ lảng lạng đi, không cho y biết. Gót chả

bảo nàng đi là gì. Y có dặn "chỉ được đi một lần" đâu. Y chỉ bảo "đi thì đi, nhưng không được đả động gì đến chuyện ấy". Phải, nàng sẽ cứ đi và rồi im lặng. Nhưng chưa đi tối nay. Tối nay nàng sẽ gặp Lani.

Nàng đá tung đôi dép, đi giày vào rồi xuống bếp. Hai người con gái da đen cũng vừa ra khỏi. Nàng nhìn họ vội vã đi về phía làng Coran của Mackơ. Nàng quay lên lần lượt tắt hết đèn ở các phòng trên nhà, chỉ để lại có một ngọn đèn ở dưới bếp.

Nàng nhanh nhẹn và khéo léo bày lên một góc bàn hai chén uống cà phê, hai chiếc đĩa nhỏ, một khoanh thịt nguội, bánh mì, bánh ngọt. Vừa làm nàng vừa hát khe khẽ. Nàng chọc lò, bỏ thêm than mới, đổ đầy một ấm nước đặt lên bếp, lấy bình cà phê ra và cho sẵn cà phê vào.

Lúc kiểng chân sắp thôi tắt ngọn đèn dầu treo giữa trần bếp, đôi mắt nàng thoáng có vẻ nghĩ ngợi xa xôi. Một sự nghi ngờ, lưỡng lự lén qua mắt nàng. Nàng hạ gót chân xuống.

- Không, như thế không thể gọi là sai trái được, nàng nói. - Có cảm tình với một người đâu có phải là một điều sai.

Thế nhưng chàng đã lảng tránh. Tại sao? Chàng cho như thế là sai ư? Nàng nghĩ đến cha nàng. Và nàng nhận định một cách rõ ràng rằng dù ngay cha nàng có bảo như thế là sai, nàng cũng sẽ chẳng tin. Lani không giống những người khác. Anh ấy khác.

Nàng rướn người thôi tắt đèn.

Bên ngoài bóng tối mịn như nhung làm cho mọi vật thành êm dịu. Cả đến những vật xấu xí cũng trở nên đẹp và những cái gì đã đẹp lại càng thêm đẹp bội phần. Ngàn vạn ngôi sao lấp lánh trên nền trời cao rộng.

Xari ngừng nhìn những vì sao và cầu xin trả lời rằng điều ấy có sai k hông. Các vì sao cúi nhìn xuống, với một vẻ hiền từ thông cảm và trả lời không. Nàng hỏi đất và cũng được trả lời như thế. Trong sự thông suốt vô tận của trời đất, có tiếng trả lời rằng điều đó không sai.

Sao và đất, và cỏ cây, và mây gió, và ánh sáng, và những mảng bóng tối âm u - tất cả trái đất thông suốt đều thì thâm với nàng rằng điều đó không sai. Nàng tin vì nàng đã tin trước khi vạn vật trả lời.

Trong bóng tối, con chó quán bên chân nàng, đòi được đi cùng.

- Nào thì đi, nàng nói và bước về phía ngọn đồi nhỏ trông xuống Stinvon và làng

Coran của Mạcơ.

Từ xa, nàng thấy một đóm lửa như con đom đóm. Nhưng nàng biết đây không phải là đom đóm. Đây là Lani đang đợi. Nàng bước tới một cách bình tĩnh, không vội vã, lòng lâng lâng thanh thản.

- Chào anh, nàng nói và ngồi xuống một tảng đá nhẵn gần anh. - Anh đợi đã lâu chưa?

Lani soi đóm lửa ở đầu đũa thuốc lá vào mặt đồng hồ.

- Gần một tiếng, anh nói một cách lãnh đạm.

- Đêm nào tôi cũng đợi, nàng điềm tĩnh nói. - Sao anh lại tránh gặp tôi?

- Tôi không muốn đến, anh đáp.

- Vì sao không muốn?

Lani rít mạnh một hơi thuốc lá và im lặng. Sao nàng lại phải hỏi những câu như thế.

- Anh sợ phải không? nàng hỏi.

- Không. Nhưng đó là một việc không phải lẽ.

- Thế rồi anh lại đến? Nàng hỏi nhẹ nhàng.

Lani cố nén một câu trả lời tức giận. Sao đối với nàng anh lại dễ nóng nảy như thế. Anh dịu giọng:

- Cô hẹn tôi đến.

Nàng cười khe khẽ, không rời bỏ vẻ lâng lâng thanh thản. Không phải vì đẹp, Lani nghĩ. Xêlia đẹp hơn nhiều. Nhưng cái đó không giúp đỡ gì cho anh. Khi ở bên người thiếu nữ này, anh cảm thấy sung sướng. Sung sướng, dù chỉ ngồi im lặng trên tảng đá này và nhìn khoảng không. Có một cái gì bình tĩnh và yên ổn tỏa ra từ người nàng, thấm vào người anh, khiến anh dễ chịu thoải mái. Làm cho anh muốn gồi đầu vào lòng nàng và nhắm mắt ngủ. Làm cho anh quên rằng nàng là người da trắng và anh da đen. Làm cho anh cảm thấy mình là một con người. Một con người bình tĩnh, yên ổn và thỏa mãn. Anh sững sờ nhận ra rằng ngay cả trong sự tức giận của anh đối với nàng cũng có cái yếu tố thoải mái ấy. Tuy nhiên, nàng không đẹp.

- Ở đây thực dễ chịu, nàng nói.

- Phải, thực dễ chịu, anh đáp.
- Anh hãy lắng nghe tiếng tĩnh mạch, nàng nói.

Anh lắng tai và tưởng như nghe thấy tiếng của tĩnh mạch nín thở trên mọi vật. Sự tĩnh mạch như những lớp sóng dịu dàng từ lòng đất, từ không khí và từ bầu trời chảy ứa vào tâm hồn hai người.

- Trước, cha tôi thường dạy tôi lắng nghe tiếng tĩnh mạch, nàng nói và biết là anh sẽ hiểu.

- Thực là thanh thản, anh đáp.
- Cha tôi yêu sách và sự thanh thản, yêu cây cối và các dòng sông.
- Bây giờ ông ở đâu?
- Cha tôi mất rồi.
- Đáng tiếc quá.

- Ô, cha tôi mất đã lâu lắm rồi... Bây giờ thì chắc anh rõ vì sao tôi biết bài thơ "Tiếng sáo trên thung lũng".

- Phải, bây giờ thì tôi rõ, anh nói và cựa mình.
- Bên này có tảng đá nhẵn hơn, anh ạ, nàng nói.

Anh lại bên nàng và thoải mái ngồi xuống, cảm thấy dễ chịu hơn nhiều.

- Tốt hơn hết tất nhiên là nằm xuống cỏ, thoải mái hơn nhiều, tôi chắc chưa có sương đâu, - nàng nói và sờ tay lên bãi cỏ. - Nằm xuống, anh ạ. Dễ chịu hơn.

Anh nằm duỗi dài trên bãi cỏ, đầu chỉ cách thân nàng độ một gang tay.

- Khi tôi còn nhỏ, nàng nói, cha tôi thường nằm trên cỏ và nói cho tôi nghe những điều người đang nghĩ. Những điều thực là quan trọng. Bây giờ anh cũng nói cho tôi nghe đi.

- Cũng chẳng có gì nhiều mà nói, anh nhẹ nhàng đáp

- tôi muốn trường học phát triển tốt, tất cả các trẻ em đều được học. Nhân dân nước tôi cần được giáo dục.

- Chỉ có thể thôi ư?

- Không. Tôi muốn họ được thực sự sống như những con người. Có cơm ăn đủ no, áo mặc đủ ấm, có khá đủ phương tiện cho một cuộc sống lành mạnh. Tôi muốn họ được tự do và có hạnh phúc.

- Tại sao?

- Tôi không rõ. Tôi chỉ biết tôi muốn cho họ có được những điều ấy.

- Anh định làm thế nào để có được những điều ấy?

Anh ngoái cổ lại, cố nhìn mặt nàng, cố nhìn xem có thấy ở đấy cái vẻ yên ổn bình tĩnh nó đang hoàn toàn ôm ấp lấy người anh không. Anh nói:

- Tôi cũng không biết nữa.

Cách đây không xa, một con dế mèn lên tiếng gáy. Gáy.Nghỉ. Gáy. Nghỉ. Gáy. Nghỉ. Không mệt mỏi. Liên miên không dứt. Và bao trùm lên tất cả vẫn là sự tĩnh mịch thanh bình.

- Anh chưa thực nói với tôi những điều anh nghĩ, nàng nói.

- Tôi đã nói thực.

- Không, anh Lani ạ. Anh mới nói với tôi những điều anh muốn. Còn những điều anh nghĩ thì sao? Lani cố hình dung những điều quan trọng đối với anh. Những điều anh thường suy nghĩ. Anh thấy cởi mở, không gò bó nữa.

- Khó nói lắm.

- Xin anh thử cố xem, tôi muốn được biết.

- Thực khó nói, cô Xari ạ. Cô phải là người da đen thì mới thông cảm được. Không phải tôi hay những người da đen khác chỉ mong muốn được có thế. Còn những điều khác nữa. Những điều sâu xa hơn thế.

- Điều gì vậy?

Anh bộc lộ và nàng lắng nghe.

- Trong thâm tâm tôi lúc nào cũng khát khô và ngọt ngọt. Tựa như không đủ nước và không khí. Nhưng đây là nói chuyện trong lòng. Cô xem đây, trái tim tôi không được tự do. Chưa bao giờ tôi làm một việc gì theo cảm tính. Tôi cứ phải ngừng lại để cân nhắc và suy tính. Làm điều ấy thì có khỏi bị phỉ nhổ hay mang tai họa vào mình không? Tôi cứ phải luôn luôn thận trọng đắn đo xem làm việc ấy hay

việc họ có được yên lành hay không. Ở tỉnh Kép, bất cứ lúc nào đang đi ở trung tâm thành phố, tôi cũng nơm nớp sợ một người da trắng nào đó bất thần bước lại gây sự. Tôi không sợ chuyện rắc rối hay sợ đánh nhau. Tôi chỉ thấy e sợ, thành thử cái đó khiến trái tim tôi ngọt ngào và khô cạn. Cô có hiểu như thế không?

Xari im lặng, nhìn chăm chăm vào khoảng không. Một lát, Lani lại nói tiếp.

- Khi trở về đây, tôi nói với người trưởng ga lúc ông ta soát vé của tôi. Có nói gì nhiều đâu. Chỉ khen một ngày đẹp trời. Thế mà ông ta nhìn tôi, không thềm đáp một lời. Tôi khao khát tự do. Nhưng còn hơn cả tự do, tôi khao khát được yên trí rằng không bao giờ có ai nhìn mình như vậy. Tôi không thể có tự do khi còn có những đôi mắt nhìn tôi như thế. "Và sau đó tới một quán cà phê, có hai người đàn ông và một cô gái. Một người đã đánh tôi vì tôi không sợ sệt và khúm núm. Nếu tôi đánh lại hắn thì có lẽ tôi đã chết rồi. Rồi sau đó họ còn nhổ vào mặt tôi nữa. "Cô xem, tôi không sợ đâu. Giá tôi sợ thì có lẽ lại hơn. Tôi sợ là sợ một cái gì ở trong lòng. Một cái gì sẽ nổ bùng ra một ngày kia và lúc bấy giờ thì tôi sẽ hy sinh. Nhưng bây giờ thì nó làm cho đau đớn và ngọt ngào." Thiếu nữ buồn rầu, nhẹ nhàng nói:

- Anh Lani, chắc anh phải căm ghét chúng tôi.

- Tôi cũng không hiểu sao tôi không căm ghét, anh trả lời một cách bình thản.

- Anh là người tốt, nàng đáp.

Những ngón tay của nàng sờ vào trán anh và đặt nguyên lại đó. Anh nhắm mắt lại và thở dài. Thế giới thực là hoàn thiện hoàn mỹ và yên ổn, và trái tim anh không khô khan, ngọt ngào nữa. Anh thì thầm:

- Tôi chưa hề bao giờ nói với ai những điều tôi vừa nói với cô.

- Tôi rất sung sướng.

- Người da đen không bao giờ bàn với nhau về vấn đề ấy và cũng chưa bao giờ tôi nói ra được với một người da trắng nào. Ngay cả với những bạn thân của tôi. Ngay cả với những người tranh đấu cho người da đen.

- Tôi rất sung sướng, nàng khe khẽ nói và những đầu ngón tay của nàng vuốt trán anh.

Anh với tay nắm lấy những ngón tay mỏng manh.

- Anh Lani.

- Gì em?

- Có gì thực khác lạ giữa người da trắng và người da đen không, hử anh?

Anh cố nhớ lại luận điểm của Mackơ về quốc tịch, nhưng không được. Những ngón tay mơn trớn đã can thiệp ngăn cản lại.

- Có. Người da đen thì đen và người da trắng thì trắng. Đó là một điều. Còn một điều nữa, người nào da không đen lắm thì là lai da trắng.

- Không phải như thế.

- Không. Thế này, thoát kỳ thủy khi loài người mới xuất hiện, những người nào xuất hiện ở xứ nóng thì màu da thẫm. Thiên nhiên đã bảo vệ họ chống lại sức nóng của mặt trời. Và cũng vì mặt trời nóng quá nên tóc họ xoăn. Còn những người xuất hiện ở xứ lạnh thì tóc thẳng và da không đen. Do đó nên em thấy người da đen và người da trắng. Thế thì sao?

- Em chỉ hỏi vậy thôi, chứ giá thử anh có bảo em thế khác, em cũng sẽ cãi là anh nói sai, là vì rằng anh với em có thể chuyện trò với nhau và có thể thông cảm lẫn nhau.

- Anh mong mỗi có nhiều người hơn thông cảm được như thế.

- Thôi, anh đừng bận tâm nữa. Anh hãy nhắm mắt lại và nằm im. Lát nữa chúng ta sẽ đi dạo. Nhưng bây giờ thì anh phải nằm im. Con chó đã nằm ngủ ở bên chân em rồi. Anh có nghe tiếng nó gáy không?

- Có.

- Ừ, thế anh cũng ngủ đi, nhắm mắt lại đi anh. Chiều nay anh có vẻ mệt. Em sẽ ngồi canh cho anh ngủ. Đi anh! Nhắm mắt lại đi!

Những ngón tay mát rượi dừng lại trên mắt anh, vuốt mi anh xuống. Lani duỗi thẳng người, cảm thấy thân thể anh như hòa với mặt đất mềm lún thân ái nhường bộ và đón tiếp anh.

Xari thì thầm: "Ngủ đi anh...", tiếng nàng như tiếng người mẹ nói với con búp bê yêu dấu.

Và không bao lâu Lani đã ngủ thiếp đi.

Xari có cảm giác như ngày nào còn bé, nàng ngồi bên cạnh cha, mẫn nguyện và sung sướng. Tâm hồn mơ mộng như thuộc cõi nào. Nàng là cô gái nhỏ, là người đàn

bà và người mẹ hợp làm một. Nhưng khi nàng cúi nhìn Lani thì ánh mắt ấy chỉ là ánh mắt của người đàn bà, ánh mắt bộc lộ một tình yêu nồng nàn, thông cảm và thương xót.

Nàng sẽ giúp anh gạt bỏ những khô khan ngọt ngào ở trái tim. Nàng sẽ làm thế, vì việc đó khiến nàng sung sướng và anh cũng sẽ sung sướng. Vì lẽ ấy mà nàng làm. Nhưng còn một lý do mạnh hơn hết, là nàng làm thế vì không thể nào không làm cho được. Vì anh là một người đàn ông và nàng là một người đàn bà. Anh ra đời với màu da đen và nàng da trắng, sự đó không phải lỗi tại ai. Trong chuyện ấy hai người có quyền chọn lựa gì đâu. Họ chỉ biết sinh ra đời. Không ai yêu cầu họ hết. Vậy thì họ cũng sẽ sống và sẽ yêu mà không cần cầu cạnh gì ai. Đó không phải là việc của ai hết thấy. Họ có muốn yêu đâu. Tự nhiên họ yêu thế thôi. Ngẫu nhiên như vậy. Nào họ có nói một câu gì về chuyện đó. Có cần chi phải nói. Sẽ không có ai xâm phạm được đến anh ta.

- Anh yêu quý, ngủ đi... - nàng thì thầm và nhìn xa, vượt qua hai thung lũng.

Idắc rút một hơi tẩu thuốc lá, mắt vẫn chăm chăm nhìn Mạckơ qua cặp kính dày cộp.

- Lúc này có lẽ họ đang ở bên nhau rồi, anh nói.

Mạckơ đặt cốc cà phê vừa uống cạn xuống bàn, giữa hai người, và cắn môi.

- Tất thế nào rồi cũng sinh chuyện, Idắc nói. Cô ả kia thì thui thủi một thân. Còn Xuất thì cũng khá bảnh trai theo mẽ người anh ta. Tôi đã cho là ả muốn lợi dụng anh chàng để khuây khỏa nỗi buồn. Nhưng mà không, Mạckơ ạ! Cô ả yêu anh chàng thực sự, tôi cam đoan với anh như thế. Anh thử nghĩ một chút mà xem! Một thiếu nữ Âu châu sống ở Phi châu bập vào chuyện phải lòng một anh da đen. Tôi đã tưởng mười mươi là không thể có chuyện ấy. Vì hứng tình mà yêu, thì được. Nếu có phải vì hứng tình mà cô ả ve vãn anh chàng thì còn dễ hiểu. Nhưng buổi trưa nay chính mắt tôi đã thấy. Đêm này qua đêm khác cô ả đợi anh chàng và cô bảo cho anh ta biết thế buổi trưa nay.

- Thế thái độ của Xuất ra sao? Mạckơ hỏi.

- Anh ta cũng rứa. Dường như có một cái gì không thể tránh được lôi cuốn họ lại với nhau. Họ tỏ ra không kiểm soát được tình cảm của mình.

- Hay là không giấu được tình cảm của mình?

- Phải, Mạckơ ạ, không giấu được tình cảm của mình.

- Nhưng như thế thì thực ngu ngốc và nguy hiểm quá. Nếu anh ta phải yêu một người đàn bà da trắng thì sao lại về đất này mà yêu?

Idắc lắc đầu.

- Mạkơ ạ, anh không hiểu. Có hai lối yêu nhau.

- Sao?

- Anh và tôi biết một lối. Anh nhìn một người đàn bà. Nàng có bộ mặt và thân hình xinh đẹp, cặp chân thon, kiêu đầu với dáng nàng đi đứng, vẻ nàng nhìn anh, giọng nàng nói, tất cả những cái ấy khiến anh ưng ý và những vẻ ngoài thúc đẩy anh đem lòng yêu. Và rồi, có lẽ, anh còn thấy là quan trọng rằng nàng và anh cùng ưa một thứ, cùng thích làm một việc, cùng nghĩ một điều như nhau: nếu như thế, tình yêu sẽ phát triển và nảy nở. Đây là một lối. Đây là thứ tình yêu mà chúng ta hiểu. "Nhưng lại còn một lối nữa. Theo lối này thì hai người tự nhiên gắn bó với nhau trong tình yêu, chẳng cần đến đầu mảy cuối mắt hay một cái gì khác hết, bất chấp cả đến chuyện ở đây là miền cao nguyên.

- Tôi không tin như thế, Phinkenbéc ạ.

- Hôm qua có lẽ tôi còn nói như anh, Mạkơ ạ.

- Xuất phải là một thằng ngốc mới như thế. Sao hắn ta không đi xa đi?

- Thế thì khác nào anh hỏi sao một người sắp chết đuối lại cố vùng vẫy níu lấy sự sống.

- Cái thứ tình yêu định mệnh và không thể tránh được đó thực là vô lý.

- Ủ, đối với anh thì như thế đấy. Nhưng đối với Xuất thì lại khác. Tôi không biết thế nào. Tôi biết một điều là trong nội tâm anh tự do hơn hắn, và cái đó có quan hệ tới chuyện này. Anh tự do hơn và đồng thời cũng bị kiềm chế hơn là vì anh có một quá khứ và một tập quán cổ truyền mà hắn ta không có. Đêm nọ anh chả đã nói như vậy sao.

- Ý anh muốn nói đến sự người lai đen pha giống để vươn lên phía da trắng ư?

- Không. Trong trường hợp này thì không phải thế. Đối với Xuất, Xari Viliê chỉ là một thiếu nữ. Anh ta không cần biết đến màu da của nàng. Qua bao nhiêu ngày, Xuất đã cố khắc sâu vào tâm trí một sự thật rằng nàng là người da trắng. Thì hôm nay, ngay trước mắt tôi, nàng gạt bỏ điều đó sang một bên, vì nàng cũng không cần biết đến màu da của anh ta. Phải, hai năm rở mười trước mắt tôi, nàng gạt bỏ chúng

tộc, màu da và quốc tịch đi, tựa hồ những cái đó là một đám mạng nhện bấn thủ. Họ chỉ là một người đàn ông và một người đàn bà thôi.

Một nụ cười họa hoằn nở bừng trên khuôn mặt Măckơ, xoa dịu những nét kiêu căng khắc kho ở miệng anh. Trên đường môi và trong mắt anh có một vẻ khôi hài, giễu cợt.

- Anh lãng mạn và thơ mộng lắm, anh bạn ạ. Thực không hổ là con của một dân tộc đã viết ra một cuốn sách đẹp như một cuốn Thánh Kinh...

- Suốt tuần qua, ngày nào tôi cũng gặp Xuất, Idắc nói một cách nghiêm nghị. - Nom anh ta phờ phạc và mệt mỏi, vẻ như thần kinh bị căng thẳng. Lại còn một cô gái tuyệt đẹp ở tỉnh Kép yêu anh ta... Nhưng cái đó có là gì! Vấn đề là câu chuyện này đã trở thành quan trọng, Măckơ ạ.

Măckơ giương mắt nhìn người thanh niên Do Thái và trở lại nghiêm trang.

- Lúc anh đi với Xuất, anh có nói gì với hắn ta không? Idắc lắc đầu.

- Có nói cũng chẳng ích gì.

- Hôm nay lúc cô ta đến thì có những ai ở đây nhỉ?

- Chỉ có tôi với cha tôi. Còn Rô Xam thì đi cùng với cô ta.

- Cái anh chàng Rô Xam ấy nhìn thấu hết mọi chuyện đấy, Măckơ chậm rãi nói.

- Liệu anh ta có nói ra không? Idắc hỏi.

Măckơ nhún vai.

- Chúng ta cũng đến bó tay thôi. Idắc nói.

- Không, chúng ta phải làm sao cho Xuất hiểu.

- Làm thế nào?

- Tôi không rõ. Mai chúng ta có thể gặp lại nhau chúng?

Idắc nghĩ đến cha và gật đầu một cách bức bối.

- Mời cả Xuất đến... Thôi tôi phải về. Chào bạn nhé.

Măckơ đi và Idắc ở lại. Cả hai cùng đắm chiêu suy nghĩ về một vấn đề.

Phiétta ngồi chống hai tay vào cằm, nhìn đăm đăm vào một góc cái bếp nhỏ. Nàng đang tự đấu tranh với ý muốn thúc giục nàng đi. Bao giờ cũng thế, ý muốn ấy cứ bám lấy nàng như một cái tội nợ. Nàng sẽ tranh đấu với nó cho đến lúc óc nàng nhức nhối. Lúc đó nàng đành phải đứng dậy, mặc quần áo và ra ga lấy vé tàu đi tỉnh Kép. Ở đó nàng sẽ trao thân cho những người đàn ông khác để quên cái vỏ người đàn ông tàn tật mà nàng yêu, đã yêu suốt đời, sẽ yêu cho đến lúc chết.

Sao Chúa độc ác đến thế? Sao Xam lại phải sống? Thà để Xam chết còn hơn chịu đựng cuộc sống thừa. Chao ôi Chúa! Đôi khi nàng oán ghét Chúa nhường bao! Đôi khi nàng oán ghét cả mọi người, mọi vật nhường bao! Nàng oán ghét nhường bao cái hồi ức về người thiếu nữ da trắng kia dù đã chết vẫn còn giữ được tình yêu của Xam! Và nàng yêu Xam biết chừng nào...

Chỉ có tỉnh Kép mới làm dịu được nỗi đau đớn của nàng. Chỉ có sự quên lãng trong tay những người đàn ông. Một đám đàn ông quay cuồng hỗn loạn và những chiếc giường sẽ làm cho thân thể nàng nhược đi, tim óc nàng chán chường mất hết sinh lực. Ở đây, chỉ có ở đây là có lối thoát.

Nén sau những nỗi đau đớn, nàng cười cợt, dùng đưa cặp mộng và mời chào họ bằng đôi mắt, cho đến khi họ chạy theo nàng như một bầy chó đói cùng chạy theo một cái xương. Cười cợt trong khi tim ứa máu. Tỉnh Kép. Chỉ có đây là lối thoát. Tỉnh Kép. Chỉ có đây là quên lãng. Tỉnh Kép. Những gã đàn ông ở đây sẽ đền bù cho nàng một phần nhỏ nào.

Tỉnh Kép. Gạt người con gái da trắng đã chết ra khỏi óc nàng. Gạt Xam và nỗi đau đớn của Xam ra khỏi óc nàng. Tỉnh Kép. Lối thoát.

- Ta phải đấu tranh với ý nghĩ ấy, Phiétta nói.

Lời nói đó là một lời cầu nguyện. Nhưng nàng biết đó là một lời cầu nguyện vô vọng. Bao giờ nó cũng là vô vọng. Những đứa con kia đã chứng minh điều ấy. Lần này sao lại khác những lần trước được? Nàng nắm chặt hai bàn tay cho đến lúc những móng tay cắn vào thịt làm rớm máu. Hai giọt nước mắt cô đơn từ từ lăn xuống gò má. Tranh đấu được ích gì nhỉ. Cuối cùng rồi nàng cũng sẽ đi, vì nàng là người bằng thịt bằng máu, chứ đâu có phải là đá. Thịt và máu chỉ chịu đựng được đến thế là cùng. Phiétta đứng dậy, đi ra cửa. Nhưng nàng vừa đi được mấy bước thì cánh cửa mở ra và Rô Xam đã đứng ngay trên ngưỡng cửa. Mắt anh sáng rực lên. Nửa mặt anh dụi lại một cách đau đớn. Phiétta cầm tay anh kéo vào và đóng cửa lại.

- Anh làm sao thế, anh Xam?

- Ốc anh đau buốt.

- Nhưng anh mới lên cơn cách đây có mấy hôm. Nàng dìu anh ngồi thoải mái trên một chiếc ghế và đứng bên anh. Xam nói giọng nặng nề:

- Không giống cơn trước.

Phiétta nhắm mắt lại, cầu Chúa xin thêm nghị lực. Xam cúi gục đầu xuống ngực.

- Anh muốn nhớ lại...

- Nhớ làm gì, anh lại thêm đau, anh Xam ạ.

- Anh phải nhớ lại... Ừ, anh phải nhớ lại. Đã hai lần như thế rồi. Có một cái gì bắt buộc anh tưởng nhớ đến người con gái da trắng đã chết, anh lại tìm đến Phiétta nhờ nàng khơi gợi giúp anh nhớ lại. Phiétta tự bảo sức nàng không thể chịu đựng được thế. Không một người nào ở trên đời này lại có thể chịu đựng được sự đau đớn ấy. Nhưng nàng biết nàng sẽ chịu đựng. Vì Xam, nàng sẽ chịu đựng hết. Dù phải chết một triệu lần, dù phải chịu trăm cay nghìn đắng. Xam đã lẫn vào trong máu nàng. Từ trước tới nay vẫn luôn như thế. Sau đây cũng vẫn luôn như thế mãi. Phiétta sắp đặt những câu nói trong óc. Trước hết: "Cô ta đẹp lắm". Trước hết như thế đã, rồi những câu sau sẽ nói được dễ dàng hơn. Nàng nắm chặt thành ghế đến rúc xương tay và ghì người xuống đó.

- Cô ta đẹp lắm, anh Xam ạ. - giọng nàng trong và nhẹ, nhưng lệ dâng lên đôi mắt đau khổ.

- Ừ nhỉ... Xam nhiệt tình nói. Nàng nhắm mắt lại và cứ giữ nguyên như thế.

- Anh Xam, anh không nhớ được cô ta ư? Cô ta mặt trái xoan xinh lắm. Tóc cô ta rẽ giữa, tóc dài, đen nhánh. Cô ta người nhỏ nhắn, thân hình thon thon, gọn ghẽ. Khi cô ta mỉm cười có một lúm đồng tiền ở cằm. Anh Xam, xưa nay anh vẫn yêu hàm răng của cô ta. Anh bảo hàm răng của cô là thứ ngà quý nhất trên đời...

Phiétta nín lấy cái lưng ghế, rướn người lên, cắn chặt môi cho khỏi bật ra tiếng khóc, một dòng máu rỉ ra ở bên mép.

Xam cố ngồi thẳng dậy. Đầu anh nghiêng nghiêng một cách hãnh diện. Dáng bộ anh tỏ ra một vẻ thoải mái và kiêu hãnh lạ thường. Mắt anh như bao phủ một màng yêu thương trù mến hão huyền. Anh lại được sống với khá khứ. Anh không phải là một người què quặt. Anh như đang trong thấy Xari của anh đi lại và anh biết nàng yêu anh.

- Khi cô ta đi, vai bên phải hơi nhô lên một chút. Anh có trông thấy cô ta không, anh Xam?...

Trong khi Phiétta còn đang nói, cái màng mờ ảo trong mắt Xam đã nhạt đi; mắt anh đột nhiên sáng ra, trở thành sắc sảo và am hiểu. Sự đau khổ tàn nhẫn lại hiện ra trong đôi mắt quắc thước ấy.

- Thôi đừng nói nữa. Phiétta ạ, giọng anh nặng nề đau đớn. - Qua cơn rồi.

Anh thông thả quay lại và ngược nhìn nàng. Phiétta cố mỉm cười nhưng nước mắt trào ra và mặt nàng méo xệch đi. Nàng ngã quỵ xuống rồi lại gượng đứng dậy. Xam đưa bàn tay lành lặn ra kéo nàng lại anh. Nàng cưỡng lại một lát, rồi buông chịu và vùi đầu vào lòng anh. Nàng ấn nắm tay vào miệng để ngăn những tiếng nức nở nghẹn ngào.

Xam vuốt tóc nàng vào tay, gạt ra phía sau cho đến khi nàng ngẩng lên nhìn anh.

Tiếng nức nở nguôi dần và thân nàng cũng hết run rẩy.

- Phiétta yêu quý, - anh nói, và cảm thấy vuốt tóc nàng trong tay anh căng thẳng. Và trong đôi mắt sáng, đầy đau thương kia, nàng còn thấy có một cái gì khác nữa.

- Anh đã làm em đau khổ nhiều rồi, anh nói.

- Không sao, anh ạ, - nàng nói nghẹn ngào và đưa tay lau nước mắt.

Anh nhìn nàng hồi lâu rồi ngoảnh đi.

- Anh không thể làm em đau khổ vì anh như thế mãi. Không có gì làm em đau khổ hơn thế được. - Xam cố mỉm cười, nửa mặt anh xệch lên. - Nếu anh còn hoàn toàn là một người đàn ông, một con người, thì anh có thể nói: "Anh yêu em, Phiétta ạ". Nhưng bây giờ anh chỉ là một cái hình bóng điên rồ. Em rõ cho anh, em Phiétta, họ đã làm cho anh thành tàn tật, sự đó càng ràng buộc anh với nàng bằng một cái gì mạnh hơn tình yêu. Anh yêu em, nhưng nàng sẽ vẫn cứ còn đó. Trước khi xảy ra việc ấy, có những chuyện gì anh không nhớ được. Tất cả những điều anh nhớ được chỉ có là nàng. Không phải là một người anh có thể nhìn thấy mà là một người anh có thể cảm thấy. Ngoài ra không có gì hết nữa. Những lúc anh đau đớn hóa điên là có nàng ở trong anh. Lúc nào cũng sẽ vẫn có nàng ở trong anh.

- Em rõ, anh Xam ạ. Từ trước đến giờ lúc nào em cũng rõ như thế. Chừng nào anh còn yêu em, thì tất cả mọi cái đều không đáng kể.

- Em không nói thực, Phiétta ạ.

- Thực thế, anh Xam. Em đã toan đi tỉnh Kép, nhưng bây giờ em sẽ không đi nữa. Từ nay trở đi em được thanh thoát. Em sẽ ở lại đây và không bao giờ đi nữa. Em sẽ kiếm việc làm ở đây.

- Anh nhìn thấy nổi đau khổ trên mặt em, Phiétta.

- Đây là trước khi em biết, anh Xam. Trước kia em biết em là người thân nhất của anh, Xam ạ. Mọi người cũng biết thế. Nhưng đây chưa phải là tình yêu, anh Xam. Em chờ đợi đã bao nhiêu năm rồi, anh Xam ạ. Một lần nữa, nửa mặt Xam lại méo xệch đi, anh nhìn thân hình mình.

- Em yêu một người như thế này ư?

Đôi mắt Phiétta dịu dàng, chan chứa yêu thương và thông cảm.

- Em yêu anh, anh Xam. Từ trước đến nay lúc nào em cũng vẫn yêu anh. - và nàng tự nhủ lòng không có sự gì khác đáng kể, ngoài sự đó.

Phiétta đứng dậy, đặt bình cà phê lên bếp lò hâm nóng lại. Mọi vật bỗng trở nên tươi đẹp và cuộc đời thực đáng sống.

- Anh Xam.

- Gì thế, Phiétta?

Nàng cảm thấy e thẹn, như một thiếu nữ đối với người yêu đầu tiên.

- Em muốn hỏi anh một điều này.

- Em cứ nói đi.

- Nhưng em ngượng.

- Được. Em cứ ngượng, nhưng hãy hỏi đi.

Thật đúng là Xam. Từng trải và hiểu biết. Tim nàng ấm áp hẳn lên. Giọng nàng nhỏ nhẹ và nồng nhiệt:

- Anh bắt đầu yêu em từ bao giờ?

Có tiếng cười trong giọng nói trầm trầm của Xam:

- Ô, đã lâu, cách đây lâu lắm rồi.

- Bao nhiêu năm rồi, anh Xam?
- Khoảng chừng từ năm đến mười năm.
- Thế mà sao anh cứ im lặng?
- Anh không muốn làm em đau khổ.

Phiétta cười. Ngót mười năm qua Xam đã có nghĩ đến nàng và quan tâm đến những tình cảm của nàng.

- Anh thực là ngốc, anh Xam ạ, Phiétta vui vẻ nói và rót cà phê.

Nàng mừng rằng mẹ nàng đã dẫn bọn trẻ ra nhà thờ lễ. Bây giờ nàng và Xam mới có chút thì giờ ngồi cùng với nhau. Nàng thích như thế. Chỉ có hai người trong giây lát. Nàng và Xam của nàng. Đã bao năm chờ đợi!

Phiétta đưa một cốc cà phê cho Xam và cầm cốc của mình ra đứng bên cửa sổ nhỏ. Bên ngoài đã tối hẳn. Sao sáng đầy trời. Thực là một buổi tối tĩnh mịch. Nhưng bây giờ thì khác bao nhiêu. Buổi tối tĩnh mịch không còn làm cho nàng bồn chồn, bứt rứt nữa. Không còn khao khát cảnh tấp nập ồn ào, không còn ao ước tỉnh Kép nữa. Bây giờ đây nàng yêu sự tĩnh mịch của thung lũng. Nó có nghĩa là yên ổn.

Sớm mai nàng sẽ đến tòa nhà lớn, nói với Xari Viliê cho nàng thay chân Mêbon, làm công ở đó để kiếm tiền sinh sống. Khổ thân Mêbon. Không biết bây giờ nó ra sao? Có chỗ trú thân ở tỉnh Kép không? Nó ở đâu? Ở với ai? Thôi, Mêbon sẽ phải tự lo lấy thân. Không ai có thể giúp nó khỏi được cái đau ở trong tim. Ừ, nàng sẽ lại tòa nhà lớn và nói với Xari Viliê cho nàng cái việc ấy.

- Tối nay Gót Viliê đi uống rượu, Xam nói.

Phiétta lắng nghe cái giọng điệu trong tiếng nói của anh, còn lời thì chỉ nghe loáng thoáng.

- Sau đây Xari đã đi ra chỗ hẹn với Lani Xuất. Nàng yêu anh ta. Chính chuyện đó làm cho anh đau rức óc.

Lời nói đến bây giờ mới thấm, khiến Phiétta quay ngoắt lại, trừng mắt nhìn Xam.

- Thực không anh?
- Thực, em ạ.

Lại như vậy, Phiétta tự nhủ. Lại tái diễn y như vậy. Trước thì Xam, bây giờ thì Lani Xuát. Tại sao? Tại sao thế?

- Không thể như vậy được, anh Xam ạ!

- Sự thể như vậy đây. Xam điềm tĩnh nói, anh biết chuyện. Chính mắt anh trông thấy.

Ngày trước Xam cũng giống Lani Xuát, đầy nghị lực, trẻ trung và khỏe mạnh. Khéo léo nữa. Thế mà chúng đã làm cho anh như thế này đây. Và bây giờ lại một chuyện y như vậy đang xảy ra. Kết cục sẽ ra sao?

- Lani Xuát thì thế nào? nàng hỏi.

- Em bảo gì?

- Hắn có yêu cô ta không?

- Có.

- Đồ ngốc! - Phiétta nói một cách chua chát. Lại như vậy. Lại như vậy một lần nữa. Sao hắn không một mực yêu cô gái xinh đẹp kia của hắn có được không?

- Yêu có phải là sai trái không? Xam nhẹ nhàng hỏi.

- Nhân dân ở đây tôn sùng hắn. Mong đợi ở hắn những chuyện to lớn.

- Nhưng thế có phải là sai trái không?

- Thế là không tốt! Hắn chỉ tỏ gây thêm chuyện rắc rối.

Xam sờ lên mặt anh bằng bàn tay lạnh lặn. Nửa mặt bên trái nhăn xéch lên. Mắt anh long lanh ánh sáng tinh thông hiểu biết. Phiétta quay mặt đi. Không thể nhìn Xam lâu được khi đôi mắt anh sáng long lanh như thế. Tựa hồ nhìn vào Chúa, nếu quả thực có một vị Chúa.

- Em không thể ngăn cản chuyện đó được, Phiétta ạ, - anh nói với một giọng xa xôi. - Em biết đấy, tình yêu mạnh lắm. Mạnh hơn cả oán thù. Tình yêu là sức mạnh duy nhất giết được oán thù, ngoài ra không có cái gì làm được thế. Em có thấy oán thù là phá hoại, cho nên tình yêu mạnh hơn nó. Tình yêu xây dựng. Hy vọng sẽ nhóm lên trong lòng những người da đen vùng này khi họ thấy một người đàn bà da trắng có thể yêu một người đàn ông da đen. Tình yêu giúp cho người ta sống. Nó làm cho người ta hiểu và tranh đấu... Phiétta, em hãy nhìn anh. Lani Xuát và Xari Viliê không thể tự kìm hãm được.

- Nhưng anh Xam, chuyện sẽ kết thúc ra sao?

- Nào ai biết được?... Phải ngăn cản, Phiétta tự nhủ, phải ngăn cản lại.

Và nỗi bức tức đối với Lani Xuất bùng bùng dâng lên trong lòng nàng.

Xari sờ lên mặt Lani.

- Anh Lani, dậy đi anh.

Những ngón tay nàng vuốt ve tóc anh. Lani mở mắt.

- Thôi nào, dậy đi anh.

Trăng đã lên cao. Dưới ánh trăng hai người nhìn tỏ mặt nhau. Lani ngáp và ngồi dậy.

- Ngủ ngon không anh?

- Thật là tuyệt.

- Vậy chúng ta đi thôi. Nàng lấy chân khẽ hích vào con chó đang ngủ.

- Mày nữa, Kinh!

Nàng bật nhồm dậy và chìa hai tay cho Lani nắm lấy, đu người lên. Họ đứng nhìn nhau, tay nắm tay. Con Kinh xoạc căng, rũ mình ầm ỹ. Lani kéo sát nàng vào anh; vòng tay ôm lấy vai nàng. Họ ghì chặt lấy nhau. Không cần đến lời nói. Không cần phải một trong hai người thốt ra câu: "Anh yêu em" hoặc: "Em yêu anh". Họ biết rồi. Họ biết một cách mộc mạc và đơn giản thực kỳ lạ. Một lát sau, Lani khẽ đẩy nàng ra, áp mặt nàng trong hai bàn tay và nhìn vào mắt nàng. Nước mắt ướt tay anh.

- Sao thế em?

- Không sao. Em chỉ thấy sung sướng và nhớ cha em quá. Anh âu yếm hôn lên môi nàng và lau những giọt nước mắt. Một lần nữa, hai người lại xiết chặt lấy nhau, nồng nhiệt và say sưa, kỳ cho đến khi cảm giác khô khan ngọt ngào rời khỏi tim anh và sự trống trải cô đơn cũng được lấp đầy trong tim nàng. Khi nàng ngừng đầu lên nhìn anh, mắt nàng sáng như sao.

- Anh Lani, anh có nhớ lời lão Do Thái nói về thung lũng của trái tim không?

- Có, anh nhớ.

Con Kinh đi luẩn quẩn chung quanh hai người một cách sốt ruột, nhưng họ không lưu ý. Vì cả thế giới đang là của riêng họ. Trái đất với tất cả những cái đẹp để mang trên mình nó, những cái gì dịu hiền và đầm ấm. Ngoại giả nhất thiết đều quên hết. Những sự xấu xa, hẹp hòi, đê tiện và độc ác - quên hết thảy. Cả đến những nguy hiểm nữa.

Quên cái tội chủ yếu của xứ sở này, cái tội mà hết thảy mọi người đều lên án, từ giáo hội cho đến Công đảng: là sự hỗn hợp màu da tự do và bình đẳng. Quên cái tiếng "lai giống" xấu xa mà người ta sẽ dùng để gọi tình yêu của họ. Quên những lo sợ ngu xuẩn và những thành kiến vây hãm trói buộc tư tưởng người đời.

Họ đang riêng biệt chỉ có hai người với nhau, tự do sung sướng, yêu đương. Một người con trai và một người con gái yêu nhau.

Xari nhẹ nhàng gỡ mình ra khỏi tay anh. Nàng nắm lấy tay anh và hai người cùng đi xuôi về phía làng Coran của Măcơ. Con Kinh nhảy cẫng chung quanh họ, chạy vút lên trước một quãng, dừng lại đợi, rồi lại chạy vút trở lại. Vạn vật đắm chìm trong tĩnh mịch, hai người dựa vào nhau mà đi đến nửa tiếng đồng hồ. Họ rẽ về phía tay trái làng Coran của Măcơ và nhô lên ở mé bên kia thung lũng. Thế giới của họ thực là thần tiên huyền ảo.

... Hãy ca hát tình yêu! hỡi các em nhỏ! Hãy ca hát tình yêu, hỡi các cụ ông cụ bà! Hãy ca hát tình yêu, hỡi thanh niên nam nữ! Ca hát những trái tim tràn đầy, những ý nghĩ tràn đầy yêu thương. Ca hát niềm hân hoan với tiếng cười, sâu sắc và thanh thản, lặng lẽ và phong phú, tràn qua biên giới của oán thù, ngăn chặn những ngọn trào của sự ngu xuẩn bỉ ổi; cởi mở, giải phóng và nâng cao con người. Hỡi các em nhỏ, hãy hát lên một bài ca cho thời đại chúng ta. Không phải oán thù. Không phải chiến tranh. Mà ca hát tình yêu. Hãy nhấn nhủ trái đất trĩu nặng khỏi đau thương, phá tan gông xiềng và ca hát. Hãy nhấn nhủ buổi sớm mai và buổi trưa, và hoàng hôn, và đêm tối cất cao tiếng lên và ca hát thời đại chúng ta. Không phải oán thù, mà là ca hát tình yêu...

Xari ngược lên nhìn vào mắt Lani. Nàng thấy mắt anh thanh thản và vẻ thanh thản ấy dâng lên đầy trái tim nàng.

- Quay về thôi anh nhé, nàng nói. - Đêm nay Gót đi uống rượu ở xa. Chúng ta có thể về nhà uống cà phê. Gót đêm nay không về.

- Còn những người khác thì sao?

- Chẳng có ai khác.

- Thế thì tốt.

Trên đường về, hai người im lặng đi bên nhau. Cái im lặng thần tiên bao trùm cả thung lũng, và mặt đất họ giẫm lên. Xari mở cửa bếp bước vào. Lani theo nàng.

- Anh đánh hộ em một que diêm.

Lani tìm bao diêm trong túi.

- Đèn treo ở giữa nhà ấy, anh ạ.

Lani khum lòng bàn tay che que diêm, vói lên châm đèn. Ánh sáng tỏa ra khắp gian phòng. Hai người lặng nhìn nhau. Trong ánh sáng, Xari đột nhiên cảm thấy ngượng ngùng, nàng cúi nhìn xuống. Một nụ cười thoáng nở trên môi. Khi nàng ngẩng lên, vẻ ngượng ngùng đã tiêu tan. Nàng nhìn mặt anh, Lani có dáng nghe ngóng, đề phòng, không thực thoải mái. Xari đột nhiên nhận thấy mình có thể cảm thấu đến từng thoáng tâm tư và phản ứng của anh. Tình yêu thương trù mền như một làn sóng trào qua người nàng.

Nàng ôm lấy cổ anh, nép đầu vào ngực anh và nhắm mắt lại. Lani ôm lấy nàng. Nàng cảm thấy anh đã bớt căng thẳng và đồng thời cũng ngạc nhiên nhận thấy nàng đã hoàn toàn buông mình, không e dè gìn giữ gì với anh. Nàng ở trong vòng tay anh tự nhiên quá đỗi, như khi xưa cha nàng ôm nàng vậy. Chỉ có một điều khác, là giờ đây có một cái gì thâm thía hơn.

Nàng khẽ đẩy anh ra.

- Anh ngồi xuống đây, để em đi lấy cà phê. Lani ngắm nàng làm. Thực dễ chịu. Anh cảm thấy mình sung mãn, chân chất, đầy đủ, hoàn toàn là một con người. Nàng mang cà phê lại và ngồi đối diện với anh.

- Em Xari, anh khe khẽ gọi.

- Gì hả anh?

- Không, anh gọi chỉ là để nghe âm thanh của tên em.

- Anh điên rồi, nàng nói một cách vui vẻ. - Nào, ăn đi anh. Trong một lát hai người lặng lẽ ăn. Xari nghĩ đến tấm ảnh Xêlia. Nàng thắc mắc, không biết cô gái đó có yêu Lani không? Và Lani có thực yêu cô ta không? Không. Anh ấy không thể yêu được. Nàng tin chắc như vậy.

- Anh Lani.

- Gì em?
- Nói cho em biết về người thiếu nữ ở tỉnh Kép.
- Sao em lại biết chuyện cô ta?
- Mêbơn đem ảnh đến cho em xem.

Mêbơn thật khi quá, Lani tức giận nghĩ.

- Anh có yêu cô ta không? - Xari chăm chú nhìn mặt anh.

Anh nghĩ một lát, rồi lắc đầu:

- Không?
- Trước anh có yêu không?

Lani chau mày suy nghĩ. Tất cả các chuyện đó, sao bây giờ anh thấy lạ lòng thế vậy. Anh nghĩ tới Xêlia, tới quan hệ giữa hai người.

- Có. Trước kia anh tưởng là anh yêu cô ta. Có thể. Nhưng bây giờ anh thấy tình yêu ấy không thể nào thực được. Hoàn toàn khác tình yêu đối với em.

- Còn cô ta?

- Anh không rõ, Xari ạ. Cô ta nói là cô yêu anh. Đi đâu hai người cũng đi với nhau. Khiêu vũ, dự các cuộc vui, làm gì cũng có nhau. Và Xêlia vui vẻ, tốt lắm.

- Trông cô ta rất xinh.
- Phải, rất xinh.
- Nếu gặp lại cô ta thì có lẽ anh sẽ quên em.
- Không, anh không thể quên. Tình yêu của anh đối với em khác hẳn.
- Anh có chắc không?
- Anh biết chắc chắn! Em đã ở trong tim anh!

Xari nhìn đi chỗ khác, nghĩ đến mình ở trong tim Lani.

- Anh Lani, anh cũng ở trong tim em. Nàng đứng dậy, lấy thêm cà phê.

- Thế anh có bảo cô ta rằng anh yêu cô ta không?

- Có, - anh khỏ tâm đáp.

Mắt nàng long lanh những ý nghĩ tinh ác.

- Nhiều lần chứ?

- Nhiều lần...

- Anh có hôn cô ta không?

- Có.

- Nhiều lần chứ?

- Anh xin em, Xari...

- Nhiều lần không, hờ anh?

- Nhiều, - anh khôn khỏ đáp. Xari nghĩ đến một chuyện khác và vẻ tinh ác biến mất trong mắt nàng. Máu dâng lên nóng mặt. Nàng cúi đầu, cắn môi, then với ý nghĩ của mình. Sự e then và sự tò mò lo ngại giằng co nhau trong lòng nàng. Không, nàng phải biết. Lani nhìn Xari cúi đầu nghĩ ngợi, anh bút rút không yên.

- Anh đã..., - giọng Xari nhỏ nhẹ và đau đớn, - anh đã... - lời nàng tắc nghẹn, khỏ sở.

Nỗi băn khoăn lo lắng bao trùm hai người. Họ ngượng ngùng lúng túng. Lani uống một ngụm cà phê lớn và bị nghẹn. Anh họ sặc sụa một hồi. Xari hét nắm hai tay rồi lại buông tay. Nàng nghe rõ tiếng tim mình đập dữ dội.

- Anh phải cho em biết, anh Lani... Em xin anh đấy, nàng nói rất khẽ. Lani đứng lên. Chiếc ghế chao đi và đổ đánh sầm một tiếng. Xari ngược lên nhìn mặt anh, mắt nàng đầy đau khổ. Anh quay lưng lại nàng.

- Đây là trước khi anh biết em. Em Xari, anh biết làm sao được là anh sẽ gặp em? Biết làm sao được? - lời nói như một tiếng kêu đau đớn và tội lỗi. Xari lại cúi đầu.

- Nhiều lần không, hờ anh?

- Không. Hai hay ba lần... Thôi, em Xari, anh xin em!

Hai người lại im lặng. Một sự im lặng nặng nề và dài dặc. Giọng nói của anh như người chịu khổ hình còn văng vẳng đập vào óc nàng, cho đến lúc người đàn bà ghen tuông độc chiếm nhường chỗ cho người đàn bà am hiểu. Chuyện ấy qua đi rồi, có quan hệ gì. Mình đau đớn là sai, làm cho anh ấy đau đớn lại càng sai nữa.

- Không hề gì, anh ạ, nàng nói. - Đàn ông cần phải có thú vui.

- Anh ân hận, anh nói, - em có ghét anh không?

Nàng ngừng lên nhìn anh, mỉm cười qua nước mắt.

- Không bao giờ em có thể ghét được anh, anh Lani ạ.

- Anh chỉ yêu có em thôi.

- Em biết, nàng nói. - Em đã ngu ngốc khờ dại nên mới hỏi anh những câu như thế. Mới đầu em chỉ định đùa thôi. Nhưng không ngờ ý nghĩ ấy cứ ám ảnh óc em, bắt em phải hỏi anh.

- Thôi, đừng bận tâm nữa.

- Em thực là một con điên.

- Em đã yêu ai bao giờ chưa? anh dò hỏi.

- Không. Chưa bao giờ.

- Giá có thì cũng chẳng sao.

Xari nhìn anh và biết anh nói dối. Một nụ cười am hiểu thoáng qua mặt nàng.

- Ngồi xuống anh. Chúng mình quên cả ăn uống rồi.

Lani dựng lại chiếc ghế và ngồi xuống. Chả ai để ý tới các món ăn. Họ cứ ngồi nhìn nhau. Hoàn toàn say đắm. Làm sao hạnh phúc lại đến được đột ngột như thế nhỉ, Xari nghĩ. Mình sẽ kiếm một ít tiền, rồi hai đứa cùng chuồn đi với nhau, Lani nghĩ, sang miền Đông Phi châu thuộc Bồ Đào Nha ở đây không áp dụng chính sách phân biệt chủng tộc. Phải, hai đứa sẽ sang đó và kết hôn. Chỉ có đôi ta. Riêng biệt với nhau. Cùng chung sống và vui hưởng hạnh phúc trăm năm.

Lão Do Thái nói thế là đúng, Xari nghĩ. Khi hai người yêu nhau thì trái tim không còn là một thung lũng lặng lẽ, trống rỗng nữa.

Hai đứa sẽ sánh đôi, muốn đi đâu cũng được, Lani nghĩ, sẽ chẳng có ai can thiệp.

Thế là bây giờ mình chẳng thèm muốn gì trên đời nữa. Xari nghĩ. Mình có tất cả những điều mong muốn. Hôm qua mình mong muốn nhiều quá mà chẳng biết là mong muốn gì. Hôm nay mình đã có tất cả. Nàng mỉm cười và ra khỏi giấc mơ.

Nàng bắt đầu dọn bàn. Lani giúp nàng một tay. Hai người rửa đĩa chén và cất đi. Làm xong mọi việc, họ đứng nhìn nhau. Có bao nhiêu điều đáng nói với nhau mà cũng chẳng còn gì đáng nói nữa. Tựa hồ họ sống ở đây và đây là nhà họ. Họ nắm tay nhau, đứng nhìn quanh căn bếp xinh xắn, ngăn nắp.

- Chúng ta sang buồng khác đi, Xari nói và dẫn anh vào phòng ăn tối.

Cả hai cùng ngồi sát chặt nhau trong một chiếc ghế chao cũ. Chiếc ghế đu đưa nhẹ. Xari nhắm mắt lại.

- Nhắm mắt lại, anh ạ, nàng thì thầm.

- Anh nhắm mắt rồi, anh mãi nguyên đáp.

- Thế thì anh ngủ đi, nàng nói và áp đầu vào vai anh.

Nàng khe khẽ hát theo nhịp của chiếc ghế chao. Một lát sau tiếng hát nhỏ dần thành tiếng lầm rầm buồn ngủ, rồi lặng đi. Nàng thở dài, nép mình vào sát cổ anh.

Họ ngủ.

Xari chợt giật mình tỉnh dậy. Nàng nghe có tiếng động ở trong bếp. Lani cựa mình, quay đầu lại. Nàng để tay lên miệng anh. Hai người lắng nghe. Có tiếng chân ai đi ngang qua bếp, chỉ một phút nữa là tới cửa buồng ăn. Gót đã về ư? Nàng lạnh cứng người. Tiếng chân tới gần. Một phút nữa thôi. Nàng ôm ghì lấy cổ Lani. Một sự can đảm tuyệt vọng nổi lên trong người nàng. Nàng quyết sẽ bảo vệ anh.

Rồi nàng nghe tiếng cửa bếp ra hiên kẹt mở. Có nhiều tiếng động lớn. Rồi là tiếng quát: "Rồ Xam". Nàng nhận ra giọng nói của Vigion. Có tiếng chân Xam khập khiễng, rồi giọng nói trầm lặng của Xam:

- Ông gọi tôi có việc gì? Tiếng Vigion gắt:

- Cái đèn này thấp từ mười một giờ tối, bây giờ đã gần bốn giờ sáng. Tao xuống xem sao. Cô Xari đâu?

Xari nín thở. Lani cựa mình một cách bẽn lẽn ở bên nàng.

- Cô ấy ngủ, tiếng Xam nói. - Tôi thấp đèn đây. Lúc đi ngủ tôi quên tắt.

- Giống con hoang phá hại khôn kiếp? tiếng Vigion giận dữ, - tao sẽ mách ông Gót cho mày!

Rồi tiếng chân hần hùng hồ đi ra khỏi bếp. Rồi im lặng. Im lặng hồi lâu.

Xari rón rén đi lại phía cửa thông xuống bếp và nhìn xem. Đèn bếp đã tắt. Cửa bếp vẫn để mở. Dưới ánh sáng trắng lơ mờ, nàng trông thấy Xam ngồi gập người ở thềm cửa bếp.

- Yên rồi, Xam nói và không quay đầu lại. - Hần đi rồi. Nhưng đừng thắp đèn lên nữa. Hần tắt đi đây.

Xari quay lại và thấy Lani đứng bên nàng.

- Xam biết! nàng nói. - Anh ấy biết và đã giúp chúng ta.

- Cảm ơn anh, anh Xam, Xari nói với cái bóng gù ở thềm cửa.

Xam vẫn im lặng và không nhúc nhích.

- Trời gần sáng rồi, Lani nói.

- Chúng mình đã ngủ một giấc dài, Xari nói.

Hai người đi ra, qua cái bóng người ở cửa. Lani dừng lại và cúi nhìn Xam. Nhưng mắt Xam vẫn đắm đắm nhìn vào một điểm ở mặt sân trắng dãi. Lani cảm thấy ngượng ngịu.

- Cảm ơn anh, anh Xam, - anh nói và quay đi.

Xari nắm lấy tay anh. Ra khỏi dãy nhà phía ngoài, anh đứng lại.

- Bây giờ em phải quay về thôi, em Xari.

- Vâng. Hai người ôm ghì lấy nhau.

- Mai nhé, nàng nói.

- Mai, anh nhắc lại.

Nàng quay lại, đi về nhà. Anh đứng ngó theo cho đến lúc nàng khuất sau dãy nhà ngoài, rồi anh quay lưng thong thả đi về phía Stinvon. Hình ảnh người thiếu nữ có khuôn mặt tròn, mái tóc màu lúa chín và đôi mắt đầy thông cảm đã in sâu trong trái tim anh.

- Không bao lâu nữa trời sẽ sáng.

CẨM THÙ

I

Buổi sáng bừng lên, tĩnh mịch và dịu dàng như nén thở. Ánh trăng lọt vào mọi chỗ, xua tan bóng tối. Một lớp không khí đục lờ mờ không phải là sương phủ lên khắp thung lũng. Mùa hè tới với vẻ êm đềm uyển chuyển của một thôn nữ hữu duyên.

Hai thằng bé rách rưới cắp nách những tấm bảng da đen lem nhem đang tựa vào bức tường phía đông ngôi nhà thờ mái tôn để sưởi nắng. Một em gái tay cầm mẫu bánh, vừa hấp tấp đi xuôi Phố Cao vừa ăn, đến nhập bọn với chúng. Mục sư từ túp nhà tranh nhỏ ở sau nhà thờ bước ra vừa đi vừa xóc lại cái cổ áo mới khâu lộn lại. Ông cất giọng ồm ồm chào ba đứa trẻ, chúng rụt rè đáp lại. Một người đàn ông đi làm muộn đâm bỏ ra khỏi một túp lều ở cuối Phố Cao, vừa tắt tả chạy vừa cầu khẩn sao cho người da trắng đừng tông cổ anh ta. Anh cầu mong họ chửi mắng, sỉ nhục hay có thể đâm đá anh, nhưng đừng đuổi anh... Dăm bữa nửa tháng nữa, một đứa trẻ sẽ ra đời, mà vợ anh cần phải có cơm ăn.

Bà lão Ani đang bận rộn với một khoảnh đất vuông nhỏ ở trước nhà. Khoảnh đất không có hàng rào cũng không được đắp cao thêm. Nó chỉ là một phần của con đường Phố Cao mà bà lão nhận tạm là của mình. Từ lâu, ngày nào bà cũng rẫy nước rồi nhào đất sét với phân ngựa phủ lên, nện cho rắn lại. Hôm nay nó đã nhẵn lì như một cái sân lát gạch tốt và bà lão đang sửa sang thêm một lần sau chót. Bà nhúng mấy ngón tay vào bát nước, miết mạnh xuống lớp đất trên cùng láng tuyền bằng phân ngựa, vẽ đủ các thứ hình trang trí cân đối. Đôi mắt già lão sáng lên niềm kiêu hãnh. Cả xóm Stinvon này sẽ chả nhà nào có được cái hè tuyệt như thế này; cũng như cái sân đất nện trong nhà do chính tay bà làm nên, đã được coi là nhất xóm.

Bà Xuất cúi nhìn con trai đang ngủ. Đêm qua nó đi đâu về khuya quá, thức ăn bà để phần vẫn còn nguyên cả. Bà đã ngồi đợi mãi quá nửa đêm mới lên giường nằm, và còn thao thức hàng giờ... Phải, có lẽ rồi sau mình ngủ thiếp đi, nên mới không rõ nó về lúc nào. Thôi để cho nó nằm nghỉ thêm lát nữa. Mình đi sắp sẵn mọi thứ. Khi nó dậy, vội lên một tí cũng còn kịp giờ đi dạy học. Trong giấc ngủ, trông nó tươi tỉnh quá. Như một thằng bé lúc đi ngủ, nghĩ đến điều gì vui thú và khi ngủ rồi sự vui thú còn in trên nét mặt. Bà cố kìm hãm mình, để khỏi quì xuống ôm chầm con vào lòng. Ôi chao sung sướng, con trai bà đã lớn lên thành người khôn ngoan, đừng dẫn biết bao! Đủ thỏa mãn lòng mong mỏi của bất cứ bà mẹ nào.

Dĩ nhiên không phải lúc nào bà cũng hiểu nổi nó... Nhưng có hề chi điều đó. Nó là người có học. Nó không giống những người khác. Ai mà lúc nào cũng hiểu nổi một người có học. Những người có học đôi khi cũng phải giữ riêng trong lòng những ý nghĩ của họ chứ. Và nó lại là người có chức vị. Tuy nhiên, giá hiểu được nó thì hay biết bao. Biết được những điều gì đang chuyển vận trong óc nó. Như với con Mêbon vậy. Hình ảnh Mêbon đã xuất hiện trước khi bà kịp ngăn cản lại. Bà cố tránh không nghĩ đến Mêbon, nhưng không xong. Ý nghĩ cứ đánh lừa bà, khiến mắt bà lại tỏ lộ niềm xót xa đau khổ. Bà quay mặt đi không nhìn Lani ngủ nữa và tới bên bếp lửa. Giá bà được biết bây giờ con bé ở đâu, sinh sống ra sao. Giá bà được biết nó bình yên vô sự, bà chỉ cần được biết thế thôi. Bà lịch kịch sắp bữa điểm tâm. Giá bà chỉ được biết con bé không sa vào tay những thằng đàn ông xấu xa ở tỉnh Kép. Các thành phố lớn nhan nhản những thằng đàn ông xấu. Bà cời lửa và cho thêm mấy thanh củi vào bếp. Nồi cháo sắp dừ. Bà ngửi mùi cũng đủ biết.

Bà Xuất nghĩ đến mẹ. Bà vẫn nhớ rành rọt từng lời mẹ nói ngày bà lấy ông Xuất. Bà nhắm mắt lại và thấy khuôn mặt già đen xạm của mẹ xuất hiện, rồi như nghe văng vẳng giọng khàn khàn của bà lão: "Con gái mẹ ơi, chẳng mấy chốc rồi con cũng sẽ thành một người mẹ. Đây là bổn phận của con ở đời. Dù phải cay đắng, nhọc nhằn, con hãy cố gắng làm người mẹ hiền. Đức mẹ tôn kính sinh ra Chúa Giêsu đã truyền phán rằng trái tim của người mẹ lúc nào cũng phải nhỏ lệ. Rồi con sẽ được biết nỗi khổ tâm của người mẹ, con ạ".

Bà Xuất gạt nước mắt, bắc nồi cháo sang một bên bếp lửa.

Phải đánh thức con nó dậy thôi, bà Xuất nghĩ và đưa tay lên lau mắt một lần nữa cho khỏi còn ngấn lệ.

- Lani... bà khe khẽ gọi.

Ở nhà bên kia đường, Phiétta mở cửa và đứng nhìn mẹ.

- Mày lại thắng bộ làm gì sớm thế, bà Ani nói một cách đay nghiến. - Cứ nom mắt mày long lên sòng sọc là đủ biết mày lại muốn đi tỉnh Kép.

- Con không đi tỉnh Kép, Phiétta thản nhiên đáp.

Bà lão nhún vai.

- Đi Giôhannétsbóc thì cũng thế. Mày sẽ lại mang về thêm một đứa con nữa.

Phiétta mỉm cười và lắc đầu.

- Không, mẹ ạ. Con chẳng đi đâu sát. Từ nay trở đi con ở hẳn nhà.

Bà lão nhún vai, dầm mấy ngón tay vào bát nước rồi bỗng ngừng lại, ngừng nhìn lên. Đôi mắt già sắc sảo của bà nhìn sói vào mặt Phiétta. Nước mắt từ từ dâng lên trào qua mi mắt.

- Lần đầu tiên con thấy mẹ khóc đấy, Phiétta bất thần nói lên, nhưng mắt nàng sáng rực.

- Tao mà khóc à! - bà lão gay gắt nói.

- Con đi lên tòa nhà lớn đây, Phiétta nói. Rồi nhà ta sẽ có thêm chút tiền và không phải lo đói. - Nàng nhón chân bước ra, tránh đụng đến cái tác phẩm nghệ thuật của bà lão.

- Có phải vì thằng Xam không? bà mẹ hỏi.

- Không việc gì đến mẹ, Phiétta điềm nhiên nói và đi xuôi xuống Phố Cao, đứng đưa cặp mắt một cách ngang nhiên, đầu kiêu hãnh ngẩng nhìn cao.

Mẹ nàng trông theo cho đến lúc nàng đi khuất, rồi lại cặm cụi làm tiếp, nước mắt hòa với những nét vẽ dọc ngang.

Phiétta cứ tiếp tục đi cho đến khi vượt qua ngọn đồi nhìn xuống hai thung lũng, qua dãy nhà phía ngoài của tòa nhà lớn, và tâm trí nàng vụt nhớ lại bao nhiêu chuyện cũ. Đây là con đường nàng vẫn đi hồi còn là con gái. Sớm nào nàng cũng đi qua con đường này, chiều nào cũng về qua con đường này. Cách đây đã lâu lắm. Biết bao sự việc đã xảy ra. Bây giờ nàng cũng lại đi trên con đường này. Tựa hồ trong tất cả những năm qua nàng đã đi theo một cái vòng tròn không lồ và cuối cùng nó lại dẫn nàng về điểm khởi đầu. Ngót ba chục năm trời.

Phiétta đảo mắt nhìn cái sân sau quen thuộc của tòa nhà lớn. Vẫn thế. Tuy có thứ này thứ nọ hư hỏng được thay mới, có những đồ vật khác trở thành cũ kỹ và hoen rỉ. Nhưng thực ra, đối với thâm tâm nàng, mọi vật vẫn y như ngày trước. Như hồi nàng còn là một cô gái mười lăm.

Nàng mở cánh cửa bếp và bước vào. Hai người ở gái người bản xứ giương mắt lên nhìn Phiétta, người nhiều tuổi hơn có vẻ nửa tin nửa ngờ.

Phiétta mỉm cười và nói với chị ta:

- Mari ạ, còn nhớ tôi không?

- Chị Phiétta phải không? người đàn bà ngờ ngợ hỏi.

- Phải, tôi muốn gặp cô chủ.

Maria chân chừ.

- Vào nói đi! Phiétta giục. - Tôi trở về và sẽ làm việc ở đây.

Maria mỉm cười. Chị ta nhớ lại Phiétta hồi bao nhiêu năm về trước.

- Vẫn thế chứ? Maria nói.

Phiétta lim dim mắt nhìn chị ta. Maria đi ra. Phiétta dạo quanh bếp, nhìn khắp nơi một lượt. Nàng sững sốt khi nhận ra rằng mình vẫn còn nhớ chỗ để của một vài đồ vật. Khi nàng quay lại thì thấy Xari đang đứng ngó mình. Nàng thông thả đi tới chỗ Xari đứng. Không đẹp, nàng nghĩ, nét mặt chả giống cô Xari kia một tí nào; cả thân hình nữa; chỉ vào loại bình thường thôi. Thế mà Lani Xuất yêu cô ta được, và cô ta yêu hắn. Chuyện ấy lại tái diễn một lần nữa. Có khác chẳng, là lần này mình không yêu Lani Xuất. Không như lần trước.

- Chào cô, Phiétta nói. Tôi là Phiétta.

- Tôi biết, Xari nói.

Cả đến giọng nói cũng chẳng giống. Phiétta nghĩ: giọng có phần trầm trầm nhẹ nhẹ. Không giống giọng cô kia, trong và thanh như tiếng chuông.

- Chắc cô cần đến một người để thay chân Mêbon.

- Phải. Không biết Lani có cảm thấy sung sướng như mình không. Xari nghĩ thầm.

- Tôi có thể làm được việc ấy. Tất nhiên là tôi làm được nhiều việc hơn Mêbon. Khi mới đến đây, Mêbon chỉ là một đứa con nít. Tôi sẽ trông coi các chị này cho cô và thổi nấu mọi việc. Tôi biết ông chủ Gót thích những món gì, tôi đã làm ở đây trước khi cô đến.

- Thế à? Không biết anh ấy có mệt lắm không, Xari nghĩ.

- Phải. Tôi làm ở đây đã lâu lắm, từ ngày cô Xari kia còn sống. Xari gắng đợi, có kìm hãm ý muốn thúc giục nàng bật hỏi lên những điều đương thắc mắc.

- Cô trả công Mêbon mười lăm silinh⁽¹⁾ một tháng.

- Phải.

- Đối với tôi thì như thế không đủ. Tôi có con cái. Tôi muốn xin cô một đồng.
- Tôi không trả được một đồng đâu.
- Ông chủ Gót sẽ bằng lòng trả công tôi như thế.

Xari cứng người lại.

- Tôi coi việc thuê mượn ở nhà này, nàng nói một cách lạnh lùng.
- Xin lỗi cô, Phiétta vừa mỉm cười vừa nói. - Cô hiểu lầm tôi đấy. Tôi không có ý thế đâu. Tôi muốn nói là trước khi mượn tôi vào làm, cô nên báo cho ông Gót biết thì hơn.

Xari ngượng đỏ mặt. Mặt nàng tỏ vẻ tức giận. Nụ cười tinh quái vẫn phảng phất trên môi Phiétta. Cô gái này không biết chuyện ngày trước. Chưa ai kể cho cô ta nghe một tí gì.

- Tôi chắc... Xari vừa nói thì Phiétta đã ngắt lời nàng.
- Cô cứ vào báo với ông chủ Gót là tôi đến đây, rồi cô khắc rõ, Phiétta nói.

Xari lưỡng lự, rồi thông thả quay lên, tới buồng Gót. Hẳn là có liên quan gì đến cô Xari kia. Nàng tin chắc thế. Nàng quyết định phải tìm hiểu điều uẩn khúc này cho bằng được. Nàng gõ mấy cái vào cánh cửa buồng Gót, rồi đẩy cửa bước vào. Gót ngược đôi mắt vẫn những tia máu đỏ ngầu, nhìn chòng chọc vào nàng. Tay y run bần bật, cơn rức đầu dữ dội đang hành hạ y. Gót ở nhà Simít về trong tình trạng đó mới cách đây hai tiếng đồng hồ.

- Đừng có quấy rầy ta, y rít lên.
- Có một người đàn bà lai đen đến xin làm thay chân Mêbon, nàng nói.

Gót nắm tay xuống bàn đánh sầm một cái.

- Thế ta nuôi cháu để làm gì! Không tự liệu được sao, mà mượn một đứa ở cũng phải phiền đến ta à?
- Chị ta muốn rằng cháu nói với chú tên chị ta là Phiétta.
- Cháu nói ai? giọng Gót bỗng có vẻ mệt mỏi.
- Phiétta.

Xari nhìn Gót buông mình ngã lưng vào ghế, nhắm mắt lại. Y đưa mu bàn tay to lớn day day lên trán rồi từ từ mở mắt. Đôi mắt đờ dại, mắt hết tinh lực, ngó trân trân như không nhìn gì cả. Một cái tên người đã làm trỗi dậy cả một quá khứ. Y thong thả đứng lên, người hơi lão đảo.

- Nó đâu? y hỏi bằng một giọng nhỏ nhẹ.

- Ở dưới bếp.

Xari theo Gót xuống bếp, Phiétta vẫn đang đứng đợi, hai tay khoanh tròn trên bộ ngực nở nang. Gót nhìn hai người đàn bà da đen, quát:

- Cút ra ngoài kia! Hai người đàn bà vội đi ra.

Gót dăm dăm ngó Phiétta hồi lâu.

- Trông mày già hơn xưa, y nói một cách buồn bã.

Phiétta cười. Y nhận ra tiếng cười vẫn như cũ.

- Ông cũng già đi, ông Gót ạ.

- Ừ, y thong thả nói, rồi bỗng dựng thẳng người lên. Giọng y lại nhuốm vẻ thô bạo.

- Mày muốn gì?

- Việc làm.

- Không có việc cho mày.

- Ông sợ hay sao, ông Gót? Phiétta nhẹ nhàng hỏi.

- Tao không sợ! - Y rút lên. - Tao chẳng sợ gì hết!

- Vâng, ông Gót. Nhưng ông không muốn tôi có mặt ở đây, phải không?

- Tại sao mày lại muốn vào làm ở đây?

- Tôi cần tiền và ở đây gần nhà.

- Từ bấy đến nay thì mày ở đâu?

- Ở khắp mọi nơi.

- Thế là thế nào?
- Tỉnh Kép, Giôhannétsboc, Poritôria, Bôlôemphôngtin; khắp mọi nơi.
- Chồng đâu?
- Không có.
- Con cái?
- Bốn. Gót mỉm cười, và quay gót đi.
- Tôi muốn ông trả công tôi hơn Mêbôn năm silinh. Phiétta nói.
- Được, Gót ngảnh lại nói rồi trở về buồng mình.

Phiétta nhìn Xari với một vẻ am hiểu trong ánh mắt.

- Tôi xin lỗi, cô Xari.
- Có gì đâu mà xin lỗi, Xari nói rồi đi về phòng nàng.

Khi đang yêu thì người ta như thế đấy, Phiétta nghĩ và mỉm cười. Nếu cô ta không đang yêu thì hẳn là sẽ ghét mình ra mặt cho mà xem. Nàng nhún vai, ngó ra cửa và gọi hai người đàn bà bản xứ.

- Bây giờ tôi là chủ ở cái bếp này đấy nhé, Phiétta bảo hai người, - Chỉ kém có cô Xari thôi. Các chị hiểu chưa?

Hai người gật đầu.

- Được lắm. Bây giờ ta bắt tay vào việc. Mà phải làm ăn cho sạch sẽ, ngăn nắp đấy!

Nửa giờ sau Xari từ trên nhà đi xuống, mặc quần áo cưới ngựa.

- Tôi muốn chị trông nom bữa ăn trưa, nàng nói với Phiétta. - Người đốc công, Mainhia Vigion, sẽ đến ăn bữa ăn trưa ở đây để báo cáo công việc với ông Gót.

- Vâng, được.

- Tôi sẽ không ở nhà đâu. Nếu ông Gót có hỏi, chị bảo là tôi cưới ngựa đi chơi rồi, chị nhé?

Phiétta gật đầu. Xari vội vã ra tàu ngựa, thắng yên cương con ngựa của nàng.

Một vài phút sau, nàng đã phi ngựa đi. Một mối kích thích căng thẳng người nàng. Nàng lên đường đi thăm cụ Tăng. Không biết cụ có già lắm không? Cụ sẽ có giảng giải mọi việc cho nàng nghe không?

Bao nhiêu câu hỏi cứ lần lượt qua óc nàng. Về cô Xari kia. Về Gót. Về Phiétta.

Nhịp chân ngựa phi ròn tan trên mặt đường làm cho nàng rung động thích thú. Mọi khi cũng thế, nhưng sáng nay nàng cảm thấy nó mạnh hơn. Nàng cười phá lên. Là vì Lani đang ở sâu trong tim, trong óc nàng. Nàng chỉ việc nhắm mắt lại là tự khắc thấy chàng. Lani! Ôi, cuộc đời thực là tuyệt diệu.

Bây giờ chắc chàng đang dạy học. Ừ, giá mình rón rén lên vào lớp ngồi lẫn với những đứa trẻ, nghe chàng giảng bài thì thú vị biết bao. Mình điên rồi, nàng tự nhủ, và nàng âu yếm ôm ấp nỗi điên dại ấy.

Qua mặt một vài người bản xứ đang cày ruộng, nàng niềm nở vẫy chào, họ vẫy trả lại. Thế giới thật là hữu nghị, đẹp đẽ vô cùng. Tình hữu nghị muôn màu nghìn vẻ.

Một con chim bay qua. Nàng gọi với theo:

- Thi với ta nào!

Nàng cúi rạp người nói nhỏ vào tai ngựa. Cả người lẫn ngựa bay theo bóng chim. Con chim bay rẽ ngang sang bên trái.

- Chim sợ ta à! Nàng gọi với theo và cười ngất.

Một con bò cái đang yên ỗn gặm cỏ. Nàng kìm ngựa, cúi người xuống ngó bò. Bò ngừng nhìn nàng với đôi mắt nâu đầy tình cảm.

- Bò ơi có biết Lani là ai không? Xari hỏi một cách khoái trá.

Đôi mắt bò đầy tình cảm nhìn chăm chú, tò mò.

- Chà! Xari nói. Bò chẳng được tích sự gì hết. Ngọn cỏ xanh biết chàng, cây cối biết chàng, gió cũng biết chàng, và chúng đến thì thăm bảo bò mà bò không biết chàng là ai ư! Đáng xấu hổ lắm, bò ơi! Nàng khê thúc gót chân vào sườn ngựa, ngựa chồm lên như bay về phía trước. Ước gì có chàng ở đây để đưa ngựa với mình. Hay chỉ để vui đùa thôi. Hoặc chỉ đi sóng đôi im lặng cũng được.

Nàng nhìn lên phía trước, thấy ngôi nhà cách xa vài trăm thước. Nàng sắp được biết chuyện đây. Những câu hỏi lại đua nhau dồn lên óc nàng. Một thoáng nàng đã

tới nơi. Nàng dừng lại sát bên căn nhà nhỏ. Trông nó cũng tồi tàn như những túp nhà ở xóm Stinvon. Có khác là nó được xây dựng bằng gạch chứ không phải dựng bằng những mảnh tôn mui. Nàng nhảy xuống và buộc ngựa. Một thoáng ngại ngùng, do dự. Không hiểu vì sao đến đây nàng bỗng dưng thấy sợ gặp cụ Tăng. Có cái gì kìm giữ nàng lại, nàng thấy mình như một đứa trẻ tinh nghịch đã cởi giày và bít tất, mà bây giờ đứng ngắm dòng suối chảy xiết, ngần ngừ không dám lội. Cửa căn nhà để ngỏ, một bà lão hom hem, lưng còng khoác mấy tầng áo, đang gập người trên một chiếc gậy, mắt ngó trân trân ra ngoài nhìn nàng.

- Ai... đấy...? một tiếng nói khàn khàn yếu ớt cất lên.

Xari bước lại, trông ngực đập thình thình.

- Ai thế?

- Thưa cô Tăng, cháu là Xari đây ạ.

- Ai? bà lão, khum tay lên tai nghe.

- Cháu là Xari!

- Không cần phải quát to như thế, bà lão nói sẵng, giọng run rẩy thều thào, - lại gần đây ta nhìn xem. Xari lại gần hơn, nhìn kỹ cụ Tăng. Mặt cụ là những lớp da mềm nhẽo, nhăn nheo, khô mốc như màu đất sét. Hai tròng con mắt đục lờ nằm sâu trong hố mắt, mòm móm trơ lọi run lạt bặt. Cụ Tăng già quá. Đã ngoài một trăm tuổi. Cụ đã ở đây từ ngày còn chiến tranh với người Xaphia. Ngoài cụ ra, dễ thường không ai rõ thực tuổi cụ là bao nhiêu.

- Lại gần đây chút nữa, bà lão nói rên rĩ - Mắt ta lòa rồi. Đáng lẽ ta phải chết đi từ lâu rồi mới phải. Ta chẳng nom thấy cháu đâu cả. Xari đứng sát lại bên cụ Tăng. Mặt bà lão nhăn rúm lại, cố sức trở mắt nhìn.

- Chỉ thấy lù lù một cái bóng. Cháu không phải là ma chứ, hử cháu?

- Không, cô Tăng ạ.

- Tên cháu là gì?

- Xari ạ.

- Tai ta còn thính. Chỉ có mắt ta lòa thôi. - Bà lão nói lảm nhảm rồi thông thả đứng lên đi trở vào trong nhà. Cụ đã quên mất mình rồi, Xari nghĩ bụng và đi theo cụ vào. Cô Tăng ngồi lún xuống ghế, đôi mắt lòa nhìn trân trân vào quãng không,

người khô cần héo úa, dờ sống dờ chết và trông không ra là đàn bà nữa. Mình chả muốn sau này già cỗi đến thế, Xari nghĩ.

- Hiu quạnh quá, cô Tăng nói giọng đầy nước mắt. - Hiu quạnh quá...

Xari nhìn quanh căn phòng nhỏ. Căn phòng cũng tiêu tụy, già cỗi như cô Tăng. Một vài hòm gỗ có chân kiểu từ đời thượng cổ, một cái giường ọp ẹp, trên giải một tấm chăn vá nhiều chỗ, những mụn vá sặc sỡ cũng đã bạc hết màu. Tuy trời ẩm áp mà Xari bỗng rùng mình, lạnh cả người. Thời gian nặng nề ghi dấu lên mọi vật ở đây. Già mà phải sống cô độc thì thảm quá.

- Ta muốn uống cà phê... mà chẳng bao giờ có, - cụ Tăng than vãn một cách giận dỗi.

Xari đi xuống bếp. Thấy tiếng động, một bà lão da đen, đang chậm chạp gọt khoai, ngừng nhìn lên.

- Bõ già trông nom cụ tôi ư? Xari hỏi.

Bà lão da đen thông thả gọt đầu, mắt chăm chú nhìn vào mặt Xari.

- Tôi đã ở với cụ cố từ lúc tôi còn nhỏ, được cụ nuôi dạy trông nom cho, bây giờ tôi lại trông nom cụ.

- Và đôi mắt của bà lão da đen nói: "Thế mà bọn các người không thèm ngó ngang chỉ tới cụ".

Xari nom thấy bình cà phê, nàng lấy đặt lên bếp hâm nóng lại.

- Có mình bỏ thôi ư?

- Tôi với ông lão nhà tôi và cụ cố. Chỉ có ba người thôi. Ông lão nhà tôi thì già lắm rồi, cả ngày ngủ ở ngoài nắng.

Ba người già tro tro ở với nhau, và bị dọa đầy khốn khổ, Xari nghĩ. Cà phê đã nóng, nàng rót đầy một cốc nữa rồi mang lên nhà. Cụ Tăng nằm ngả trên ghế, mắt nhắm nghiền. Cụ đang ngủ, Xari nghĩ.

- Phải bỏ Hana đấy không? tiếng cụ Tăng thều thào.

- Không, cháu là Xari đây ạ.

- Xari à? giọng cụ Tăng khó hiểu.

- Cháu mang cà phê cho cụ đây, Xari nói và để miệng cốc vào môi cụ Tăng.

Cụ Tăng cầm lấy cốc và hát tay Xari ra.

- Ta còn ăn uống lấy được một mình.

Xari kéo một cái ghế, ngồi đối diện với cụ Tăng. Bắt đầu hỏi thế nào nhỉ? Không biết cụ có còn nhớ được gì không? Bà lão bỗng ngừng đầu lên, trên nét mặt thoáng có một vẻ bí mật, tinh quái. Cụ nhìn Xari một cách thông tỏ.

- Thế cháu vẫn yêu Xam Duy Poxexit chứ?

- Xam Duy Poxexit? Lòng mày Xari nhú lại.

Cụ Tăng cười khích khích.

- Đừng có giả vờ với ta nữa. Ta biết cả rồi. Gót nó cũng biết.

- Xam Duy Poxexit là ai, hờ cụ?

Cụ Tăng cười rung cả người lên một cách giấu cợt. Rồi bỗng nhiên cụ ngừng bật và cau mày.

- Cháu đã chịu thua chúng! bà lão buộc tội rồi nhắm mắt lại, ngả lưng vào ghế; rồi lại ngồi thẳng lên, tay nắm chặt lấy thành ghế. - Cháu đã chịu thua chúng! Ta không ngờ đâu cháu lại hàng phục chúng. Ta thực hổ thẹn vì cháu. Hổ thẹn. - Bà lão lắc đầu một cách buồn rầu. - Chỉ có thằng cháu nuôi của ta là dám chống lại chúng vì nó không phải người dòng họ Viliê. Ta tưởng cháu cũng dám cưỡng lại chúng. Ta thực hổ thẹn vì cháu. Ta cứ tưởng cháu là người họ khác, cháu có thể chống lại chúng.

Xari đột nhiên hiểu.

- Cụ Tăng, nghe cháu, cháu không phải là cô Xari ấy. Cháu là con gái người cháu nuôi của cụ. Cháu là Xari khác, cụ ạ, cụ rõ không, cháu là Xari khác.

- Xari khác à? Cụ Tăng nhắm mắt lại và cố suy nghĩ.

- Vâng! Cháu là con gái người cháu nuôi của cụ.

- Thế thì Xari của ta đâu? Sao nó lại để cho bà Tăng của nó bị đầy đọa thế này? Xari của ta đâu?

Xari đứng dậy, đi lại bên chiếc cửa sổ nhỏ, và nhìn ra ngoài. Buổi sáng mùa hạ

đầy ánh nắng rực rỡ. Cụ Tăng đã lẩm cẩm rồi chẳng? Xam Đuy Poxexit là ai? Thế ra cô Xari kia đã không yêu Gót.

- Xari chết rồi! Tiếng cụ Tăng thều thào văng lại chỗ nàng. - Gót giết nó, Gót đã giết nó vì nó yêu Xam Đuy Poxexit. Ồ, thằng Gót không hề động đến nó hay bỏ thuốc độc gì cho nó uống cả. Nhưng nó đã chết thì cũng tức là thằng Gót đã giết nó, như đã giết Xam Đuy Poxexit.

- Cô ấy chết vì bị sốt, Xari nói.

- Thằng Gót giết nó, cụ Tăng nói. Ta bảo thằng Gót như thế đấy, nói toạc sự thật vào mặt thằng Gót. Ta thực không hổ thẹn vì Xari. Nó không chịu khuất phục mà. Nó yêu Xam Đuy Poxexit. Ta nói toạc sự thật vào mặt thằng Gót thế, cho nên nó mới đầy ải ta ra đây. Nó sợ ta, là vì ta hiểu hết chuyện và ta nói toạc chuyện ta hiểu biết như thế nào vào mặt nó, mà đó là sự thực.

- Cụ Tăng ơi, cụ bảo chú ta những gì, hờ cụ, Xari hỏi.

- Cháu bảo cháu không phải là Xari của ta ư? bà lão hỏi một cách năn nỉ.

- Cháu là con gái người cháu nuôi của cụ.

- Lại đây.

Xari đưa mắt nhìn trời đầy ánh nắng rực rỡ một lần nữa rồi quay lại bên cụ Tăng.

- Quỳ xuống đây, trước mặt ta.

Xari quỳ gối xuống. Cụ Tăng đưa hai tay lần lần lên mái tóc nàng. Tay cụ run lật bật.

- Tóc dày quá và ngắn, không quấn làn sóng như tóc của nó. Ta chắc không phải là tóc đen.

- Vâng, Xari khẽ nói.

Hai bàn tay già lần lần xuống mặt nàng, sờ vào trán, vào lông mày, mũi, má, cằm, môi, rồi lại từ từ thu về, đặt lại vào lòng. Môi cụ Tăng run run, mấp máy.

- Cụ đã bảo chú Gót những gì, hờ cụ?

- Cháu không phải là Xari của ta.

- Cháu là con gái người cháu nuôi của cụ.

- Phải. Cháu nuôi của ta hiểu đấy. Cho nên ta quý cháu nuôi của ta lắm. Xari cũng ưa nó. Nhưng con trai ta lại ép cháu nuôi của ta lấy con gái họ Van Uých. Ta thì muốn nó lấy Xari kia. Hai đứa mà lấy nhau thì ắt phải sung sướng. Nhưng con trai ta cứ muốn hỏi Xari cho thằng Gót. Cái ông Yăng Cu ấy gửi con gái ông ta đến đây thì thật là khờ. Ta đã bảo ông ta đừng gửi, ta đã bảo ông ấy rằng con Xari sẽ chẳng được sung sướng đâu.

- Thế cụ bảo chú Gót những gì, hờ cụ?

- Ta biết trước từ lâu là Xari yêu Xam Duy Pólexit. Nhìn vào mắt nó là ta đủ biết như thế.

Cụ Tăng cười khinh khích một cách tinh quái. Cụ nhắm mắt lại và ngả người ngồi nghỉ. Xari đứng dậy, rón rén đi lại bên cửa sổ. Nắng rực rỡ vẫn chói lòa trên cỏ cây xanh rờn.

- Cho ta thêm cà phê nữa, cụ Tăng gọi.

Xari thở dài, cầm lấy cốc, đi lấy thêm cà phê. Xam Duy Pólexit là ai? Nàng đứng sững lại, mắt mở thao láo. Nhưng không phải! Nhất định là không phải! Ý nghĩ vẫn cứ bám lấy óc nàng. Nàng đưa cà phê cho cụ Tăng.

- Cụ Tăng ơi, cụ đã bảo chú Gót những gì, hờ cụ?

- Ấy là vào cái buổi sáng nó bảo ta là Duy Pólexit chết và Xari ôm. Ta biết ngay chính nó giết Duy Pólexit. Ta bảo thẳng vào mặt nó rằng dù nó giết bao nhiêu người, nó cũng sẽ không thoát đâu. Ta bảo nó rằng họ đông lắm. "Khi Chúa Giêxu ra đời thì có ba người đạo sĩ theo sau dẫn đường, và một đạo sĩ là người da đen. Nhưng làm gì có người Aphorikandơ trong bọn họ. Một người da đen chứ không phải Aphorikandơ, ta bảo nó như thế. "Chúng ta đã bắn giết họ và cướp đoạt ruộng đất của họ, rồi lại buộc họ phải làm nô lệ. Nhưng thế nào một ngày kia họ cũng đánh bại chúng ta. Họ sẽ vùng lên đánh bại chúng ta vì chúng ta đối xử tàn ác với họ. Chúng ta đã lấy ruộng đất của họ và bây giờ thì chúng ta sợ họ. Ta đã bảo họ rằng một người bị cướp mất ruộng đất tất sẽ phải đánh lại chúng ta, vì đất của họ chính là đời sống của họ. "Chúng ta đã đánh người Anh vì chúng ta muốn chiếm đất này, rồi người Kaphia cũng sẽ đánh lại ta như thế, vì đất là đất của họ mà họ chẳng có gì hết thảy. Thánh Kinh nói như vậy, ta đã bảo nó thế.

"Ta bảo nó rằng họ sẽ lấy phụ nữ của ta vì phụ nữ của ta sẽ yêu họ, vì họ cũng là người như chúng ta. Con trai ta, bố đẻ ra thằng Gót, có một đứa con ở Stinvon mà mẹ đứa trẻ ấy là người da đen. Ta bảo thằng Gót rằng trong thâm tâm nó chính là nó sợ người Kaphia. Họ sẽ kéo đến. Họ sẽ đánh cho mà xem. Ngày nào ta cũng bảo

nó như thế...

Đôi mắt lòa của bà lão nhìn chòng chọc vào quăng không. Vẻ hãi hùng hiện trên nét mặt. Hai tay bà ôm chặt lấy cổ, bà thều thào nói:

- Súng của ta... Súng của ta đâu! Đàn ông đâu hết cả rồi? Họ đâu rồi? Người Kaphia đang kéo đến! Người Kaphia đang kéo đến kia kìa! Mau đưa súng đây cho ta! Họ kéo đến để giết chúng ta!

Xari lay cụ Tăng.

- Không, có ai đến đâu. Cố đừng sợ, có vấn đề bình an mà.

- Họ đang kéo đến! Kia kìa! - Toàn thân bà lão run lên bần bật, tay níu chặt lấy Xari, vùi mặt vào ngực nàng.

- Họ đang kéo đến đây! Bõ Hana từ dưới bếp chậm chạp đi lên - nhọc nhằn đẩy Xari sang một bên và cúi xuống nâng đầu cụ Tăng dậy. - Con đây, Hana đây, cố ạ, bố nói như dỗ dành. - Đừng sợ. Con sẽ nói với họ. Họ sẽ nghe con mà. Con sẽ bảo họ là cô tốt với con lắm, họ sẽ không làm hại cô đâu. Họ là người cùng màu da với con, họ sẽ nghe con. Cố đừng sợ.

- Bố bảo với họ nhé... - Cố Tăng năn nỉ.

- Con sẽ bảo họ rằng cô tốt với con lắm.

- Thế có một lần ta ném cái bàn chải vào bố thì sao?

- Tại vì con không ngoan, trẻ con thường hay hư. Cố răn dạy cho là phải.

- Thế bố bảo họ nhé...

- Vâng, con sẽ bảo họ.

- Bố sẽ bảo họ như thế nào?

- Con sẽ bảo họ là cô tốt với con lắm. - Bõ Hana nói một cách kiên nhẫn.

- Và bố sẽ không bỏ ta chứ, hở bố?

- Con sẽ không bỏ cô đâu mà. Bây giờ thì cô phải ngủ đi. Nào! cố đi ngủ nào! Cả hai người cùng dựa vào nhau đi đến chiếc giường cũ kỹ.

Cụ Tăng nhắm mắt. Chỉ một phút sau cụ đã ngủ say. Bõ Hana kéo tấm chăn đắp

lên người cụ. Xari theo Hana xuống bếp.

- Cụ cô thường mê hoảng thế luôn ư, hờ bố? Xari hỏi.
- Đôi khi thôi.
- Bố có vẻ hiểu cô lắm.
- Tôi ở với cô từ ngày còn bé.
- Sau đây thì cô lại tỉnh như thường chứ?
- Tôi trông nom cô mà, bố Hana nói một cách hãnh diện.
- Mai kia tôi trở lại đây nữa có được không?
- Ông Gót có biết cô đến đây không?
- Không.
- Cô đến thì cứ đến, nhưng đừng để ông Gót biết. Xari nghĩ đến Xam Duy Polexit. Có lẽ Hana biết anh ta.
- Bố Hana.
- Gì hờ cô?
- Bố có nhớ cô Xari không?
- Có, tôi nhớ.
- Bố có nhớ cô Xari yêu Xam Duy Polexit không?
- Có.
- Xam Duy Polexit là ai? Căm giận bỗng hiện rõ trong đôi mắt của bố Hana.
- Tại sao cô lại muốn biết?
- Tôi chỉ muốn biết thôi, không có ý gì khác đâu.
- Tôi không thể nói với cô được. Bố Hana biết, Xari nghĩ, bố biết nhưng không chịu nói.
- Tôi nay tôi sẽ lại đến đây, rủ thêm một anh bạn nữa có được không?

- Người ấy cũng là bạn của ông Gót à?
- Không. Ông Gót ghét anh ta.
- Vâng, thế thì được. Nhưng có khách luôn sợ có mệt.
- Nếu vậy thì chúng tôi sẽ nói chuyện với bố thôi.
- Vâng.
- Bố đừng nói chuyện với ai về người sẽ đến tối nay nhé.
- Người bạn của cô à?
- Phải.
- Không. Tôi sẽ không nói với ai đâu.

Xari ra khỏi cửa, đi vòng tới chỗ buộc ngựa. Nàng đột nhiên cảm thấy mệt mỏi, bải hoải cả người. Cái vui lúc ban sáng đã tiêu tan mất cả, nàng bồn chồn khao khát được có Lani ở bên cạnh và nói chuyện với nàng. Nàng nhảy lên yên, thúc ngựa phi nhanh, rời xa căn nhà nhỏ. Ba người già tự túc với nhau, một người ngủ dưới nắng, một người nửa điên và một người săn sóc cho cả hai.

Lani nhím đám trẻ đang cúi đầu hý hoáy làm tính. Anh dứt tay vào túi tìm cây bút chì và lời bức thư của Xêlia ra. Anh đã quên bằng hẵn bức thư. Sự gằn gỏi với Xari làm anh quên hết mọi điều như thế đó. Ý nghĩ về nàng đem lại trên môi anh một nụ cười âu yếm. Anh muốn ngày trôi mau hơn, chóng đến tối đi! Anh muốn có nàng bên cạnh, nói chuyện với nàng, nghe giọng nàng, cảm thấy nàng ở liền bên và hưởng cái thú êm đềm, thanh thản, bao giờ cũng toát ra từ người Xari.

Anh chậm chạp kéo bức thư ra khỏi phong bì và mở ra. Mắt anh nhìn dăm dăm vào quãng không. Anh và Xari, hai người tựa hồ đã thuộc về nhau, kẻ cũng lạ. Hai người thấy rằng chung sống và yêu thương nhau là một sự tự

nhiên và bình thường nhất ở trên đời. Tựa như hai người đã biết nhau từ thuở bắt đầu có thời gian, từ trước đến giờ vẫn biết nhau. Anh để mắt xuống trang thư.

"Anh Lani yêu mến của em...

Một cánh tay nhỏ vụt giơ cao và có tiếng những ngón tay xiết kêu lên. Anh ngừng nhìn.

- Gì thế, Phoran?

- Thưa thầy, con số ở hàng thứ ba trên bảng ạ.

- Ủ, con số làm sao?

- Thưa thầy, là con số gì ạ?

Anh đứng dậy, lấy phấn viết lại con số.

- Đã rõ chưa?

- Rõ rồi ạ.

- Cảm ơn, Phoran nhé.

- Cảm ơn thầy ạ.

Anh quay lại ghé ngồi, cảm xúc thư lên.

Anh Lani yêu mến của em. Đã mấy tuần nay chẳng nhận được tin anh, nên em quyết định về thăm quê anh ít ngày trong dịp em được nghỉ nửa tháng. Hy vọng em sẽ được hoan nghênh. Anh đừng vội băn khoăn về một chỗ cho em ở. Có được thế nào hay thế ấy, anh ạ. Em rõ ở đây xa xôi hẳn thiếu nhiều phương tiện, nhưng em chắc cũng không đến nỗi tồi tệ như cái nơi em đến thực tập hồi năm kia.

Em đang ghen ngào vì những điều muốn kể với anh. Nhưng thôi, chờ đến lúc gặp anh đã. Em sẽ đáp chuyến xe lửa sớm mai, người thư ký ga bảo khoảng năm giờ chiều gì đó thì sẽ tới nơi. Nếu có thể, anh ra ga đón em nhé. Nhưng nếu anh bận thì thôi, chắc em cũng tự tìm lấy đường được. Mọi chuyện để đợi đến lúc gặp anh. Rất thương yêu XÊLIA

Lani thông thả đọc lại bức thư một lần nữa. Xêlia đến đây. Đó chính là một điều mà lúc này anh không muốn chút nào. Nàng sẽ đến đây nội ngày hôm nay. Nếu đọc thư ngay lúc nhận thì có phải anh kịp gửi điện bảo nàng đừng đến. Bây giờ thì muộn quá rồi. Thế là nàng sẽ biết. Chẳng sớm thì muộn, thế nào cũng phải cho nàng biết.

Nhưng anh cảm thấy ân hận cho nàng. Chuyện này sẽ làm cho Xêlia đau lòng, mà anh rất mến nàng và không muốn làm nàng đau khổ. Nhưng đành vậy, tránh làm sao được.

Chiều nay Xêlia tới, anh lâm bầm và như không tin là chuyện thực. Dù sao cũng nên thu xếp một chút thì hơn.

- Các em nghe đây. Tôi ra ngoài này có tí việc. Các em không được làm ồn trong

khi tôi đi vắng. Nếu xong tính thì đem bài tập cho về nhà ra mà làm.

Anh đi ra tìm mục sư và mẹ. Khi gặp cả hai người, anh nói chuyện về bức thư của Xêlia. Mục sư và mẹ anh nhìn nhau ra ý thông tỏ.

Mục sư ngẫm nghĩ hồi lâu, rồi ngừng lên, mỉm cười.

- Nay con ạ, ta nghĩ thế này, tốt hơn hết là con tạm dọn sang ở với ta, để cô ấy ở với mẹ con.

Lani gật đầu.

- Phải, thế thì tiện quá, mẹ anh vui mừng nói. Mẹ phải kiếm một cái khăn giải giường cho thơm tất mới được. Không biết ai có khăn mà mượn bây giờ nhỉ.

- Đừng bận tâm chuyện ấy làm gì, mẹ ạ. Xêlia sẽ thông cảm.

Bà Xuất nói:

- Mẹ phải thu xếp mới được. Ai lại để cho con trai mẹ phải xấu hổ.

- Thì tùy mẹ, Lani đáp. Bây giờ con phải trở lại lớp học.

- Đừng áy náy về một chuyện gì, con nhé, mục sư gọi với theo. Đã có chúng ta lo liệu mọi cái.

Thực tội nợ, Lani nghĩ một cách bức tức, và vội bước vào ngôi nhà thờ nhỏ. Chẳng mấy chốc mọi người ở Stinvon đều biết tin cô thiếu nữ của Lani trên tỉnh Kép sắp về thăm anh ta. Một chương trình đón mừng nàng đã được bí mật tổ chức. Mục sư hớn hở như một đứa trẻ thơ, làm chủ mưu trong việc đó. Phải, không biết chừng nàng đến rồi ở lại đây cũng nên... Thế là rồi ra Stinvon sẽ có hai thầy giáo. Hai người đã từng qua khắp các trường trung học ở tỉnh Kép, và còn cái trường gì to mà tên nghe dài dài, và họ đạt được các chức vị kèm theo tên tuổi ở các trường ấy. Hai người phải biết là giàu!

Khi Lani tới ga xép thì mặt trời đã xế hẳn về tây. Ở quán cà phê trước cửa ga, người con gái da trắng đứng một mình. Anh bỗng nhớ chuyện hôm mới trở về. Hình ảnh cũ nổi bật lên linh hoạt. Anh cảm thấy cay đắng dâng lên trong lòng. Anh nhìn người con gái, cố bắt gặp mắt cô ả, nhưng ả ngó như qua suốt người anh. Đối với ả tựa hồ anh không có mặt ở đây. Anh chẳng qua chỉ là một tí bụi đen bắn thiêu trên mặt đất, chứ đâu phải là một người bằng thịt bằng máu và có cảm nghĩ. Cảm phần chạy rùng qua thân thể khiến anh run lên không kìm hãm được.

Và rồi vẻ mặt của Xari hiện ra, xoa dịu anh, làm cho anh trở lại thoải mái, bình tĩnh và ôn hòa. Anh nhìn người con gái và một nụ cười thoáng nở trên môi anh. Anh đi qua quán cà phê. Còn một lát nữa tàu mới đến. Đi cách phía sau anh một quãng, hai thằng bé da đen đẩy một chiếc xe cút kít dọc theo đường cát nhỏ, vừa đi vừa đùa nghịch với nhau. Hai thằng bé ấy được phái đi chở hành lý về cho Xêlia.

Anh nhìn đồng hồ và nghĩ đến Xêlia. Ý nghĩ cứ rối như bông bong, anh không sao gỡ ra được. Ngay cả nét mặt nàng như thế nào, anh cũng không nhớ rõ nữa. Anh chỉ biết là nàng đẹp và nàng có một giọng nói êm ái, thế thôi. Không. Không phải chỉ có thế thôi. Nàng còn có một cặp chân đẹp. Một cặp chân đẹp một cách quyến rũ và gợi tình nhất mà anh chưa từng thấy. Anh có thể nhớ cặp chân ấy rất rõ rệt. Thon dài, tròn lẳn và mờ dần sau đường viền váy trên đầu gối. Thực cũng ngộ, sao anh lại cứ nhớ cặp chân của Xêlia. Anh chẳng hề có ý nghĩ đến cặp chân của Xari. Chẳng hề có nhìn và nghĩ chúng như thế nào và lưu ý đến chúng. Kể cũng lạ, sao anh lại nhớ cặp chân của Xêlia rõ như thế, còn chân Xari thì không. Anh nghĩ một lúc rồi lắc đầu nhè nhẹ. Rút cục cũng chẳng có gì là lạ. Chỉ nghĩ một tí anh cũng có thể nhớ lại được thân thể của Xêlia, bộ ngực, hình dáng đôi vai, đường lượn từ cổ xuôi xuống vai và mình, giọng nàng trong, nhẹ và vui, dáng nàng đi tự nhiên như cả thể giới là của nàng, vẻ cười nụ đột nhiên thân mật gấp nếp góc miệng và đuôi mắt nàng. Chỉ nghĩ một tí là anh có thể nhớ lại tất cả những cái đó. Anh có thể trông thấy Xêlia.

Nhưng với Xari thì khác. Anh không sao nhớ lại nàng một cách sinh động được. Thân hình nàng như có một cái gì huyền ảo bao phủ, nghĩ đến nàng anh chỉ thấy khuôn mặt khó tả với đôi mắt đầy thông cảm đem yên ổn lại cho tim óc anh. Anh có nhớ giọng nói của nàng, nhưng cả giọng nói cũng không rõ rệt, chỉ là một âm thanh đượm nghĩa yên ổn.

Và anh biết rất rõ rằng mãi mãi sẽ như vậy. Không bao giờ anh có thể trông Xari rõ như trông Xêlia. Không bao giờ anh có thể nhớ hình dáng cặp chân, đường cong của cổ nàng hay vẻ nàng cười nụ. Mọi cái về nàng bao giờ cũng chỉ là khuôn mặt mờ ảo với đôi mắt đầy thông cảm đượm nghĩa yên ổn. Anh sẽ mãi mãi nhớ Xari như thế, vì nàng đã ăn sâu vào trái tim anh. Nàng giữ lòng yêu của anh không phải vì hình dáng cặp chân, hay nụ cười, hay khóe mắt, hay những đường cong. Nàng là Xari, nàng hoàn toàn chiếm giữ anh vì nàng là Xari...

Đoàn tàu thét lên một hồi còi, lừ lừ tiến vào ga rồi đỗ hẳn lại. Lani chầm một điệu thuốc lá, ngón tay run run. Anh bước tới và đưa mắt nhìn dọc theo suốt những toa tàu.

Xêlia bước ra khỏi toa, đặt hai chiếc vali xuống và nhìn quanh.

Lani lại gặp người soát vé.

- Tôi đi đón người thiếu nữ kia, anh chỉ tay. - Ông có thể làm ơn cho tôi vào mang đồ hành lý cho nàng... ông làm ơn?

Người soát vé đảo mắt nhìn khắp người anh, nhỏ toẹt một cái rồi gật đầu.

- Mang trả vé ngoài bàn giấy nhá, người soát vé đột ngột nói. - Ta không đợi suốt ngày ở đây được đâu.

Lani gật đầu, vội vã đi vào sân ga. Đoàn tàu đã chuyển mình thông thả trườn ra khỏi ga. Xêlia vẫy tay và chạy lại gặp anh. Mắt nàng sáng ngời lên. Một lần nữa anh lại phải nhận thấy rằng nàng quả là một thiếu nữ tuyệt đẹp. Nàng bá lấy cổ anh và ghì chặt người anh, rồi đẩy anh ra nhưng vẫn giữ tay để nhìn sát vào mặt anh:

- Thực sung sướng được gặp lại anh, anh Lani.

Lani mỉm cười:

- Thực sung sướng được gặp lại em, em Xêlia.

- Trông anh khỏe ra nhiều và vui, nàng nói.

Anh cúi xuống xách hai chiếc vali của nàng, dẫn lối ra cửa, trao cho hai đứa bé chỗ đi.

- "Tắcxi" đây, anh nói qua vai, không quay đầu lại.

Xêlia mỉm cười, ngắm hai thằng bé đùn chiếc xe cút-kít xuôi con đường cát nhỏ.

- Đưa vé của em đây cho anh, anh nói.

Nàng lấy ra một tấm vé khứ hồi, xé phần đã dùng đưa cho anh.

- Đợi anh nhé, anh nói và đi lại chỗ phòng giấy nhỏ hẹp của người soát vé.

Người soát vé giật phắt lấy tấm vé từ tay anh, nhìn xuống tấm vé và trừng mắt nhìn lên:

- Ở vùng này tao là người xé vé, nghe chưa? - người soát vé nói và nhỏ toẹt một cái.

Chỉ một li nữa là bãi nước bọt trúng vào quần Lani. Lani nhớ hôm mình trở về. Má anh nóng rần rật. Anh phải cố vận dụng tinh thần kìm hãm bàn tay khỏi đưa lên

xoa má. Anh đưa lưỡi liếm môi, quay người đi, trở lại chỗ Xêlia đứng đợi. Người soát vé hăm hăm nhìn theo và chửi lầu nhàu một thôi một hời. Xêlia khoác tay mình vào tay Lani, hai người rời khỏi ga, đi sóng đôi trên con đường cát nhỏ. Mãi đằng xa, hai đứa trẻ đẩy xe đang mờ dần, khuất hẳn sau ngọn đồi. Hai người qua quán cà phê. Người con gái trong quán trở mắt ngó quần áo của Xêlia, đảo mắt nhìn nàng từ đầu đến chân.

- Thế nào, anh Lani? Kể cho em nghe tất cả mọi chuyện đi. Cho em biết vì sao anh chẳng chịu viết thư gì cho em cả. Nhưng trước hết hãy nói cho em nghe về dân làng và trường học đã.

- Mọi việc đều tốt, Lani thông thả nói. - Ai cũng rất sốt sắng học. Trẻ con đi học ban ngày và người lớn đi học buổi tối.

Xêlia hít một hơi thở dài và đợi. Ở đây đi ra ngoài trời thực tuyệt, nàng nghĩ. Thênh thang và dễ thở. Mình ưa nơi này quá, giá mà ở luôn đây thì thích nhỉ. Nghĩ thế nhưng rồi nàng lại ngò ngợ. Hãy nên thành thực, nàng tự nhủ. Mình chỉ ưa ở đây nếu đây cũng có nhà chóp bóng, có xe hỏa, tắc xi, xe điện, tiệm cà phê, khiêu vũ, cuộc vui. Hãy nên thành thực mà nhận như thế. Nói tóm lại, giá chuyển được tỉnh Kép về đây thì mình thích đấy... Hoặc giả, có lẽ, nàng đột nhiên mỉm cười, nếu có một công việc gì dễ chịu ở đây, nàng nghĩ một cách nghiêm chỉnh hơn. Có lẽ mình sẽ có thể thích ở đây nếu nghĩ được rằng mình đang làm một việc đáng làm, như Lani đang cảm thấy thế. Dem sự giáo dục lại cho nhân dân đang cần giáo dục. Nàng chợt mỉm cười. Nàng tự nhủ rằng nàng đã không thành thực. Mình tự dối mình. Mình đang cố hợp lý hóa lòng ao ước được anh ta yêu cầu mình ở lại đây. Sự thực là thế.

Nàng đưa khoe mắt nhìn Lani một cái và nhận ra rằng anh đã không nói gì hơn nữa. Chỉ có vài lời thế thôi ư? Thực chẳng giống Lani xưa. Mở trường là điều quan trọng đối với anh. Ngày nọ ở tỉnh Kép, lúc nào anh cũng nói liên miên không dứt về chuyện mở trường, và chẳng anh cũng ham thích việc dạy học.

- Giáo sư Simđơ gửi lời chào anh đấy, Xêlia nói.

- Cảm ơn. Giáo sư có mạnh khỏe không em?

- Vẫn la hét anh chị em như thường, nàng mỉm cười. Anh nhớ Giônni Giôn chứ? Thế này nhé, tháng trước ông Simđơ hoàn toàn mất bình tĩnh với anh ta. Chả ai biết Giônni đã làm trò gì, chỉ thấy ông Simđơ bảo anh ta đừng vác mặt đến các khóa giảng của ông trong một tuần lễ. Anh biết ông Simđơ khi tức giận cứ nhảy lên chồm chồm như thế nào đấy. Thế là ông nhảy chồm chồm suốt cả buổi sáng...

Lani mỉm cười. Anh hình dung thấy được ông Simđơ già.

- ... Hôm nọ Giônni vắng mặt ở lớp giảng của ông. Sau bài giảng ông Simđơ gặp anh ta ở ngoài và hỏi tại sao anh vắng mặt. Giônni nói: "Thưa giáo sư, giáo sư đã bảo tôi đừng đến". Anh phải nhìn thấy ông Simđơ lúc bấy giờ mới được, anh Lani ạ! Ông quăng ngay sách đi và xông tới Giônni. Thật là một trận đánh bốc thú tuyệt, Giônni tự bảo vệ nhưng vẫn cẩn thận tránh không đụng tới ông già, còn ông thì cứ rình rình anh! Tuốt cả lớp anh chị em đứng vây quanh cứ mách nước cho ông Simđơ làm cách nào cho Giônni đo ván! Làm cho em nhớ lại cái bữa ông ta đã đấu bốc với anh ở trong lớp...

Xêlia cười rũ rượi. Lani cười mỉm mỉm.

- Thế rồi sao nữa? Lani hỏi.

- Thì cũng như lần trước với anh. Ông Simđơ tuyên bố rằng từ khi anh rời trường đến giờ thì Giônni là người thông minh nhất. Bây giờ anh rời trường rồi thì ông ta cứ luôn luôn viện anh ra mà khen ngợi - ông già đều thế.

- Ông là người cao cả, Lani nhẹ nhàng nói.

- Vâng, ông ta cao cả. Xêlia đáp.

Hai người lại rơi vào im lặng. Họ đã lên tới đỉnh con đường dốc. Mặt trời đã chìm hẳn phía đồi xa, chỉ còn thấy lóe lên một vài tia sáng màu tím tím. Những hạt bụi cát nhỏ bốc lên theo bước chân hai người đã mất sắc óng ánh, lẫn vào bóng chiều thâm dần. Vẫn chưa thực gần nhau, Xêlia nghĩ. Có một cái gì ngăn cách giữa hai người. Lani nghĩ đến Xari. Anh phải gặp nàng tối nay. Có Xêlia ở bên thực trở ngại. Nhưng anh cũng sẽ phải tới gặp nàng.

- Chúng ta nghỉ một tí, được không anh? - Xêlia hỏi.

Nàng không mệt, nhưng hút một điếu thuốc lá và ngồi bên nhau một tí có lẽ sẽ tạo điều kiện âu yếm nhau hơn. Nàng hy vọng như thế. Hai người rời khỏi con đường cát đến ngồi trên bãi cỏ. Lani tìm thuốc lá và diêm. Họ im lặng nhả khói. Lani nhìn đăm đăm vào quầng không. Xêlia ngắm kỹ nét mặt anh. Thay đổi. Nét mặt anh có cái gì thay đổi, nhưng nàng không sao nắm vững được là cái gì. Tuy nhiên có sự thay đổi, không còn nghi ngờ gì nữa.

Đột nhiên nàng nghĩ đến một người con gái khác. Ý nghĩ ấy thực là buồn cười. Nhưng nó cứ chập chờn ở trong óc nàng và càng nghĩ nàng càng thấy nó có vẻ đúng.

Nàng nhìn sát tận mặt anh đến mấy phút.

- Anh Lani, nàng nói khe khẽ.

Lani im lặng đợi.

- Anh chưa hôn em.

Lani quay lại nhìn nàng. Nàng cảm thấy khó lòng biết được sau đôi mắt anh có những ý nghĩ gì. Anh cúi xuống và hôn nhẹ lên môi nàng.

Có một người con gái khác, Xêlia tự nhủ.

Nàng co chân, vòng hai tay giữ lấy và tựa cằm lên đầu gối. Nàng chăm chú ngó khoảng không trước mặt mà không nhìn thấy gì. Nàng cảm thấy vắng lặng, tĩnh mịch và trống rỗng - một cái gì nghiền nghiền ở trong tim và ở cổ, chỉ có thể thôi. Chỉ có sự trống rỗng và cô đơn. Không thấy đau khổ. Cô đơn. Không thể nghĩ hay cảm thấy gì hết.

Biết nói với Xêlia thế nào bây giờ, Lani băn khoăn. Anh tìm lời ở trong óc. Nhưng mọi chỗ đều trống rỗng. Không biết nói với nàng ra làm sao.

Xêlia ngơ ngẩn tưởng có đến hàng năm trước khi ý nghĩ trở lại óc nàng. Nàng nhìn đồng hồ, thấy mới chỉ có mấy phút trôi qua từ lúc hai người rời con đường ra ngòi trên bãi cỏ. Chỉ có mấy phút.

Nàng ngược mắt nhìn Lani một lần nữa và sự đau đớn ập tới trái tim nàng. Nàng muốn nói chuyện, muốn van xin, muốn phản kháng, muốn nhắc nhở anh nhớ đến những chuyện hai người đã cùng làm với nhau, nhắc nhở anh nhớ đến quá khứ với bao tiếng cười và hạnh phúc cùng chia sẻ. Nàng cảm thấy nước mắt mình đang dâng lên.

Nàng nhắm mắt, quay đầu đi. Kìm hãm lại, nàng tự nhủ. Cố kìm hãm lại. Nước mắt cũng chẳng giúp được gì hơn. Kìm hãm. Mình phải kìm hãm. Kìm hãm lại, tựa hồ cuộc đời mình trông cậy cả vào sự kìm hãm đó. Không gây sự. Không nói gì cho đến lúc anh ta nói. Nàng cố kìm hãm... Nàng mở to mắt nhìn trần trần về phía mặt trời đã lặn. Nàng đưa điều thuốc lá lên rít một hơi, mà ngón tay run. Nàng ném điều thuốc lá, thở một hơi dài và quay đầu lại nhìn Lani. Mắt nàng sáng lên và nàng mỉm cười.

- Chúng ta đi thôi, anh?... nàng nói và đứng nhòm dậy.

Họ đi theo con đường cát trắng nhỏ hẹp trong lúc bóng tối cứ thẫm dần. Mặt trời

đã lặn hẳn và hoàng hôn chuyển mau thành đêm tối. Thời gian lúc tranh tối tranh sáng ấy thực là huyền diệu. Mọi vật đều dịu dàng. Mặt trời đã lặn nhưng trăng sao chưa mọc. Ngày đã chết mà vẫn sống. Đêm đã sinh nhưng chưa xuất hiện. Không có sự sống cũng không có sự chết. Chỉ có một thời kỳ quá độ. Ở khoảng cách giữa hai cực điểm ấy, vào lúc sáng và tối nhẹ nhàng phối hợp ấy, có một vẻ đẹp huyền ảo, tuyệt vời. Và hai người vẫn đi theo một con đường cát trắng trong im lặng.

- Xêlia... Lani nói một cách tha thiết và cố tìm chữ để kể với nàng về Xari.

Nàng nhìn vẻ đau khổ trên nét mặt anh và thấy hài lòng.

- Anh bảo gì?

- Xêlia... Anh...

Vẻ đau khổ của anh không còn làm cho nàng thích trí, giây phút tàn ác đã qua rồi.

- Em biết anh định nói gì với em, nàng điềm tĩnh nói. - Anh muốn bảo em rằng anh đã có một người yêu khác rồi. Đúng thế không anh? Lani gật đầu. - Anh thực tiếc, Xêlia... - Anh quay nhìn nàng với đôi mắt đau khổ.

Nàng cố cười, nhưng tiếng cười nghẹn trong cổ họng.

- Chẳng có gì mà phải tiếc cả... Những chuyện ấy tự nó xảy đến, anh Lani ạ. - Hãy kìm hãm, nàng tự nhủ, hãy cố mà kìm hãm... Nàng quay bộ mặt tươi cười lại phía anh. - Làm ra bộ không đau đớn thì cũng chẳng ích gì, anh Lani ạ. Anh rõ đấy, chúng ta đã cùng nhau làm bao nhiêu việc. Mấy năm gần gũi mới hiểu rõ được nhau như thế, cùng chia vui sẻ buồn, cùng chung một ý nguyện rồi mới thành yêu nhau. Thế mà đột nhiên lại chấm dứt tất cả thì làm sao mà chẳng đau đớn.

- Anh thực tiếc, Xêlia.

- Em biết. Em chẳng oán trách gì anh đâu. Đừng nói anh phải tiếc gì nữa. - Hãy tự kìm hãm! Đừng sắp sửa gào lên với anh ta. Cố mà bình tĩnh. - Anh có thể cho em biết về cô ta được chứ? Em nghĩ rằng em có quyền được biết.

- Anh và cô ta yêu nhau.

- Em đã tưởng là chúng ta đã yêu nhau.

- Anh thực tiếc, Xêlia.

- Chỉ có thể thôi ư?

- Phải... Anh xin em đừng nói đến chuyện ấy nữa, Xêlia.

Nàng cố nén những thúc giục ép nàng hét lên với anh rằng tình yêu không chấm dứt khi một người không muốn nói đến nó nữa.

- Ít nhất anh cũng có thể nói cho em biết tên cô ta, nàng nói một cách cay đắng.

- Xari Viliê.

Hai người im lặng đi. Và bây giờ xóm Stinvon đã hiện ra ở phía dưới, trước mặt họ. Bên phải là cửa hiệu của lão Do Thái và bên trái, ở xa xa, trên đồi cao kia, là tòa nhà lớn.

Idắc đứng trong cửa hiệu ngắm hai người đi qua. Tin đồn Xêlia sắp về đây đã truyền đến anh từ sớm. Mọi tin tức ở thung lũng này chẳng sớm thì muộn thế nào cũng đến tai anh. Idắc mỉm cười ngẫm nghĩ, thích thú vì chuyện của Lani với Xari và cô thiếu nữ tình Kép yêu Lani kia.

- Dễ tới nay mình phải đến dự cuộc đón mừng mới được, anh nói và đi vào, ghi thêm một trang vào cuốn nhật ký chép những sự việc xảy ra ở Stinvon.

Hai người đã về tới đầu xóm và thấy dân làng đang lảng xảng về chuyện tiếp đón họ. Xêlia níu cánh tay Lani. Anh nhìn nàng.

- Vì quá khứ, chúng ta hãy nên vui lên, anh. Đừng bận tâm và khổ sở vì em nữa. Những chuyện ấy tự nó xảy đến thôi.

- Xêlia, em thực tốt bụng và đầy thông cảm.

Thông cảm, Xêlia nghĩ một cách cay đắng.

- Vậy thì chúng ta hãy nên vui lên. Em muốn anh được vui sướng.

Rồi nàng nói chuyện riu rít, kể cho anh nghe những tin mới nhất ở tỉnh Kép. Những chuyện tếu mà các bạn trong nhóm kể với nhau. Ai làm gì, ai đi đâu, ai nói thế nào, gần đây nhất có những ai yêu ai và những đôi nhân tình nào đã lấy nhau. Và lúc về đến nhà thì sự buồn bực đã tiêu tan trên nét mặt hai người. Họ kể lại những chuyện, ngày qua, việc cũ vui như đôi bạn thiết.

Những người trong ban đón tiếp Xêlia đã đợi sẵn ở nhà. Trước khi bước qua ngưỡng cửa, Lani nắm chặt lấy bàn tay Xêlia, nói bằng một giọng cởi mở và biết ơn:

- Xêlia, em thực là kỳ diệu.

Nàng nhìn anh bằng đôi mắt lạ lùng, rồi mỉm cười và bước vào nhà. Bà mẹ Lani mừng cuống quýt, lúng túng xin lỗi vì nhà nghèo, và cụ mục sư trình trọng nói mấy lời chúc mừng. Còn các bà già đều góp mỗi người một lời, có bà cảm động khóc sút sịt, và các cô thiếu nữ thì vừa tò mò vừa ghen tị, ngẩn ngơ nhìn tóc nàng, quần áo và giày của nàng. Chờ lúc mọi người dứt lời xôn xao chào hỏi, nàng xin phép đi rửa mặt.

Vào phòng tắm, nàng đóng chặt cửa lại, rồi không thể kìm hãm được nữa, nàng ôm mặt khóc âm ức hồi lâu... Và khi nàng trở ra, mắt tuy hơi bị đỏ nhưng sáng long lanh và nụ cười duyên dáng đã chiếm được trái tim của tất cả cụ già ở Stinvon. Các cụ bàn tán với nhau là nàng không làm bộ làm tịch, nàng thân mật với mọi người, nàng thực xứng là một vợ hiền của Lani Xuất. Mục sư mỉm cười sung sướng.

Một lát sau, mọi người lần lượt kéo nhau ra về, Lani cũng đem chăn màn sang nhà mục sư ngủ nhờ trong thời gian nàng lưu lại ở Stinvon. Bây giờ chỉ còn có một mình nàng với bà mẹ Lani.

Nàng nhìn người đàn bà tiều tụy, già trước tuổi, và nở một nụ cười thân mật. Hẳn bà cụ đã phải tần tảo khó nhọc lắm mới nuôi được cho Lani ăn học trong bấy nhiêu năm trời, có đầy đủ quần áo và các thứ cần dùng cho một sinh viên. Sự thực anh ấy có dạy học con mấy nhà buôn Ấn Độ giàu có để kiếm tiền thêm, nhưng đây là mãi mấy năm sau này. Hẳn bà cụ phải hãnh diện về anh ấy lắm. Nàng nhìn thấy nước mắt dâng lên trong đôi mắt già nua.

Nàng bắt giắc vòng tay ôm lấy ngang lưng bà cụ. Bà cụ lắc mạnh đầu mấy cái và thốt thức nói:

- Tôi là người quê kệch quá.
- Không phải thế đâu, Xêlia nói: - Cụ là một người mẹ đáng kiêu hãnh.

Trên nét mặt bà Xuất có một vẻ sững sốt. Bà cảm thấy mình trẻ lại, trẻ hơn cả người con gái này, sao mà cô ta hiểu thấu tâm can bà thế.

- Được cô hiểu cho, bà nói, tôi thực sung sướng. Rồi được cởi mở, lời nói cứ thế trào tuôn - Ít lâu nay, tôi lo lắng vì nó quá, cô ạ. Bao nhiêu ngày liền nó cứ ủ ê, rầu rĩ, chẳng nói gì với ai, chỉ đi bách bộ tha thẩn, một mình hàng giờ. Tôi đã nghĩ dễ thường nó lại sắp đi ra tỉnh mất, sống ở đây nó lẻ loi quá, mà chúng tôi thì toàn là người chẳng có chữ nghĩa gì. Chắc cô biết đấy, những người trẻ tuổi là rất dễ thấy mình lẻ loi, nhất là khi họ không giống những người ở chung quanh họ.

- Hẳn là cụ lo lắng nhiều, Xêlia nói. Bà cụ gật đầu. - Phải. Thế rồi chiều hôm qua

nó lại tươi tỉnh trở lại. Tươi tỉnh hơn trước nhiều. Chưa bao giờ tôi thấy nó vui như thế. Bây giờ thì tôi hiểu. Vì cô sắp về đây nên nó mới vui như thế đấy. Bây giờ thì mọi chuyện đều tốt đẹp được cả, cô Risa ạ.

- Xin cụ cứ gọi con là Xêlia thôi.

Bà Xuất mỉm cười vui sướng. Với một tình yêu thương trìu mến vô cùng, bà nhắc lại cái tên "Xêlia". Cô bạn này của Lani thực là người tốt và am hiểu quá sự mong ước của bà. Hai người lấy nhau hẳn là sẽ sung sướng lắm, điều ấy thì bà chẳng còn phải ngờ gì nữa. "Xêlia" - bà nâng niu cái tên ở trong óc - yêu con trai bà, am hiểu và không e ngại cảnh nghèo về bà con thân thích của nhà chồng. Thật đúng là nàng dâu mà người mẹ mong ước. Một cô gái ngoan, không nghĩ mình là tài giỏi hơn người khác. Dù mặc quần áo đẹp, nhưng ai trông cũng biết cô ta không phải là người sợ công việc.

- Tôi thực sung sướng rằng người nó yêu lại là cô, bà Xuất nói và khẽ vỗ vào bàn tay Xêlia.

Xêlia nắm chặt bàn tay kia lại và gượng mỉm cười. Đừng để bà cụ biết. Cứ để bà nghĩ rằng Lani yêu mình. Đừng để bà cụ biết... Bà không biết gì về cô gái Xari Viliê kia. Ý nghĩ ấy đột nhiên như quật vào nàng. Nàng cố kìm hãm, mỉm cười với bà cụ.

- Con có nghe anh Lani nói chuyện về họ Viliê, Xêlia nói và chăm chú nhìn mặt bà cụ. - Họ là ai ạ? Bà mẹ Lani mỉm cười. - À, họ là người da trắng ở trên tòa nhà lớn. Trên đường từ ga về đây, hẳn con đã trông thấy tòa nhà ấy.

- Vâng, Xêlia nói và quay đi.

- Họ là người da trắng đầu tiên đến lập nghiệp ở đây, bà cụ nói tiếp. Ruộng đất vùng này phần lớn là của họ. Nghĩa là của Gót Viliê. Cả dòng họ ấy còn lại mỗi mình ông ta?

- Còn lại mỗi mình ông ta?

- Phải. Ông ta là người cuối cùng của dòng họ Viliê. À, còn một cô con gái tên là Xari Viliê. Nhưng chính thực cô ta không phải là người dòng họ Viliê. Ông cụ sinh ra ông Gót bây giờ đã nuôi bố cô ta làm con nuôi. Vì thế nên ông Gót Viliê là người cuối cùng của dòng họ Viliê, con ạ.

- Xari Viliê là người da trắng...

- Phải, con ạ, cô ta là người da trắng.

Có tiếng nắc nhen trong cổ họng Xêlia. Bà cụ quay nhanh lại nhìn nàng.

- Sao thế con?

- Không sao ạ. Xin phép cụ con ra ngoài một mình đi chơi một lát có được không ạ?

- Con cứ đi. Nhưng con hãy cho già biết có điều gì không phải với con không thế?

- Thực không có điều gì ạ.

Xêlia vội vã ra khỏi căn nhà nhỏ và đi xuôi xuống Phố Cao. Nàng cố bình tĩnh suy nghĩ, nhưng trong óc chỉ thấy rối như mớ bông bong. ... Sao Lani lại có thể làm một việc như thế? Thực ngu xuẩn. Điên rồ. Ở tỉnh kếp trai gái ve vãn nhau là chuyện thường. Nhưng ở đây khác. Ở đây là một thành phố lớn, ở đây có nhiều nhà bạn bè thuận tiện cho da đen da trắng gặp nhau. Mà chuyện ve vãn nhau như thế thực sự có bao giờ đem lại kết quả gì đâu. Hai người cũng chẳng sánh đôi đi ra ngoài được, họ là chỉ quanh quẩn ở Khu Sáu. Mà ngay ở Khu Sáu trai gái da đen da trắng đi với nhau người ta cũng còn nhìn chòng chọc, nói này nói nọ. Huống chi ở đây... Thế mà anh ấy yêu cô kia... Thôi rõ lắm rồi. Anh ấy yêu một người con gái da trắng ở vùng cao nguyên này! Họ không thể kết hôn với nhau được... Không thể được.

Đi qua một vài người trên đường, nàng mỉm cười với họ như một cái máy. Cô kia có yêu anh ta, có thực yêu anh ta không, hay chỉ là cao hứng đùa thôi? Lani yêu cô ta. Điều này thì Xêlia biết chắc. Cô gái đó đã kích động ở trong lòng anh những tình cảm mà cô ta hy vọng kích động được. Cái đó cũng không còn nghi ngờ gì nữa. Chính mắt nàng đã trông thấy; làm thế nào để xoay lại tình thế, làm thế nào bây giờ?

Đi qua cái giếng xây lâu đời, trong bóng tối lờ mờ, nàng chợt nghe có tiếng chân người bước theo nàng. Nàng quay lại và thấy một người đàn bà cao lớn, có bộ ngực đồ sộ và cặp mông đung đưa đang tiến lại bên nàng.

- Tôi là Phiétta. Còn cô là Xêlia, người yêu của Lani Xuất mới từ tỉnh Kếp về.

- Phải. Thế sao?

- Tôi biết cô đang có điều buồn bực.

Xêlia cố nhìn sát hơn để nom rõ mặt Phiétta.

- Làm sao chị biết?

- Nếu không có điều phiền muộn thì sao đêm đầu tiên về chơi cô lại đi thơ thẩn một mình.

- Chị có vẻ thông thạo nhỉ.

- Tôi là một người đàn bà.

- Thế nghĩa là thế nào? Xêlia hỏi và nghĩ người này hẳn biết Xari Viliê.

Phiétta bật lên một tiếng cười không vui.

- Nghĩa là tôi biết cô cảm nghĩ như thế nào.

Hai người im lặng một lát, Xêlia rẽ theo hướng Phiétta đi. Chị ta sắp bảo mình điều gì đây, Xêlia nghĩ. Tất chị ta phải có điều gì muốn bảo mình.

- Tôi làm công ở tòa nhà lớn, Phiétta thông thả nói. Nếu cô muốn gặp Xari Viliê, tôi có thể gọi ra cho mà gặp.

- Tôi không muốn gặp cô ta, Xêlia xẵng giọng nói.

Một lần nữa, tiếng cười không vui của Phiétta lại vang lên. Tiếp đó là sự im lặng nặng nề suốt dọc con đường qua ngọn đồi nhỏ, cho tới khi hai người tới dãy nhà ngoài của tòa nhà lớn.

- Cô đợi ở đây, Phiétta nói rồi đi vào một mình.

Xêlia quyết định về, không đợi. Nhưng đi được vài bước về lối Stinvon, nàng lại từ từ quay lại, tới chỗ Phiétta đã bảo nàng đứng đợi. Phiétta qua bếp lên nhà trên, ngó vào buồng khách. Gót trông lên. Mắt hấn vờn trên người Phiétta. Xari đang cúi đầu chăm chú đọc một cuốn sách của cha nàng để lại.

- Gì thế? Gót hỏi, mắt vẫn dán vào người Phiétta.

- Máy giờ thì ông xoi com? Tôi có chút việc ở nhà nên muốn về sớm.

Xari nhìn lên. Phiétta khẽ nháy đuôi con mắt.

- Thức ăn đã xong chưa? Gót hỏi.

Một lần nữa Xari ngạc nhiên thấy thái độ Gót nhẹ nhàng đối với Phiétta. Chị ta muốn gì cứ tự ý nói và hỏi, thế mà Gót không gầm thét rống lên như đối với Mêbon.

- Cũng sắp xong cả.
- Được, lúc nào xong thì chúng ta sang ăn ngay.
- Cảm ơn ông Gót.

Vài phút sau, Xari xuống bếp.

- Có người đợi cô ở quá dãy nhà ngoài, Phiétta nói nhỏ.
- Ai nhỉ? Xari nghĩ và hỏi. Chị này cũng biết chuyện chẳng?
- Tôi không biết. Chỉ biết là một người đàn bà. Trời tối nên không nhìn rõ mặt.
- Da trắng à?

Xari tự mắng mình ngay sau khi hỏi. Thật là một câu hỏi khờ khạo, chỉ làm cho Phiétta thêm nghi ngờ. Phiétta nhún vai, thốc mách nhìn Xari.

- Chứ còn ai khác nữa? chị ta vờ nói, làm như không biết gì.
- Thế sao lúc nãy ở trên nhà lại không bảo tôi ngay?
- Cô ta không muốn để ông Gót biết.
- Cô ta biết ông Gót à?
- Phải, Phiétta nói dối một cách trơn tru.

Có lẽ là con gái lão Simit, Xari nghĩ và đi ra. Không biết ả ta muốn gì. Trên đường đi ra dãy nhà ngoài, ý nghĩ cứ đảo lộn ở trong óc nàng.

Gót thò đầu vào cửa bếp.

- Máy con mụ Kaphia đâu cả rồi?

Phiétta mỉm cười.

- Tôi cho họ về. Cũng chẳng còn việc gì phải làm. Như thế để dạy cho họ biết là nếu làm việc chu tất thì sẽ được về sớm.

- Xari đâu?

- Cô Xari ra ngoài nhà kho xem có cần phải đặt mua thức gì không. Gót bước vào bếp, đứng trước mặt Phiétta.

- Đã lâu lắm, giọng hấn căng thẳng ham muốn hung bạo.

Phiétta thân nhiên mỉm cười, bước lại bên bếp lò. Đôi mắt náy lửa của Gót không có hiệu lực gì đối với nàng hết.

- Trông mày già hơn xưa, hấn tiếp.

- Ông cũng thế, Phiétta nói hất lại qua vai.

- Mày béo đầy ra, hấn nói và chăm chú nhìn các đường cong trên thân nàng.

- Có con cái nên béo ra thế đấy, Phiétta nhẹ giọng nói và thốt lên cười.

- Bô chúng nó là ai?

Nàng nhún vai, quay lại đối diện với hấn. Hàm răng nàng sáng trắng lên trong một nụ cười nở rộng và khoái trá.

- Ông ghen hay sao?

Hấn đỏ mặt và nhìn đi chỗ khác. Nàng cười lớn.

- Vẫn là ông Gót Viliê cũ, nàng nói. - Vẫn cứ tò mò đòi hỏi một chuyện ấy. Được rồi. Tôi sẽ trả lời ông. Nhưng ông hỏi chúng nó là con ai tức là ông đòi hỏi một cái gì.

- Nàng khẽ nhún vai. - Một người đàn ông ở đây, một người đàn ông ở kia, ấy chuyện chúng ra đời là như thế. Nhưng tôi là mẹ chúng nên chúng là con tôi.

Gót đã bớt vẻ căng thẳng hung hấn. Hấn lại nhìn thân hình Phiétta lần nữa. Có đầy ra nhưng vẫn dễ coi. Giọng hấn dịu hấn khi hấn lại lên tiếng:

- Về cả mọi chuyện chỉ còn lại có tao và mày, Phiétta nhi, chỉ còn lại có hai chúng ta nhớ lại hồi xưa, khi tòa nhà lớn đông chật những người và vang rộ tiếng cười, lúc nào cũng vui như hội. Mày còn nhớ không?

- Tôi nhớ, Phiétta nói rồi tò mò nhìn hấn.

- Cuộc sống hồi ấy vui thật, hấn nói, giọng dịu dàng mới lạ.

- Hồi đó ông biết cười đùa, nàng nói và vẫn chăm chú nhìn hấn.

Hấn tiến lên một bước, chăm chăm nhìn nàng.

- Đêm nay trở lại đây nhé, hấn năn nỉ, đợi lúc Xari dắt chó đi chơi. Nó hay về

muộn và về là đi ngủ ngay.

Trở lại đây để chúng ta cùng nhắc lại hồi xưa, cùng ôn chuyện cũ.

- Ông muốn nhớ chuyện cũ à? nàng khẽ hỏi.

Hắn giương mắt nhìn nàng lắc lắc đầu như để làm cho sáng óc, rồi giật mạnh.

- Phải! hắn nói một cách hung dữ. Tao muốn nhớ! Tao bảo mày là tao muốn nhớ! Nhưng rồi sẽ khác trước. Mọi chuyện rồi sẽ đâu vào đấy! Mọi chuyện rồi sẽ phải như ý tao muốn. Đâu vào đấy! Đâu vào đấy! Tao bảo cho mày biết thế! Mọi chuyện rồi sẽ đâu vào đấy!

- Quá khứ vẫn cứ mãi mãi là quá khứ, Phiétta nói.

- Sự việc đã xảy ra như thế nào thì vẫn giữ nguyên như thế ấy. Mãi mãi. Chẳng bao giờ thay đổi được.

- Rồi sẽ thay đổi được, hắn rên rỉ. Tối nay cứ làm ơn trở lại đây mà xem khắc rõ. Làm ơn nhé. Trở lại đây nhé?

Phiétta lắc đầu.

- Sao không lại? hắn năn nỉ.

Phiétta nhích môi cười.

- Ông có còn nhớ, cách đây đã lâu, bao nhiêu năm rồi, một lần ông yêu cầu tôi đến... rồi ngủ với ông không?... Ông còn nhớ không?

Hắn gật, nhìn chăm chăm vào môi nàng.

- Bây giờ tôi còn trẻ, nhưng tôi nhớ lắm. Tôi từ chối và bảo cho ông biết vì sao. Ông còn nhớ không?

- Thế bây giờ mày cũng từ chối vì lẽ ấy à? - Giọng hắn khàn khàn đi.

Nàng gật đầu.

- Nhưng bây giờ nó điên, Gót cái lại một cách tàn bạo. Nó rúm ró như một con vật! Mày nói láo! Nó không phải là người nữa! Nó là đồ vứt đi! Mày nói láo, Phiétta.

- Nói thực đấy, Phiétta thông thả đáp. Gót bàng hoàng nhìn nàng.

- Nhưng bây giờ tao sai khiến nó như một con vật! Nó đã bị đả đến thành một

con vật điên rồ!

Phiétta quắc mắt, nhìn thẳng vào mặt hắn.

- Ông biết ai đã làm cho anh ấy như thế đây, nàng thông thả nói.

- Tao biết, Gót đáp.

Rồi mắt hắn bỗng sáng lên. Hắn nhận ra mình đã lỡ lời.

- Từ bấy đến nay ông vẫn biết, Phiétta nói chậm rãi.

- Thế thì đã sao?

- Hãy cho tôi biết là ai làm, Phiétta thông thả nói. Hãy cho tôi biết là ai làm, rồi tôi sẽ trở lại ngủ với ông và làm bất cứ điều gì ông muốn. - Hai bàn tay nàng nắm lấy nhau rồi lại buông ra. Ngực nàng phập phồng. Ý muốn giết người lóe lên trong mắt nàng.

- Không, hắn đáp một cách nặng nhọc.

Phiétta ngó sát mặt hắn và biết rằng hắn sẽ không nói.

- Chuyện ấy xảy ra lâu rồi, giọng hắn có vẻ tuyệt vọng - Hãy quên đi.

Ý muốn làm cho hắn đau đớn nổi cồn lên trong lòng Phiétta mãnh liệt như giông bão. Chậm rãi dần từng tiếng một, nàng nói:

- Nếu cô ấy còn sống thì cô ấy sẽ chẳng quên đâu! Cô ấy sẽ vẫn yêu Xam, dù anh ta tàn tật hay không.

Gót vung nắm tay đâm vào má nàng. Nàng ngã gục xuống sàn. Hắn giơ chân toan đạp thì hình ảnh cô Xari kia với đôi mắt trợn trừng từ dưới sàn nhìn lên hắn. Hắn rít lên, nhắm mắt lại để xóa hình ảnh bộ mặt kia đi. Hắn quay ra và vội vã trở về phòng hắn. Thông thả Phiétta lồm cồm bò dậy.

Xari Viliê bước tới chỗ bóng người đang đợi và nói:

- Có phải Lêna Simít đây không?

- Tôi là Xêlia Risa. Cô là Xari Viliê phải không?

- Phải, Xari thông thả nói, và bước lại gần hơn để nhìn kỹ người thiếu nữ từ tỉnh Kếp về. Nàng nói mau:

- Tôi ước giá được nhìn rõ cô.

- Tôi cũng thế, Xêlia nói.

Giọng nói của cô ta thực êm ái, Xari nghĩ và tự hỏi không biết mời cô vào nhà chứa đồ thì có ổn không. Nàng quyết định.

- Mời cô vào trong này, nàng quay đi dẫn lối.

- Tôi còn phải về sớm.

- Có phải vì cuộc vui đón mừng cô không? Xari hỏi một cách lạnh lẽo.

- Phải, Xêlia lãnh đạm đáp.

Nàng không ưa cái giọng bình thản của cô gái da trắng này. Xari cố nén ngọn lửa ghen tuông đang bốc lên theo câu đáp của Xêlia. Nàng thản nhiên tự hỏi không biết cô ta sắp nói gì với mình đây. Hai người đã tới một căn nhà ở phía trong cổng, Xari đẩy cửa, lần tay ở rìa tường tìm một bao diêm, thắp ngọn đèn dầu treo trên xà nhà. Thật tiếc chúng ta phải gặp nhau trong cái nhà chứa đồ này, Xari nhỏ nhẹ nói và quay lại. Dưới ánh sáng ngọn đèn, hai người thiếu nữ ngắm kỹ mặt nhau. Không ai chú ý đến những bì thóc, ngô, những bộ phận máy móc cũ rỉ, những cày bừa thuồng cuốc, những dây dợ, kèo cột làm nhà, chất ngổn ngang ở chung quanh. Tất cả đều mờ đi và hai người chỉ nhìn thấy nhau thôi. Cô ta không đẹp, Xêlia nghĩ; trán thì cao, miệng thì rộng, lại không biết cách để tóc thế nào cho hợp nữa. Nhưng ý nghĩ ấy cũng không làm cho nàng vui. Lani yêu cô ta. Cô ta lại có vẻ không quan tâm gì đến chủng tộc, màu da, Xêlia nhận biết thế một cách chán nản. Nếu phải cô ta có tư tưởng phân biệt chủng tộc thì chỉ nhìn thoáng một cái là nàng cũng đủ nhận ra ngay. Nhưng đời nào lại có được một cô gái da trắng ở xa thành thị mà không có đầu óc phân biệt chủng tộc kia chứ, nàng gay gắt tự nhủ như vậy.

- Thế nào, cô? Xari hỏi.

Nhưng sao Lani lại có thể yêu được cái con nhà quê lùn tịt này nhỉ? Xêlia tự hỏi. Nhưng rồi nàng lại nghĩ: không đúng. Người con gái này không đẹp, nhưng cô ta chẳng phải là một cô gái quê lùn tịt. Chẳng qua vì cay cú mà nói cho hả vậy thôi.

- Thế nào, cô? Xari nhắc.

Xêlia nhận thấy vẻ bình thản, tự tin trong giọng nói của cô ta. Nàng lấy một điều thuốc lá, châm lửa hút. Mình phải bình tĩnh với cô gái này mới được, nàng quyết định.

- Tôi đến gặp cô để nói về Lani.
- Tôi cũng nghĩ thế.
- Tôi muốn cô để cho anh ta yên.
- Vì cô ư? Xari nhẹ nhàng hỏi.

Xêlia cắn môi, nhìn đi chỗ khác. Cái giọng nhẹ nhàng của người con gái da trắng làm cho nàng bực bội.

- Không. Không phải vì tôi, nhưng là vì như thế chẳng đem lại kết quả gì. Cô là người da trắng, anh ta da đen. Hai người không thể lấy nhau được. Có khối đàn ông da trắng ra đây, sao cô không chọn lấy một người mà lại chọn Lani? Hãy vì anh ta mà buông tha anh ta ra cho anh ấy yên thân.

- Tôi đã không chọn anh ta, Xari thông thả nói Xêlia cười một cách giễu cợt và lắc đầu.

- Thôi, chúng ta không cần phải nói loanh quanh, nàng chưa chát nói.

- Tôi đã không chọn anh ta, Xari nhắc lại.

- Một người đàn bà trông thấy một người đàn ông, Xêlia nói toạc móng heo. - Trông thấy mọi vẻ khiến mình ưng ý thì lập tâm chú ý. Hẳn cô đã làm như thế. Tất cả chúng ta đều làm như thế. Rồi sau một thời gian, dần dà hai người mới trở thành yêu nhau. Chỉ có những nhà tiểu thuyết rẻ tiền và những kẻ lẳng mạn ngu xuẩn mới tin chuyện tình yêu sét đánh.

Xari mỉm cười. Một nụ cười lặng lẽ, kín đáo.

- Tôi đã nói thực. Tin hay không tin thì cái đó tùy cô. Mọi sự tự nó xảy đến thôi.

- Thế còn Lani?

- Cũng vậy. Xari thông thả nói. Nàng đã thấy hơi bực với sự khôn khéo của người con gái xinh đẹp ở tỉnh Kép này. - Lani đã cố tranh đấu với mình để không yêu, cũng như tôi, nhưng không ăn thua gì. Tất nhiên cô cũng thừa thông minh để hiểu điều ấy. Một người con trai và một người con gái gặp nhau và yêu nhau, đó là một chuyện giản dị hết sức.

- Nhưng cô là người da trắng! Xêlia phản kháng.

Xari nén cơn giận đang dâng lên. "Xari, hãy hiểu rằng người con gái này đang

đau khổ", nàng tự nhủ và thấy lòng dịu nhẹ.

- Tôi là một người đàn bà, nàng ôn tồn nói.
- Anh ta yêu tôi, Xêlia nói một cách tuyệt vọng.

Xari kìm hãm ý muốn bảo Xêlia hãy nên tìm một người đàn ông khác và nên dứt khoát với Lani đi, cũng như nàng đã dứt khoát với anh.

- Anh ấy có cho tôi biết thế, nàng thông thả nói.

- Chúng tôi quen biết nhau đã bao nhiêu năm, làm gì cũng có nhau, tất cả mọi chuyện. Tôi nói để cô biết anh ấy yêu tôi trước khi anh ấy về đây và gặp cô. Chuyện yêu cô là một sự điên rồ! Tôi hiểu anh ấy, tôi biết anh ấy muốn gì, biết cái gì là tốt cho anh ấy. Chúng tôi đã chia sẻ mọi cái với nhau! Cô có nghe không! Chúng tôi đã chia sẻ mọi cái với nhau! - Xêlia ngó Xari một cách tuyệt vọng.

- Anh ấy có cho tôi biết thế, Xari nhẹ nhàng nói.

Ngực Xêlia phập phồng. Miệng nàng thốt ra một cách hung hãn:

- Chúng tôi đã chia sẻ giường chiếu với nhau!
- Tôi biết, giọng nói của Xari vô cùng ôn tồn hòa nhã.
- Anh ấy cũng có cho tôi biết cả điều ấy nữa.

Xêlia quay lưng lại Xari. Hai vai nàng rũ xuống, rồi dần dần toàn thân nàng run lên vì những tiếng nức nở vô hy vọng. Tiếng nức nở trở thành tiếng khóc nức lên, vò xé thân thể nàng... Rồi, một hồi lâu sau, tiếng khóc nguôi dần, và ngừng bật.

Chờ đến lúc này, Xari mới tới bên, nhẹ vòng tay ôm lấy vai Xêlia. Xêlia cự tránh một lúc rồi sau cùng nàng gục đầu vào vai Xari, níu lấy cái thân khỏe mạnh, vững chãi và thẳng thắn của người con gái da trắng.

Sự bình tĩnh và nghị lực dần dần trở lại, Xêlia dựng người lên, thẳng hai vai. Xari bước lùi lại và nhìn nàng. Xêlia lau mặt, tìm một miếng thuốc lá, châm lửa hút và ngược mắt nhìn lên. Một lần nữa hai người thiếu nữ lại soi mắt vào nhau. Xari muốn nói nàng thực lấy làm tiếc, nhưng nàng biết cũng chẳng ích lợi gì, nên lại im lặng.

- Tôi phải đi, Xêlia nói. Tôi không muốn họ phải tìm tôi. Xari vặn nhỏ đèn lại rồi theo nàng ra. Hai người im lặng đi một quãng...

- Bây giờ tôi phải quay về, Xari nói. Cô cứ đi thẳng là đến nơi.
- Đừng nói gì với Lani về chuyện tôi tới gặp cô.
- Tôi sẽ không nói, Xari đáp. - Chào cô.

Nàng nhìn theo cái thân hình thon đẹp, bước vội vã, nhịp nhàng của Xêlia một lúc, rồi quay lại, chạy về tòa nhà lớn.

Giữa một khoảng đất rộng ở ngoài trời, ngọn lửa công cộng rừng rực reo vui. Trong ánh lửa chập chờn, một ông già đang kéo phong cầm. Từng tốp thiếu nữ đi qua đi lại tíu tít quanh đồng lửa, quần áo họ mặc toàn là đồ thừa của người da trắng, được giặt sạch và vá víu lại một cách dễ coi. Gần đó, đám trai làng chưa vợ, chưa được ra tỉnh bao giờ, sống an thường thủ phận, đang ngồi xúm quanh đồng lửa bàn tán về những cô gái qua lại. Phía bên kia đồng lửa, những bà già đang vây quanh lấy bà Xuất, nghe bà nói chuyện về quần áo đẹp của cô Xêlia. Bà đã giúp Xêlia xếp lại va li và trông thấy những quần áo lụa viền đăng ten, bà đã sờ tay lên mặt lụa mịn. Chao ôi, quần áo mới đẹp chứ! Trong khi lắng nghe lời kể chuyện, các bà già kia cũng như đang vuốt ve những lụa đẹp trong óc họ.

Bỗng ở khoảng trống trước đồng lửa có những cặp ủa ra nhảy. Một ông già có một thùng sắt tây cũ đựng bia giấu ở một chỗ sau túp nhà. Các cụ không ngừng luân phiên từng tốp nhỏ rút lui vào đấy uống, và mỗi lần trở ra các cụ lại tươi tỉnh, cứng cáp, có vẻ hùng mạnh hơn.

Xêlia nhìn mọi người với một nụ cười cố định. Lani đứng bên nàng, bồn chồn và khô sở, miễn cưỡng dự cuộc vui. Các cụ bày ra cuộc vui này vì cho là hai người yêu nhau và sẽ lấy nhau. Mà trên đời lúc này có lẽ Xari đang đợi.

Trên môi Xêlia lúc này cũng nở sẵn nụ cười cố định, như suốt bữa ăn tối mà bà mẹ Lani cứ vồn vã mời mọc. Nàng gắng chịu đựng sự sẵn sóc từng li từng tí và những cái nhìn ám áp ra vẻ hiểu biết của mọi người, tựa hồ mọi chuyện đều đúng như ý họ nghĩ vậy. Thỉnh thoảng nàng lại phải cười cười nói nói, vui vẻ quay lại nhìn Lani, theo như ý họ mong đợi nàng làm thế. Khô sở và bất hạnh. Lòng nặng trĩu những đau đớn, ước muốn và lo sợ. Tuy nhiên nàng vẫn mỉm cười.

Đời là như thế, nàng nghĩ một cách khách quan. Con người mãi mê mơ ước chỉ sống với mộng mị hão huyền mà không nhìn rõ được sự thật xảy ra trước mắt. Và mình, phải dối trá và sống một cuộc đời giả dối. Mình muốn gào thét lên thì lại cứ phải vờ vĩnh mỉm cười, cứ phải gặt đầu công nhận những lời chúc tụng vô nghĩa mà họ thì thào vào tai. Nhưng đấy không phải là lỗi ở họ. Đấy là lỗi của cuộc đời. Cuộc đời đùa rỡ, tàn nhẫn lừa dối con người, đảo lộn, bóp méo con người. Còn tình yêu?

Ừ, tình yêu đưa người ta lên cao rồi lại ném người ta xuống. Tình yêu hiền từ, dịu dàng, đầy tràn trái tim, đầm ấm và êm ái; thế rồi, trong khi người ta đang ở thiên đường, thì dùng một cái, nó đập vào mặt người ta và bỏ đi thẳng... Nhưng thôi, cô gái ơi, chẳng nên chua chát vậy. Xari Viliê bảo chính họ cũng không ngăn cản được mình yêu. Nếu có phải thứ tình yêu đó thì chẳng gì lay chuyển được đâu. Mà họ cũng chẳng biết làm thế nào. Nếu bị lộ thì họ sẽ mang tai họa ngay. Có lẽ đến lúc ấy anh ta sẽ quay lại với mình chẳng... Nàng liếc mắt nhìn Lani và thông thả lắc đầu... Không, anh ta sẽ không quay lại; dù có xảy ra chuyện gì, anh ta cũng sẽ không quay lại. Sau khi đã yêu Xari Viliê, anh ta sẽ không quay lại nữa đâu.

Từ chập tối cụ mục sư cứ lượn lờ quanh hai người như một thiên thần hộ vệ, mãi bây giờ mới rời họ sang phía bên kia đồng lửa. Chỉ còn hai người với nhau, Xêlia khẽ nắm vào cánh tay Lani.

- Anh Lani... Rồi sẽ ra làm sao? Ý em muốn nói chuyện này rồi sẽ đưa chúng ta đi đến đâu?

Nàng nhìn vào mắt anh và nghĩ thầm: Anh ta chẳng thêm chú ý gì.

- Làm ơn, Xêlia... Lani thông thả nói.

- Thôi được, Xêlia ngắt lời. Ta sẽ không nói đến chuyện ấy nữa.

Idắc và Mắcơ từ Phô Cao đang đi xuôi về phía ngọn lửa. Idắc nói:

- Tôi thấy có nói với anh ta cũng không ích gì đâu, tôi cam đoan với anh như thế.

- Chúng mình cứ phải thử xem, Mắcơ đáp với giọng nói trầm lặng kỳ lạ của anh ta.

- Chẳng ích gì đâu, Idắc nói một cách ngờ vực. - Một người đã yêu như cái kiểu anh ta thì không còn biết lý lẽ gì nữa. Chính mắt tôi đã trông thấy cả hai người. Mắcơ ạ.

- Xuất là một người có học, vậy tất phải là một người biết lý lẽ.

- Các lý thuyết của anh lần này thì sẽ vô hiệu cho mà xem, Idắc nói một cách quả quyết.

Mắcơ nhún vai và tiến vào vòng ánh lửa, một nụ cười thoáng hiện trên mặt anh khi anh nghĩ xem thử những người lai đen ở đây sẽ tức tối thế nào khi thấy có một người da đen Kaphia đến dự cuộc vui của họ. Anh nhớ một lần anh mời ông mục sư

đem cả dân xóm ở đây sang Coran của anh dự lễ. Ông mục sư đã hoảng hốt rụng rời vì ý nghĩ người lai đen và người da đen trà trộn với nhau.

Anh lách qua đám đông, tới chỗ Lani và cô con gái xinh đẹp ở phía bên kia đồng lửa. Mọi người bắt đầu xì xào khi nhận ra anh và Idắc. Mục sư trông thấy Mạckơ, vội vã bước tới, phùng má lên vì tức giận. Sao cái thằng da đen ấy lại dám cả gan đến đây vào lúc này! Nếu hấn muốn gặp Lani thì để lúc khác không được hay sao?

Mạckơ nhìn thấy mục sư, mỉm cười và rảo bước.

Đám đông lặng ngắt hấn đi trong một lúc. Giá thử anh chàng da đen kia đến một mình thì họ đã nhao nhao lên phản đối, nhưng đằng này lại có một người da trắng đến cùng với anh ta, vì thế họ không biết nên phản ứng thế nào.

Mục sư vừa kịp tới nơi thì thấy Xêlia bắt tay anh chàng da đen và mỉm cười với anh ta. Ông vừa định thốt ra mấy câu phê bình gay gắt thì nhìn thấy Idắc.

- Chúng tôi nghĩ rằng chúng tôi có thể đến để chào chị và nói vài lời với anh Xuất. - Mạckơ nói sau khi Lani đã giới thiệu hai người.

- Rất hân hạnh. Xêlia đáp. - Có cái bàn ở đằng kia. Chúng ta ra đây ngồi chẳng? Để tôi cố đi kiếm một ít cà phê các anh uống. Mạckơ ưa người thiếu nữ này. Không những nàng có học mà còn thông minh, sắc sảo. Mục sư đứng đằng sau anh đằng hắng mấy cái liền. Mạckơ quay lại và mỉm cười một cách châm biếm.

- A! người nhà Chúa, anh nói nhẹ nhàng. Hân hạnh được gặp cụ, cụ ạ. Nhưng tôi biết cụ chẳng ưa gì thấy tôi ở đây. - Anh quay lại Xêlia. - Chị Risa này, cụ mục sư nhà chị nghĩ rằng vì tôi là người da đen Kaphia nên tôi không được phép đến đây và chị không nên mời tôi uống cà phê. Nếu tôi uống thì sau đó cụ sẽ quẳng cái chén đi cho mà xem.

- Vô lý, Xêlia nhẹ nhàng nói. - Cụ mục sư không nghĩ như vậy đâu, ông Mạckơ ạ. Nếu cụ có nói thế thì chắc là cụ nói đùa đó thôi. Nụ cười châm biếm choán cả bộ mặt Mạckơ. Đôi lông mày anh cong lên, anh điềm tĩnh nói:

- Chị hỏi cụ ấy xem. Xêlia mỉm cười quay về phía mục sư. Nếu Mạckơ nói đúng, thì đây cũng là một dịp để thông những thành kiến của ông mục sư và của những người khác.

- Cụ không tin những điều vô lý như thế chứ, - Xêlia vui vẻ nói, đặt tay nàng lên cánh tay mục sư, - có phải thế không, hử cụ? Hai má ông lão phùng lên và từ trong cuống họng buột ra tiếng ậm ừ:

- Đấy nhé, Xêlia nói, quay lại Mạcơ - Cụ có nghĩ như thế đâu. Nào chúng ta cùng đi thôi. -

Nàng dẫn lối tới chiếc bàn, bỏ mặc ông mục sư đứng đấy âm ức, lấp bắp nói một mình, nhưng lại hoang mang sững sốt, không biết có phải rút cục là mình sai không; cô ta là một người con gái có học, hẳn cô ta phải biết. Và nếu cô ta bảo là vô lý, thì lời cô ta nói tất phải đúng.

Một đám đông kéo đến vây quanh mục sư, nóng được biết gã Kaphia kia dò đến cuộc vui của họ với ý định gì. Ai nấy đều hàm hàm phần nộ.

- Những điều mà các người vẫn tin đều là vô lý! mục sư nói gắt giọng - Chúa đã sinh ra chúng ta tất cả! - Rồi ông đường hoàng bước đi, nhưng vẫn bị một cái gì bán tín ngán nghi gậm nhấm trong lòng. Người con gái ấy có học, dĩ nhiên cô ta phải thông suốt mọi điều, nhưng sự thực, nói thế nào thì nói, dân Kaphia vẫn cứ là dân Kaphia.

- Chị đã lay chuyển được ông lão đấy, Mạcơ bảo Xêlia và cười.

- Ông ta cần phải được đả thông, nàng nói và nghĩ Mạcơ là một người thực dễ ư.

- Nếu được chị ở đây thì hay biết mấy, anh ta nói tiếp. - Chị sẽ giúp đỡ nhiều trong việc ngăn chặn những điều ngu xuẩn ấy. - Anh ta vừa nói vừa đưa mắt nhìn Lani.

Idắc ngấm nét mặt Xêlia, thấy sau nụ cười và dáng kiêu hãnh có ẩn sự đau đớn khổ sở. Cô ta cũng yêu Lani, anh tự nhủ, không biết mình có nên bảo Lani câu chuyện mình rõ không. Thực là một việc tàn nhẫn phải làm. Nhưng để cho Lani gắn bó với cô gái họ Viliê kia thì sẽ chẳng có gì hay ho cả.

Tuy nhiên con người Do Thái hai nghìn năm xưa ở trong anh lại cảm phục mối tình yêu ấy. Nó phá vỡ những tập quán, ước lệ và thành kiến chủng tộc vô lý của quá khứ. Nó là cuộc phản kháng chống lại chủ nghĩa quốc gia độc đoán. Nó chứng minh cho một sự thực căn bản rằng con người là con người bất kể màu da gì. Tối hôm nọ Mạcơ đã nói khi tình yêu không còn bị ràng buộc bởi chủ nghĩa quốc gia và chủ nghĩa chủng tộc, thì đó là lúc con người có một trình độ sống ở mức cao nhất. Vậy mà bây giờ Mạcơ lại phản đối thứ tình yêu ấy.

- Mời các anh ngồi đây, tôi đi lấy cà phê, Xêlia nói và quay đi.

Ba người ngồi xuống, Mạcơ đối diện với Lani. Mắt Idắc sáng lên, tò mò hết nhìn mặt người này lại nhìn mặt người kia - một bên là bộ mặt nâu xăm, nhỏ thon,

như được khuôn nặn một cách tinh tế do tay một nhà thơ giàu cảm xúc, với cái nhếch miệng ngạo nghễ hiểu đời, ngụ ý nhà thơ không hề nuôi ảo vọng nhưng vẫn sẵn lòng tin tưởng, và một bên là bộ mặt nâu nhạt, tròn trĩnh, điển trai nhưng hơi cau có, mà chỉ riêng đôi mắt là tỏ dấu uyên thâm sâu sắc. Chung quanh họ, mọi người đang vui cười đùa giỡn.

- Tôi đến để nói với anh một câu chuyện riêng, Măckơ chậm rãi nói. Có thể là anh sẽ bảo rằng Phinkenbéc và tôi hãy nên lo tính chuyện của riêng mình, và dù anh có nói vậy thì cũng đúng. Nhưng chúng tôi sở dĩ đến đây là vì chúng tôi cảm thấy chúng tôi là bạn thân của anh, mà đã là bạn thân thì có bốn phận phải nói lên những điều gì mình nghĩ trong lòng. Vì thế nên nếu chúng tôi có nói sự gì khiến anh phật ý, xin anh cũng hãy nhớ lại cho điều đó. Chúng tôi là bạn của anh, đó là lý do tại sao chúng tôi nói ra. Chúng tôi nghĩ đến anh và dân tộc anh.

Đó là lý do tại sao chúng tôi có vẻ như can thiệp vào một chuyện không phải là chuyện của chúng tôi.

Idắc nhìn thấy vẻ kháng cự trong mắt Lani và nghĩ thầm: Anh ta đã biết bọn mình sắp nói chuyện gì.

Măckơ nói tiếp:

- Chắc anh còn nhớ cuộc nói chuyện của chúng ta tối hôm nọ? Ấy đấy, tôi đã nghĩ tới buổi đàm đạo ấy khi tôi nghe nói đến chuyện anh và cô gái kia. Chuyện đó không có gì là sai lầm cả. Đó không phải là một tội lỗi. Nếu nước ta là một nước tự do, nhân dân ta sống tự do chứ không phải làm nô lệ, thì đó chỉ là việc riêng của anh và của cô ta thôi. Ở một thế giới lành mạnh thì tôi sẽ chỉ chúc anh may mắn, và hai anh chị, thanh niên da đen với thiếu nữ da trắng, anh chị sẽ lấy nhau và vui hưởng hạnh phúc. Nhưng đâu có phải là như vậy. Ở đây người da đen sống như nô lệ. Người da trắng ở đây sợ hãi ngay cả cái tư tưởng bình đẳng giữa anh và cô gái đó, và khi nào họ phát hiện ra thì anh cũng biết là sẽ có tai họa cho anh và sẽ có tai họa cho cả cô ta nữa. Chuyện sẽ chỉ đưa tới bất hạnh và đau khổ. "Anh thấy đấy, anh không thể bảo vệ được tình yêu của anh và mặc kệ xã hội bên ngoài mãi được. Anh sống giữa xã hội và xã hội rồi sẽ tìm ra anh. Mà vì lẽ cái xã hội chúng ta đang sống đây là một xã hội điên rồ, đàn độn, cho nên nó sẽ làm tổn thương cả anh lẫn tình yêu và người yêu của anh. Có lẽ ở những xứ sở khác, mặc dầu những xứ sở ấy rất ít có, mà ở đó màu da đen không phải là một tội lỗi, thì họa may anh chị được sung sướng chẳng. Chứ ở đây thì không thể nào được rồi.

"Anh hãy nên làm việc ấy cho dân tộc anh, cho tương lai. Hãy đi khỏi đây, hãy sống ở một nơi khác mà chiến đấu cho đến khi nào dân tộc anh không còn là nô lệ nữa, để cho một ngày kia trong tương lai nếu có một người đàn ông da đen nào

khác yêu một người đàn bà da trắng nào khác, thì họ sẽ được tự do yêu nhau giữa thanh thiên bạch nhật, và tình yêu ấy sẽ không phải là một tội lỗi. Đó là một việc tốt đáng làm cho dân tộc anh.

"Và trong chiến đấu anh sẽ tìm thấy được lãng quên và nỗi đau khổ của anh sẽ giảm nhẹ. Anh thấy không, anh Xuất, anh và tôi, thế hệ chúng ta, chúng ta sinh ra là để chiến đấu, bạn ạ. Đối với chúng ta thì không có thì giờ để yêu đương đâu. Chỉ có cuộc chiến đấu để sinh tồn, để làm những con người chứ không phải làm nô lệ. Chúng ta phải gạt bỏ những bài hát êm đềm vào buổi chiều hôm. Không phải đâu phần chúng ta được dùng chân lại mà lắng nghe và để cho lòng ủy mị. Trái tim của chúng ta phải là sắt đá. Nếu không như vậy ắt là ta chết, mặc dầu ta vẫn sống hằn hoi. Và cả những người của thế hệ theo sau ta cũng vậy.

"Chúng ta phải chiến đấu để được thấy một thời đại mà ánh dương lồng lẩy chan hòa và chim vang lưng ca hát và các trái tim của nhân dân ta sẽ sáng sủa hơn ánh dương, và tiếng hát của trái tim họ sẽ vui hơn và cất cao hơn cả tiếng chim ca. Chúng ta phải chiến đấu vì thời đại ấy. Chúng ta phải đi tiên phong và chiến đấu, bạn ạ, vì đối với chúng ta thì không thể nào được nghỉ ngơi. Vậy lên đường đi thôi, người anh em của tôi ơi, anh có đi không?"

Lani đắm đắm nhìn vào quầng không. Măcơ và Idắc chăm chú nhìn anh. Xêlia mang hai cốc cà phê tới rồi lại quay đi lấy thêm. Mọi người đã quên hẳn sự có mặt của Măcơ và Idắc, và họ đang nhảy múa reo hò vui sướng. Chỉ có ông mục sư là vẫn ngồi đăm chiêu bên kia đồng lửa, ôm ấp những hoài nghi ở trong lòng. Xêlia trở lại với hai cốc cà phê rồi lại quay đi lần nữa. Linh tính báo cho nàng biết hai người này là bạn đồng minh của mình chống lại người con gái da trắng. Nàng đem lại một đĩa bánh chả và ngồi nhập bọn cùng ba người.

- Anh bạn của tôi, anh nghĩ thế nào? Măcơ thúc giục một cách nhẹ nhàng.

- Tôi không có gì nói cả, Lani đáp.

Idắc thở dài, so người trên ghế, tháo kính ra lau đi lau lại.

- Anh Xuất, tôi nói điều này, hẳn sẽ làm anh ghét tôi, Idắc chậm rãi nói. Tôi đã hy vọng sẽ không phải nói ra với anh. - Anh nhìn Xêlia. - Xin chị làm ơn tạm đi ra chỗ khác một lát, được không?

- Tôi muốn ở đây, Xêlia nói lạc hẳn giọng, một nỗi lo sợ đột ngột se thắt trái tim nàng.

- Cứ để cô ấy ngồi lại. Lani nói.

Idắc nhún vai và lại thở dài.

- Tôi mong anh sẽ thay đổi ý kiến và đi nơi khác.

- Không. Anh có gì muốn nói thì cứ nói đi.

- Tôi thực tiếc rằng phải nói, anh Xuất ạ... Bố đẻ ra Gót Viliê cũng là bố đẻ ra anh. Anh có họ với cô Xari Viliê. - Idắc thở dài một cách nặng nề và cúi đầu xuống. Một luồng hy vọng chạy rùng qua người Xêlia.

- Đừng có đặt điều ra như vậy! Lani hét lên.

- Đây là sự thực, Idắc nói một cách buồn rầu.

Lani nhìn chăm chăm vào mặt Idắc, vẻ không tin trở thành hoảng hốt và hoảng hốt trở thành thần thờ bối rối và bàng hoàng đau khổ. Lani đứng dậy, lừ đừ đi. Xêlia lo lắng nói:

- Tôi phải đi theo anh ấy.

Mạckơ giữ lấy cánh tay nàng.

- Đừng. Để mặc anh ấy một mình.

Lani đi qua đám người đang nhảy nhót mà không nhìn thấy họ. Họ chào hỏi anh nhưng anh cũng không nghe tiếng. Tới đầu đồng lúa phía bên kia, anh tìm thấy mẹ giữa một nhóm các bà già. Anh nắm vào cánh tay mẹ.

- Mẹ ra đây với con, giọng anh nói như người bị bóp cổ.

Bà cụ ngừng lên nhìn mặt anh và thốt nhiên hoảng sợ.

- Có điều gì không hay thế con? bà lo lắng hỏi.

- Mẹ ra đây với con, Lani nhắc lại.

Hai mẹ con lặng lẽ trở về nhà, không ai nói một câu gì hết. Nỗi lo lắng dày vò lòng bà già. Lani đánh một que diêm châm đèn, khép cửa rồi quay lại nhìn mẹ.

- Có thật không mẹ, giọng anh khàn hẳn đi. - Có thật lão già Viliê là bố đẻ của con không?

Bà già bắt đầu khóc lặng lẽ rồi những lời lộn xộn bật ra khỏi miệng bà.

- Có thật thế không? Lani kêu lên như người điên.

- Thật... con ạ, bà nói nhỏ, giọng sợ hãi, nước mắt trào tuôn như suối trên mặt bà.

Lani bước ra khỏi túp nhà và cứ thế cắm đầu đi. Anh không biết và không cần biết mình đi đâu. Chân cứ bước, óc như bị búa giáng chan chát liên hồi. Phiétta trông thấy anh rũ rượi như thế bước vào bếp tòa nhà lớn. Nàng đưa nắm tay lên miệng ngăn chặn một tiếng kêu kinh ngạc và đẩy anh ra khỏi bếp.

- Anh điên hay sao! nàng lắc vai anh, khẽ rít lên lão Gót ở nhà đây!

- Tôi cần gặp Xari, anh nói.

Phiétta nhận ra có chuyện gì bất thường. Lani Xuất không còn là anh ta nữa. Nàng thầm cảm ơn chiếc áo rách đã giữ nàng ở lại thêm mười phút để vá, chứ không thì nàng đã về rồi, và trời! Lani mà gặp Gót thì chuyện gì sẽ xảy ra!

- Anh đứng đây, tôi vào gọi cô ta. Anh hiểu không! Anh phải đứng nguyên đây!

Phiétta quay ngoắt vào, tới thẳng buồng Xari. Xari ngừng đầu lên khỏi trang sách. Phiétta ghé sát vào tai nàng nói nhỏ:

- Lani Xuất đang ở ngoài. Có chuyện gì không hay đây.

Phiétta nói chưa dứt lời, Xari đã đi rồi. Xari hấp tấp chạy ra khỏi nhà và thấy Lani đứng dựa vào tường chỗ bóng tối mà Phiétta đẩy mạnh vào lúc nãy. Nàng nắm lấy cánh tay anh, đi ra xa ngôi nhà. Nàng cảm thấy người anh căng thẳng.

- Làm sao thế, anh yêu quý của em? Có chuyện gì không hay ư? Bảo em đi.

- Anh là con lão già Viliê, Lani âm thầm nói.

Nàng hiểu. Tội nghiệp Lani.

- Nhưng chuyện ấy chẳng hề gì, anh yêu quý của em ạ, nàng nói một cách âu yếm. - Em vẫn không có họ gì với anh. Không có một giọt máu nào của dòng họ Viliê trong người em cả. Anh có nghe rõ không, không một giọt nào. Cha em là con nuôi lão già Viliê, chứ không phải là người dòng họ Viliê. Chỉ có cái tên thôi. Em chẳng phải là người họ Viliê một tí nào.

Lani đứng lại, cố nhìn rõ nét mặt nàng trong bóng tối. Anh van xin:

- Có thực không em?

- Thực, anh Lani ạ.

Nàng kiễng chân, vít đầu anh xuống, áp má nàng vào má anh và ôm lấy anh như thế. Nàng cảm thấy người anh hết căng thẳng và trở nên thanh thản, nhẹ nhõm.

- Chúng ta lại đây ngồi đi, nàng nói và dẫn anh lại một bờ cỏ. Hai người ngồi xuống. Và đột nhiên Lani bắt đầu khóc nức lên. Nàng ôm anh vào lòng, âu yếm vỗ về như một người mẹ đối với con thơ, cho đến khi tiếng khóc dứt hẳn.

- Mọi sự đều êm thấm cả, nàng nói.

- Anh đã tưởng là sẽ mất em, Lani nói, giọng trở lại bình thường, trút nhẹ.

- Chẳng bao giờ anh mất em đâu, nàng nói một cách quả quyết. - Anh cứ nhớ là em ở trong tim anh. Trong bóng đêm im lặng, hai người ôm ghì lấy nhau.

- Em ở trong tim anh, nàng nhắc lại. Anh Lani ạ, anh cứ nhớ như thế. Em ở trong tim anh cũng như anh ở trong tim em. Anh có luôn luôn nhớ như thế không anh? Anh gật đầu. Nàng khẽ đẩy anh ra và nhìn mặt anh.

- Giờ thì anh phải về đi, nàng nói. - Đừng làm lỡ cuộc vui của dân làng.

- Xêlia về đây em ạ, anh nói.

- Em biết, nàng nói. Anh cứ về đi. Đừng bận tâm một điều gì. Đừng bận tâm đến Xêlia và đến chuyện anh là một người của dòng họ Viliê. - Nàng nghĩ một lát và thông thả tiếp: - Nghĩ cũng lạ rằng anh là một người họ Viliê, người cuối cùng đích thực là họ Viliê. Đời cũng oái oăm, anh và Gót lại là anh em cùng bố khác mẹ. Em tự hỏi không biết Gót có biết không...

- Em không quan tâm điều đó chứ? - Lani hỏi một cách bồn chồn. Chính anh, anh rất quan tâm điều đó. Xari cười, tiếng cười dịu dàng và tin cậy.

- Không quan tâm chút nào. Tại sao em lại phải quan tâm?

Nàng áp hai tay vào mặt anh và kéo lại gần. Dưới ánh trăng đôi mắt nàng sâu thẳm thẳm, đầy vơi vơi, hầu như chứa đựng bao nhiêu thông cảm, ái ân, trù mến, tất cả những tình anh chung đúc tự ngàn đời.

- Em chỉ quan tâm nếu sự gì không hay xảy đến cho anh thôi, anh Lani ạ.

Có một cái gì dâng lên ghen cổ hợng Lani, khiến anh không nói được. Anh nhẹ gỡ hai bàn tay nàng áp trên mặt anh và say sưa hôn những ngón tay trắng nhỏ. Một niềm vui sướng xôn xao dâng lên trong người nàng. Mọi sự đều êm thấm cả. Nỗi lo se thất tim nàng khi nàng hấp tấp chạy ra khỏi nhà đã tiêu tan. Nàng cảm thấy khỏe

khoản và kiêu hãnh nữa, vì anh đã yêu nàng thiết tha đến thế. Nàng là người tự do nhất trên đời, và tất cả những gì ràng buộc, kìm hãm đầu óc nàng đều vụt biến hết. Với một dáng điệu hoàn toàn trao gửi, nửa như đòi hỏi, nửa như e lệ, nàng lao mình vào vòng tay anh. Giữa hai người giá thú còn có chút e dè nào thì lúc này cũng tan biến hết.

- Bây giờ thì em đã hòa vào trong người anh rồi, nàng vui sướng nói và thốt lên cười.

Lani hiểu và cảm thấy êm đềm, thanh thản. Một lát sau, Xari đẩy anh ra.

- Bây giờ anh phải về đi, nàng nói và thở dài.

Thấy anh có vẻ sắp phản đối, nàng để tay lên môi anh.

- Thôi được, anh miễn cưỡng nói. - Đến mười giờ em nhé?

- Vâng, em sẽ đợi. Bây giờ anh về đi.

Khi Lani đi được một quãng xa rồi, nàng trở lại nhà. Phiétta đã sẵn sàng ra về, nhưng vẫn còn đợi lại đó. Phiétta nhìn nàng một cách tò mò. Thế là chị ta biết, Xari nghĩ. Nàng nhún vai. Nếu không có hại gì đến Lani thì ai biết cũng chẳng cần.

- Mọi sự yên lành cả chứ? Phiétta vừa đi ra cửa vừa lãnh đạm hỏi.

- Phải... Xari ngập ngừng một lát rồi nói thêm - cảm ơn chị Phiétta nhé.

Phiétta bước ra ngoài, tựa hồ không nghe thấy.

Cuộc vui quanh đồng lửa ở Stinvon đã tới tột độ. Không ai chú ý đến bộ mặt đăm dề của bà Xuất khi bà thuật lại chuyện vừa xảy ra với ông mục sư. Họ đã quên hẳn anh da đen đáng ghét, không mời mà đến giữa bọn họ. Rượu bia rót thả cửa. Ai nấy cười đùa, nhảy múa, tha hồ buông thả. Sở dĩ họ vui đến phát cuồng như thế là vì cái vui ấy đã đưa họ thoát khỏi những cảnh khổ cực, đói khát và sự độc điệu hàng ngày. Họ trở nên hùng hồn, nói ba hoa khoác lác. Họ sống với những ước mơ không bao giờ có thể thực hiện được và vì thế nó lại càng thêm đẹp đẽ. Không phải những ước mơ to lớn, mà chỉ là những ước mơ vụn vặt. Có tiền một tí chút, không nhiều, và một hai cái áo mới, hoặc giả mỗi tuần được ăn thịt vài bốn lần, có bánh cho những đứa trẻ bụng ỏng khi chúng vùi khóc. Một bà cụ ngưng ngưng kể đã bao nhiêu năm cụ chỉ mơ ước dành dụm được ba đồng. Bà cụ không có lý do gì đặc biệt hết. Chỉ vì già có được ba đồng thì thực là tuyệt. Một bà già khác lại trình trọng tuyên bố rằng bà ta sẵn lòng chết không tiếc đời nếu được ném một chút bơ. Họ mơ ước những ước mơ nhỏ mọn vẫn hằng ấp ủ trong lòng.

- Xuất đã về kia rồi, Mạckơ nói và nhìn Lani thông thả đi vòng qua đồng lửa.

Có người nào giữ anh lại. Họ thấy anh mỉm cười và đưa cho người ấy một điều thuốc lá. Idắc đột nhiên cau mày lại.

- Có chuyện không hay rồi. Idắc lầm bầm và bỏ kính xuống lau.

Lani chững chạc kéo ghế ngồi xuống. Anh nhìn Idắc và thông thả gật đầu, điềm tĩnh nói:

- Anh nói đúng, anh Phinkenbéc ạ.

Xêlia đặt tay nàng lên cánh tay anh. Anh khẽ rứt tay mình lại.

Idắc thờ thẩn nhìn trước mặt, cảm thấy như mình có tội:

- Tôi nói ra chỉ muốn tốt cho anh.

- Xin cảm ơn, Lani đáp một cách khô khan.

- Vậy là anh sẽ đi ư? Mạckơ ngờ ngợ hỏi. Lani mỉm cười.

- Không. Tôi sẽ không đi đâu cả. Cảm ơn các anh đã bận lòng vì tôi, nhưng tôi sẽ không đi đâu cả.

- Nhưng sao lại không đi? Idắc hỏi một cách gay gắt.

- Anh hình như có biệt tài tìm ra những điều bí ẩn. Vậy thì anh hãy tự tìm lấy mà hiểu.

Idắc đỏ mặt và càn lau mạnh bộ kính. Lani đưa cốc cà phê đã nguội lên môi, nhấp một ngụm. Xêlia đưa tay ra, lo ngại nói:

- Để em lấy cho anh một cốc nóng.

- Thế này uống cũng được. Nàng cắn môi và cúi mặt xuống.

- Anh bạn ơi, anh xem... - Mạckơ từ tốn nói, nhưng Lani đã bực tức vung tay ngắt lời anh, làm sóng cả cà phê trong cốc ra bàn.

- Sao anh cứ đòi tôi phải thay đổi ý kiến thế vậy, anh Mạckơ? Khi các anh bảo các anh đến đây với những ý định tốt đẹp nhất, thì tôi tin các anh. Được rồi, tôi đã nghe anh và anh Phinkenbéc nói những điều các anh phải nói. Tôi rất cảm ơn các anh. Bây giờ tôi muốn xin cả hai anh hãy lo công việc của mình. Đây là việc riêng

của tôi. Nếu cần các anh chỉ bảo, giúp đỡ, tôi sẽ yêu cầu các anh, nhưng chừng nào tôi chưa yêu cầu thì tôi nhất thiết không cần đến ý kiến gì của các anh cả. Tôi rất cảm phục sự hiểu biết sâu rộng của anh, anh Mạkơ ạ, nhưng anh không biết tất cả mọi điều và hiểu cả mọi điều. Anh hãy nên hiểu rằng tôi không muốn ai can thiệp vào đây nữa.

Idắc há miệng toan nói, nhưng Mạkơ đã lắc đầu đứng dậy. Anh ta nhìn Lani và cái nhếch môi khinh miệt đã biến khỏi miệng anh, cũng như vẻ giễu cợt nhẹ nhàng đã biến khỏi mắt anh. Trên nét mặt anh chỉ còn lại sự thông cảm và một thoáng buồn rầu.

- Tôi xin lỗi, anh Xuất, Mạkơ thông thả nói. Mong anh sẽ bỏ qua đi cho tôi và cả anh Phinkenbéc. nữa. - Anh đưa tay cho Lani. Lani lưỡng lự một lát rồi nắm lấy tay anh. Mạkơ xiết chặt tay Lani và hỏi:

- Vậy chúng ta vẫn là bạn chứ? Lani gật đầu.

- Vâng. Chúng ta là bạn.

- Cả tôi nữa chứ? I dắc vừa loay hoay đeo kính vào vừa hỏi.

- Vâng.

- Anh Phinkenbéc, chúng ta đi thôi, Mạkơ nói. Cảm ơn chị Risa đã cho chúng tôi uống cà phê. Được gặp chị, tôi lấy làm hân hạnh. Hai người im lặng, đi xa dần đồng lửa và đám người nhảy múa hò reo. Idắc nhìn Mạkơ và lắc đầu.

- Anh ta điên, Idắc nói.

- Không, bạn ạ, không điên đâu. Bây giờ anh ta mới thực là một con người. Tình yêu giữa anh ta và cô gái da trắng đã khiến anh ta thành con người. Anh ta không còn sợ gì những cảm đoán do áp bức gây nên. Nó có điều kiện thì anh ta sẽ trở thành một con người toàn diện trong một thời gian rất ngắn, nhưng e rằng nay mai sẽ có chuyện gì xảy ra đây. Tấn bi kịch không phải là ở Xuất và cô gái nọ. Tấn bi kịch là ở cái xứ sở này và ở thời đại chúng ta. Trước hết anh phải là một người bản xứ hay lai giống, hay Do Thái, hay Ả Rập, hay Anh Cát Lợi, hay Trung Hoa, hay Hy Lạp cái đã, đó là tấn bi kịch. Anh không thể là một con người trước hết được. Đó là tội lỗi của thời đại ta, bạn ạ. Vì lẽ đó nên Xuất và cô gái nọ bây giờ trở thành những con người rồi thì sẽ bị đau khổ. Tình yêu của họ tượng trưng cho sự cố gắng vươn lên của con người, vượt trên những xiềng xích trói buộc họ.

- Nhưng nó sẽ đưa họ đi tới đâu? Mạkơ nhún vai và châm tẩu thuốc lá. Dưới ánh sáng que diêm trông nét mặt anh có vẻ bình thản.

- Đối với họ, thì chả đi tới đâu cả. Đau khổ, tai họa, nhà tù.- Anh lại nhún vai - Rút cục thì bề nào họ cũng sẽ bị chia lìa.

- Xuất có thể bị đánh chết.

- Phải, có thể như thế. Có thể anh ta may mắn, sẽ chỉ phải đi nằm bệnh viện vài tháng thôi. Như thế, đối với họ thì chẳng ăn thua gì. Đối với những người khác thì đó là một bài học, và đối với một vài người trong bọn họ thì bài học sẽ là lớn quá. Có thể thôi.

- Giêxu ma, thế mà anh bình tĩnh được! Idắc kêu lên.

- Như là đang có chiến tranh vậy thôi, Mạckơ nói và nhún vai.

Hai người lại tiếp tục đi trong im lặng, anh thanh niên. Do Thái và anh thanh niên da đen. Đêm chưa khuya nên sao chưa thực sáng. Chỉ có ánh trăng soi tỏ mặt đất đen tối. Chốc chốc Idắc lại đưa mắt nhìn Mạckơ. Anh tự hỏi không biết trong cái đầu đen kia đang có những ý nghĩ gì. Anh vẫn còn cảm thấy bức dọc, sao lúc này Mạckơ lại chịu lặng lẽ để Lani tống cổ hai người đi như thế.

Nhưng ở thái độ, ở dáng đi, ở vẻ buồn rầu trên nét mặt Mạckơ đã toát ra một cái gì, ngăn Idắc thốt ra lời phê bình. Song ngoài ý muốn phê bình lại còn có một ý muốn khác thôi thúc anh tìm hiểu vì có gì Mạckơ lại chịu rút lui trước mặt Lani như thế.

- Tại sao anh lại chịu lép như vậy? Idắc hỏi.

Mạckơ mỉm cười.

- Chịu lép cái gì kia, hử ông bạn?

- Ý tôi muốn nói lúc Lani quay trở lại.

Mạckơ khẽ cười, tiếng cười nhạt thếch, chẳng có gì là vui thú.

- Anh bạn ơi, anh tự coi mình là một nhà nghiên cứu về con người mà lại hỏi tôi một câu như thế ư?

Idắc bỏ kính ra lau lia lịa trong bóng tối. Anh lẩm bầm:

- Anh chưa trả lời cho tôi biết tại sao.

Mạckơ dừng lại, quay về phía ánh lửa và cuộc vui. Tiếng cười nói ồn ào của nhiều người văng vẳng đưa tới.

- Anh hãy lắng nghe họ, Mạckơ nhẹ nhàng nói. Dân làng vui sướng. Họ mở hội ăn mừng. Họ nhảy múa ca hát vì họ nghĩ Xuất và cô Risa sẽ lấy nhau, nhưng chính thực họ đốt lửa vui chơi cũng là để có dịp được tự giải thoát, giải phóng mình trong chốc lát và được ước mơ. Người dân nghèo như thế đó, anh ạ, chẳng phải là một điều lạ lùng lắm sao, anh bạn?

- Phải, Idắc nói một cách sốt ruột, nhưng còn chuyện Xuất thì sao?

Im lặng một hồi lâu, rồi Mạckơ nói:

- Phải. Chuyện Xuất. Một nhà thơ người Mỹ, Caoti Cunlân⁽²⁾ có viết một bài thơ. Bài thơ ấy có thể là nói về chuyện họ, anh Phikenbéc ạ. Anh hãy nghe:

Hai em nhỏ khoác tay nhau đi ngang phố.
Một em da đen và một em da trắng,
Ánh vàng rực rỡ của ngày,
Màu đen kiêu hãnh của đêm.
Sau rèm cửa người da đen sừng sốt ngó theo.
Và đó đây người da trắng xì xào,
Giận dữ vì sao hai đứa.
Dám khoác tay nhau cùng đi.
Mặc người nhìn và người nói.
Hai em cứ đi qua và không thấy sự lạ
Là ánh chớp sáng lòe như lưỡi gươm
Sẽ thiêu cháy con đường sấm sét.

- Bài thơ nói về hai em nhỏ, nhưng cũng có thể là nói về Xuất và cô gái Xari kia.
- Mạckơ khẽ cười. - Nhà thơ hơn hẳn nhà chính trị, bạn ạ, vì chân lý của nhà thơ là vĩnh cửu. Nhưng chúng ta hãy nói chuyện tiếp. Anh muốn hiểu rõ thì tôi cũng xin nói thêm với anh. Anh tự nhủ: "Nếu họ yêu nhau, họ sẽ mắc vào tai họa" và anh bảo họ phải dừng lại. Anh muốn đưa hai tay lên trời và bảo ánh chớp: "Người sẽ làm cháy căn nhà này. Đừng có xuống đây!" Anh muốn đưa tay đẩy lùi sấm sét! Anh có thể làm được như vậy không, anh bạn? - Giọng Mạckơ bỗng trở nên đắng cay, gay gắt.

- Anh bảo sao tôi lại chịu nhịn nhục rút lui. Thử hỏi, anh có thể đứng trên con đường sấm sét được không?

- Nhưng anh Mạckơ ơi, tai họa sẽ xảy ra. Trường học sẽ tan vỡ... Và thung lũng này sẽ ra làm sao?

- Phải, anh bạn ạ, tai họa sẽ đến, nhà trường có lẽ sẽ tan vỡ. Nhưng tôi xin nhắc

lại rằng trong cái tai họa này sẽ có một bài học. Đối với một vài người thì bài học sẽ là lớn lắm đấy. Sau cơn bão táp, thì đất tươi màu và ẩm ướt, những cây già cỗi, mục nát đổ xuống, bạn ạ. Cần phải gieo hạt mới, trồng cây mới; ngô lúa và cây cỏ mới phải được chăm bón. Bạn ạ, đối với đất thế nào thì đối với tâm hồn con người cũng như thế ấy.

Sau khi Măcơ và Idắc đi được một lúc lâu, Xêlia và Lani vẫn ngồi im lặng. Một ý nghĩ tan vỡ xuyên qua óc Xêlia: đến đây là hết. Nàng vừa chứng kiến xong. Lani Xuất ngồi bên cạnh nàng đây hoàn toàn là một người mới lạ. Vẫn vẻ mặt, dáng điệu và giọng nói quen thuộc cũ. Nhưng mặc dầu vậy, anh vẫn hoàn toàn là một người xa lạ, không thể nào gần gũi.

Tốt hơn hết là chấm dứt đi, nàng tự nhủ. Tự giày vò mình thêm nữa thì vô lý. Hãy xóa hết đi một cách trọn vẹn. Tình yêu kia chẳng đem lại cho mình được gì nữa đâu. Nhưng nàng vẫn nhớ những điều hai người đã cùng chia sẻ; ngày và đêm, sớm và chiều, những lạc thú và tiếng cười gắn bó hai người với nhau: tình bạn, những giờ chung vui; những buổi đi chơi xa; những phút im lặng êm đềm; những cuộc khiêu vũ; những đám đông; những bạn hai người cùng quen; nhớ lại tất cả những chuyện ấy làm cho sự chấm dứt rất khó.

Người ta không thể gạt bỏ quá khứ dễ dàng như nhổ một cái răng sâu. Trí nhớ bày trò lừa bịp trái tim. Nhưng dù sao cũng phải chấm dứt. Vậy hãy chấm dứt một cách êm thấm, ít đau đớn nhất. Thế mới là có ý thức.

- Đồng hồ anh mấy giờ rồi, anh Lani?

Lani nhìn đồng hồ.

- Tám giờ rưỡi.

- Anh bảo còn kịp tới ga trước chín giờ không? Có chuyến tàu xuôi vào giờ đó. Em muốn kịp đáp chuyến tàu ấy. Giải quyết như thế là hơn.

- Em phải đi ngay tối nay sao?

- Như thế là hơn. Chúng ta đi kịp không?

- Như vậy thì phải chạy và khởi hành ngay mới được.

- Em phải đi. Nhờ anh gửi vali quần áo cho em qua bưu điện sau. Bây giờ em đi tìm gặp mẹ anh và cụ mục sư, bảo họ là em vừa nhận được điện báo tin cha em ốm.

- Mai em hãy đi có được không?

- Không. Em đi ngay tối nay. Anh về nhà lấy hộ em cái ví tay để ở giường. Vé tàu và tiền ở cả trong ấy. Em chỉ mang cái ví ấy đi thôi. Đi mau lên anh, em sẽ đuổi theo anh sau, xin anh đừng tranh luận nữa, đây là cách giải quyết tốt nhất cho em cho tất cả chúng ta. Lani nhìn đồng hồ một lần nữa rồi hấp tấp đi về nhà. Xêlia tìm tới chỗ mẹ Lani và ông mục sư ngồi. Nàng rất xúc động khi trông thấy vẻ đau đớn thảm hại trên nét mặt bà cụ, nhưng nàng cố trấn tĩnh. Nàng không thể chịu đựng được nhiều nữa. Nàng phải bắt kịp chuyến tàu đêm nay. Ông mục sư trông cũng có vẻ bối rối. Xêlia vòng tay ôm lấy ngang lưng bà cụ. Bà cụ cúi đầu, cắn chặt môi dưới để ngăn dòng nước mắt nhưng dù vậy, nước mắt bà cũng vẫn cứ chảy giàn giụa.

- Con cũng rõ điều Lani vừa biết ư, bà cụ nói một cách đau đớn.

- Vâng, con rõ.

- Nhưng nó tốt hơn nhiều người mà cha mẹ đã lấy nhau có phép cưới ở nhà thờ.

- Xin cụ đừng buồn phiền vì chuyện ấy.

- Trời ơi, nó sẽ không tha thứ cho mẹ nó đâu, Xêlia! Ngày ấy ta còn trẻ dại, phải đến ở cho tòa nhà lớn. Chuyện ấy xảy ra trước ngày ta đi lấy chồng. Con ơi, ngày ấy ta còn trẻ dại, nào có biết gì đâu!

- Xin cụ đừng buồn phiền. Anh ấy sẽ tha thứ, con biết, anh ấy sẽ tha thứ.

- Nó sẽ nói vồ vào mặt ta. Ta xấu hổ lắm, con ạ.

- Tất cả chúng ta ai cũng có lúc làm lỗi. Cụ đừng buồn phiền. Cụ không việc gì mà phải buồn phiền, mọi việc rồi sẽ yên lành.

- Và con không để bụng chứ, hử Xêlia?

- Tất nhiên con không để bụng và cũng sẽ chẳng vì thế mà con nghĩ điều không hay về cụ. Những chuyện ấy tự nó xảy đến thôi.

- Con thực là một cô gái tốt, Xêlia... Có phải không cụ? Bà già tha thiết hỏi ông mục sư.

- Tâm địa rất tốt, ông mục sư đáp.

- Và con vẫn yêu Lani chứ? bà cụ cầu khẩn.

Xêlia cố trấn tĩnh và gật đầu.

- Vâng... Con vẫn yêu anh ấy... Nhưng không phải vì thế mà con lại nói chuyện

với cụ. Lúc này anh thanh niên Do Thái có mang lại cho con một bức điện. Cha con ở nhà ốm nặng. Có một chuyến tàu chín giờ tối, con phải về ngay chuyến tàu đó. Con vội. Quần áo con để cả đây. Mai kia có lẽ con sẽ trở lại, nếu không xin cụ gửi lên cho con. Bây giờ con phải đi, anh Lani đang đợi.

Nàng chịu đựng những lời chia buồn trong một hai phút và cương quyết từ chối những lời đề nghị khác giữ nàng ở lại. Mãi họ mới chịu để nàng đi. Bà cụ nắm lấy hai vai Xêlia và nhìn vào tận mắt nàng với một nghị lực tuyệt vọng.

- Có thực là con không bỏ đi vì... - Giọng bà nghẹn lại, đôi mắt bà cầu xin Xêlia nói thực. Mối nàng run run như muốn bật lên tiếng khóc: "Con đi vì anh ấy không yêu con nữa", nhưng nàng kìm lại được.

- Tất nhiên là thế, xin cụ đừng nghĩ quẩn như vậy. Có lẽ rồi mai kia con lại về thôi mà... -

Nàng hôn bà cụ rồi vội vã quay đi. Sang tới đầu dốc lửa bên kia, nàng bắt đầu chạy. Tim nàng đập dữ dội. Qua cửa hiệu tạp hóa của lão Do Thái, vòng lên đồi, nàng vẫn cầm đầu chạy. Thấp thoáng phía trước, nàng trông thấy bóng Lani đang đi dọc theo con đường sáng trắng. Nàng thấy nóng bức, vừa chạy vừa cởi áo ngoài vắt lên tay. Như thế dễ chịu hơn. Không khí mát dịu ban đêm đã làm cho nàng tỉnh hẳn người. Nàng phải tới ga kịp giờ. Một nỗi lo sợ choán lấy nàng khi nàng nghĩ mình có thể bị nhỡ tàu. Không. Thế nào cũng phải kịp. Nàng chạy nhanh hơn. Bây giờ chạy có dễ dàng hơn một chút. Nàng đã quen với nhịp thở mới. Nàng vượt qua Lani và gọi với anh theo. Lani vội bước chạy lên và một lát, hai người chạy song song bên nhau. Khi ở tỉnh Kép, đã bao nhiêu buổi chiều họ chạy bên nhau như thế này để bắt kịp chuyến tàu hay chuyến ô tô buýt cuối cùng từ một bờ biển xa về thành phố. Và giờ đây họ chạy bên nhau lần cuối cùng để bắt kịp chuyến tàu đưa nàng ra khỏi cuộc đời anh mãi mãi.

Nàng vừa chạy vừa nức nở khóc, nhưng Lani lại tưởng nhầm là nàng mệt nên thở mạnh. Có một lúc tiếng khóc nức của nàng to quá, anh nghĩ nàng hết hơi. Anh đề nghị nghỉ một lát, nhưng nàng vẫn chạy. Nàng cứ chạy đều như thế cho đến lúc nhà ga xép đã hiện ra ở đằng trước, và chưa thấy bóng đoàn tàu.

- Bây giờ ta có thể chạy chậm chậm lại được đây, Lani gọi - chưa trông thấy tàu mà.

- Chưa được đâu, nàng đáp với lại.

Họ chạy một lúc nữa, rồi chậm lại chuyển thành đi bước mau.

- Tàu chỉ dừng lại ga một hai phút thôi, anh ạ.

- Phải, Lani nói. Phải, khi tình yêu tan rã thì như thế đấy, Xêlia nghĩ. Chẳng còn có lời gì quan trọng mà nói với nhau. Từ xa, tiếng còi tàu văng vẳng đưa lại. Mình sắp rời khỏi đây rồi, Xêlia nghĩ.

- Thế nào, anh Lani...nàng nói và mỉm cười. - Giờ đây là lúc chúng ta chia tay nhỉ? Em biết là anh không ưa nói biệt ly. Vậy chúng ta chỉ bắt tay nhau rồi anh quay trở về thôi nhé?

- Cho anh xin lỗi, em Xêlia, về tất cả mọi điều.

- Em biết. Em định không nói với anh, nhưng em đã gặp Xari Viliê. Hai người có nói chuyện với nhau một lát, em hiểu anh và cô ta tự nhiên gắn bó, ràng buộc với nhau. Thôi, em chúc anh may mắn, anh Lani... Giữa chúng ta cũng đã có những ngày tươi đẹp... Anh hãy cố dạy học cho đều... Cô ta là người can đảm. Nhiều đức tính.

Đoàn tàu lượn theo một đường vòng rồi từ từ đỗ lại. Xêlia nắm chặt lấy tay Lani và cố giữ cho nước mắt khỏi trào ra.

- Từ biệt, anh Lani.

- Từ biệt, Xêlia.

Nàng lấy ra một miếng thuốc lá, vừa đánh diêm châm vội vừa ngó theo Lani quay bước đi xuống con đường cát nhỏ. Nàng rít mạnh một hơi thuốc lá, thấy dễ chịu hơn. Xóc lại vai cho ngay ngắn, nàng quay gót, đi qua sân ga và bước lên tàu. Có một cái gì trống rỗng và tẻ ngắt đang dần vạt nàng. Nàng thấy cần phải tìm một người nào để lấp đầy sự trống rỗng đó. Đòi là như thế. Nàng tìm thấy một khoang hạng nhất bỏ trống ở cuối toa dành cho người da đen và bấm chuông gọi người bồi tàu. Lúc anh đến thì tàu đã bỏ Stinvon lùi lại khá xa. Nàng mỉm cười với người đàn ông lai đen đẹp trai mặc bộ đồng phục ka ki và đề nghị cho một cái giường nằm. Rồi nàng ngồi xuống gục đầu lên hai bàn tay.

- Không biết Lani sẽ ra sao? Nàng thì thầm. - Rồi chuyện sẽ ra sao? Đoàn tàu rú lên một hồi còi báo hiệu và lao vào một con đường hầm.

II

Đã hơn mười giờ đêm. Xari bôn chôn ngõ con đường nhỏ. Nếu anh ta đến muộn quá thì phải hoãn cuộc đi thăm vào một đêm khác và nàng không muốn thế. Và chàng ngồi chung một yên mà phi ngựa dưới bóng trăng thì tuyệt bao nhiêu. Nàng vỗ vỗ vào mũi con ngựa cái.

- Bétxi ôi, mày chở cả hai chúng tao nhé, được không nào?

Bétxi giậm chân trước xuống tỏ ý bằng lòng.

- Thế thì mày ngoan lắm.

Có tiếng ai huýt sáo vắng đưa lại bên nàng. Anh ấy đến rồi đó, nàng nghĩ và đưa mắt tìm cẩn thận suốt con đường cát nhỏ nhưng không thấy bóng anh đâu. Lạ thật. Nàng quay đầu lại, nhìn dọc con đường mòn từ phía ga xếp tới làng Coran của Măcơ. Phải. Đây, kia rồi. Nhưng sao anh ta lại đến bằng con đường ấy?

Nàng gọi tên anh. Tiếng huýt sáo niềm nở đáp lại. Nàng cười, ôm ghì lấy cổ ngựa. Lúc Lani tới vừa tầm tay với, nàng nắm lấy anh và giọng nàng trách móc:

- Sao anh đến muộn thế?

- Xêlia nhất định đòi về, anh phải đưa cô ấy ra ga.

- Tội nghiệp Xêlia. Em ân hận cho cô ta.

- Em đã chẳng nói cho anh biết chuyện cô ta gặp em.

- Cô ta yêu cầu em đừng bảo anh.

- Tự cô ta cho anh biết.

- Em cũng nghĩ chắc rồi cô ta sẽ nói với anh.

Lani trông thấy ngựa bèn hỏi:

- Con Bétxi phải không, anh đoán thế. Em mang nó đi theo làm gì?

- Để đưa chúng ta đi chơi.

- Cả hai người?

- Ừ.

- Thế có sợ nặng quá không?

- Anh đừng có khinh con Bétxi. Nó quen kéo cả một cái xe bò đấy. Vả lại em đã hỏi nó rồi, nó bảo được... Mà sao anh cứ đứng lỳ ra đấy, chẳng hôn em đi?

- Vậy buông tay em ra đã nào.

- Làm như anh chẳng cần hôn em một tý nào ấy.

- Anh chỉ e làm gãy đôi cánh tay nhỏ xíu kia thôi.

Nàng cười.

- Anh cứ tưởng tượng thế. Rồi anh xem.

- Chắc không?

Nàng thoát nhảy vào ôm chầm lấy anh. Hai người vật nhau ngã lăn tròn trên mặt đất. Anh dần được nàng xuống. Nàng cố trỗi dậy mấy lần không được, đành chịu.

- Thua rồi nhé! anh nói một cách đắc thắng tuy thở hôn hên.

- Anh thở không ra hơi, nàng cười chế giễu.

- Vâng, chịu là cô khỏe.

- Em cũng thử sức cho anh biết thế thôi.

Anh đỡ nàng ngồi lên, cả hai cùng đứng dậy.

- Thôi chúng ta đi, chả có muện quá mất, anh ạ.

- Chúng ta đi đâu?

- Rồi anh sẽ biết. Anh lên đây.

Nàng nhảy lên yên và cúi người ra phía trước. Anh nhảy lên ngồi sau nàng. Nàng thở mạnh và cảm thấy thoải mái.

- Kể có một chỗ dựa thì cũng thú thật, nàng nói và thúc gót chân cho Bétxi phi lên.

Mái tóc màu lúa chín vuốt ve mặt anh, lưng và vai nàng dựa vào ngực anh một cách ấm cúng và tin tưởng. Đôi lúc nàng quay lại nhìn anh hay nói một câu, má nàng lại cọ vào má anh. Gió hát bên tai họ và cuộc đời phơi phới. Còn trẻ tuổi và yêu nhau thì thực là tươi đẹp. Con Bétxi phi nhẹ nhàng, có vẻ phồn chí. Cuộc đời quả là tốt đẹp.

- Chúng ta là những kị sĩ của đêm tối, tiếng Xari lẫn trong tiếng gió.

- Họ là ai?

- Anh không biết họ à?

- Không.

- Được, em sẽ bảo anh. Nhưng anh cho em một cái gì cơ?

- Em lý tài thế.

- Sao lại không... Thế nào?

- Một xu.

- Nói dễ nghe nhỉ.

- Ba xu vậy.

- Chưa đủ.

- Sáu xu đấy.

- Ủ. Với cái gì nữa chứ?

- Thế mà còn chưa đủ sao?

- Anh bàn tiện thế.

- Một cái hôn nhé.

- Với cả sáu xu chứ?

- Được.

- Ngã giá đấy nhé!... Ủ, thế thì những kị sĩ của đêm tối là hai người tuổi trẻ. Một người đàn ông và một người đàn bà. Họ cưỡi ngựa đi đêm và dấu chân họ đặt tới vùng nào thì vùng ấy trở nên huyền ảo, tươi đẹp và dịu dàng.

Khi bóng họ ngã xuống những vật xấu xí nhất, những vật ấy cũng hóa thành đẹp đẽ.

- Thế khi bóng họ ngã xuống cái gì đẹp đẽ thì sao?
- Anh ngốc thế, thì nó càng thêm đẹp đẽ chứ sao nữa.
- Phải. Đẹp như em ấy.
- Anh điên, nhưng em thích thế... Đây, chuyện những người kị sĩ của đêm tối là như vậy.
- Chỉ có thế mà em đòi những sáu xu với một cái hôn à?
- Thế là đáng giá.
- Em là kẻ bóc lột!
- Anh có trả không nào?
- Không!
- Thế thì được. Rồi anh sẽ ân hận cho mà xem.

Xari thúc con Bétxi phi nhanh hơn và nàng thì bắt đầu lắc lư người trên yên. Lani, chân không có bàn đạp, khó lòng giữ được thăng bằng. Xari càng đảo người khỏe. Con Bétxi có vẻ quen cái trò chơi này lắm. Lani nhất định không chịu, ôm lấy người nàng. Nàng vùng vẫy không cho anh bám và vẫn cứ nhấp nhôm như con chơi chơi.

- Thôi mà! Anh trả đây, Lani kêu lên. Xari thích trí cười vang một hồi dài.
- Em đã bảo mà... Bây giờ anh hãy đưa cho em sáu xu, còn cái hôn thì để lát nữa.
- Đợi lúc xuống ngựa đã.
- Đưa ngay bây giờ cơ, không có em lại làm thế nữa.
- Thôi được!

Lani vát và lăm mới thò được tay vào túi, móc ra một đồng tiền. Có vẻ là một đồng Silinh, nhưng anh cũng dúm vào tay cho Xari.

- Em không có tiền trả lại đâu.

- Đồ ăn cướp, thôi cứ giữ lấy.

Xari ghim cương ngựa rồi nhảy đại xuống, kéo tuột theo cả Lani, hai người ôm lấy nhau lăn trên bãi cỏ.

- Chao ôi em yêu anh! nàng nói hồn hên. Em bắt nạt được anh, hành hạ anh rồi lại lấy tiền của anh... Thật tuyệt quá! Em chưa hề bao giờ nghĩ đối xử tàn tệ với một người đàn ông mà lại thú thế. Rồi anh đợi mà xem, đây mới chỉ là bắt đầu thôi. Em sẽ còn làm cho anh điêu đứng nữa cơ! Bây giờ thì anh hôn em đi.

Anh âu yếm hôn nàng.

- Em điên, anh thốt ra nói.

- Em biết, nàng nói một cách sung sướng. Em có thể điên như một con rồ dại, rồi em lại có thể dịu dàng và hiểu biết như một người mẹ, rồi em lại có thể như một người em gái, rồi em lại có thể chỉ như một người bạn thôi. Anh không thích có cả bằng ấy người yêu anh ư? Em thích như thế lắm.

- Anh cũng thích như thế, anh nói. Và anh yêu em, Xari, yêu em không để đâu cho hết.

Nàng lặng lẽ đưa tay vuốt ve mặt anh, rồi bỗng đứng bật dậy, chạy tới con Bétxi.

- Gần đến nơi rồi, anh Lani. chúng ta đi thôi, bây giờ không đùa nữa đâu đấy nhé.

Hai người lại lên ngựa đi trong im lặng. Họ dựa sát vào nhau, ấm áp tình đôi lứa. Tình yêu như một tấm chăn êm bao bọc, che chở họ. Một lát sau hai người trông thấy ánh sáng le lói hắt ra từ chiếc cửa sổ bé xíu của một túp nhà nho nhỏ. Tới trước túp nhà, họ nhảy xuống và buộc con Bétxi vào một gốc cây.

- Đến nơi rồi à? Lani ngờ vực hỏi.

Xari nắm cánh tay anh.

- Đến nơi rồi, anh yêu của em ạ.

Nàng giục anh đi và đẩy cửa bước vào. Ba người già trong nhà quay đầu lại nhìn lên. Đêm ấm áp mà cũng đốt lửa. Cụ Tăng, bố Hana và lão Hana đang ngồi quanh đống lửa. Không phải ngọn lửa đem lại tiếng cười như cuộc vui ở Stinvon. Ngọn lửa ở đây nhóm lên vì máu họ đã kiệt và cả ba người cùng già.

- Ai đấy? cụ Tăng hỏi một cách gắt gỏng.

Đôi mắt bố Hana lướt mau từ Xari đến Lani, gói gọn cả hai người trong một cái nhìn không bỏ sót chỗ nào. Lão Hana thì đã quá già và mệt mỏi nên không bận tâm, lão nhìn lên rồi lại gục đầu xuống ngực, lim dim ngủ.

- Cháu đây, Xari nhẹ nhàng nói, cháu là Xari đây.

- Xari chết rồi mà, miệng cụ Tăng méo đi, nhếch một nụ cười tinh quái.

- Cháu là con gái người cháu nuôi của cụ, Xari giảng giải. - Buổi sáng cháu đã lại đây. Cụ nhớ không?

Cụ Tăng cố nhớ, rồi lắc đầu quay lại hỏi bố Hana:

- Có thật thế không?

- Thật. Cô ta đến đây sáng nay và đem cà phê lên cho cô uống đây thôi.

Cụ Tăng làu bàu cái gì, rồi hỏi:

- Nó là người tốt chứ?

- Vâng, cô ấy là người tốt, bố Hana đáp.

- Lại gần đây, cháu, cụ Tăng gọi.

Xari bước lại quỳ trước mặt bà cụ như ban sáng. Bàn tay già lại sờ lên trên khắp mặt và tóc Xari.

- Phải, cụ Tăng thông thả nói. Ta nhớ ra rồi. Cháu là Xari, con gái người cháu nuôi của ta. Còn Xari kia thì cường lại nên bị thằng Gót nó giết rồi...

- Cụ Tăng, cháu đưa một người đến thăm cụ.

- Ai thế?

- Người yêu của cháu, cô Tăng ạ. Tên là Lani Xuất...

- Cụ Tăng thông thả nói. Cả khuôn mặt già dần deo rúm lại trong một cái cau mày. - Xuất... không. Chả nghe thấy bao giờ... Chả biết ai họ Xuất cả... Lại đây, anh... Lại gần đây... Mắt ta hỏng nhưng tại ta còn nghe được... Lại gần đây... Anh nói lên xem nào!

- Thưa cô Tăng, cô có khỏe mạnh không ạ?

Cô Tăng lắc lư đầu một cách sốt ruột.

- Lại gần đây cho ta sờ thấy nào. Anh cầm đây à?

Xari kéo anh quỳ xuống trước mặt bà cụ. Cô Tăng đưa hai bàn tay xương xẩu lần lần sờ khắp mặt và tóc Lani. Bỗng bà cụ thở hồn hển và rụt phát tay lại.

- Bước ngay! Bước ngay! bà cụ kêu tướng lên- Mà này là một thằng Viliê! Bước ngay! Xari nắm lấy hai vai bà cụ.

- Cô Tăng, anh ấy là Lani Xuất, một người da đen... Người yêu của cháu. Anh ấy không giống chú Gót đâu, cụ có nghe thấy không? Anh ấy không giống chú Gót đâu.

- Nó là một thằng Viliê, bà cụ nói nghẹn ngào nước mắt. - Tao biết. Tất cả những thằng Viliê đều chui từ trong người tao ra. Chúng nó là một lũ quỷ và thằng này là một đứa trong bọn ấy. Tao còn lạ gì chúng nó. Đuổi nó đi.

- Cô hãy nghe con, bố Hana nói.

- Bố biết là ta vẫn nghe lời bố, giọng cụ Tăng như một đứa trẻ.

- Cô hãy nghe con, cố tưởng làm về anh này đây. Cô con gái của người cháu nuôi cô nói đúng. Anh ta là một người da đen và anh ta rất tốt. Cố đừng sợ.

- Đây là Chúa sinh ra như vậy, bố Hana nói một cách bình tĩnh, - Đôi khi Chúa sinh ra người ta giống nhau.

- Thế thì nó không phải là một thằng Viliê à?

- Không. Cố phải thân thiện với anh ta đi. Anh ta không phải là họ Viliê đâu, Anh ta tốt, khi có người Kaphia kéo đến anh ta sẽ bảo vệ cô đấy.

- Thực nhé? bà cụ sốt sắng hỏi Lani.

- Thực ạ, Lani nói.

- Anh sẽ bảo với họ là ta tốt bụng, ta không như những đứa khác đâu, anh nhé?

- Vâng. Cháu sẽ bảo họ.

Cụ Tăng khoanh tay lại và gục đầu xuống ngực.

- Cà phê! cụ gọi lên, người vẫn không nhúc nhích.

Một nụ cười thoáng hiện trên bộ mặt già nua của bố Hana. Bố lắc đầu:

- Không uống cà phê. Nếu uống bây giờ cổ sẽ không ngủ được.

Cố Tăng phùng đôi má hõm lên, trông có vẻ tỉnh quái.

- Nhưng ta phải đãi khách của ta chứ.

- Để con đãi họ, bây giờ cổ phải đi ngủ đi. Cả ông nữa, - bố Hana nói và quay lại phía ông lão.

Không nói một lời, ông lão đứng dậy, lập cập lần sang gian bên. Cũng không nói một lời, cụ Tăng để cho người bố già dìu lên giường. Cụ trở mình nằm ép người dưới tấm chăn bông chằng vá nhiều màu và ngủ thiêm thiếp. Bố Hana xách cây đèn dầu và dẫn lối xuống căn bếp nhỏ.

- Để tôi pha cà phê cho, Xari nói.

Bố Hana ngồi xuống một cái ghế cũ, hết nhìn Xari pha cà phê lại nhìn Lani đứng bên giúp nàng một tay. Đôi mắt già thông minh của bố bắt gặp từng khóe mắt trao đổi giữa hai người, chú ý từng cử chỉ mỗi lần hai người chạm vào nhau. Bố thấy ánh mắt họ lúc nào cũng chan chứa tình yêu, không thể giấu được. Bố khẽ lắc đầu và thở dài.

Xari rót cà phê ra cốc, mọi người ngồi cả quanh bàn.

- Ban sáng, Hana chậm rãi nói, cô hỏi tôi Xam Duy Poxlít là ai. Tôi còn ngại ngại nên chưa nói. Bây giờ nếu cô muốn, thì tôi sẽ nói.

- Thế là thế nào, hờ Xari? Lani hỏi.

Xari đặt cốc xuống và nhìn anh.

- Trước đây đã lâu có một cô con gái cũng tên là Xari ở nơi khác đến đây. Bây giờ cô ta chết rồi. Cô ta chết cách đây đã gần ba mươi năm. Hình như Gót say mê cô ta lắm, em nghĩ cha em cũng yêu cô ta nữa. Có lẽ vì thế nên cha mới đặt tên em là Xari. Như chỗ em biết thì ông bố Gót, lão già Viliê, muốn hỏi Xari cho Gót làm vợ, nên đã ép cha em lấy mẹ em. Nhưng Xari thì lại yêu một người nào tên là Xam Duy Poxlít. "Cụ Tăng hình như là người duy nhất quý mến Xam Duy Poxlít. Về phần anh này có một vài điều uẩn khúc mà em muốn biết. Cụ Tăng bảo Gót giết anh ta, rồi cụ lại nói Gót giết cả Xari. Cha em biết mọi chuyện thì lại bảo rằng Xari chết vì bị sốt.

Bố Hana đẩy cái cốc đã uống cạn sang một bên, khoanh hai tay, cúi người tì vào bàn.

- Tôi biết rõ về Xam Duy Poxít, bố nói. Ngày ấy tôi và cụ cố còn ở tòa nhà lớn. Ông chủ vẫn còn sống. Ông chủ là con trai cụ cố Tăng, bố đẻ ra ông Gót bây giờ. "Xam Duy Poxít là một thanh niên. Anh ta từ tỉnh xa về và có nhiều tiền. - Bố Hana nhìn Lani và ước lượng chiều cao của anh. - Anh ta thấp hơn anh một chút. Da cũng đen hơn. Nhưng rất đẹp trai. Đẹp trai hơn anh. Tôi cũng có ở đấy khi cô Xari gặp anh ta lần đầu tiên ở hiệu tạp hóa. Ngày ấy chủ hiệu không phải là người Do Thái mà là một người Ấn Độ. "Xam Duy Poxít luôn luôn vui vẻ, cái cười như lúc nào cũng thấy ở trong mắt và trong giọng nói. Anh ta vạm vỡ hơn anh, người khỏe mạnh, và hát rất hay. "Lần đầu tiên gặp cô Xari ở hiệu tạp hóa, anh nói chuyện với cô ta, nhưng cô Xari quay lưng lại không đáp.

- Bố Hana mỉm cười khi nhớ lại hình ảnh đã qua.

Xari tìm tay Lani, đôi bàn tay nắm chặt lấy nhau.

- Lúc cô Xari quay lưng lại thì anh ta bắt đầu kể chuyện. Chuyện anh ta kể có duyên và lý thú quá. Cô Xari không nhịn được, phải bật cười lên. Hai người gặp lại nhau luôn ở hiệu tạp hóa và sau đó ít lâu, tôi thấy ánh mắt cô cứ lóe lên mỗi khi chúng tôi đi ra cửa hiệu. Càng gần tới nơi, mắt cô càng sáng hơn. Thế là tôi đủ hiểu.

- "Thế rồi Xam Duy Poxít lại đi ra tỉnh. Nỗi buồn nhớ của cô Xari cứ tăng lên, tăng lên mãi, cô ủ rũ, héo hơn cả người. Cho đến một hôm cô ra hiệu tạp hóa thì nhận được một cái thư của anh ta. Ánh sáng lúc ban đầu lại trở lại mắt cô và lại có tiếng cười ở trong lòng mà cô không thể giấu được. Cô Xari bảo tôi rằng anh ta đi kiếm thêm tiền, trở về sẽ mua một khu đất. Cô biết làng Coran của Mạckơ không, quê hương cũ của tôi; phía bên kia có một khu đất có nước, anh ta định mua khu đất ấy. Hai người sẽ chung sống với nhau ở đó.

"Rồi chẳng bao lâu, tiếp theo một lá thư nữa, nói anh ta sắp về và đã có đủ tiền mua đất... Tất cả những điều này cô Xari đều kể với tôi, vì cô tin tôi sẽ không nói với ai. Tôi cứ câm lặng cho mãi đến bây giờ. Đó cũng là điều duy nhất mà tôi không nói với cụ cố... Hôm anh ta về, cô Xari đi đón. Lúc trở về cô rũ rượi như một người điên... Rồi cô ôm... Rồi cô mất...

- Thế còn Xam Duy Poxít? Lani hỏi.

Bố Hana nhìn trừng trừng vào quăng không.

- Họ gọi anh ta là Rò Xam, bố đáp một cách nặng nề.

Mặt Xari cắt không còn một giọt máu. Những ngón tay nàng bấu chặt vào Lani.

- Rò Xam! Lani thông thả nói.

- Xari thở hổn hển.

- Chính Gót đã...

- Không ai biết cả, bố Hana nói - Không ai trông thấy, có lẽ chỉ có mình cô Xari thấy thôi. Có lẽ vì thế nên cô ấy chết. Tôi nghĩ vậy. Chứ thực ra không ai biết rõ.

- Em sợ lắm, Xari kêu lên và níu lấy cánh tay Lani.

- Tôi cũng sợ, bố Hana nói một cách nặng nề.

Lani quàng tay ôm Xari.

- Đừng sợ, em yêu của anh.

- Nhưng em sợ, anh Lani. Em sợ cho anh, anh yêu của em. Em biết chính là Gót. Bây giờ thì em hiểu rất nhiều chuyện.

- Anh biết, em yêu của anh, em phải bình tĩnh. Chúng ta sẽ tìm một con đường.

- Trời ơi! Anh Lani! Nếu hắn biết thì làm thế nào? Nàng đưa hai tay lên che mặt như cố gạt những hình ảnh khủng khiếp.

- Anh phải đi nơi khác đi, bố Hana nói. Lani nhìn Xari. - Chúng ta phải đi, Xari nói một cách tuyệt vọng. - Bất cứ anh đi đâu, anh Lani, em cũng sẽ đi với anh.

- Nhưng khắp nơi trên trái đất này đâu chả như vậy, bố Hana nói.

- Trời ơi! Xari kêu lên. Thế thì không còn đâu cho chúng tôi được yên ổn sống hạnh phúc nữa sao - Giọng nàng trở thành căm phẫn. - Nào chúng tôi có làm hại ai đâu. Chúng tôi chỉ có muốn được yên ổn mà sống hạnh phúc!

- Hãy nghe anh, em Xari, Lani nhẹ nhàng nói. - Bình tĩnh mà nghe anh. Đã có chuyện gì xảy ra đâu. Hãy nghe anh: có thể chúng ta sẽ nghèo khổ, em có lo ngại không?

- Anh biết là em không lo, anh Lani. - giọng nàng bình tĩnh hơn. Những hình ảnh khủng khiếp đã qua rồi.

- Nếu phải thiếu ăn thiếu tiêu trong ít lâu em có chịu được không? Tất nhiên sẽ không lâu lắm.

- Thiếu thốn mãi em cũng chẳng cần.

Lani kìm hãm sự nhiệt tình trong giọng nói.

- Em sẽ không hiểu tiếng nói.

- Em học được.

- Thế thì nghe anh, Xari, em yêu của anh. Chỉ có một con đường này để thoát. Năm ngoái anh có sang miền Đông Phi châu thuộc Bồ Đào Nha với một đội bóng đá. Anh có kết bạn một vài người ở đây. Bên đó không áp dụng chính sách phân biệt chủng tộc đối với những người có học, mà chỉ áp dụng cho những người bản xứ không có học. Chúng ta có thể tới đó.

- Vâng, anh Lani! - Đó là một tiếng kêu hy vọng từ tâm hồn Xari bật ra.

- Tất nhiên cũng còn có nhiều khó khăn. Anh không thể lấy giấy thông hành đi ra ngoài được và em cũng không thể nộp đơn xin giấy thông hành mà Gót không biết. Và lại như thế chờ đợi lâu lắm.

Xari xịu mặt. Lani tiếp:

- Nhưng anh biết một người ở tỉnh Kép, anh ta biết cách lấy giấy thông hành. Anh ta là bạn thân của anh, việc gì anh ấy cũng sẽ làm giúp anh được. Sáng sớm mai anh sẽ gửi điện cho anh ta.

- Thế còn tiền? bố Hana hỏi, nén hy vọng trong giọng nói.

- Tôi sẽ vay tạm ít nhiều của một vài người quen ở tỉnh Kép, Lani nói.

- Em có thể kiếm được ở nhà hai mươi đồng. - Xari nói, gạt tiếng nói của lương tâm sang một bên.

- Tốt. Thế là đủ. Giờ thì em về thu xếp hành lý, có thể đem gì đi được thì cứ đem. Và phải thận trọng. Không được lộ cho ai biết. Anh nghĩ chúng ta nên ra đi vào ban đêm thì tốt hơn. Tối mai. Chuyến tàu chín giờ đêm đi tỉnh Kép. Chúng ta sẽ đi riêng rẽ ra ga xếp và cũng phải đi riêng rẽ cho đến khi đến tỉnh Kép. Đến được tỉnh Kép rồi thì mọi việc sẽ dễ dàng hơn.

Im lặng trùm lên căn bếp nhỏ đến mấy giây đồng hồ. Xari để tay lên má Lani, khẽ quay mặt anh lại cho đến khi hai người nhìn thẳng vào mắt nhau.

- Anh có thực tâm muốn làm như vậy không, anh Lani?

Lani mỉm cười.

- Đáng ra chính anh phải hỏi em câu ấy, em Xari. Em sẽ rời bỏ tất cả để ra đi.

Nàng lắc đầu.

- Không, anh Lani, chính anh mới rời bỏ tất cả. Ai cũng nói rằng đối với phụ nữ thì tình yêu là tất cả, mà trong cuộc đời người đàn ông tình yêu chỉ chiếm có một phần thôi. Tình yêu là tất cả đối với em.

- Và em là tất cả đối với anh, em Xari.

- Và mọi sự có thực là sẽ êm thấm khi chúng ta tới đó không, hờ anh?

- Thực, em yêu của anh ạ. Chúng ta có thể đi đôi với nhau mọi nơi và cùng nhau làm mọi việc.

- Nằm ở dưới nắng với nhau?

- Phải.

- Khoác tay nhau đi trên đường phố?

- Phải.

- Cùng vào quán cà phê với nhau?

- Phải, em yêu của anh, đi đâu chúng ta cũng sẽ cùng đi với nhau.

- Và lúc nào cũng ở bên nhau?

- Tất nhiên, trừ những lúc anh đi làm việc. Tiếng Bò Đào Nha anh cũng khá thông thạo, nhưng cũng còn phải nghiên cứu thêm thì mới dùng để dạy học được.

- Cả em cũng học nữa!

- Tất nhiên em sẽ học.

- Anh Lani, thế thì tuyệt quá!

- Chúng ta vẫn chưa tới đó.

- Chúng tôi sẽ tới đó, phải không bố Hana?

Bố Hana mỉm cười và gật đầu.

- Hai người sẽ tới đó, nhưng phải thận trọng lắm thì mới được.

Xari hôn lên trán bà lão bản xứ rồi ôm ghì lấy Lani.

- Bây giờ thì cô phải về thôi, bố Hana nói một cách trù mên. - Tôi già và yếu. Nhưng đừng sợ. Sẽ không có ai biết được cô đi nơi nào. Họ có treo cổ tôi lên, tôi cũng không nói. Bố Hana đưa hai người vòng qua lối đằng sau và nhìn họ lên ngựa, đi xa khuất.

- Chào các con, bố gọi theo - Cầu trời phù hộ cho các con.

Trên đường về, Lani căn dặn một lần nữa tất cả mọi điều Xari phải làm, nàng sẽ phải gặp anh bao giờ và ở đâu. Xari lắng nghe anh cẩn thận và xin anh nhắc lại những điều gì nàng chưa nắm vững. Trong tim nàng như có một bài ca. Nàng sắp ra đi với người mình yêu. Thoát khỏi cuộc sống đầy oán thù và cay đắng. Và hai người sẽ được đi sống đôi với nhau trước công chúng, và được sống cuộc đời bình thường, sung sướng và tự do. Không phải giấu giếm che đậy gì. Không sợ ai khám phá và làm hại Lani. Mọi chuyện sẽ yên ổn cả. Và nàng có thể săn sóc anh, giặt giũ quần áo, vá bít tất cho anh, trông nom cơm nước và thu xếp nhà cửa cho sạch sẽ ấm cúng. Và những ngày chủ nhật, hai người sẽ nằm dưới ánh nắng nghe chim hót. Và một buổi tối nào sẽ cùng sánh vai nhau đi dưới ánh đèn mà không sợ bị ai trông thấy. Nàng thốt nhiên giật mình nhận thấy những ngày qua hai người đã sống trong bao nhiêu đe dọa hãi hùng. Dù họ có nhận ra hay không, sự lo sợ cũng đã kiềm chế và thống trị họ. Họ đã phải tránh những con đường mọi người đi. Họ đã phải tìm những nơi im lặng, bí mật, cho được vô sự để chia sẻ tình yêu.

Chẳng bao lâu nữa họ sẽ thoát khỏi những nông nỗi ấy. Tình yêu của họ sẽ được phơi bày trước thanh thiên bạch nhật và sẽ không ai làm tổn thương được nó, sẽ trở thành bình thường và tự nhiên. Được tự do

Nàng không băn khoăn gì về tỉnh Kép. Ở đây Lani có quen một cô gái có thể thu xếp cho nàng một chỗ ở. Ở tỉnh Kép mọi sự sẽ dễ dàng hơn. Chỉ còn phải chịu đựng một ngày mai nữa thôi, rồi mọi sự sẽ êm thấm.

Nàng dựa vào ngực anh và con Bétxi như một đám mây mà hai người cười ở trên. Một niềm rạo rực ấm áp, thỏa mãn, từ ngực nàng truyền ra khắp thân thể. Nàng mỉm cười khi nghĩ anh vẫn chưa yêu nàng về mặt xác thịt. Nàng ngả người, ghé sát môi vào tận tai anh:

- Anh vẫn chưa yêu em. Anh ghì chặt nàng vào ngực:

- Chúng ta vẫn còn chưa cưới nhau.

- Cưới chỉ là một hình thức, nàng nói và lại ngạc nhiên lần nữa vì không thấy

mình e then với anh. - Anh cũng biết như thế rồi còn gì, anh Lani. Chúng mình thì khác nào một đôi vợ chồng, dù có cưới hay không có cưới.

- Em là một cô bé lạ lùng, em Xari. Anh cứ tưởng em sẽ lo ngại về chuyện ấy.
- Tại sao?
- Các cô trinh nữ thường như thế.
- Sao anh biết?
- Anh biết chứ.
- Tay chơi thành thạo nhỉ!
- Không phải thế đâu.
- Vậy thì sao anh lại biết?
- Anh đọc trong một cuốn sách.
- Xin lỗi, em không phải là một thiếu nữ trong sách.
- Anh ghét em lắm.
- Thế thì đừng ôm chặt em thế nữa.

Bétxi dừng lại. Họ xuống ngựa, đi bộ một quãng, tay nắm tay. Trăng đã lên cao, cảnh ban đêm huyền ảo. Thời gian của yêu đương. Hai người nằm ngả xuống, mặt đất ấm áp chào đón họ và dưới ánh trăng sao, trên bãi cỏ non mềm giữa trời bao la, họ đã nói bằng thân thể họ, tiếng nói sâu xa và mạnh mẽ nhất mà ngôn ngữ của con người không diễn tả được. Và khi nàng nằm mỗi một và nhẹ nhàng thỏa mãn trong cánh tay anh, nàng thì thầm:

- Em cảm thấy thực thiêng liêng, anh Lani.

Anh cũng thì thầm đáp:

- Tình yêu là thiêng liêng, em yêu dấu.
- Đẹp đẽ và thiêng liêng, nàng nói nho nhỏ và nhắm mắt lại.

Ôi trái đất! Xin người hãy chỉ bảo cho những đứa con ngu xuẩn của Người biết yêu thương. Xin Người hãy chỉ bảo họ, vì họ đang cần được chỉ bảo. Đang cần đến những cái rất là đơn giản. Đang cần đến thiện cảm và am hiểu và tình huynh đệ.

Đang cần đến một tình yêu thương mạnh hơn và lớn hơn quốc gia và chủng tộc, một tình yêu thương bao trùm hết thấy mọi quốc gia và chủng tộc, tình yêu thương tối hậu của con người đối với con người. Và hồi trái đất, xin Người cũng dạy cho họ biết cảm phần, sự cảm phần công bình chính trực, nó chỉ đem hòa bình đến cho những người có thiện chí. Xin hãy chỉ bảo cho họ biết mọi trái tim đều là thiêng liêng, mọi trái tim đều biết đau đớn... Xin hãy chỉ bảo họ... Chỉ bảo cho họ biết chừng nào một người đàn ông và một người đàn bà yêu nhau mà không được an toàn, thì không thể có an ninh cho một ai hết thấy... Xin hãy chỉ bảo họ... Một đám mây mỏng trôi qua mặt trăng. Xari cựa mình và mở mắt. Nàng nói:

- Em yêu anh, anh Lani.

- Anh yêu em, anh đáp.

Hai người đứng dậy, đi tới chỗ họ gặp nhau đêm đầu tiên, mới đây mà như đã từ lâu lắm, nơi đỉnh đồi trông xuống hai thung lũng.

Xari nói:

- Chúng ta sẽ chẳng còn trở lại đây nữa.

- Không trở lại chừng nào đất nước này chưa được giải phóng, Lani nói.

- Nhưng có bao giờ giải phóng không anh?

- Mọi sự đều phải thay đổi, em ạ. Không thể nào dìm cả mọi dân tộc xuống trái với ý muốn họ mãi mãi được.

- Em hy vọng sẽ chóng có sự thay đổi... Thực tình, có lẽ em là một người Âu châu không tốt, đi ngược lại truyền thống của người da trắng chẳng. Hình như lão Gót gọi như thế thì phải.

- Anh e rằng em là một người Âu châu không tốt, nhưng em là một con người kỳ diệu.

- Thế thì em rất sung sướng là một người Âu châu không tốt nhưng là một con người tốt, anh Lani ạ. Em thực chẳng ưa cái uy tín của người da trắng chút nào. Nó có nghĩa là em không được làm bao nhiêu chuyện. Như tối nay em hết sức muốn được đi dự cuộc vui của dân làng.

- Ở nơi chúng ta sắp đến, cái uy tín của người da trắng sẽ bị ném vào thùng rác và chúng ta sẽ cùng đi dự nhiều cuộc vui.

- Em biết. Ồ, ngày mai ời, hãy đến mau lên!

- Em yêu, bây giờ em đi về thì hơn. Nhớ lấy, anh sẽ gặp em ở chỗ gặp em tối nay. Anh nghĩ em nên nhờ anh Xam chuyển giúp hành lý ra ngoài thì chắc chắn. Em đừng có đến chậm. Tàu chỉ đỗ lại một tí thôi đấy. Và em đừng quên mang theo tiền, nó sẽ giúp cho mọi việc được dễ dàng hơn.

- Đừng lo, anh ạ. Em hứa với anh em sẽ không quên một điều gì, em sẽ đến đúng giờ. Chúng ta sẽ bắt kịp tàu. Đừng lo, anh yêu. Mong anh ngủ yên giấc.

- Em nên cẩn thận nhé, Xari.

- Ồ, anh yêu, anh cho là em sẽ không cẩn thận đối với tương lai của chúng ta được hay sao?

- Anh xin lỗi, em yêu dấu. Chúc em ngủ ngon.

Hai người ôm ghì lấy nhau. Xari bắt giấc rùng mình

- Sao thế em?

- Em sợ về cái nhà ấy, anh Lani! Hình ảnh Gót hành hạ Xam cứ đến ám ảnh em.

- Em gạt nó đi, em Xari! Chỉ một đêm nay nữa thôi.

- Còn suốt cả ngày mai, anh Lani.

- Anh biết. Nhưng em phải can đảm lên, em yêu dấu.

Xari nhắm mắt lại và xiết chặt lấy người anh. Anh ôm ghì nàng và vuốt ve mái tóc màu lúa chín của nàng.

- Giờ thì em hết sợ rồi, nàng bình tĩnh nói. - Em sẽ can đảm.

Nàng âu yếm hôn anh rồi vội quay đi, nắm lấy dây cương con Bétxi, phi nhanh về tòa nhà lớn. Lani tính toán lại chương trình một lần nữa để chắc chắn là đâu đã vào đấy. Họ không được để sơ hở điều gì. Mọi hành động đều phải êm thấm hết sức. Anh rảo bước đi xuôi xuống Stinvon. Cả xóm Stinvon nằm trong bóng tối. Chỉ có ánh đèn của các nhà còn le lói. Có lẽ mẹ anh cũng đang đợi anh.

Hắn mẹ cho là anh giận mẹ vì chuyện lão Gót già. Tội nghiệp mẹ. Anh bước vào bếp.

Mẹ anh ngồi đó, bồn chồn lo lắng, dựa lưng vào cạnh bàn, quay mặt ra cửa. Đau

thương se thất lòng anh khi anh nhìn mẹ. Mẹ đã ngồi đấy đợi anh từ bao lâu rồi? Đợi chờ. Với đau khổ và sợ hãi trong lòng. Và bây giờ mẹ đang đợi chờ anh nói. Để sĩ nhục người.

Lani ôm mẹ vào lòng và ghì chặt lấy bà. Tất cả những đau khổ và tủi nhục bị đè nén từ chập tối đến giờ bị khuấy động lên và trào ra. Bà mấp máy môi để nói, nhưng chỉ thốt ra được những tiếng kêu thảm thiết.

Anh im lặng ôm chặt lấy mẹ trong khi bà vẫn nức nở khóc. Tốt hơn hết là vẫn cứ để cho mẹ khóc. Sau đó hai mẹ con sẽ nói chuyện, anh sẽ bảo mẹ không có gì đáng để mẹ buồn khóc cả. Trong khi đợi thì mẹ cứ khóc đi, mẹ yêu quý của con, khóc cho lòng nhẹ nhõm, cho mẹ thư thái hơn. Tay con khỏe, con có thể đỡ mẹ. Đó là những cánh tay của con trai mẹ.

Tiếng khóc dịu đi dần. Anh ôm ngả người mẹ và nhìn vào mặt bà.

- Mẹ đã thấy dễ chịu hơn chưa?

Bà lặng lẽ gật đầu.

- Tốt lắm! Mẹ ngồi đây, con đi pha cà phê để hai mẹ con cùng uống.

- Để mẹ làm cho, bà mẹ sốt sáng tình nguyện.

- Không, mẹ cứ ngồi đấy.

Nước đã sôi. Anh pha cà phê, rót ra hai chén, đem lại bàn và ngồi xuống cạnh mẹ.

- Bây giờ mẹ nghe con nhé. Lúc chập tối con hỏi mẹ về chuyện cũ, con có vẻ tức giận, con biết thế. Nhưng không phải con tức giận với mẹ đâu. Con tức giận là vì điều đó lại do một người xa lạ đến nói với con. Dù sao, như thế cũng là sai. Chứ con có là quỷ hay sao mà lại dám tức giận vì chuyện quá khứ của mẹ? Đòi có hỗn loạn lắm thì các bà mẹ mới phải nói hết quá khứ của mình với con cái. Đó không phải là chuyện của con. Mẹ đã là một người mẹ tốt đối với con, đã cho con được hưởng sự giáo dục tốt nhất mà một người con ở hoàn cảnh như nhà ta có thể mong đợi được. Chuyện chỉ có thể thôi.

- Con... con thấy... - Bà già bắt đầu nói một cách e ngại.

- Không, mẹ yêu quý. Đó là chuyện riêng của mẹ. Con chỉ là con của mẹ. Mẹ không phải giảng giải gì với con hết thấy. Mẹ là mẹ của con. Con yêu quý mẹ. Mẹ đã tốt với con. Và chuyện chỉ có thể thôi. Sự cởi mở, kiêu hãnh và yêu thương bộc lộ

trên nét mặt bà già.

- Con thực là người con tốt, Lani ạ. Và Xêlia cũng tốt. Mẹ chắc rằng rồi nó sẽ khiến cho con hiểu.

- Vâng - Lani nói và nghĩ đến Xari - Cô ấy khiến cho con hiểu rất nhiều điều. Cô ấy thực là người tốt lạ lùng.

- Chẳng có điều gì chê cô ta được

- Không. Cô ấy giản dị và dịu ngọt và am hiểu hết sức.

- Bao giờ thì các con định lấy nhau?

Lani châm một điếu thuốc lá và mỉm cười.

- Mẹ ạ, chúng con đã sắp đặt mọi chuyện, chỉ trừ có chuyện lấy nhau là chưa bàn. Nhưng mẹ đừng lo. Rồi chúng con sẽ lấy nhau.

- Chong chóng lên chứ?

- Rất chóng, mẹ ạ.

- Mẹ thực sung sướng.

- Con cũng thế... Mẹ này, tối mai con có việc phải đi tỉnh Kép. Có lẽ con sẽ vắng nhà ít lâu. Khi con đi rồi, dù ai nói thế nào, mẹ cũng đừng lo ngại. Rồi sau mẹ sẽ hiểu. Con sẽ nói để mẹ biết sau.

- Con đi có lâu không, hờ con?

- Xin mẹ đừng lo. Rồi con sẽ nói để mẹ rõ.

Bà cụ có vẻ thắc mắc nhưng bà chỉ khẽ gật đầu.

- Thôi cũng được, con ạ.

- Bây giờ mời mẹ đi ngủ đi, khuya lắm rồi, mẹ ạ. Con còn thu xếp ít quần áo.

- Được. Chúc con ngủ ngon nhé... Chà! Suýt nữa thì mẹ quên. Từ tối đến giờ Phiétta đến đây mấy lượt. Chị ta bảo có tin rất cần cho con. Chị ấy dặn bất cứ lúc nào con đến gõ cửa nhà chị ta cũng được. Nghe chị ấy nói hình như có chuyện gì quan trọng lắm thì phải, Lani ạ.

- Cảm ơn mẹ. Con sẽ đi hỏi cho biết ngay. Bây giờ mẹ cứ đi ngủ đi.

Lani hôn lên trán dẫn deo của mẹ. Bà cụ đi vào buồng.

Lani đi quanh bàn, suy nghĩ. Phiétta muốn bảo gì anh? Không thể là tin của Xari được, vì Xari vừa chia tay anh cách đây không lâu. Dù sao, tốt hơn hết là cứ đến hỏi ngay cho biết. Lani dụi tắt mẩu thuốc lá, vội vã sang ngang Phố Cao. Nhà Phiétta tối om. Anh gõ nhẹ lên cánh cửa. Gõ chưa dứt thì đã nghe tiếng đánh diêm và thấy đèn sáng. Rõ ràng là Phiétta vẫn thức để đợi anh.

Một thoáng đã thấy Phiétta mở cửa bước ra. Nàng vẫn mặc nguyên quần áo làm việc ban ngày. Nàng cẩn thận khép chặt cửa, rồi nói câu kính:

- Tôi đợi anh suốt đêm.

- Xin lỗi chị. Lani nói. Có thư từ gì thế?

- Chẳng có thư từ gì hết nhưng tôi có một vài tin tức cho anh. Sau cuộc vui tôi trở lại tòa nhà lớn để tìm anh Xam, thì nghe có tiếng Gót và Vigôn nói chuyện với nhau. Họ không trông thấy tôi. Vigôn bảo Gót rằng hiện đang có chuyện ngộ lắm đây và Gót phải coi chừng cô Xari.

- Thế ư?

- Chỉ có thế thôi. Tôi nghĩ rằng hẳn anh cũng muốn biết.

- Không có gì rõ rệt hơn nữa ư?

- Như tôi biết thì chỉ có thế.

- Cảm ơn chị.

- Đừng cảm ơn tôi. Hãy cảm ơn những ngôi sao đã đưa đường dẫn lối để lúc ấy tôi lại đến đây mà nghe thấy và báo cho anh biết. Tôi cũng không hiểu tại sao tôi lại làm thế nữa.

- Xin chị làm ơn báo giúp hộ Xari là phải coi chừng cẩn thận sáng mai.

- Tôi hy vọng anh chị biết rõ điều mình đang làm.

- Chị đừng ngại. Chúng tôi biết.

- Tôi chả ngại. Đây là chuyện riêng của anh chị.

- Đúng rồi. Cảm ơn Phiétta. Chào chị và xin đừng quên báo cho Xari hộ tôi.

- Tôi sẽ không quên. Chào anh.

Lani quay ra và vội vã qua Phố Cao về nhà. Phiétta nhìn theo anh ta bước vào nhà. Nàng chúm môi lại, nhún vai rồi trở vào. Lani rón rén đi vào buồng ngủ, đem chiếc va li ra. Anh chỉ đem theo có chiếc này thôi. Sáng mai xách thật sớm ra gửi ngoài hiệu tạp hóa, để lúc đi mọi người khỏi chú ý. Thu xếp xong mọi thứ định đem đi, anh khóa va li lại, đẩy xuống gầm bàn. Anh nhớ mình còn để bên nhà ông mục sư một bộ quần áo ngủ. Nhưng thôi bỏ lại là hơn. Để cho ông lão. Đỡ phải tìm cách giải thích lời thôi. Anh đứng thờ người suy nghĩ một lát. Bây giờ cũng chẳng còn gì hơn phải làm nữa. Chẳng còn gì hơn cho đến sáng mai. Tốt hơn hết là nằm nghỉ một chút. Anh nằm dài xuống chiếc nệm trải trên sàn, nhưng giấc ngủ không đến. Anh cũng không chờ đợi nó lắm, cho nên vẫn chưa tắt đèn. Anh châm một điếu thuốc lá và nghĩ đến Xari. Cũng như mọi lần, óc anh không thể hình dung rõ được vẻ ngoài của nàng, thân hình nàng. Tất cả cái gì anh trông thấy được chỉ là một thiếu nữ mặt tròn, với mái tóc vàng óng màu lúa chín và đôi mắt đầy thông cảm. Còn những cái khác, hơi thở và giọng nói nhạc điệu của nàng và trái tim Xari, anh cảm thấy đã thấm sâu trong trái tim anh. Mỗi mỗi anh sẽ vẫn nhớ nàng như vậy, vì có một cái gì ngoài sự cảm biết ràng buộc anh với nàng.

Anh nhòm dậy, đi lại chiếc bàn con, chỗ để sách vở dạy học. Anh lấy giấy, bút và mực, đi ra bàn ở giữa bếp, kéo cái đèn đến trước mặt, ngồi xuống và bắt đầu viết. Đó là một bức thư cho Xari. Bức thư đầu tiên anh viết cho nàng...

Trong tòa nhà lớn, Xari gấp nốt chiếc áo cuối cùng, xếp gọn vào vali. Bây giờ chỉ còn có ngày mai nữa thôi. Chỉ còn có ngày mai, rồi là những ngày vui cười và ái ân và hạnh phúc. Ồ, nhưng cũng có những ngày đen tối nữa. Song cái đen tối ấy chỉ là sự cùng tranh đấu cho bánh mì và một căn nhà ở với những tiện nghi và vật sở hữu nho nhỏ làm cho một căn nhà thành ấm cúng hơn bất cứ nơi nào khác trên mặt đất. Và nhà đó sẽ là nhà của hai người. Nếu có những ngày phải nhịn đói, ừ, thì hai người sẽ chia sẻ nhịn với nhau. Mà đói làm sao được, họ còn trẻ, họ có thể làm mọi việc. Cả hai đều còn trẻ. Họ có thể làm việc. Họ chỉ cần được một sự may mắn. Chỉ cần sự may mắn được sống yên ổn như mọi người. Còn sau đấy thì mặc họ. Họ sẽ cùng nhau chia sẻ những khó khăn và vui thú, cảnh ốm đau cũng như khỏe mạnh.

Nếu nơi ở chỉ là một căn buồng nhỏ, nàng cũng sẽ làm cho nó trở thành một tổ ấm vui tươi để đón anh mỗi khi anh đi làm về.

Bây giờ mọi thứ đã thu xếp xong. Nàng không quên một cái gì. Nàng tự hỏi không biết lúc này Lani đang làm gì. Nàng kiễ chân và thổi tắt ngọn đèn. Nàng mở cửa sổ, kéo một cái ghế và ngồi trong phòng tối, trông ra ngoài đêm đẹp đẽ. Nàng đợi chờ ngày mới.

- Trôi mau lên, thời gian! - Nàng thì thầm nhè nhẹ.

III

Ngày dài khổ sở hình như không bao giờ hết. phút nọ trôi theo phút kia chậm chạp một cách thực day dứt. Mặt trời buổi sáng hình như mọc muộn và lười biếng, bắt đầu chuyển về phía tây. Bóng nắng không xô dịch. Kim đồng hồ bò như sên. Ngày dài dằng dặc, uể oải, miễn cưỡng không chịu đi. Gót ra thăm đồng từ sớm, Xari nghĩ thực may. Nàng chịu đựng ngày dài và các công việc thường trong nhà được dễ dàng hơn. Nhưng mặc dầu vậy, vẫn cứ là một ngày dài, mệt mỏi, lo lắng gấp mười lần vì cái tin của Phiétta cho biết.

Và rồi, sau cùng, với sự chậm chạp ghê gớm, mặt trời cũng đứng bóng. Gót sắp về ăn cơm đến nơi. Nàng phải cố giữ gìn không để lộ vẻ gì.

- Dừng nhìn đồng hồ, - nàng tự nhắc đi nhắc lại với mình. Nhưng mắt nàng vẫn cứ lạc tới chiếc đồng hồ; cứ theo dõi sự chậm chạp của từng giây phút; cứ lần đếm theo trong cái hành trình mỗi mét, không vội vã của chúng.

Nàng ngó ra ngoài cửa sổ đến một nghìn lần. Bỗng nàng thấy một thằng bé da đen chạy tọt vào cửa bếp. Tim nàng đập cuồn lên. Chắc nó mang tin gì đến cho nàng. Nàng cố kìm hãm, không thì đã chạy bỏ ra gặp thằng bé. Nàng chờ đợi bồn chồn đến đau đớn, mắt không rời cánh cửa. Thế nào Phiétta cũng phải vào qua đó. Vào đi! Vào đi! Cánh cửa mở ra, và Phiétta xuất hiện.

Xari chìa tay. Phiétta mỉm cười.

- Thư để gửi cho tôi, nhưng cô cầm lấy cũng được.

Phiétta dúm bức thư vào tay Xari rồi quay ra, vẻ như động lòng trắc ẩn có pha trộn tình thương hại và tiếc hận.

Xari về buồng riêng. Bây giờ được bức thư, nàng thấy bình tĩnh hẳn. Bây giờ thì dễ dàng hơn. Bây giờ nàng có thể ngồi đối mặt Gót mà không bối rối. Bình tĩnh, không vội vã, nàng xé phong bì, rút những tờ giấy gấp đôi, mở ra và đọc.

Qua mấy dòng thư đầu, nước mắt nàng đã rung rung làm mờ cả hàng chữ.

- Cảm ơn anh yêu dấu của em, - nàng thì thầm, giọng đầm ấm, thấm đượm tình yêu. Nàng lau nước mắt và lại bắt đầu đọc bức thư lần nữa.

"Em Xari yêu mến,

Ngày mai sẽ là ngày rất khó khăn cho em. Em sẽ phải luôn luôn tự chủ và ngày sẽ trôi đi chậm chạp như một năm trời. Nặng nề lắm đấy. Vì thế anh viết gửi em những dòng này, bức thư đầu tiên của anh, để nói với em rằng anh hiểu, và từng giây phút của cái ngày dài đó, luôn luôn anh ở bên em, và cũng vì anh biết thư này sẽ làm dịu nỗi căng thẳng cho em đôi chút.

Em yêu dấu, em sẽ nhận được thư này vào buổi trưa, điểm chấm hết một nửa ngày dài. Sau đó ngày sẽ trôi qua dễ dàng hơn, anh biết thế. Anh biết rằng vì em cứng cáp và em đã cho anh nghị lực, nên lúc này anh mới có thể cho em nghị lực đền trả lại.

Em quý báu, đừng để cho những giờ khắc làm em sợ hãi. Cũng như mọi sự khác, cuối cùng nó phải tới và sẽ tới, và lúc đó sẽ là thời gian của chúng ta. Em hãy nhớ điều đó. Và cũng hãy nhớ thời gian của chúng ta có nghĩa là thế nào. Em có nhớ không.

Chúng ta sẽ khoác tay nhau đi trên đường phố, giữa thanh thiên bạch nhật, để mọi người cùng trông thấy ta; chúng ta sẽ ngồi bên nhau trong quán cà phê; chúng ta sẽ nằm ở dưới nắng, giữa mọi người, tự do, sung sướng và yêu nhau, và như thế sẽ là tự nhiên, là sự bình thường, là lẽ phải của cuộc sống. Em có nhớ không? Rồi chúng ta sẽ dựng một căn nhà nhỏ, và sẽ chỉ có hai chúng ta ở căn nhà ấy. Chúng ta sẽ cùng ăn với nhau, và chiều tối sẽ cùng đi dạo mát với nhau. Em có nhớ không? Dù những ngày đầu có gặp khó khăn, và dù chúng ta sẽ phải học tiếng nói, nhưng sau mọi sự sẽ tốt đẹp. Sẽ có ánh nắng và tiếng cười và hạnh phúc. Em có nhớ không?

Khi có sự gì căng thẳng, em hãy cứ nhớ những điều đó, em yêu dấu nhé. Ngày mai là ngày của chúng ta, em có nhớ thế không, em yêu của anh? Và một khi tới đó, chúng ta sẽ làm lễ thành hôn, em đồng ý thế không?

Yêu em với tất cả trái tim.

Anh củ a em

LANI"

- Em có nhớ, anh ạ, - Xari lắm bầm và đọc đi đọc lại, đọc hoài mãi bức thư.

Sau đó ngày trôi qua một cách nhẹ nhàng hơn. Mỗi lần cảm thấy bối rối, nàng lại về buồng đóng chặt cửa và giờ thư ra đọc...

Và rồi ngày dài chấm dứt và đến lúc ra đi.

Theo lời dặn từ sớm, bây giờ Xam đang đợi nàng ở bên ngoài cửa sổ. Nàng truyền hai cái vali ra cho Xam đỡ và trao cả áo ngoài nhờ Xam giữ. Rồi nàng đóng cửa sổ, tắt đèn bước sang phòng khách. Gót đang ngồi đấy. Hắn ngó nàng một cách soi mói nhưng không nói gì. Nàng lặng lẽ đi ngang qua bếp, rồi ra khỏi nhà.

Sau khi Xari bước ra, Phiétta thờ thần nhìn đắm đắm vào cánh cửa bếp hồi lâu.

Ở ngoài, Xam khoác áo lên vai cho Xari. Nàng đỡ lấy một chiếc vali ở cánh tay anh và hai người bắt đầu đi. Tim nàng rộn rã ca theo chân bước. Xam nhảy khắp khiêng bên cạnh nàng, mắt long lanh một ánh sáng khác thường.

Xari cảm thấy rõ tiếng tim mình đập. Chỉ sớm mai là tới tỉnh Kép. Và đến tối, như Lani nói, mọi việc sẽ thu xếp xong xuôi và lại khởi hành. Rồi sau đó?... Sau đó là cuộc đời mới! Cuộc đời tươi đẹp và tự do. Không còn lo sợ.

Trông thấy Lani, nàng vẫy tay và chạy tới. Nàng buông vali, ngã vào cánh tay anh. Máy phút sau anh nói:

- Chúng ta không có nhiều thì giờ, đi thôi em.

Xari cúi xách vali. Lani quay lại nói với Xam:

- Chúng tôi rất cảm ơn anh, anh Xam. - Anh chìa tay định đỡ chiếc vali cho Xam.

Xam điềm tĩnh nói:

- Đường còn khá xa, để tôi đi cùng anh tới đó.

- Cũng được. Cảm ơn anh lần nữa. Thôi, chúng ta nên đi mau lên thì hơn.

Ba người rảo bước trên con đường cát nhỏ, Lani và Xari đi song song bên nhau. Xam khắp khiêng đi sau chót.

- Có phải đây là sự thực không, anh Lani? Xari hỏi, giọng vừa ngỡ ngàng vừa sung sướng.

Lani chuyển chiếc vali sang tay trái; tay phải anh tìm bàn tay nàng.

- Đây là sự thực, em Xari ạ.

- Vâng. Em biết đây là sự thực. Lúc nhận được thư anh, em đã nhớ lại. Nó làm cho ngày hôm nay trôi qua dễ dàng. Cảm ơn anh, anh Lani.

- Thế còn câu anh hỏi, thì sao?

- Bất cứ lúc nào anh muốn anh ạ.

Mặt trăng luồn vào sau một đám mây đen đông tó, và mặt đất đột nhiên tối sầm hẳn lại. Xa xa, trước mắt họ là bóng tối âm u của một cây cổ thụ to lớn, lù lù như đe dọa.

- Được nửa đường chưa, hử anh? - Xari hỏi.

- Quá nửa rồi em ạ - Lani nói. Chúng ta thu xếp khéo lắm. Chúng ta còn nửa giờ nữa.

- Chỉ còn nửa giờ - Xari nói - Ồ, em sốt ruột quá, anh Lani!

Trăng ló ra khỏi đám mây đen và mặt đất lại tắm trong ánh sáng. Đột nhiên từ dưới bóng cây phía trước, một bóng đen bước ra giữa đường. Một bóng nữa theo sau. Hai con ngựa đứng trong bóng cây. Xari níu lấy cánh tay Lani. Xam lùì lại, nấp sau một bụi rậm. Lani cảm thấy một luồng điện chạy qua thân thể anh. Nó làm rùng người anh, rồi để anh rần lạnh và bình tĩnh hơn bao giờ hết, trí óc sắc lại, bén như một lưỡi dao cạo.

- Gót đấy! - Xari thì thầm. - Gót và thằng Vigion!

- Đúng là tao đấy! - Gót gằn giọng tiến lên. Chúng không được lạm hại Lani!

Ý nghĩ ấy xuyên qua óc nàng và gạt hết mọi sợ hãi. Nàng sẽ chống lại, làm bất cứ việc gì để bảo vệ anh.

- Cô không biết nhục à? - Vigion nhiec móc, bám sát theo bóng Gót.

- Tôi không việc gì mà nhục cả - Xari nói một cách hăng hái, nhiệt tình - Tôi yêu anh ấy.

- Một thằng con hoang da đen! Vigion khạc ra lời.

- Phải, Xari nói. Da đen đấy, nhưng tao yêu anh ấy vì anh ấy là một người tốt hơn hết bất cứ đứa nào trong bọn bay! - Thấy chúng vẫn tiến, nàng cố bước lên trước Lani, nhưng anh giữ nàng lại.

- Được, rồi sẽ xem, - Gót nói. - Vigion! Lên ngựa về gọi thêm mấy người nữa. Bảo họ đem theo súng. Mau lên! Vigion chạy bỏ lại lấy ngựa, nhảy lên phi nhanh về phía ga xếp.

- Thế là tao đã đuổi kịp mày, Xuất nhé! - Gót nói.

- Làm ơn, ông Gót, Xari van xin. - Buông tha cho chúng tôi yên. Hay là để cho anh ấy đi yên ổn một mình! Ông muốn làm gì tôi thì làm, nhưng để cho anh ấy đi! Làm ơn! Tôi yêu anh ấy! Ông có nghe rõ không! Tôi yêu anh ấy!

- Câm đi! - Gót sửa lên. - Tao sẽ xử tội mày sau. Lấy ngựa đi về nhà, đợi tao ở đây.

- Tôi không đi! - Xari kêu lên.

- Đi đi em, Xari. - Lani nhẹ nhàng nói, mắt vẫn trông chừng Gót - Em cứ về đợi anh ở nhà, đừng lo, em yêu dấu. Nó không đủ sức làm gì anh đâu. Thực ra nó chỉ là một thằng hèn nhát, quen bắt nạt. Nó chỉ khỏe khi người ta sợ nó. Anh không sợ. Em cứ về, em yêu. Anh sẽ tới gặp em. Nhưng hãy để ngựa lại cho anh.

- Lấy ngựa mà đi! Gót rống lên.

- Cứ để lại, Lani vẫn nói nhẹ nhàng. - Thôi, đi đi. Mau lên em.

Xari nức nở:

- Anh sẽ đến với em chứ?

- Thế nào anh cũng sẽ đến. Mau lên em.

Nàng quay đi, và cầm đầu chạy, vừa sẩy chân vừa khóc. Lani nhìn trừng trừng vào Gót. Gót rít lên:

- Tao sẽ bẻ gãy cổ mày!

- Lại đây mà bẻ - Lani nói.

Hai người lừ lừ vờn nhau.

- Mày sẽ liếm giày cho tao khi tao xong chuyện với mày - Gót hàm hè.

- Mày không dọa được tao đâu.

Gót giở ngón lừa. Nắm tay phải của Lani đâm chát ngay vào giữa mũi hần. Máu loang kín phần dưới mặt Gót.

- Thế nào, người anh em! Lani nói với một giọng căm hờn. - Mày không biết tao với mày là anh em, có phải không? Hừ, tao cũng là con của bố mày đây.

Lani cảm thấy tinh thần bùng lên. Bao nhiêu năm bị áp bức, bao nhiêu năm chịu sỉ nhục, giờ đây đòi trả hận.

Gót găm lên và lại xông tới. Nắm tay của Lani lại một lần nữa giáng vào mũi hăn. Một dòng máu chảy qua miệng hăn.

- Đồ con hoang! hăn găm lên và nhảy bỏ tới.

Mặc những quả đấm cắt da thịt, hăn vồ lấy Lani, không trúng, hăn lại lăn sả vào. Một bàn tay hộ pháp của hăn khé vào cổ Lani. Bàn tay hộ pháp kia cũng đưa tới, và cổ Lani bị bóp trong một gọng kìm. Hăn thít chặt. Những quả đấm vẫn giáng như mưa xuống người hăn, nhưng đã mất dần sức mạnh. Tuyệt vọng Lani ôm lấy hăn quật xuống. Hai người lăn lộn trên mặt đất, song những ngón tay hăn vẫn không một lúc nào buông rời cổ anh. Gót ghé sát mặt vào tận mặt Lani. Hăn đã thấy được vẻ đau đớn trong mắt anh.

- Tao sẽ không giết mày, Gót nói. Không. Tao sẽ không giết mày. Tao sẽ chỉ bóp mày thêm tí nữa, bóp cho đến lúc mày lả đi thôi, rồi lúc đó tao sẽ đá mày. Có nghe thấy không, ông Xuát? Lani vô kế khả thi.

Tai anh nghe như có tiếng trống cái đồ hồi.

- Phải, Gót nói một cách khoái trá. - Tao sẽ sắp đá mày, đá cho kỳ đến lúc mày giống thằng Xam. Họ gọi là Rò Xam. Nhưng xưa nó cũng giống mày. Nó tưởng nó đáng cho một người đàn bà da trắng yêu. Cũng hết như mày, có học, diện bánh, mồm mép, thế mà tao làm cho nó như ngày nay đây. Thành tên nô lệ của tao! Hồi đó nó còn khỏe hơn mày. Tao đá nó cho bây giờ nó đi khắp khiễng như con vật. Mày sắp chịu cái nhục hình ấy đây, ông Xuát ạ!

Ánh sáng hoa lên, mọi vật tối sầm lại. Lani giãy giụa vật lộn một cách tuyệt vọng để gỡ những ngón tay thít cổ anh, nhưng chúng cứng như những gọng sắt. Gót cười lên một cách điên cuồng khoái trá.

Cách đây không xa, từ sau bụi cây bên con đường cát, Rò Xam nhòm dậy, và khắp khiễng nhảy tới.

- Mày không đáng vậy vo mới phải - Xam rên rỉ - Mày phải cầm miệng đi mới phải. Mày không đáng vậy vo mới phải.

Anh nhảy tới một cách nặng nề, nét mặt buồn thảm đến ghê rợn. Gót không trông thấy và cũng không nghe thấy Xam cho đến lúc đã là quá muộn. Cánh tay lạnh lặn của Xam vòng vào cổ Gót và khóa chặt gọng kìm lại.

- Mày không đáng vậy vo mới phải - Rô Xam rên rỉ.

Vòng tay cứ từ từ xiết thêm. Gót buông cô Lani, quay sang vật lộn dữ dội với Xam. Nhưng vòng tay Xam vẫn ngày càng thắt chặt. Lani nằm không cựa quậy một lát, rồi bò ra khỏi đám vật lộn. Anh loạng choạng đi về phía buộc ngựa, ngã xuống, lại cố nhồm dậy, cứ thế cho tới lúc anh dựa lưng được vào gốc cây. Anh quay lại và nhìn hai thân người quần quai vật nhau. Anh thấy Gót quai tay tới cái bao ở sau lưng và loáng có ánh một lưỡi dao.

Anh cố kêu lên. Nhưng không có một tiếng gì thoát ra khỏi cổ họng anh. Anh yếu quá, không nhấc chân lên được. Lưỡi dao giờ lên rồi hạ xuống. Một lần. Hai lần. Ba lần. Rồi rời khỏi bàn tay Gót, nằm lăn dưới ánh trăng. Máu nhuộm đỏ lôm trên lưỡi thép. Rô Xam từ từ đứng dậy, loạng choạng mấy bước, rồi lại ngã gục xuống, để không động đậy nữa.

Lani chột vật bước tới chỗ hai người, nhìn xem. Cả hai cùng đã chết. Tấn thăm kích ba mươi năm về trước đã tự kết thúc.

Anh cố trấn tĩnh nhớ lại mọi việc. Vigion và những người hấn đi gọi sắp tới nơi. Xari đang đợi anh ở nhà. Sự lo sợ đang giày vò nàng.

Anh lão đảo đi trở lại và leo lên mình ngựa, anh cảm thấy tỉnh táo hơn. Anh thúc ngựa tiến lên. Đằng xa sau lưng anh lộ nhỏ một bọn người cưỡi ngựa đang rầm rập tới. Đó là Vigion trở về. Anh thúc ngựa phi mau hơn. Anh biết, chẳng chóng thì chầy chúng cũng sẽ đuổi kịp anh. Và Xari thì đang chờ đợi. Dọc đường anh qua mặt Phiétta đang hấp tấp đi xuôi con đường. Nàng nguyên rửa độc địa.

Ngựa phi vòng tòa nhà lớn và dừng lại. Lani nhảy xuống. Anh chạy vội qua bếp, rồi đứng sững lại. Xari đối diện anh ngang qua phòng ăn, với một khẩu súng trường tỳ trên vai, sẵn sàng để bắn.

Nàng buông súng, ôm ghì lấy anh.

- Em đã tưởng Gót về, - nàng thỏn thức, - em định giết hấn.

- Gót chết rồi, Lani nói.

- Em hả dạ. Xari bình nhiên đáp.

- Xam cũng vậy - anh nói. - Vigion và bọn người kia đang đuổi tới đây. Chúng sẽ bắt anh. Nhưng em thì không sao. Anh phải đi ngay. Đưa cho anh khẩu súng này. Anh sẽ chiến đấu với chúng tới phút cuối cùng. Xari bình tĩnh nói:

- Em cùng đi với anh.
- Không thể được, em yêu dấu. Sẽ có bắn nhau.
- Em phải đi với anh, anh Lani. Anh có hiểu cho không?

Nàng nói một cách kiên nhẫn, như một người đã nhận cái chết không sao tránh được.

- Không được, em Xari.

Xari không nói một lời, rời phòng ăn rồi trở lại với mấy khẩu súng trường và đạn. Nàng thoăn thoắt nạp đạn vào các khẩu súng.

- Nghe tiếng bọn chúng đang kéo đến - nàng nói - Nếu chúng bắt được anh, chúng sẽ làm cho anh như Xam. Chúng ta phải sát cánh chiến đấu với chúng, anh Lani. Anh có nhớ anh đã bảo chúng ta lúc nào cũng sẽ ở bên nhau, vui buồn sướng khổ cùng chung không?

Nàng tới bên cửa sổ và nhìn ra. Bọn người cưỡi ngựa đã lộ nhô vào trong sân. Nàng chỉ sang cửa sổ bên cạnh. Lani do dự cầm một khẩu súng, và bước sang cửa sổ đó.

Tiếng Vigion quát vọng trong đêm:

- Chúng tao biết mày trốn ở đây, Xuát! Khôn hồn thì giờ tay ra hàng, mày sẽ được xử theo tội giết người! Nếu không, chúng tao vào bắt mày thì Chúa cũng không giúp nổi mày đâu! Còn cô, cô Xari Viliê! Đi ra ngay! Cô làm nhục người da trắng như thế là đủ rồi! Xari nhắm đích và nổ súng. Trong khi bọn người tản ra, Lani thôi tắt đèn. Im lặng một lúc lâu... Rồi chỉ có tiếng súng nói chuyện với nhau...

Cả xóm người lai đen ở Stinvon nghe tiếng đạn xé không khí, sợ hãi tụ họp nhau lại. Không ai biết chuyện gì xảy ra, cho đến lúc Phiétta đi xuôi xuống Phố Cao, ôm xác Rô Xam ở trong tay. Và át tiếng hỏi han của mọi người là tiếng nói của những khẩu súng.

Cùng đi với Phiétta có Idắc, người thanh niên Do Thái và Mạckơ, người thanh niên da đen. Phiétta ôm xác Xam vào nhà của mẹ và nhẹ nhàng đặt anh xuống giường. Mất nàng rấn đánh lại và đầy cảm hờn. Mọi người chen nhau trong căn buồng nhỏ.

- Đây là Lani Xuát - Phiétta nói một cách cay đắng

- Anh ta và Xari Viliê yêu nhau. Họ rủ nhau đi tìm tự do. Họ đang chiến đấu ở trên đồi kia.

Bà Xuất ngã dụi. Những người khác im bật, choáng váng sợ hãi.

Ông mục sư quỳ gối xuống. Những người khác làm theo. Chỉ có Măcơ, Idắc và Phiétta là vẫn đứng nguyên.

... Trên sự im lặng, tiếng súng vẫn rít lên... Tiếng nói của Măcơ hòa trong tiếng súng.

- Hai người yêu nhau. Tội tình của họ chỉ có thể... không làm hại ai cả. Họ gắn bó với nhau vì họ cùng một nỗi tình cảm... Hai người trẻ tuổi cùng một nỗi... Và bây giờ có tiếng súng... Quả thực đây là cảnh nô lệ... Cụ mục sư ơi, quỳ gối và kêu gọi Chúa thôi không đủ đâu... Hãy nghe tiếng súng... Trên đồi kia hai người đang sát cánh chiến đấu vì rằng yêu nhau là một tội lỗi... Chúng ta phải là một cái gì chứ... Chúng ta phải làm gì đây? Đột nhiên tiếng súng ngừng bật. Im lặng bao trùm lên khắp thung lũng.

PHẦN KẾT

Tờ Tin tức phương Đông sớm hôm sau đăng tin đó lên trang nhất bằng những dòng chữ trang tráo, in đậm nét. Báo đó tường thuật một giáo viên trẻ tuổi người lai đen, tên là Lani Xuất, phát điên chạy lung tung, đã giết chết ông chủ trại danh tiếng là Gót Viliê, rồi bị đuổi dồn vào nhà ông này.

Trong nhà lúc đó chỉ có một mình cô Xari Viliê. Y đã tìm thấy một khẩu súng, bắn chết cô ta, rồi quay súng lại phía những người đuổi bắt. Trong cuộc bắn nhau sau đó, có thêm ba người nữa bị giết trước khi Xuất bị bắn chết.

Phần lớn câu chuyện trên do ông Vigôn, người quản lý của ông Viliê kể lại với bản báo phóng viên. Ông Vigôn cảm đầu những người đuổi bắt cũng bị thương ở cánh tay và vai.

Bài báo kết thúc bằng lời kịch liệt phản đối sự đem văn hóa giáo dục cho người da đen.

Nhà tranh Thụy Sĩ, Luân Đôn, Tháng Giêng, 1948.